boniſ aũt ecõuerſo .boniũ enim poſitũ in
vaſis rotundis ad ſolem durũ efficitur
atqꝫ album. Aliud autem citrinũ .et eſt
calidius alio. et idõ non debet in acutiſ fe
bribus exhiberi. zucara aũt bona eſt tpa
ta in qualitatibus ſuis. ⁊ idõ vt dicit yſa.
in diet. habet vtutem colatiuam diſſolu
tiuam extenuatiuam. et ventris abſqꝫ vl
la morſura humectatiuã. ⁊ ſtomachi mũ
dificatiuam. aſperitatis pectoris et pul/
monis lenificatiuam. vocis clarificati/
uam. tuſſis ⁊ raucedinis ablatiuam .hu
miditatis cõſumpte reſtauratiuam. põ
ticitatis ⁊ amaritudinis ſpecierũ aroma
ticarũ temꝑatiuam .et idõ ſumme vtilis
eſt in medicina vt in electuarijs. in pul/
ueribus in ſirupis vt di. yſa. tamen ali/
qñ tulũ ventrem inflat ꝑcipue poſt cibũ
ſumptaqꝫ omne dulce eſt inflatiuũ de na
tura. de facili etiam in rubeam coleram
tranſmutatᷣ ſi colericis tribuatur. ſic enĩ
acetoſitas acumẽ colere rubee reprimit
et extinguit ſic dulcedo quaſi ei contra
ria coleram excitat atqꝫ nutrit. vt dicit
yſa. in eodem capitulo.

Incipit decimuſ octauus liber

De animalibus.

Ompleto tractatu ꝺ ter
re ornatu quo ad mineta
lium et vegetabiliũ ꝓprie/
tates. quarũ facit mentõ
nem ſcriptura diuina vl/
timo de ꝓprietatibꝰ rerum ſenſibiliũ ⁊ ꝑ
cipue animalium eſt tractandũ. et prio
in generali. deinde in ſpeciali de ſingulis
animalibus beſtijs. ſ. iumentis et repti
libus quoꝝ noĩa in textu ⁊ in gloſis inſe
runtur. Dicitᷣ aũt omne aĩal qꝺ cõſiſtit
ex carne et ſpiritu vite aĩatũ ſiue ſit ae/
reũ vt volatilia. ſiue aquaticũ vt nata/
tilia. ſiue terrenũ ſicut ſunt agreſtia et
greſſibilia ſcꝫ hoĩes. reptilia. beſtie et iu/
mẽta. Ponit aũt moyſes tria aĩantia ge
nera. ſ. iumenta beſtias et reptilia. vtꝫ i
Geñ. i. vt di. Baſi. in examine. Iumenta
ſunt aĩalia in vſum ⁊ adiutoriũ hominũ
mancipata ⁊ quedam ſunt deputata ad
laborandum vt equi. boues. et cameli ⁊
hmõi. quedam ad lanificiũ. vt oues ⁊ hu
iuſmodi. quedam ad veſcendũ vt ſues et
porci. Reptilia aũt ſunt illa que corporis
cõtractione et extenſione nituntur ⁊ mo
uentᷣ in anterius vt vermes ſerpentes ⁊ co
lubri. ⁊ ſunt tria genera ſcꝫ trahentia ore
vt vermiculi qui ſe ore trahunt. ⁊ ſũt ſer
pentia vt colubri qui vi coſtarum ſeſe ra
piũt. ſunt etiam ⁊ repentia que in pedibꝫ
repunt. vt lacerte ⁊ botrace ⁊ hmõi. Be
ſtie autem dicuntᷣ quaſi vaſtie qꝛ naturã
habent feritatis. nũc enĩ vngue ſeuiunt.
nũc cornu nunc dente. vt apri. leones. lu
pi atqꝫ tigrides. cõmuniter tñ dicuntur
beſtie aĩalia indomeſtica que iumentis
ſunt ferociores naturaliter. ſed ſunt ſe/
uientibus beſtijs mitiores vt cerui ⁊ hu
iuſmodi. Ineſt aũt cunctis aĩalibus vir
tus motiua ⁊ ſenſitiua. ſed ſm magis et
minus. nam ſm puriorem ſanguinem ⁊
ſubtiliorem. quedam ſunt viuacioris ſẽ
ſus et fortioris eſtimationis ⁊ pluris ſa
gacitatis. hinc eſt ꝙ bos piger eſt et ſta/
bilis. aſinus ſtolidus. equus feruens in
cõcupiſcentia feminarũ. lupus indomi
tus leo audax vulpes aſtuta ⁊ doloſa. ca
nis gratificus ⁊ memor amicicie. ⁊ ſic de
alijs. vnde bonitas vel malicia moꝝ in a
nimalibus bonitatem vel maliciam ſeq̃/
tur cõplexionis vt dicit Baſi. Idem etĩ
am affirmat Ariſto. in li. de animalibus
dicit enim ꝙ differũt aĩalia ſm mores.
qꝛ quedam ſunt magne manſuetudinis
vt vacca ouis. et quedam indomite feri/
tatis vt tigris ⁊ aper agreſtis. et quedãꝫ
magne audacie et magnanimitatis. vt
leo. et quedã magne fortitudinis ⁊ aſtu/
cie ⁊ malarũ oꝑationũ vt lupus. vulpes
et hmõi. Et iſta diuerſitas accidit ex di/
uerſitate virtutis agentis diſſimiliter ĩ
diuerſis. nam vt dicit idem in li. i. anĩa/
lia quedam habent ſanguinem ⁊ quedãꝫ
non vt apes. et omne animal rugoſi cor/
poris. ſed alium habet humorem loco ſã/
guinis. hñtia aũt ſanguinẽ ſunt maioriſ
corpis ⁊ vtutis. hinc eſt ꝙ quedam aĩa/
lia diligũt ſocietatẽ ⁊ gregatim incedũt
vt cerui ⁊ onagri ⁊ cameli. et quedã ſoci/
etatẽ fugiũt ⁊ ſilᷣ ſocialiᷣ habitare ñ poſ/

ſunt vt aues vncoꝝ vnguium. et beſtie q̄
de preda viuūt ad hoc dicit Auicen. p̄io
li. aīalia quedam ſunt vrbana. quedam
agreſtia ⁊ inter omnia aīalia hō nō pōt
viuere ſolus ⁊ grues ⁊ apes ⁊ formice cō/
municant homini in hoc. Diſcrepāt etiā
aīalia plurimū in nutrimento vt di. idē
quedam veſcunt̄ ſolis carnibus ſicut leo
tigris. lupus et hmōi. quedam veſcuntur
indifferenter omnibus vt canis. muri/
ceps ⁊ hmōi. quedam graminibus ⁊ fru
gibus nutriunt̄. vt equi cerui et hmōi. ⁊
vt dicit Ariſt. li. i. quedam aīalia habēt
ꝓprium guſtabile ſicut apes quarum gu/
ſtabile eſt mel. et pauca quedam de nūe
ro dulcium ſicut aranee guſtabile ē mu/
ſca. viuit enim de venatione muſcarū. et
quedā ſē venātia alia animalia vt leopu
lus et ſilia. et quedam ſunt accumulātia
ſuum nutrimentum ſicut hericius ⁊ for/
mica. Cauſa autem quare omne aīal in
diget nutrimento. vt di. Auicen. eſt hu/
miditas ſubſtantie ⁊ calor diſſoluens hu
miditatem et aer calidus circūſtans vn̄
qꝛ continua fit p calorem humidi deper/
ditio neceſſario eſt beneficio nutrimen/
ti depditi reſtauratio. et quedam q̄runt
victū ſuū de nocte vt aues lucifuge. et q̄/
dam de die. Dicit aūt Areſt. ſicut ⁊ Aui
cen. ꝙ q̄dam aīalia omni tpe ſunt ſilue/
ſtria. et quedam ſemp domeſtica. vt ho/
mo mulus et capra. ⁊ quedā cito dome/
ſticant̄. vt elephas. De omni aūt genere
aīaliū domeſticoꝝ inueniūtur agreſtia ſi
cut ſilueſtres. homo ſilueſtris bos ſilue/
ſtris equus ſilueſtris canis agreſtis por/
cus. Et quedam aīalia ſunt magne impe
tuoſitatis ⁊ bellicoſitatis ⁊ maxime tpe
coitus ⁊ amoris. In oībus enī aīalibus
eſt appetitus delectationis ⁊ tūc maſculi
zelant ⁊ pugnant p feminis. et quedam
aīalia ingeniant. vt ſint illo tempe eorū
coria dura. vt porci agreſtes qui confri
cantes ſe arboribus intrant lutū ⁊ deſic/
cant. et ideo tunc pugnant. vt dicit Are
ſtote. ⁊ quedā aīalia ſunt magne refrena
tionis. ⁊ quedā magne ire ⁊ tenacis mēo
rie ſicut canis camelus ⁊ aſinus. ⁊ q̄dam
ſunt debilis memorie. vt ſtrucio ⁊ colū/
ba. et ſolus hō memorat oblita. vt dicit
Auicen. multa tamen animalia retinēt
memoriam eoꝝ que vident ⁊ addiſcūt vt
di. Areſt. li. i. In ſolis aūt hoībus ē me/
moria. put memoria ſubiacet rōni. et iō
dicit Aug. li. de ciui. dei xi. Eſt inquit ad/
miranda q̄dam in brutis prudentia i q̄/
bus tn̄ nulla ſit ꝓprie loquēdo ſcia. q̄daꝫ
tn̄ in eis ſiītudo ſcie reperitur. euidētes
enī habent ſolertiā in educatione fetuū
in edificatione latibuloꝝ ⁊ manſionum
in inquiſitione nutrimentoꝝ. in medica
tione vulnerū. in fuga nociuoꝝ. in pre/
ſagio mutatōis tempoꝝ futuroꝝ. in cogni
tione ⁊ amore partū ſuoꝝ. nā ceruus cer
uam diligit. ⁊ leo leenam. ⁊ vrſus vrſam
et ſic de alijs. Dicit aūt Areſ. ꝙ in omni
aīali eſt radicabile membrū qd̄ pricipiū
eſt oīm virtutū naturaliū ⁊ ſpiritualiū
⁊ aīaliū. et hͦ eſt cor vel aliquid loco eius
a cuius radice vt dicit Auicen. incipit
omnium animaliū creatio. formatio et
figuratio. formato animali bruto ⁊ pfe/
cto. faciem habet reflexam ad ſuū mate/
riale et originale principiū. ſ. ad ipſam
terram. Sola enī ſtatura erecta eſt a na
ture principio homini reſeruata in quo
natura hoīs ſupra cuncta animātia ē no
bilitata ⁊ mirabiliter ſublimata vt dicit
poeta. Os homini ſublime dedit celūq̄ꝫ
videre ⁊c̄. Propter q̄d di. Baſili'. ſi hō
corpis voluptate fedat̄ obediendo ven/
tris luxurijs cōparatus eſt iumentis in
ſipientibus et ſilis factus eſt illis. Iteꝫ
dicit Baſi. omnia fere terre animantia
genitali calore ſtimulante ad ꝓpagatio/
nem ſui generis ⁊ ſucceſſionē plus aīan
tur et hoc potiſſime accidit tempore ver/
nali quando virtus caloris celeſtis inci
pit in animantium corporibus q̄dammō
dominari. Simile dicit Areſto. et etiā
Auicen. Omne inquit aīal habens ſe/
men generat aīal ſibi ſimile. ⁊ iō aīali nō
valenti ſeruare ſeu ſaluare ſpēm ſuā i ſe
dedit natura membrū vt ſemen expellat
et aliud membrum vt ſemen recipiat ſi
cut in femina eſt matrix. et hoc eſt gene/
rale oībus aīalibus in quibꝫ eſt diſcretio
ſexus. qꝛ maſculus habet ſe p modū for/
me. femina p modū materie. ⁊ iō omne
femininū hꝫ matricē vl' aliud loco matr

in quo ſuſcipiat fetum ſuum. et hoc acci-
dit diuerſimode in diuerſis. q2 alio mo
do in ouantibus ⁊ alio modo in alijs a-
nimalibus interius pfecta aĩalia conci-
pientibus ſicut de multis exemplificat
Auicen. Prefert autem Auicen. ſeqñs
Ariſt. omnia aĩalia habentia ſanguinē
non hñtibus. et dicit ꝙ illa ſimpliciter
ſunt nobiliora ⁊ maiora in qͣntitate ⁊ vir-
tute exceptis paucis beluis aquaticis et
marinis. Et ſubdit ꝙ omne animal ha
bens ſanguinē in nobilem quattuor mo-
uetur inſtrumentis. q2 quattuor pedibꝫ.
vtꝫ in brutis. aut duabus manibus aut
duobus pedibus vtꝫ in hominibꝫ. ſimilr̃
et duabus alis ⁊ duobus pedibus vtꝫ in
auibus pennatis. multa tamen inueni-
untur animantia plures pedes habentia
vtꝫ in cancris ⁊ ericiis et in alijs ſimilr̃
et plures alas. vtꝫ in papilionibus api
bus ⁊ locuſtis. in iſtis minus viget ſan-
guis. q̄ nature eſt theſaurus. ꝓpt̃ qđ plꝰ ⁊
efficacius opantur quatuor organa i pri
mis qͣꝫ multiplicia in ſecũdis. ⁊ abilio-
ra ſunt membra ⁊ efficaciora multũ aĩa
lium ad opandum in parte anteriori qͣꝫ
in poſteriori. q2 calori ſanguis cordis plꝰ
participant et eis vicinius appropiquãt
generales aũt aĩalium ꝓprietates tãgit
Auicen. ſic dicens. Cõmunicant autem
quedam animalia in membris vt hõ et
equus in carne ⁊ in neruo. Diſcrepãt aũt
inter ſe in multis. primo in qualitate et
habitudine membroꝝ tam ſimplicium qͣꝫ
compoſitoꝝ. vt teſtudo habet cõchas et
hericius ſpinas ⁊ homo nõ. ⁊ equus ha-
bet caudã et homo non. Itē diſcrepãt
in quãtitate vt os ſiue apertura oculi no
ctue eſt magna et aptura oculi aquile p-
ua. Item diſcrepant in numero. q2 que
dam ſunt bipedalia. quedam quadrupe-
dalia et quedã multipedalia. vtꝫ in ara-
neis quarũ quedã habent pedes octo et
quedam habent decem. Item in qualita
te in colore ⁊ in figura. aut in mollicie et
duricie. vt pes bouis eſt valde durꝰ. pes
vero hominis valde mollis Item diſcre
pant in ſituatione. vtꝫ in mamillis eque
et elephantis. nam mãmille elephãtis
ſub pectore ⁊ eque ſub inguine ſitum ha
bent. Item diſcrepant in actione vtꝫ
in naribus elephantis cũ quibꝫ pugnat
et in naribus ſuis quibus etiã pugnat.
Item differunt in paſſione vtꝫ in oculis
veſptilionis que ſunt valde debiles. ⁊ hi-
rundinis ecõuerſo ſunt valde fortes vt
dicit Auicen. Item differunt in animi ap
petitu. nam quedã ſunt fortis appetitus
ad coitũ. ⁊ qͣdam debilis vt turtur et ele-
phas et quedã appetunt cũ omni ſpecie
et quedã tm̃ cũ ſua. ⁊ quedam ſunt ſemp
cõtinentia vt apes. Item quedã ſũt ma
gne auiditatis et voracitatis in edendo
et iđ quedam venant̃ de nocte. vt lupi q̄
dicunt̃ habeba. et quedã de die vt acci-
piter ⁊ aquila. ⁊ quedam vtroqꝫ tpe. ſ. de
die ⁊ nocte ſicut cani. Item in omni aĩa
li neceſſaria ſunt diuerſa mẽbra ſibi inui
cem ſubminiſtrantia ꝓpter diuerſitatē
opationũ. vñ et oſſa ſunt neceſſaria vt
ſint totiꝰ corpis ſuſtentamẽtũ. Cartile
gines neceſſarie ſunt ad defẽſionē carnis
ab oſſiũ leſione. Nerui etiam neceſſarij
ſunt ad mẽbroꝝ cõiũctiones. ⁊ ſenſus ac
motus p mẽbra deportatiõem ⁊ ſunt du-
ri ad inciſionē ⁊ flexibiles ꝓpter incurua
tionē. Caro fuit neceſſaria ꝓpter vacui r̃
pletionē ⁊ caloris vitalis cõſeruationē.
Cor neceſſariũ eſt ꝓpter principiũ vite
et ſpirituũ generatiõem. Pulmo ꝓpter
neceſſitatē reſpirandi et frigidi aeris at-
trahendi ad caloris cordis mitigationē
Stomachus ꝓpter ciboꝝ primam dige-
ſtionem. Epatis ſubſtãtia eſt neceſſaria
ad ſanguinis generatiõē. Vene ſunt ne
ceſſarie ad ſanguinis p mẽbra deportati
onē. Inteſtina fuerunt neceſſaria ad fe-
cis depurationē ⁊ euacuationē. Renes ⁊
genitalia ad ſpeciei cõſeruatiõem. Fel ne
ceſſariũ eſt ꝓpter digeſtionis cõfortatio
nem. Splen ꝓpter ſupflui humoris me-
lancolici recollectionē. Caput cum ſuis
cõtentis fuit neceſſariũ ad totiꝰ corpis
ſenſificatiõem ⁊ gubernatiõem. Collũ
fuit neceſſariũ ꝓpt̃ corpis ⁊ capitis cõiũ
ctionē ⁊ vocis formatiõē ⁊ ad cibi ac po
tus ad ſtomachũ tranſductiõem. Pectꝰ
neceſſariũ eſt ad cordis ⁊ ſpiritaliũ mẽ-
broꝝ defenſionē. Brachia ⁊ manꝰ ad o-
pationē. Latera ⁊ coſte ad naturaliũ mẽ

brorum conſeruationem. Crura ⁊ pedes
ad corporis ſupportationem ⁊ voluntari
am de loco ad locum corporis motionez
Cutis eſt neceſſaria ad omnium interi
oruz ab extrinſeco nocumento munimē
Et pili neceſſarij ſunt ad cutis conſer/
uationez. Vngule fuerunt neceſſarie ad
extremitatum cuſtoditiōem. et etiaz in
multis animalibus ad defenſionem. In
geniata eſt eni natura in ſingulis aian/
tibus vt aliquid habeant munimenti cō
tra leſionem. et ideo cerui habēt cornua
apri culmos ⁊ leones vtuntur vnguibꝫ ꝑ
mucrone. et ſic ptꝫ ꝙ in aīalibus nihil ſu
perfluum. nihil diminutum. minora aūt
animalia que carent dentibus acutis et
vnguibus et cornibus agilitate ⁊ mēbro
rum abilitate ad fugam muniuntur. vtꝫ
in leporibus ⁊ damulis ⁊ hmōi. Itē om/
ne animal generans animal aliud. ha/
bet oculos ꝑter talpam que oculos clau
ſos tela. et hec tela data eſt ei ꝓpter debi
litatem viſus. ⁊ omne animal habēs au
res mouet eas preter hominem. et oīe
animal ſpirat. ſed quedam ꝑ vias mani/
feſtas vt per os et per nares. ⁊ quedam ꝑ
vias occultas. ſ. ꝑ occultos poros vt apeſ
⁊ muſce ⁊ aīalia anuloſi corpis. Et oīe
animal quadrupes habens ſanguinē ha/
bet medullam ⁊ maxime homo multum
habet de medulla reſpectu ſui corpis. ⁊ h
fuit neceſſariū ꝓpter eius multiplices o
perationes. Et omne aīal habēs cornua
habet ſoleas pedis ſciſſas. excepto aīali
vnicorni qđ vnum cornu habet in fronte
et vnam ſoleam in pede ſicut equus. Et
omne animal cornutum habet cornu va
cuum ꝑter ceruum ⁊ vnicornem. Et om
ne animal cornutum eſt quadrupes. ha/
bens ſcꝫ cornua naturaliter. excepto ſer/
pente quodam in egipto qui cornutꝰ in/
uenitur. ⁊ ceraſtes a multis nuncupatur
et dico de animalibus cornua habentibꝫ
que ſunt de natura oſſis. nam teſtudies
quedam habent cornua mollia ⁊ viſcoſa
tamen cornua non ſunt. ſed potius que/
dam additamenta cum quibus teſtudi/
nes quia debilis ſunt viſus vias ſibi que
runt. et ſi qua occurrerint eis dura ſtat/
cornua retrahunt et inter ſuas conchu

las ſe recondunt. nam ſuis conchulis v/
tuntur pro domibus et ꝑ caſtris. Item
quedam animalia habent dentes in vtraqꝫ
mandibula. et quedam inferius tan/
tum. et que non habent dentes in ſuperi
ori mandibula ſunt cornuta. quia materia
ria illa tranſit in cornua. Nullum aīal
habens dentes recuruos ſiue culmos vt
aper habet cornua quia materia illa trā/
ſit in culmos. culmus eni et cornua ſimꝰ
non coueniunt. Et animalia deputata ꝑ
de habent dentes diuiſos et acutos vt
melius poſſint intrare predam et euelle
re fruſtum vt lupi et leones. Animalia
vero domeſtica vt vacca ⁊ domeſticabilia
vt elephas et camelus dentes habent eq̄
les et continuos quaſi ſint vnum vt me
lius comedant herbam et equalius pre
ſcindant eam circa terram. Nec habet a
liquod animal plures ordines denti/
um in ore qꝫ duos exceptis piſcibꝫ qui
preter dentes maiores quos habent ſer/
ratos et diſtantes in mandibulis habēt
interius dentes qđammodo inſitos. qui
bus vt dicit Ariſto. recolligunt cibos ne
aque liquiditate de ore citius diluantur
vt ptꝫ in lupis aquaticis. id eſt lucijs et
etiam in multis alijs. In india tamē di
citur eſſe animal mōſtruoſum ſimile cor
pore vrſo et in crine homini et in facie. ⁊
habet caput rubeuz ſicut miniuz. os ma/
ximum et horrendum et in vtraqꝫ man
dibula tres ordines dentium inuicē di/
ſtinctorum. cuius extremitates ſunt vt
leonis. et cauda eius eſt ſimilis caude
ſcorpionis agreſtis habentibus aculeuz
et percutit pilis ſuis ſicut porcus agreſtꝭ
ſuis ſetis. et habet vocem horribilem ſi/
cut vocem tube et eſt velocis curſus ⁊ co
medit homines et inter omēs beſtias ter
re nulla crudelior. nulla monſtruoſior i/
uenitur. vt dicit Auicē. et hec beſtia gre
ce vocatur baricos. vt dicit idem. Plinꝰ
autem libro. viij. capi. xxij. apud medos
inquit vt ſcribit Neſyas eſt beſtia perni
cioſiſſima quam manticoraz vocant. ha
bens triplicem dentium ordinem pectia/
tim ſibi alterutrū coeuntem. auriculis ⁊
facie homini ſimilis ē. glaucos hꝫ oclos
et colorem ſanguineū. leoni ſilis. cauda

ſcorpionis modo ſpicula ingerens et in
figens ⁊ vocem habet voci hominis ſimi/
lem. vt ſi miſceatur voci hōis fiſtule ⁊ tu
be videtur in cōcentibus cōuenire ⁊c. vñ
idem eſt animal de quo Auicen. loquit̄ ⁊
Pli. Item omne aīal generans aīal ha
bet duos renes ⁊ veſicam. ſed animalia o
uantia non habent renes vel veſicam. ſup
fluitas eñi humidi in auibus tranſit in vn
gues ⁊ in pennas. in natatilib⁹ tranſit ī
conchulas ⁊ in ſquamas. et iō non indi
gent membro ſupfluihumidi receptiuo
Item omne aīal habens cornu et nō ha
bens dentes ſupius ruminat. ⁊ habet plu
res ventres. vnū valde magnum ⁊ aliuꝫ
minorem. vnum longum ⁊ aliū ampluꝫ
Et cauſa quare habent multos ventres
eſt multiplex digeſtio. q2 ſuus cibus eſt
ſiccus ⁊ nō bene maſticatus in principio
ꝓpter auiditatem comedendi. ⁊ iō dꝫ ite
rum maſticari. de maiori autē ventre at
trahitur cibus ad os vt iterum maſtice
tur et ſic maſticatus tranſmittit̄ ad ſecū
dum ventrem vt ibi digeratur ⁊ ſic ma/
ſticare vocatur ruminare. vt dicit Aui
cen. Item di. Auicen. li. ij. ca. i. Ego di/
co ꝙ omne animal habens ſepum habet
cerebrū pingue et qđ nō habet ſepū nō
habet medullam vnctuoſam. Et omne
ſpirans habet pulmonem vel aliquid lo
co pulmonis ſicut piſcis brācħos p quos
aquam cum aere attrahit ⁊ poſtea emittit
Et omne animal habens ſanguinē ha/
bet cor ⁊ epar. que vero carent ſanguine
carent corde. habent tamen loco cordis
aliquid in quo eſt ſedes vite. Item om/
nia aīalia generantia habent fel. quedaꝫ
occulte vt ceruus equus mulus ⁊ quedā
manifeſte. ſolus delphinus caret felle li
cet generet ⁊ ſpiret. Aīalia autem ouan
tia habent fel magnū vł puum. ſicut pi/
ſces ⁊ ſerpentes. Item dicit idem ꝙ om
ne animal habens ſanguinem habet ſem
et omne ſanguinoſum generans aliō hꝫ
quinqꝫ ſenſus niſi quoddam genus mu/
ris cuius oculi ſunt coopti ⁊ habet pupil
lam ſub corio. Et vie ſenſuum in aliqui
bus ſunt occulte vt aures ⁊ nares in pi
ſcibus qui audiūt. vtꝫ q2 fugiunt ſtrepi/
tum ⁊ olfaciunt. aliter non venirent ad

rethe. ꝓpt̄ lac et carnes aſſas ꝓpt̄ qđ cācri
intrant ſportulas piſcatoꝝ. et ideo di. A
reſt. vt di. Auicen. ꝙ delphini ⁊ vnū aliu
ud gen⁹ piſciū ad tonitruū ⁊ alium motū
magnum et ſonitum repentinū cadūt ad
fundum ſicut in eis eſſet epilentia ⁊ tūc
capiunt̄ ac ſi eſſent ebrij. ⁊ fugiunt a loco
ablutionis vel habitionis alteri⁹ piſcis
interfecti ⁊ fugiunt a ſanguine alterius
piſcis et fugiunt ſordida rhetia ⁊ ſportu/
las immūdas ⁊ libenter ſubintrant no/
uas. ⁊ animalia anuloſi corpis habent a
cutos ſenſus ꝗuis occultos vt apes et
formice. vnde audiunt a remotis ⁊ olfa/
ciunt et in quibuſdam odoribus delectā
tur. ⁊ in quibuſdam interficiūtur vt odo
re ſulphuris ⁊ combuſte pellis ⁊ combu
ſti cornu cerui. vnde apes non manent ī
loco mali odoris. ſed quieſcunt in loco o
dorifero. et vbi eſt dulcedo. vt dicit idē.
Item vt di. idem differunt aīalia in mō
vociferandi. quia quedam habent vocē
fortem et acutam. quedam debilem ⁊ re
miſſam. quedam aūt valde modicaꝫ ſiue
nullam et ſola animalia habentia trache
am arteriam ⁊ pulmonem et reſpirātia
dant vocem. Sed que non reſpirāt ali
quando faciūt ſonitū. aliqū ſibilū. ⁊ aīa/
lia facientia vocem facit tonos. ⁊ aīalia
maxime vociferant ⁊ garriunt tempe co
itus ⁊ amoris. et p ꝓprias voces ſe ↄgno
ſcunt et ad amplexus ſe inuitant. Item
idem omne aīal habens ſanguinem qđ
ambulat vigilat et dormit. ⁊ omne hñs
palpebras claudit eas cum dormit ⁊ om
ne animal ouans facit ſomnū tenuē. Itē
omne aīal indiget nutrimento ſibi con/
ueniente ⁊ ſue complexioni reſpondente
et hoc eſt neceſſarium ꝓpter indiuidui ſu
ſtentamentum. vel ꝓpter eius augmenta
tiōem. vel ꝓpter depditoꝝ p calorem p̄ha
bitū reſtauratiōem. Sed in mō ſumēdi
cibum eſt magna differentia ſimiliter in
ſumendo potum. Nam aīalia greſſibilia
que ſunt completi et equalis labij ſugē
do bibunt. vt homo equus vacca ⁊ mul⁹.
⁊c. Animalia vero que ſunt inequal̄ la/
bij in quibus ſcꝫ labium inferius nō tñ/
det eq̄liter ſupiori. ſed eſt breui⁹ lambē
do bibunt. vt canis cattus ⁊ hmōi. vnde

ſm diſpoſitionem labioꝝ ꝑ equalitatem
vel inequalitatem quedam ſugunt ⁊ que
dam lambunt. et iō ingeniata eſt natura
vt canis et cetera lambētia teneriorē ac
longiorem hēant liguam ac flexibiliorē
vt ſit abilior ad aque cōprehēſionē ⁊ ip‑
ſius ad os deportionem. Multa tñ ſunt
aīalia quadrupedalia que nō bibunt niſi
raro vt lepores ⁊ caniculi ⁊ hmōi. q2 taliū
aīaliū cibus eſt valde humidus et eius
humiditas eſt eis loco potus et ſufficit
ad cibi deportationē ꝑ membra ⁊ ad ca‑
loris phiſici mitigationē. Cetero vero
animantia que ſunt multe caliditatis ⁊
ſiccitatis cōplexionalis vel accidētalis ⁊
vtunt̄ cibo ſicco aut calido potu indigent
ad ꝑdam. et hec eſt cā quare colūbe et ce‑
ter̄ volucres q̄ ñ ſunt rapaces ꝑde bibūt
q2 comedūt grana ⁊ hmōi. et eaꝝ cibꝫ eſt
groſſus calidus atq3 ſiccus. Aues eni ꝑ‑
de vtunt̄ cibꝫ humido actualiter. et ideo
nō bibūt niſi raro. ⁊ qñ bibūt ſignū eſt i‑
firmitatis et q2 in eis eſt exceſſus calorꝭ
innaturalis vt di. Areſt. ⁊ Auicē. Item
di. etiā Auic. q2 aīalia pui corpis magis
ſunt ingenioſa quā illa que ſunt magni
corpis. vt3 in araneis apibꝫ ⁊ formicis.
quoꝝ opa ſunt ita ſubtilia q2 ad ſilia faci
enda ſenſus hoīs nō attigit. Supplet ei
in eis natura in ſenſu ⁊ ingenio qꝺ illis
videt̄ deficere in fortitudine ⁊ ỽtute. vt
di. idem. Item vt di. Soli. in li. de mira
bilibꝫ mūdi circa finē. Omne aīal hñs
dentes ſerratos eſt guloſum ⁊ bellicoſu3
vt3 in cane. panthera. leone. ⁊ vrſo. Et fe
mine taliū aīaliū filios generant incom
pletos vt canis cecos ⁊ vrſa generat fru
ſtra carnea ꝑ lineamenta nō diſtincta q̄
cubat illa ſub aſcellis ſuis ſicut gallina
ſup oua ⁊ lābendo paulati3 format ea do
nec formā recipiant debitā ⁊ figurā. Pā
thera ſilr̄ ⁊ leena filios ꝓcreāt ſed non ꝑ
fecte effigiatos nec cōpletos. Itē omne
aīal faciēs mltos filios primo naſcēte3
magis diligit ⁊ magis ſibi reputat natu
ralem. et iō q̄dam aīalia deuorant fetus
ſuos ꝑter primū ſicut quedā porce face‑
re ſunt cōſuete. vt dicit idē. Item idē in
oībus aīalibꝫ faciētibus filios incōple‑
tos cā impletiōis eſt guloſitas. q2 ſi expe
ctaret natura vſq3 ad complementū ſu‑
gendo interficerent matrem ꝓpter imo‑
derantiā appetitus. et iō celer in talibuſ
eſt natura vt citius naſcantur et vt citi
us oriantur ne parientes nimis aggra‑
uent̄. Item quaanimalia taliter gene‑
rata ſunt bellicoſa ⁊ ꝓpter victū vt dic
uicē. ſibijnuicem odioſa. ingeniata ē na‑
tura remediū ad ſpeciei ſaluatiōe3 vt mlꝉ
ti filij pariter pariant̄ vt ſi forſitan mlti pe
riant in bello ſaltem in paucis ſpēs con
ſeruet̄ ⁊ ſaluet̄. ⁊ iō lupa parit multos fi‑
lios ſicut ⁊ canicula ſilr̄ ⁊ vipera dr̄. xx. fi
lios parere ſimul vt di. idē. ⁊ iō cū filij vi
pere multi ſil̄ viuant in ventre ex audi‑
tate nutrimēti mltū ſugūt ⁊ attrahūt ꝺhu
more. vñ mater tot nutrire nō ſufficienſ
deficit et morit̄ antequā poſſit ad plenū
filios ſuos ꝑturire. Item di. Areſto. et
Auicen. q2 aīalia hñtia dentes coniun‑
ctos ⁊ ſotulares ſunt paucoꝝ filioꝝ. hñ‑
tia vo dentes diuiſos ⁊ acutos ⁊ pedes
multe fiſſure ſunt multoꝝ filioꝝ ⁊ multi
ſpermatis. et aīalia hñtia puū corpꝰ plu
ris generatōis ſr̄ q3 aīalia magni corpis
Et aīalia que pauciores ſunt generatio
nis pauciores hñt vbera et differentia
quo ad ſitū et iō canicula h3 multas mā
millas ſilr̄ ⁊ porca que ſunt multoꝝ filio
rum. Item aīalia ſupflui coitus ⁊ conti
nui ſunt breuioris vite quā illa q̄ raro co
eunt ⁊ tpate et ꝓpter hoc eunuchi diutiꝰ
viuūt q2 neruus eis ꝑſcindit̄ ꝑ quē deſcē
dit ſemen. Idem di. Gal. li. de ſpermate
et hmōi rōem aſſignat Auicē. in li. de a
nimalibus vbi di. Sperma inquit eſt ꝺ
ſanguine bono et plene digeſto qꝺ iam
eſt cōuertibile in membroꝝ nutrimentū
et iō qñ hō eijcit illū humorē ſeminale3
multū diſcolorat̄ ⁊ debilitat̄ corpus eius
magis q3 ſi q̄dragesies exiret tantus ſan
guis de corpe. q2 ſperma eſt res abilitata
ad tranſeūdū in mēbra. et iō qñ exit au‑
fertur membroꝝ nutrimentū naturale.
et fit magna deꝑditio ſpirituū ⁊ virtutū
in corpe aīalis. vñ frequens coitus ⁊ im
moderatus eſt cā q̄re corpus diſſoluitur
et ſic vita ꝑ cōſequens breuiat̄. et iō ele
phas diutiſſime viuit quia caſtitatem a
mat ⁊ libidini raro vacat vt di. idē. Huc

uſq₃ Areſto. et Auicen. et Soli. Iſaac
aūt in dieſ. vniuerſaliter tractat de aīa/
libus put ſunt humani corꝑis nutritiua
nam quedam aīalia cōueniūt hūane cō
plexioni vt agni hedi oues et porci inter
domeſtica. cerui ꝛ capreoli īter ſilueſtria
et quedam oīno cōtrariant. et hoc in ni/
mio calore vt tiri ꝛ ſerpenteſ. vel ī nimia
frigiditate vt aranee et ſcorpiones. que
dam vero nature hoīs diſſilia ſunt. ſed ta/
men nō oīno repugnantia nec mortife/
ra ſicut ſunt hericij lepores atq₃ vulpes ꝛ
cetera aīalia hn̄tia grauis odoriſ carnes
talia enī aīalia peſſima ꝑbent hūano cor/
pori nutrimenta. ſilueſtria aūt aīalia ſūt
calidiora ꝛ ſicciora ꝛ macillentiora q̄₃ do
meſtica. tum ꝓpter motus cōtinuitatē₃
et ꝓpter inhabitati aeris caliditatē. tum
etiam ꝓpter nutrimenti ſui ſiccitatē ꝛ iō
carnes habent duriores ꝛ indigeſtibili/
ores qđ p₃ q₂ eaꝝ carnes occiſe non ita
cito putreſcunt ſicut domeſtice. Vñ om/
nia ſilueſtria minus ſunt ſapida ꝛ minꝰ
nutribilia q̄₃ domeſtica exceptis capreo
lis ſiluaticis qui ceteris ſaporoſiores ſ₃
laudabiliores ꝛ nutribiliores. Corpora
eni₃ eoꝝ ex motu rarificanť ꝛ humores
ſubtilianť. ꝛ pori aperiūtur ꝛ hūores qui
ſunt cauſa grauitatis odoris diſſoluunť
et ſic ſaporoſiores rōne motus ꝛ laboris
accidentaliter efficiūtur. nam ꝑ hmōi di
ſcurſus tempatur eoꝝ naturaliſ frigidi
tas. et iō in aīalibus ſilueſtribus magni
exercicij ꝛ multi motus grauitas ſapor₃
et odoris amputať ꝛ tenerior efficiť ca/
ro aptis poris et reſolutis humoribus ꝛ
eoꝝ caro facilius et citius digeriť ꝛ mē/
bris incorꝑatur et ratione ſue ſiccitatis
naturalis tardius a membris diſſoluiť.
Inter iſta oīa aīalia quedam nutriūtur
in locis humidis ꝛ aquoſis. ꝛ eoꝝ carnes
multū ſunt nutritiue ꝛ velociter digerū
tur. ſed cito a mēbris diſſoluūtur. quedā
vero paſcūtur in locis ſiccis ꝛ montuoſiſ
et iō eoꝝ carnes ſunt laudabiliores ī cu
ſtodienda et regenda ſanitate cōueniē/
tiores et in fortitudine ꝛ duratiōe ī mē
bris ꝑfectiores. Aīalia aūt que domeſti/
cantur ꝛ paſcunť in domibus carnes ha/
bent viſcoſiores ꝛ groſſiores ꝓpter mul/
tas comeſtiones et cibi ſui corruptiōes
et ideo durioris ſunt nutrimenti ꝛ ad di/
gerendum in ſtomacho ꝛ epate tardioreſ
Nam vt dicit ypo. ad cognitionem boni/
tatis nature aīaliū quo ad corꝑis nutri
mentū cōfert ſcire loca ꝛ paſcua vbi nu/
triunť. aerem humidū vel ſiccum in quo
cōuerſanť et q̄₃titatem motus ꝛ quietis
qualiter ſc₃ in exercicio vel ocio naturali
ter vel accidentaliter diſponuntur. Ani/
malia aūt que naturaliter ſunt domeſti/
ca minoris caloris ſunt et maioris hūi/
ditatis q̄₃ ſilueſtria. et iō eoꝝ carnes ſūt
molliores ꝛ ad digerendū faciliores. ex
multa enī quiete pori claudunť ꝛ ꝑ inclu
ſum calorem humores groſſi diſſoluun/
tur vñ carnes molleſcūt ꝛ attenuantur.
et q₂ nimiū comedūt et bibunt augmen
tantur eoꝝ ſupfluitates et pinguedineſ
multiplicantur. et iō talium aīaliū cor/
pora ſꝫ multū nutritiua ꝛ ſapida. ꝛ ꝑ cor
pus ꝛ venas facile penetratiua. ex mul/
titidine enī viſcoſitatis et humiditatis
corruptioni et putrefactioni ſunt vicina
et humoris ſupflui generatiua. et q̄₃uis
naturaliter nutriant tñ ꝓpter exceſſū hu
miditatis cito a membris diſſoluuntur
et ſic accidentaliter minus q̄₃ ſilueſtria
nutrimenti corꝑi adminiſtrant. q₂ ſilue
ſtria et ſi parū nutriant verūtñ. q₂ dura
ſunt ꝛ ad diſſoluendū tarda. in mēbris
in quibus aſſimilatur diutius perſeue/
rant. et iō accidentaliter antiqui ea nu/
trire aſſerebāt. In omni etiam genere
animaliū maſculina ſunt calidiora femi
nis et minoris hūiditatis. et iō ſubtilio
ris ꝛ laudabilioris nutrimenti ſunt car
nes maſculoꝝ q̄₃ feminarū excepta ca/
prina que in femina laudabilior eſt na
turaliter q̄₃ in mare. nam in femina eiuſ
humiditas tempat ſiccitatem cōplexi
onalem. ſed maſculina caliditas intēdit
ſiccitatem maſculi naturalem. et iō lau
dabilior eſt caro femina in hac ſpecie q̄₃
maſculina. q₂ magis ē tempata ꝛ a ſicci
tatis exceſſu elongata amplius. et hoc ſi
ue ſit recens ſiue antiqua ꝛ maxime q̄ñ
lacti adhuc eſt vicina. q₂ tūc eiꝰ natura/
lem ſiccitatē tempat. et laus lactiſ ꝛ lauſ
femineitatis. Aīalia vero caſtrata iter cō

pleꝛionem maris et femine ſunt medio
cria. nam carnes caſtratoꝝ minus cale/
faciũt maſculis. plus feminiſ. tardiꝰ ma
ribus et citiꝰ feminis digerunt. ⁊ iõ mīo
ris ſunt nutrimenti ⁊ deterioris maſcul
et maioris feminis bonitatis. Et eſt re/
gula ꝙ inter aīalia naturalr̃ hũida meli
ora ſunt maſculina feminis. ⁊ meliora ſcḋ
etate ꝑfecta ꝙ̃ impfecta. Inter ſicca au
tem naturaliter feminea ſunt meliora
maſculis. et hoc in etate impfecta potiꝰ
ꝙ̃ ꝑfecta vt di. idem. Item variaṫ boni
nitas aīaliũ ex diuerſitate etatũ. nã aīa
lia valde lactiuicina ſunt magne humi
ditatis ⁊ viſcoſitatis ⁊ lubricitatis. et iõ
eoꝝ carnes flegmaticas ſupfluitates ge
nerantes ſunt niſi ſicce ſunt naturaliter
ſicut bouine ⁊ caprine. ⁊ taliũ aīaliũ car/
nes in tali etate ſunt laudabiliores. ma
xime ſi nutrita fuerint bono lacte. Me
liores ſunt aũt carneſ aīaliũ a lacte ſepa
toꝝ qꝛ minoris ſunt humiditatis ⁊ viſco
ſitatis ⁊ ꝑpate ſoliditatis. In etate vero
iuuencula qñ aīalia ſunt in ſtatu tũc ſũt
eoꝝ carnes duriores ⁊ ſicciores. et maxi
me ſi aīalia ſicce fuerint cõplexionis. et
iõ ad digerendũ ſunt eoꝝ carnes durio
res in membroꝝ tñ cõfortatione ſũt lau
dabiles ⁊ in duratione plus ꝙ̃ in regen
da ſanitate. vt di. idem. In quarta vero
etate ſcꝫ in decrepita quo ad eſum plus
ſunt inutilia duplici de cã. qꝛ vicina ſunt
caloris naturalis extinctioni ⁊ humidi/
tatis ſubãlis cõſumptioni. ⁊ iðo eoꝝ car
nes ſunt duriſſime. ⁊ oīno indigeſtibileſ
maxime ſi ſicce fuerint cõplexionis. Et
iõ eſt generale iter oīa aīalia volatilia et
greſſibilia. dum ſunt creſcentia ꝙ ſunt
quo ad nutrimentũ laudabiliora qꝫ quã
do poſt declinatiõem ad ſeniũ magis ſũt
annoſa. vt di. idem. Item eſt diuerſitaſ
ex pte nutrimenti. nam q̃ paſcunṫ ĩ mõ/
tibus ſunt melioris ſanguis ⁊ ſubtilioꝝ
et acutiores ꝓpter paucitatem cibi. q̃ ve
ro nutriũtur ĩ paluſtribus ſunt ſanguis
groſſioris ⁊ maioris pinguedinis et mi
noris caloris ⁊ amplioris opilationis.
Aīalia aũt paſcentia maiores herbaſ vt
boues macilentiora ſunt in hyeme qꝫ in
vere vel in eſtate. qm̃ in hyeme eis defici
unt nutrimenta. et ideo poſt mediũ veriſ
vel ante incraſſanṫ vel augmentanṫ. ⁊ eo
rum carnes ſaporoſiores et laudabilio/
res efficiũtur ꝓpter abundantiam con
grui alimenti. aīalia vo minutas herbaſ
paſcentia ab initio veris vſqꝫ ad mediũ
eſtatis ſunt craſſiora ⁊ teneriora. bonita
te carnis laudabiliora. qꝛ tũc cõpetentia
inueniũt nutrimenta. Sunt ⁊ alia aīa
lia paſcentia ramoꝝ ⁊ vgularũ extremi
tates ⁊ iſta ſunt bona ab initio eſtatis vſ
qꝫ ad hyemem qꝛ tc̃ ſũt rami teneriores
et humidiores. vñ aīalia que minutis
vtunṫ herbis ⁊ ſiccis meliora ſunt quã il
la que humidis herbis nutriũtur ⁊ illa q̃
teneros ramoſ comedũt atqꝫ frõdes me
liora ſunt quã illa q̃ domi fructib9 alũtur
et que parũ comedũt vel bibunt ſunt mlˀ
tum comedẽtibus ⁊ bibentibus meliora
Nam tam mõtuoſa ꝙ̃ campeſtria aīan/
tia ex frequentia ſui exercitij atqꝫ motꝰ
domi nutritis ſunt meliora. nam ſubtili
or aer ⁊ ſiccior a talibus attrahiṫ rõe di
ſcurſus vñ minuunṫ humoꝝ ſupfluita/
tes ⁊ deſiccanṫ ⁊ ſic ſue cõplexiones tẽ/
perãtur. E cõuerſo aīalia q̃ domi nutriũ/
tur ex puitate puri aeris ⁊ defectiõe mo
tus ⁊ multitudine cibi ⁊ potus in cibi cõ
plexione minus laudabilia inueniũtur
Diuerſificanṫ itez aīalia ſcḋm pinguedi/
nem maciem ⁊ mediocritatẽ. Nam que
ſunt craſſiſſima quo ad eſum ſunt peſſi/
ma. nocent eñ digeſtioni qꝛ ſup cibum
natant ⁊ cibũ inflant et villos ſtomachi
emolliunt. et lubricitatem ⁊ viſcoſitatẽ
tribuũt ſtomacho ⁊ inducũt. et iõ nimia
pinguedo humidũ ſtomachũ diſſoluit
deficiente cõtentiua ⁊ cõfortatiua et vir
tute expulſiua. ſtomachũ vero calidũ ni
mis incendit ſicut ignis exterius accen
di pinguedine cõſueuit. Et iõ ꝑceperũt
antiqui vt etiã de craſſiſſimis aīalib9 ſo
la caro rubea pinguedine denudata cõi
ter comedaṫ. Aīalia vero macerrima ſũt
neruoſa parũ ſanguis hñtia ⁊ parũ hũi/
da. ⁊ iõ etiã parũ nutrimẽti corpi huma
no miniſtrantia. ſed aīalia que inter ma
ciem et craſſiciem ſunt media ſunt ꝑpa/
tiora ⁊ laudabiliora. cũ nõ tm̃ pinguedis
hẽant vt calorem intendant ⁊ villos ſto

machi lubricent. nec tm̄ maciei vt natu
ram infrigident ꝛ a ſanguine eam depau
perent ſiue priuent. Item inueniṫ diuerſi
tas in aīalibꝫ ſm tpoꝝ mutatiōem. Nā
quedā aīalia in vno tpe a medulla ꝛ ſā/
guine depauperanṫ q̄ in oppoſito tpe ple/
na inueniunṫ. et hoc ſenſibilr̄ ptꝫ in ↄchi
libus maris ꝛ in cerebro hoīs ꝛ forſan cu
iuſlibet aīalis. vt expꝛeſſe di. Areſt. li. de p
prie. elementoꝝ. ꝛ iō multi in vna parte
menſis vel anni infirmanṫ qui in tpe op
poſito tuti ab oī infirmitatis īpetu ↄgno
ſcunṫ vtꝫ in lunaticis maniacis et cadu/
cis. de hoc q̄re ſupra in ca. de luna. ſilr̄ di.
Aui. de ſimea q̄ ſm mutatiōeſ tpoꝝ ꝛ ma
xime ſm lune curſum letaṫ vel triſtaṫ. ſic
et q̄dā aīalia in vno tpe maceranṫ q̄ꝫ tū
cunqꝫ victualia tūc abūdant. ꝛ eadē i tē/
pore oppoſito dormiēdo ipinguanṫ ſic di.
Aui. glires inq̄t tpe hyemali nō mouen
tur. ſed iacēt ſicut mortua ꝛ nihil come/
dentes dormiēdo ipinguanṫ. repūt vero
in tpe eſtatis ꝛ ſe mouēt in eſtate cōtra
eſtū ſolis. ſilr̄ narrat de yrūdinibus et q̄
buſdā alijs aīalibꝫ q̄ q̄ſi mortue inueniūṫ
in arboꝝ cōcauitatibꝫ tpe hyemali q̄ po/
ſtea vires reſumūt ꝛ quaſi dormiēdo for
tiores effecte agiles ſe oñdūt tpe eſti/
uali. et ſic vꝛſe ſm Aui. Areſt. ꝛ Soli. pꝰ
cōceptū in multo tpe in locis abditis ſe
abſcōdūt. et tūc tpis penitꝰ cibū nō aſſu/
mūt. q̄re infra eodē de vꝛſo. Sic ꝛ piſceſ
vno mēſe ipinguanṫ ꝛ ſtatim in ſequenti
tpe maceranṫ. et quidā ipinguanṫ vēto
ſeptētrionali vt piſces longi ꝛ quidā me
ridiōali vt piſces ampli. ꝛ quidā in tpe
pluuiali ſicut ibidē di. Areſt. Aqua in/
quit pluuie cōuenit oībus teſtei corei p̄
ter piſcē qui dr̄ hoyteaꝫ q̄ ſi guſtauerit d̄
aq̄ pluuiali ipo die morieṫ. Itē quibuſ/
dā nocet pluuia q̄ȝ excecat eos ſi fuerit
multa. Silr̄ quedā aīalia vno tpe ſe re/
nouant ꝛ ſua etiā ſupflua deponūt ꝛ imu
tant vt cancer deponit ꝛ imutat ſuas te/
ſtas. cerui cornua. ꝛ accipitres plumas
ſuas. Sicut eni di. yſa. Carnes aīaliū in
quibus dn̄aṫ ſiccitas ꝛ etiā caliditas vt
cameline in eſtate ſunt illaudabiles ſed
in hyeme ſunt cōueniētes. et carnes aīa
lium que ſunt calide ꝛ humide vt pecori/
ne in vere ſunt bone ꝛ in autumno cōpe/
tentes. frigide aūt et ſicce ſunt illaudabi
les vt caprine. frigide ꝛ humide vt por/
cine. a medio eſtatis vſqꝫ iu finem ſunt
optime. i hyeme peſſime. in vere v̄o ꝛ au
tumno ſunt mediocres. vt di. ypo. caro ī
quit porcina in eſtate eſt bona. in vere et
autumno minus bona. ſed in hyeme ma
xime illaudanda. caprina in eſtate bona
pecorina in vere. bouina in fine veris et ī
principio eſtatis ē laudabilis. Carnes
aūt aīaliū put ſunt ordinate ad hūanuꝫ
eſum varianṫ ſm diuerſam p̄parationē
Nam vt di. yſa. aīaliū carnes aliq̄ñ aſſā
tur aliq̄ñ frixanṫ aliq̄ñ cū ſale ꝛ aq̄ elixā
tur. aſſate ꝛ frixe ſunt groſſiores in nutri
endo ꝛ ſicciores ad digerendū duriores
qꝛ humiditate eaꝝ cōſumpta ab igne cō
trahunt ſiccitatē. vñ nō ſunt carnes mul
tū pingues comedēde niſi aſſe vt humi/
ditas illaudabilis ab eoꝝ ſubā extrahaṫ
Carnes aūt elixe ſunt humidiores ꝛ ad
digerendū faciliores. qꝛ aq̄ tpat eas et
humectat. aliq̄ñ aūt in aq̄ in q̄ elixātur
apponūtur ſpēs ꝛ fiunt diuerſa cōdimen
ta que carnes cuſtodiāt in natura ꝛ boni/
tate ſua. et eas reddant taꝫ in odore q̄ꝫ
in ſapore meliores et ad diuerſos mor/
bos expellēdos amplius efficaces. decet
aūt carnes aīaliū ſiccoꝝ ꝛ macroꝝ elixa/
ri. humidoꝝ v̄o et pinguium aſſari. me/
diocriū aūt inter iſtas diuerſis cōdimē
tis p̄parari. Fit aūt iſta p̄paratio multi
pliciter qꝛ alique inueniunṫ carnes. aīa/
lium que ſunt ſalubres ꝛ cōueniētes aſ/
ſature ꝛ ſunt illaudabiles elixate. meli/
or eſt eni caro caprina ꝛ bonina elixa q̄ꝫ aſ
ſa. porcina ꝛ pecorina eſt melior aſſa q̄ꝫ e
lixa. nam p elixationē ſicce carnes hume
ctanṫ ꝛ p aſſatiōem humide deſiccanṫ. et
iō porcinā ꝓpter ſuam humiditatē bonuꝫ
eſt aſſare et caprinā ſeu bouinam ꝓpter
ſiccitatis exceſſum elixare. Eorundē etiā
am aīaliū carnes ſm hmōi accidentia
varianṫ. nam caro porcina aſſa et p aſſa
tionem melioraṫ. et minꝰ bona efficiṫ p
elixatōem. Caprina v̄o melior eſt elixa ꝛ
peior q̄ñ eſt aſſata. ꝛ ſic de alijs eſt viden/
dū. Huculſqꝫ yſa. in dieṫ. Item ordinan
tur aīalia nō ſolum quo ad corpis nutri/

mentum. verumetiam quo ad remediũ
morboꝝ ⁊ multiplicem medicinam oim
aīaliũ tam iumentoꝝ ꝙ̃ reptiliũ ⁊ beſtia
rũ genera creata ſũt ꝓpter hoīs optimũ vſũ
vt di. Pli. et Ioha. damaſ. ſed hoꝝ q̃dã
ꝓpter eſum vt pecudes cerui ⁊ hm̃oi ⁊c. q̃
dam ꝓpter hoīs miniſteriũ. vt equi aſini
boues et cameli ⁊ hm̃oi. alia ad hoīs io/
cunditatem vt ſimie merule atq̃ paui.
alia aũt creata ſunt ad hoīs exercitatiõꝫ
vt ſuam cognoſcat hõ infirmitatẽ et dei
timeat ptãtẽ. Ideo enĩ creati ſũt pulices
et pediculi ſicut leones tigrides atq̃ vrſi
vt in primis recurrat hõ ad ꝓprie infir/
mitatis recognitiõem ⁊ territus a ſecũ/
dis ſcꝫ reptilibus ⁊ feris refugiũ habeat
ad dei noīs inuocatiõem. Sunt inſup
creata aīalia ad ſubleuandam multipli
cis infirmitatis humane neceſſitateꝫ vt
carnes vipere ad tyriacam et fel thauri ⁊
alioꝝ aīaliũ ⁊ auium ad oculoꝝ caligineꝫ
amouendã. Pellis ſerpentis decocta in o
leo dolorem auriũ mitigat miro mõ. vt
di. Dyaſ. In li. eſcolapij de occultis mẽ
broꝝ ꝟtutibus dicit̃. patiens emorroy/
das ſi ſederit ſup pelles leoniſ recedent
ab eo. et qui linit corpus ſuũ ſepo renuꝫ
leoniſ aut qui inungitur eius fimo fugi
unt ab eo lupi. Item ibidem dicit ideꝫ
ſiquis ſuſpendit caudam lenis lupi ad p̃
ſepe vaccarũ nõ appropinquant ei lupi.
Iteꝫ dicit Dyaſ. oculi vrſi eruti ⁊ ſupra
dextrũ brachiũ hoīs ligati mitigant q̃r/
tanam eius. Iteꝫ dentes canini lupi cu
rant illos in principio qui lunaticam ſu
ſtinent paſſionem vt dicit idem. Simi/
le dicit Pitagoras et Pli. et dicit ꝙ ſi
oculũ lupi erutum viderint quadrupeda
lia domeſtica fugiunt atq̃ timent. In li
bro viatici dicit Conſtan. Pili canis al
bi nullam maculam nigredinis in ſe ha
bentis ſi fuerint ſuſpenſi circa collũ patiẽ
tis iuuant epilenticũ ⁊ ꝓhibent eius ca
ſum. Simile dicit Pitago. in li. roma
noꝝ. fiat inquit anulus ex vngula ſamur
aſini nigredinem nõ habentis ⁊ induat
eum epilentic⁹ ꝓhibet̃ ei⁹ caſũ. ⁊ dicit fel
thaurinum ſub vmblico inunctũ ſoluit
ventrem. dicit et idem dens ſerpentis e/
radicatus dum vixerit ſuſpenſus ſup q̃r
tanarium ſoluit quartanaꝫ eius ⁊ ſi ſub/
fumigaueris domũ cũ pulmõe aſini mũ
das eum ab omni reptili ⁊ ſerpente. haſ
et multas alias ꝟtutes admirandas di
cit Pli. in membris aīaliũ latitare ſicut ĩ
naturiſ aīaliũ pticulariũ poſt dicet̃. qꝛ ni
hil eſt in corpe aīalis qȯ careat manife/
ſta vel occulta medicina. nam pellis ⁊ pe
lus. et cornu vnguis caro et ſanguis nõ
ſunt ſine remedio nec etiam ipe fimuſ. ſꝫ
hec ad p̃ſens dicta generaliter hic ſuffi/
ciant.

Capitulũ primum

De animalibus in ſpeciali

De ſcriptis aīalium ꝓprietatibuſ
et naturis in generali reſtat co
operante dei gratia quorundam
aīalium ⁊ reptilium recitare ꝓprietates
in ſingulari. et hꝫ p ordinem alphabeti.

Capitulũ II

De ariete

Aries eſt pecus laniferum anio
placidum naturaliter manſue
tum vt dicit Iſi. li. xij. ca. i. Eſt
aũt dux et princeps ouium et iõ dedit ei
natura fortitudinem ceteris oībus p̃/
ſtantiorem. decuit enĩ arietem ducẽ ce/
terarum ouium et tutorem alijs eẽ vi/
ribus fortiorẽ. et iõ vt di. Iſi. aries aut
veruex a viribus eſt dictus. eo ꝙ tanq̃
vir ouiũ cũ ſit maſculus ceteris bidẽti/
bus ſit amplius ꝟtuoſus. Uel vt di. idẽ
Iſi. veruex a verme eſt dictus eo ꝙ hẽat
vermem in capite. cuius prurituexcita/
tus caput cõcutit fortiſſime. ⁊ quicquid
ſibi obuiat dure ferit. et iõ aries ab areſ
grece qȯ dicit̃ ꝟtus latine eſt vocatus.
qꝛ in gregibus maſculi dicũtur arietes
qꝛ ad fecundandas oues ꝟtuoſi ſunt at/
q̃ fortes. nam corpis magnitudine ⁊ vi
riũ fortidine et animi virtute oues ali/
as p̃excellunt. Dicit̃ etiaꝫ aries ab aris
qꝛ vt di. Iſi. hoc pecus primũ fuit ĩ aris
a gentibus immolatum. vñ dicit̃ aries
ideo aries qꝛ mactat̃ ad araꝫ. Uñ ſm̃ le
gem moyſaicam aries fuit aīal potiſſime
mundũ. et ad ſacrificiũ et ad eſum. nam
p peccato populi cõiter et conuenienter

offerebatur. ⁊ qꝛ findebat vngulam pa
riter et ruminabat in differenter a popu
lo comedebatur. vt di. Iſi. li. xij. bidentes
quondam dicebantur. eo ꝙ inter octo den/
tes quos habent duos habent altiores ⁊
iō eos gentiles maxime in ſacrificiū of/
ferebant. vt di. idem. De ariete aūt ſin/
gulariter di. Pli. viij. ca. xlvij. Arietis
inquit naturale eſt agnos faſtidire et o/
ues ſenectas ſibi obuias cõſectari. nam
ipſe melior eſt et vtilior in ſenecta. et cū
reſpectu ouium ferox ſit animo eius fero
citas cohibetur ſi cornu eius iuxta auricu
lam pforetur. dextro teſte ꝑligato feminas
ſiniſtro dextro ꝑligato mares gignit. in ven/
to aquilonari mares ꝓcreat. in flatu au
ſtri feminas generat. et quales venas a/
ries ſub lĩgua geſtat tales fetus in velle
re generat. nam ſi nigras habet venas fe
tus in vellere erit niger. et ſi albas albus
et ſi varias varius in vellere apparebit.
Item di. Areſto. ⁊ Aui. quer infra ꝺ oue
frontem habet aries duriſſimam corneā
duriciem fere ꝑſtantem. ſed timpora ha
bet debilia et quodāmō cartillaginoſa. ⁊
iō ad munimē ꝑtis debilioris dedit na
tura cornua magna circa tĕpoꝝ loca ad mo/
dū ſcuti rotundi reuoluta. q̄ tñ in extre/
mitate aliq̄tulum ſunt acuta vt cornuū
duricie ⁊ fortitudine caput defenſet ⁊ eo
tundem acumine aduerſarios impetat et
impugnet. vt di. idem. Sine enī armoꝝ
defenſione nõ decebat naturam gregꝭ re/
linquere defenſorem.. et iō duo dedit na
tura ſibi cornua ad modū circuli replica
ta. vt caput ꝓpriū qđ ex ſe ē infirmū ꝓte/
gat. et cõtra aduerſarios armis munit⁹
ſe audaciorem ex armoꝝ cõfidentia ex/
hiberet. et iō ſecurius ꝓcedit gregem. ⁊ e
recto capite ⁊ fixo pede vngula diuiſa ve
ſtigio firmius terram ꝑmit. vellus hꝫ pin
guius ⁊ in villis ꝓlixius pilos diffundit
fortiori corio ſiue ſpiſſiori cute contra
extrinſecas aeris calidi vel frigidi iniu/
rias ſe defendit. et iō ſue cutis ſupficies
rõne ſue fortitudinis corianoꝝ violētas
artes ꝑ ceteris ouiū pellibus ſuſtinet. et
ad diuerſoꝝ teloꝝ recipiendā impſſiões
abiliorem ſe ꝑbet. vt di. idem. Tempe a/
moris pugnat ꝑ vxoribus ſuis ⁊ aduer/
ſarios cornibus impetit. et vt melius pu
gnet ⁊ fortius cõtra reſiſtentes incurrat
retrocedit ac reſiliendo cū impetu hoſtē
ferit. De arietibus etiam di. Aui. libro
viij. Arietes inquit ⁊ capri vadūt mītū
in vanū. ⁊ in hyeme non ſe abſcõdūt pro
pter frigus et aliqñ exeūt de loco calido
ad locū frigidū. et qñ pluit nõ fugiunt a
pluuia quouſqꝫ moriantur. et arietes natu
raliter ſeqnūtur capras ⁊ quieſcūt om̄s
quouſqꝫ paſtor accipit vnū ex eis ⁊ facit
ipm antecedere ⁊ ſequūtur alij. ⁊ timent
naturaliter tonitrua ſicut oues. q̄ ſi imp̄
gnate fuerint et audierint abortiunt ꝑ
timore. et ante mediam noctem ſtant ſi
mul cū ouibus ⁊ dormiunt ⁊ poſt ſparſim
et in dormiendo ſup latus alterāt vices
nam a vere vſqꝫ ad autumnū dormiūt in
vno latere. deinde vſqꝫ ad ver dormiūt in
latere altero ⁊ dormiunt erecto capite nī
ſi qñ infirmantur ⁊ ruminant cibū ⁊ maſtī
cant dormiendo ſicut ⁊ vigilando. ⁊ ſi cõ/
tingat eos errare non redeunt niſi a pa/
ſtore reuocentur. Dicit ad hoc yſa. in diet.
ꝙ arietes ĩ iuuentute manentes mĩoris
ſunt humiditatis ⁊ viſcoſitatis ꝙꝫ agni
lactentes. ⁊ hoc ꝓpter etatem eoꝝ cõple/
xioni dñantem. ⁊ iō ipoꝝ carnes ſunt car
nibus agnoꝝ ⁊ ouiū meliores. ⁊ meliorē
ſanguinem generātes. maxime ſi ſint ca/
ſtrati. qꝛ eoꝝ caliditas hūiditate acciden
tali tempata eſt. vñ ſunt boni ſaporis ſed
qñ ſunt decrepiti in calore ſunt defecti ſi
non ſunt caſtrati ex etate. ſi vero ſunt ca/
ſtrati ⁊ decrepiti. duplici carent cā calo/
ris ſcꝫ teſtiū ⁊ etatis. ⁊ iō eoꝝ corpa ſunt
frigiga ad modū ligni ⁊ duriora ⁊ inſipī
diora reſpectu caprarū ⁊ boum ⁊ hmōi. q̄
in decrepita etate ſunt peſſima. corpa a/
rietum q̄ naturaliter ſunt calida et hūī
da ceteris decrepitis naturaliter frigi/
dis ⁊ ſiccis ſimpliciter ſunt meliora. huc
uſqꝫ yſa. in diet. Item di. Areſt. ⁊ Aui.
cen. li. vi. ꝙ arietes ⁊ capri ſicut et cetera
aīalia ꝓpriam habent vocem ꝑ quā ſecla
mant ⁊ vocant feminas tpe coit⁹ ⁊ amo/
ris et potantes aquam ſalſam anticipāt
coitū ⁊ citius mouentur ad amorem. ⁊ quā
do arietes ſenes mouentur citius ad amo
rem et coitum ꝙꝫ iuuenes in tpe determī

niato ſignum eſt bonitatis tempis in an/
no illo. ⁊ ſi in illo tempe excitentur iuue
nes ad amorem ſignū eſt peſtis future ſu
peroues in anno illo. vt di. idem.

Capitulū III

De agno

Agnus vt di. Iſid. a greco voca
bulo dr quaſi piuſ. nam iter om
nia terre animantia maxime i
uenitur innocens et manſuetus. nullus
enim ledit dente nec cornu nec vngue. ⁊
quicquid in eo repitur totū vtile eſt. qꝛ
caro ad cibum. pellis ad varium vſum. pi
lus ad indumentum. fimus ad terre i/
pinguationem. vngula ⁊ cornu ad medi
catioem ⁊c. vel vt di. Iſi. li. xij. latini ag/
num ab agnoſcendo putant dictū. eo ꝙ
p ceteris aialibus matrem ſuam noſcat
adeo ꝙ ſi in magno grege errauerit ſtati
balatu vocem noſcat pentis. ſm Ariſt.
et Auicen. Agni quidam naſcūtur in tē
pore vernali. quidam in tpe autumnali
Vernales ſunt corpe maiores robuſtio
res viribus et pingniores ꝙ̄ ſunt autū/
nales vel hyemales. in aliquibus tn̄ regi
onibus multi hibernos agnos pferūt v/
nis. et dicunt hoc ſolum aial vtiliter na/
ſci bruma. vt di. Pli. li. viij. c. xlvij. et dr
ibidem. ꝙ agni concepti flante vento aq̄
lonari ſunt meliores ꝙ̄ cōcepti flāte vē
to auſtrali. tunc eni mares generant. ta
lem aūt colorem hn̄t agni i lanificio ſeu
in vellere qualem hn̄t pntes in venis lin
gue. nam ſi vene fuerint albe ⁊ agni erūt
albi. ⁊ ſi nigre nigri. ⁊ ſi varie varij vt di.
idem. In ſugendo anteriores poplices
flectūt et vt mater ei plus lactis tribu/
at. capite matris vbera pmit. balatu q̄/
rit matrem qua inuenta cauda mri blā
diendo erecto capite mām̄as q̄rit ⁊ niſi
caput prius erigat nūꝙ̄ ſugit. villū habꝫ
ſubtilem et criſpū multiplr in ſeſe reflе
xum. multū nocet agnis frigus ⁊ maxie
tpe pluuioſo. De ſocietate gregis gau/
det qn̄ ſolitarius eſt dolet plurimū atꝗ
timet. ante gregem ſalit ⁊ ſaliēdo ludit
qn̄ videt lupū timet vehementer ⁊ ſubi/
to fugā arripit ſed poſt p timore ſtupidꝰ
ſubito gradū figit et fugere vlterius nō
audens ſibi non balatu ſed potiꝰ ſimpli/
ci vultu parci petit captus ab hoſte liga/
tus a carnifice nec cornu nec dente ſe de/
fendit. et ſiue ſpoliet̃ vellere ſiue cute. ſic
aial innocuū obmuteſcit. ſiue eni duca/
tur ad paſcua ſiue deferatur ad victimaꝫ
nō gemit nec remurmurat nec calcitrat
ſed obedit. Et vt di. Pli. agnos dimitte/
re ſolitorios eſt piculoſum qꝛ ſi ſupuene
rit forte tonitruū de facili moriunt̃. nā a/
gnus naturaliter debile habet caput. et
iō remedium eſt eos ſil̃ aggregare vt ex
cōiunctione mutua animentur. et pſen/
tia plurium cōfortent̃.

Capitulū IIII

De agno anniculo

Agnus anniculus etate vniꝰ an
ni eſt cōpletus. qui infra vnius
anni ſpaciū tanto eſt melior ꝙ̄
to a lacte remotior eſt. Nam a lacte eiꝰ
hūiditas cōplexionalis augmentat̃. ſꝫ p
ſepationem a lacte intenditur eius ca/
lor et ſupflua humiditas tempatur ma
xime ſi manſerit adhuc non caſtratus vt
dicitur aptiſſime in diet. Agnus eni an
niculus corpore integer. et carne mūdus
aptus eſt ad ſacrificium ad eſum etiaꝫ ſi
fuerit vellere maculoſus. Nō eni repro/
bat a ſacrificio agnum macula velleris
niſi ſit feditas vl̃ corruptio in carne ite/
rius vel in cute. vt di. glo. ſup Exo. xij. ⁊
ſup malac. di. Hiere. et ſup Leuit. Non
impedit inquit ſacrificium varietas ma
culoſi velleris ſi corpus fuerit integrum
et nō ſubfuerit ſcabies in ſupficie ipſius
cutis. Agnus ergo anniculus vt di. Pli.
li. viij. c. xxvij. decor aris fuerat aptus. et
tam in vſu vellerum ꝙ̄ in vſu carniū vſi
bus hoim eſt neceſſarius. et iō ſicut pro/
pter ſumptus hoim excoluntur et cuſto/
diunt̃ corpa boum. ſic oportꝫ vt habeat̃ di
ligentia circa cuſtodia ouium ⁊ agnorū
Dicit etiam dyaſc. ꝙ agnus fimū habet
nigrū q̄ ſi cū aceto diſſoluat̃ et cathapla
ſmetur nigras emūdat maculas. clauos
corpis tollit. ignem ſacrum curat. mixtꝰ
cum cera et oleo combuſturas ſanat.

Capitulum V

De agna

Agna eſt arietis filia que mino
ris eſt corpis pariter et roboris
q̃ ſit agnus et minoris caloris ꝛ
maioris humiditatis q̃ ſit agnus ratio/
ne feminee cõplexionis. vt dicit in die
tis. cuius caro dum eſt lactans maioris
eſt viſcoſitatis ꝓpter humiditatis ſuper
fluitatem tam ex etate q̃ ex cõplexione
eius corpi dominante. et iõ qḋ ex eiꝰ car
ne generatur flegmaticum eſt et viſcoſũ
ac difficulter digeritur et digeſtũ a mẽ/
bris vix diſſoluitur rõne viſcoſi ꝛ gluti/
noſi humoris qui inde generat̃. a ſtoma/
cho tñ facile deſcẽdit rõne ſue lubricita/
tis ꝛ humoris. vt di. yſa. et eius carnes
meliores ſunt aſſate q̃ elixe. qꝛ cõſumit̃
ſupflua earum humiditas vi caloris.
Maioris tñ ſimplicitatis et timidita/
tis eſt agna q̃ agnus quia minus habet
caloris naturalis femina q̃ maſculꝰ. et
ideo minus eſt animoſa. ꝓpter qḋ etiã ca
ret cornibus qꝛ eſſent ei ſuperflua cum
ꝓpter defectum audacie eis neſciret vti.
vt di. Auicen. di. etiam Areſt. li. iij. Ag
nis accidit egritudo qñ nimis impiguã
tur circa renes qꝛ ſi opiant̃ ſepo renes mo
riunt̃ ꝛ multiplicat̃ ſepum ꝓpter bona
paſcua. ꝛ iõ arcentur a paſcuis ne nimis
impiguentur. quere ſupra de oue.

Capitulum VI

De apro

Aper eſt porcus ſilueſtris vł agre
ſtis qꝛ ſeuiſſimus eſt ꝛ immitis
vt di. Iſi. li. xij. ca. i. et dicit̃ aper
q̃ſi afer a feritate. qꝛ ſm q̃titatẽ ſui cor
poris ferus eſt ꝛ crudelis. Vñ ꝛ apḋ gre/
cos aper fiagres. i. ferus vulgariter nun/
cupat̃. Dicitur aũt a latinis verres eo ꝙ
grandes habeat vires ſicut idẽ dicit ibi
dem. Scḋm aũt Pli. et Aui. Aper ẽ aial
valde ſeuum qꝛ vix caſtratus ſe exhibꝫ
manſuetum. cũ cetera aialia ablatis teſti
culis amplius manſueſcũt. Aper igit̃ in
ps. lxxix. dicit̃ ſingularis ferus. quia cul
mis pfecte ꝓductis audacior factus ſe
gregat et ſeorſitat ſe a grege. ſingulari/
ter querens paſtum. Eſt itaq̃ aper tan/
te feritatis ꝙ etiam puidens cõtra vena
toris ferrum intrepide ſe infigit. et etiã
iam tranſfixus contra ſibi reſiſtentem vi
res recolligit vt culmis vindicet ſe ↄ ad
uerſario. etiam in mortis piculum con/
tra hoſtis venabulum mira audacia ſe ex
ponit. culmos duos habet in ore adũco ꝫ
fortes ꝛ acutus cum quibus om̃e ſibi re/
ſiſtens ſecat crudeliter et dilaniat. Cul
mis aũt vtitur ꝓ gladio ad pugnandum
in latere dextro habet os duriſſimũ latũ
et ſpiſſum qḋ ſemꝑ opponit venabulo ꝑ/
ſequẽtis. nam oſſe illo ꝓ clipeo ad ſe ꝓte
gendũ vtitur. ſentiens ſibi imminere bel
lum acuendo culmos contra arbores eos
fricat. et ſic an hebetatam aciem habeant
cõfricando ad laborem ipos ꝓbat. ſi ſen
ſerit hebetatos origanũ querit et maſti/
cat cuius ꝟtute culmoꝝ radices mũdifi/
cat ꝛ conforat. vt di. Auicen. Pli. in lib.
xxviij. ca. x. dicit ꝙ vrina apri medet̃ vi/
tijs aurium ſi cum oleo roſaceo miſceat̃
Similiter eius fel valet contra calculũ
vt dicitur li. xxviij. ca. xl. Et ẽ ei ita gra/
uis ſua vrina vt niſi egeſta fuerit. ſurge/
re non poſſit imo opprimitur vt defunctꝰ.
nam exuri traduntur ex vrina. Itẽ ideꝫ
ad coitum ſtimulat fel aprinum. Dicit̃
etiam idem libro. v. porcus agreſtis mul
tũ diligit radices et culmis incidit ter/
ram et fodit et ſcindit radicem culmo et
impinguatur quando quieſcit ꝑ ſeptem
dies et maxime quando parum potat. ꝛ
ꝑliatur cum lupo quia ipſum odit natu/
raliter. nam lupus inſidiatur filijs ſuis
et ſepius rapit eos. et ideo vt dicit ideꝫ
lib. viij. Dedit natura apro culmos ad
defendendum feminas et filios ſuos. qꝛ
femine ſunt debiliores in ſe ꝛ peioris cõ/
plexionis. Nam mares ſunt audacio/
res et vires habent feminis fortiores.
Femina tñ ſeuit irata ꝛ fodiendo ledit̃.
et dentibus mordẽdo ꝛ dilaniendo. Aper
vero ledit culmis ſurſum feriendo. et iõ
parũ poteſt ledere ꝓſtratum ꝛ iacenteꝫ.
et femina parũ ledit ſtantem ꝛ dũ aper
iraſcit̃ ꝛ pugnat ſpumat ore. ſilr dũ luxu
riat ci vrore. Omia ſupradicta recitat pli
niꝰ. ꝛ addit iã dictis in li. viij. c. ij. vbi dic

Apros ⁊ alios porcos ꝺentatos naſci e/
nigidius tradit. Ineſt aūt marib⁹ apꝛis
maxima aſꝑitas ⁊ feritas animi quādo
ſunt in amoꝛe. qꝛ tunc ꝓ vxoꝛibus atro
citer pugnant vngulis terram ſcalpunt
ſetas erigunt. culmos vibꝛant et⁹ quaſi
unt. et hoꝛrendo gemitu furiam pectoꝛiſ
tunc oſtendūt. parum etiam tunc come/
dunt. diſcurrunt poſt feminas. et iō attē
nuantur plurimū ⁊ matureſcūt. In hoꝛ
rendis et vmbꝛoſis vallibus et nemoꝛi/
bus manſiones querunt vbi cuſtodiunt
fetus ſuos. ꝺe radicibus et arboꝝ ſilueſtri
um fructibus viuūt. qn̄ venatoꝝ inſult⁹
vel lupoꝝ impetus ſen. iunt filios ſuos.
ꝓcedunt et eis nō patet locus fuge ꝓ fi/
lioꝝ ꝺefenſione periculoſe exponunt. quā
do ꝺelent dimicare attritu arboꝝ indu/
rant coſtas ſuas et ſe inuoluūt in luto et
ꝺeſiccant ad ſolem et inter pilos lutū cō/
glutinant et inuiſcant. vt ſic ſecuri⁹ ad/
uerſarioꝝ ictus ſuſtineant in cōflictu. A
reſto. li. vi. Femine apꝛoꝝ poſt ꝑtū ſunt
aſpere ⁊ crudeles. et crudeli moꝛſu filio/
rum ſuoꝝ dilaniant inuaſoꝛes. Hucuſ/
ꝫ Pli. Eſt āt caro apꝛia vt di. yſa. mag/
ſicca ⁊ minus frigida ꝗꝫ poꝛcina ꝺomeſti
ca. et hoc eſt ꝓpter motus ſui cōtinuitatē
et victus ſiccitatem ⁊ aeris cui continue
exponitᷣ caliditatem. iō eius pinguedo ē
durioꝛ ⁊ caro delicatioꝛ ad edendū et ꝓ/
pter hoc verres ꝺomeſtici vehemēter agi/
tantur ⁊ verberantur anteꝗꝫ occidantur
vt eoꝝ carnes teneꝛioꝛes ⁊ ſapidioꝛes ex
motus violentia efficiantᷣ. De apꝛo eti
am di. dyaſc. ꝙ eius fimus ꝺeſiccatus et
cū vino ⁊ aqua bibitus eijcientibus ſan
guinem ſingulare eſt remediū. Lateris
doloꝛes cū aceto curat fracta oſſa conſo/
lidat et confirmat. quere infra ꝺe poꝛco.

Capitulū VII

De aſino

Aſinus a ſedendo eſt dictus ꝗſi
aſſedus qꝛ hoīes ſuꝑ aſinos ſede
bant anteꝗꝫ vſum equoꝝ habe/
rent. vt di. Iſi. li. xij. aīal quippe eſt ſim/
plex ⁊ tardū. et iō nō fuit ꝺe facili ſubie/
ctū hūanis virib⁹ ⁊ ꝓſtratū. vel dꝛ ab a
qꝺ eſt ſine ⁊ ſinos qꝺ eſt ſenſus ꝗſi aīal
ſine ſenſu. inde dicitur aſellus. i. iuueniſ
aſinus qui pulcrioꝛis eſt foꝛme ac diſpo/
ſitōis. qn̄ etate ē tenell⁹ ꝗꝫ qn̄ ſenex effi
citur et antiquus. naꝫ ꝗꝫto magis fit an
noſus tanto plus quotidie fit ꝺefoꝛmis
hiſpidus ⁊ villoſus. eſt aūt aīal melāco/
licū frigidū. ſ. et ſiccū. et iō naturalitᷣ pō
deroſum tardū atqꝫ pigrum ſtolidū ⁊ ob
liuioſum. tn̄ onerіferū eſt ⁊ patiēs labo/
ris vili ⁊ modico vtens cibo. Inter tribu
los eui et ſpinas ac carduos carpit cibū
ſuum. et iō di. Aui. li. viij. Similitᷣ are/
ſto. ꝙ aſinus minutis auibus inter ſpi/
neta ⁊ cardineta nidificantib⁹ ē exoſus.
et iō minuti paſſeres pugnāt ꝯtra eum.
qꝛ comedit ſpinas in quib⁹ nidificāt paſ
ſeres illi. ⁊ cōfricat ſe ad ſpinas illas vn̄
cadūt pulli eoꝝ paſſeꝝ ſiue oua. et qn̄ aſi
nus rudit ex eleuatione capitis et foꝛti
flatu mouentur ſpine et exhoꝛrēdo ſoni
tu ſeu rugitu terrētur auicule ⁊ fugiunt
ꝺe nido ſuo ꝓpter iſta ſaltāt mr̄es ſuper
ipſius faciem et impetūt eius oculos atqꝫ
ꝑcutiūt roſtro ſuo. et ſi habet aſinus vul
nus in ꝺoꝛſo vel in latere ex ſpinaꝝ pun
ctura vel quacūqꝫ alia ꝺe cauſa pungunt
eum cū roſtro ſuo in vulnere vt recedat
a loco nidi ſui. et cum talis paſſercul⁹ ha
bet coꝛp⁹ minutiſſimū vix pōt aſin⁹ ſe ꝺe
fendere contra eius impetum atqꝫ moꝛ
ſum. dicit etiaꝫ Areſt. ſicut ⁊ Aui. ꝙ coꝛ
uuus valde odit aſinū et iō volat ſuꝑ ip
ſum ⁊ temptat tangere oculos ſuos ro/
ſtro ſuo. ſed iuuat aſinum ꝓfunditas o/
culoꝛum et ſpiſſitudo coꝛij ciliorum qui
bus contra moꝛſus auium claudit et te/
git viſum ſuum et etiam cooperatur pro
ceritas aurium et mobilitas cum qui/
bus terret auiculas qn̄ infeſtāt viſuꝫ ſu
um. Item Areſtote. lib. viij. Urſus pu/
gnat cum aſino et thauro quoniaꝫ come
dit crudas carnes et hec eſt cauſa ꝗre pu
gnat contra eos. quoniam eoꝛum carni/
bus appetit ſaciari. De aſinis autem di
cit Pli. li. xxviij. ca. vlti. vngule aſinine
fumigate partum adiuuant intantū vt
etiam aboꝛſus euocetur. nec aliter ꝺebet
addi qꝛ viuū partum necant ſi diu ⁊ fre
quenter apponantur. eiuſdē animalis fi
mus recens ſanguinis pꝛofluuium mire

ſedat. Eius iecur valet contra caducos
moꝛbos puuloꝝ Pli. li. xxviij. c. x. lac aſi-
ne ſicut ⁊ ſanguis valet cõtra moꝛſũ ſcoꝛ-
pionis. Si quis etiã aſino dixerit in au-
re ſe ꝑcuſſum a ſcoꝛpione tranſire ꝓtinꝰ
malũ dicunt. a facie etiam fumigatiõis
pulmonis aſini fugiũt oĩa venenata. di-
citur etiam in eo. ca. ix. lac aſininũ valet
cõtra gipſum venenoſum. cõtra ceruſam
vel argentũ viuũ. Item li. ix. oſſa aſini ꝯ-
trita ⁊ decocta valent cõtra venenũ ſi eo-
rum decoctio bibatᷣ. Item vꝛina maris
aſini cũ nardo capillos multiplicat ⁊ cõ-
ſeruat. De aſinis autẽ di. Pli. li. viij. ca.
xliiij. Aſinus eſt aĩal magni frigoꝛis im-
patiens. ⁊ iõ in frigidis regionibus vt ĩ
ponto nõ generantᷣ. Item di. Areſt. cum
aſinus ſit multe frigiditatis ⁊ ſiccitatis
multe tñ eſt luxurie. ſed nõ mouetᷣ ad coi-
tum ante q̃ʒ ſit triginta menſiũ etate ſed
non generat ante q̃ʒ ſint tres anni cõple-
ti aut duo ⁊ dimidius. vñ di. Pli. ibideʒ
ꝑtus aſini a. xxx. menſe eſt ociſſimus. ſʒ
a trimatu legitimus. Idem di. Areſt. li-
bꝛo. v. ⁊ ſubdit Pli. raro geminos parit
et qñ fetum eſt ꝑitura lucem fugit ⁊ te-
nebꝛas q̃rit. ne ab hoĩe videatᷣ. ꝑtum ſu-
um amoꝛe nimio diligit intm̃ ꝙ etiaʒ ꝑ
ignes ad fetum vadit. aquas tranſire et
pedes in eis tingere multũ hoꝛret. ⁊ quã-
do cogitur aquã vel riuum euadere ĩ ip-
ſo mingit. nec tranſeunt aſini volũtarie
ꝑ pontes vbi ꝑ planicies pontis poſſunt
videre aquã defluentem. debile enĩ habʒ
cerebꝛum et patiuntᷣ de facili vertigineʒ
ꝓpter qđ timent ꝑ rimas pontis cadere ĩ
aquam quã conſpiciũt ſub ponte tranſe-
untem. nec bibunt de facili niſi aſſuetos
fõtes qui ſunt in pecuarijs ad quos poſ-
ſunt ire ſicco pede. et qđ mirum eſt dictu
quãuis multũ ſitiant ſi mutentᷣ aque ei
vix potant niſi ſint illi ſiles quas frequẽ-
tant. Item Pli. li. xxviij. ca. vij. ſi aſina
comederit oꝛdeũ intinctũ ſanguine mẽ-
ſtruali tot annis nõ cõcipiet quot grana
comedit ſic inticta. Et ex aſino ⁊ eq̃ mu-
lus gignitur. ſed ad tales ꝑtus eligũtur
eque que neq; quadriẽnibus ſint mino-
res neq; decennibus maioꝛes. nec cõmi-
ſcentur paſſim ad inuicem. Hoꝝ aĩaliũ
duo ſunt genera ſcʒ equꝰ cũ aſina. ⁊ aſinꝰ
cum ipa equa. imo vnũ genus ab alio ſe
cohercet niſi in infantia lacte hauſto mu-
tuo nutriantᷣ. et ꝓpter hoc paſtoꝛes mu-
los vel burdones ex diſparibus aĩalibꝫ
gigni cupientes dicũtur vti iſta arte. nã
iuuenes equaꝝ pullos in tenebꝛis ſubij-
ciunt vberibus aſinarũ ⁊ enutriũt eos la-
cte aſinino. et tales pulli equoꝝ adulti
iam effecti ad aſinarum cõiunctiõem tẽ-
poꝛe coitus cõmouẽtur ſimiliter pullos
aſinaꝝ in tenebꝛis ſubijciũt mãmis eq̃ꝝ
et aſelli tali lacte iumẽtino nutriti eq̃s
inuadunt qñ adoleſcũt. Ex tali aſini ⁊ e-
que cõmixtione generatur aĩal quoddã
qđ antiqui vocabãt hynnulũ alias hĩnu-
lum. nos autẽ dicimus eũ burdũ. ſicut ge-
nitũ ex aſino ⁊ equa dicũt mulũ. Areſto-
te. autẽ li. xv. ſi aſinus coeat cũ equa imp-
gnata eque coꝛrũpitᷣ cõcep[illegible] ꝓpter fri-
gus ſpermatis ſui. ſperma [illegible]i aſinoꝝ eſt
frigidiſſimũ naturaliter ⁊ materia eoꝛuʒ
materia autẽ eq̃ eſt calida. ⁊ iõ qñ miſcetᷣ
calidũ cũ frigido fit tꝑamẽtũ. tũc ex eis
põt fieri cõceptus ⁊ ſaluari fetus. qñ ſcʒ
equi aſinoꝝ fẽis cõmiſcentᷣ. ſilr qñ eq̃ aſi-
nis maribꝫ ſupponũtur. ſed filius aſelli ⁊
eque ſcʒ mulus nõ cõuenit generationi
nã vtriuſq; pntis frigiditas ſcʒ naturalꝭ
⁊ cõplexionalis in ipo dñatur. et iđo ex
mulis aliud nõ generatur vt di. idẽ. Itẽ
ibidẽ di. idẽ. ſi aſina cõcipit ab equo ſub-
ſequẽs aſini coitꝰ cũ eadẽ facit eã aboꝛti-
re. cuiꝰ rõ eſt vt di. Aui. q2 frigiditas ſe-
minis aſinini ſupueniẽtis coꝛrũpit ⁊ de-
ſtruit tꝑantiã ſemis equini ꝓcedẽtis ⁊ ſe-
mẽ aſini frigidũ ẽ ex cõplexiõe ⁊ ex ſexu
et coꝛrũpit ſemẽ eq̃ ad tꝑantiã diſponẽ-
tis. vñ qñ ſupuenit ſubito aſini ſem̃ na-
turalr ſiue cõplexionalr frigidũ cũ frigi-
ditate ſexuali intẽſa frigiditate coꝛrũpi-
tur ꝓcedẽs tꝑantia ex calido eq̃ ſemĩe et
frigido aſine ĩtroducta. ⁊ iſta ẽ rõ quare
oĩs mulꝰ vl mula ẽ ſterilꝭ. vt di. Aui. q2 in
pr̃e muli. ſ. i aſino ẽ exceſſꝰ frigiditatꝭ cõ-
plexiõalis. ⁊ in mr̃e. ſ. i eq̃ remiſſꝰ ẽ caloꝛ
rõne ſexus. et ideo quãuis caloꝛ ſeminiſ
matris ſcʒ eque tempet ſemen frigidũ a-
ſini vt aĩal generetur in genito tñ rẽa-
net generãtiũ ꝑdñans frigiditas q̃ natu-

taliter diſponit ad ſterilitatem. Eſt aūt
quedam ſpecies aſini que dicitur indic⁹
aſinus habens in capite in medio fron/
tis cornu vnum. et non habet niſi vngu/
lam vnam in quolibet pede. Omne enī
animal habens duo cornua habet in pe/
dibus vngulā ſciſſam. et iō aſinus indic⁹
non habet niſi vnū cornu. qꝛ vngulam ñ
findit. vt di. Areſt. li. ij. non tū oīe aīal
fidens vngulam habet cornua. ſed poti⁹
ecōuerſo ſi habet cornua findit vngulas
vt in thauro. ceruo. oue ꝛ hmōi. vt ibi/
dem di. Areſt. Item di. Areſto. li. vij. a/
ſinus ꝛ mulus ſicut equus comedunt fru
ctus ꝛ paſcūtur herbis et impinguantur
ab aqua ꝛ diligunt plus aquam turbidā
ꝙ claram. Uacca autem ecōuerſo plus
diligit aquam claram ꝙ turbidā. Item
Areſt. li. eo. aſini in maiori pte infirmāť
vna infirmitate. et diciť milide. ꝛ eſt hec
infirmitas prius in capite ꝛ currit a na
ribus fleuma multum calidū. ꝛ ſi deſcen/
derit ad pulmonem aſinus morietur.
et hoc animal ſentit frigus plus omni a
nimali. ꝛ propter hoc nō inueniť ī ꝯtra ſep
tentrionis. Sunt aūt vt di. idem ſpon
dilia dorſi aſini fortiora ꝛ neruis fortio/
ribus compaginata. a pte poſteriori cir/
ca clunes .i. renes ꝙ a pte anteriori. ꝛ iō
in ipſius dorſo potius circa renes ꝙ circa
humeros grauiora onera īponunť. poſt e
quinoctiū vernale moueť ad libidinē et
tunc rudit horribiliter ꝛ terribili ſonitu
feminam excitat ad amorem. Uentū aūt
odorem femine eius naribus deferentez
attrahit. ꝛ eꝰ attractu ad libidinis deſide
riū inardeſcit vt di. Pli. Alias ſiquidez
habet aſinus cōditiones miſeras oībus
fere notas. nam ſupra vires laboribꝰ ex/
ponitur. fuſte ceditur. ſtimulo pungitur.
chamo os eius cōſtringiť. hincinde cir/
cūducitur. ꝛ eiuſdem chami refrenaculo
ab illis paſcuis ꝑ que tranſit ſepius co/
ercetur. poſt labores caſſos in fine moriť
nec ꝑ ꝓcedentis laboris ſeruitio pꝰ mor
tem ſaltum ei cutiſ dimittiť ſed aufertur
et cadauer ſine ſepultura aeri exponiť ni
ſi incꝯtū in canū ꝛ lupoꝝ ventribus deuo/
ratiōis gratia aliquotiens ſepelitur.

¶ De angue ¶ Capitulum. viij.

Anguis vocatur omne ſerpenti
num genus qđ torqri et plicari
poteſt. Et hoc enī anguis eſt di/
ctus ꝙ eſt anguloſus ꝛ nunꝙ incedit re
ctus vt di. Iſi. li. xij. et đr anguis ſerpēs
eo ꝙ in occultis acceſſibus ſerpit. nō enī
apertis paſſibꝰ ſed minutiſſimis ſquama
rū niſibꝰ ſiue ꝯtractibꝰ repit. et cōputať
inter reptilia. eo ꝙ pectore et ventre re/
pat vt di. Iſi. li. xij. diciť etiā coluber eo
ꝙ colit vmbras. vel qꝛ in lubricos cōtra/
ctus ꝛ flexuoſus labiť. nam anguis labiť
dum teneť. Sunt anguiū ſeu ſerpentum
multa genera ꝛ quot ſunt genera tot ſūt
venena. tot pnicies quot ſpēs tot dolo/
res quot colores vt di. Iſid. li. xij. Et ſic
differunt angues in ꝙtitate ita in vene/
ni malignitate. ſunt eī quidā agues ma/
ximi vt di. Pli. li. viij. c. xvi. Scribit in
quit megeſtenes in india ſerpentes ī tā/
ta magnitudine coaleſcere vt integros
deuorent ceruos atꝙ thauros. vñ et pu/
nico bello iuxta flumen bragadam a re/
gulo impatore interfectus eſt cum bali
ſtis ꝛ tormentis vnus anguis. cxx. pedes
habens longitudinis cuius pellis et ma/
xille fuerunt ſuſpenſe ante quoddam tē
plum rome et durauerunt vſꝙ ad bellū
numantinum ſub claudio ceſare. In ita
lia fuit quidam ſerpens interfectus ī cu
ius aluo quidam puer integer eſt repꝰ.
et tales ſerpentes maxime ledunt nunc
morſu. nunc flatu. nunc caude ictu. nūc
tortura. nunc punctura. nunc aſpectu.
Sunt et alij ſerpentes ita exigui quidez
corpore ſed maximi ſunt nocendi poteſta
te. diſpas enim ſerpens vt di. Iſi. tante
exiguitatis ē vt cū calcať vix videť. cuiꝰ
venenū extinguit anteꝙ ſentiať nec in/
ducit triſticiam morituro. Unde poeta
Lucanus. Signiferum iuuenem tireni
ſanguis albū. Torta caput retro diſpaſ
calcata remordit. Uix dolor aut ſenſus
dentis fuit. ⁊c. ita dicit Iſidoř. ſimiliter
tirus minimus eſt ſerpentulus. et tamē
vt dicit Areſto. li. vij. contra eius mor/
ſum vix inuenitur remedium. et differt
in figura et diſpoſitione. nam alij habēt
duo capita vt amphibena. de quo Iſido/
rus libro. xij. dicit. Amphibena eſt dicta

eo q̄ habeat duo capita. vnum in princi-
pio. aliud in cauda. currēs ex vtroq; ca-
pite tractu corporis circulato. hec ſola ſer-
pentū frigori ſe cōmittit pruina omni p̄
cedens. Item etiam dicit Pli. li. viij. c.
xxiij. habet inquit amphiſbena duplex
caput tanq̄ parum eſſet vna ore venenū
fundi. ſunt etiam aliqui ſerpentes habē
tes plura capita vel duplicata vel tripli-
cata vel quadruplata. ſicut idem di. Iſi.
ydra eſt ſerpens multorum capitū qualis ap-
paruit in prouintia archadie in palude. ⁊
dicitur q̄ vno ceſo tria capita creſcebant
ſed hoc fabuloſum eſt. nam conſtat ydrā
fuiſſe locū euomentem aquas vaſtātes
vicinam ciuitatem in quo vno meatu
clauſo multi erumpebant. Quod hercules
videns loca exuſſit. et ſic clauſit meatus
aque et p̄ tanto dicitur hercules ydrā ſer-
pentem quinq; capitum occidiſſe. vt di.
Iſi. li. xij. Item differunt ſerpentes i co-
loris varietate. nam quidam ſunt nigri
et quidam ſunt rufi vt tirus. et illi ſunt
peſſimi. et quidam maculoſi ſicut ſcita-
lis ſerpens qui vt dicit Iſi. Tanta p̄ful-
get tergi varietate vt notarum gratia i
ſui admirationem inducat intuentes. ⁊
qꝛ reptando eſt pigrior ⁊ quos aſſeq̄ nō
valet miraculo ſui ſtupentes capit. ⁊ q̄
to magis eſt diſcolor tanto eſt deterior.
quia eius venenū acutiſſimum ⁊ calidiſ-
ſimū eſſe dicitur. Nam ille idem āguis tā-
ti eſt feruoris vt etiam hyemis tp̄e exu-
uie eius de corpe depoſite ſint feruentes.
Vñ Lucanus. Et ſcitales ſparſis etiam
nūc ſola pruinis. exuuias poſitura ſuas.
vt dicit Iſi. ⁊c. Similiter ophites ē ſer-
pens maculis depictus qui tot habet no-
cendi modos quot habet colores varios
et diſtinctos. vñ Luca. Quam paruis
pictus maculis thebanus ophites. Cō-
color exuſtis ⁊c. Item differunt in loci ⁊
ſitus diuerſitate. nam quidam latitant
in cauernis terre et lingūt puluerem et
ſugunt terre humoroſitatem vt di. Pli.
Alij ſunt aquatiles qꝛ in aquis et aqua-
rum ripis cōmorantur vt enidris ſerpens
aquatilis a quo p̄cuſſi obturgeſcunt in
ydropiſim quam multi bouam vocāt. qꝛ
fimo bouis remedietur. vt dicit Iſi. li. xij.

Similiter eſt rinatrix ſerpens dictus ve-
neno aquas inficiens. omnem enim fontē
in quo fuerit veneno inficit. vt di. Luca.
rinatrix violatrix aque ⁊c. Iſi. li. xij. Alij
morantur in ſiluis et ſpecubus vmbroſis
quorum venationes ſunt volucres et beſtio-
le minores quarū ſugunt humiditatem
vt di. Areſt. li. xiij. et tales ſerpentes in-
ſidiantur dormientibus et ſi aliquorum hoim
vel aliorum aīaliū orificia inuenerint aper-
ta illa ſubintrant diligentes calorē quē
inueniunt ibi pariter et humorem. ſed cō-
tra tales angues pugnat ſaura beſtia ſcʒ
modica. i. lacertula. Nam ſentiens ſau-
ra ſerpentis p̄ſentiam ſaltat ſup faciē dor-
mientis ſcalpens pedibus. vt eum exci-
tet et p̄muniat cōtra āguem vt di. Auic.
Et eſt ſaura vt di. Iſi. li. xij. lacertus qui
qñ ſeneſcit eius oculi excecantur et tūc in-
trat foramen parietis aperiens oclos cō-
tra orientem et orto ſole intendit ⁊ illu-
minatur. Dicūtur autem quedā angui-
um ſpecies habitare in igne. vtʒ in ſala-
mandra que noīatur ab Iſi. et Pli. inter
venenoſa. ſalamandra enim vt dicit Iſi. li-
bro. xij. eſt noīata eo q̄ valens ſit ⁊ potēs
cōtra incendia cuius inter omnia vene-
noſa vis maxima eſt. Cetera enim venēo-
ſa ſingulos feriunt. hec plurimos ſimul i-
terimit. naʒ ſi arbori irrepſerit oīa poma
inficit et eos qui ea ederint perimit et oc-
cidit. ſi etiam in puteo cadat potantes i-
ficit vis veneni Iſta quidem cōtra incē-
dia repugnās ſola inter aīalia extinguit
ignes. viuit etiam medijs flammis ſine
cōſumptione pariter et dolore. nec aduſtiō-
nem ab igne recipit ſed ipm̄ incendium
mitigat vel extinguit. vt dicit ibidē Iſi.
Idem p oīa dicit Pli. li. x. c. xlvij. ſalamā-
dra inquit eſt ſimilis lacerte in figura.
nunq̄ apparet niſi quando multū pluit i
ſerenitate deficit. huic eſt tantus frigidi-
tatis rigor vt ignem extinguat ſicut glaci-
es. Lacteam de ore ſanieʒ euomit ex cu-
ius cōtactu corporis hominis pilos p̄dit.
qd inde contactum eſt in colorem vergit
turpiſſimum. Item differunt in īceſſus
qualitate. nam quidam ſerpunt flectuo-
ſe ſemp̄ ſiue tortuoſe et quidam ſemp̄
recte ſicut dicit Iſi. li. xij. centris inquit

eſt ſerpens inflexuoſus qui ſemꝑ rectum efficit iter ſicut dicit lucan⁹. Eſt ſemper recto lapſurus limite centris. Similiť aliquis incedit curu⁹ ſuꝑ pectus et aliqͣs incedit a pectore ſurſum rectus. ſicut quidam ſerpens aquatilis ꝛ terren⁹ nomine chilidros. qui ꝑ locum ꝑ quē labitur expirat virus ꝛ fumare facit ſicut dicit lucanus. Tractiqꝫ via fumāte chelidri. hic ſemꝑ ambulat directus ꝛ erectus capite. nam ſi torſerit duꝫ cucurrerit ſtatim crepat. vt di. Iſi. li. xij. Item differūt in velocitate ꝛ in tarditate. Nam quidam ſūt valde tardi mot⁹ vt ſcitalis de quo ſuꝑa dictū eſt. ꝛ quidā ſunt ita velocis inceſſus ꝛ leuis motus ꝙ volare videntur vt ſerpēs qui dr̄ iaculus volat vt iaculū exilit eni de arboribꝫ ꝛ dū aliqͦd aīal obuium fuerit iactat ſe ſuper ipm perimitqꝫ. Unde ꝛ iaculi ſunt dicti vt dicit Iſi. Similiter in arabia ſunt ſerpētes cū alis q̄ a multis ſirene vocanť. que plus currūt q̄ꝫ equi. ꝛ ideo volare dicunť quoꝝ tātū eſt virus vt morſum aſi mors ſequať q̄ꝫ dolor. vt dicit idem. Itē differūt in maligna ſagacitate. vt patet in ceraſte ſerpente cornuto q̄ ſe abſcōdit ſub arena et oſtētat cornua ſua. vt ex eoꝝ oſtētatione alliciat velut ad eſcam beſtias ſiue aues. cornua eni habet ad modū arietis q̄ nuda ſuꝑ arenam et directa dimittit ad q̄dum volucres vel animal acceſſerit non ipm arietem ſed virulentū anguem ꝑ experientiā comprobabit. Similiter boas anguis vt dicit Iſi. immēſa mole in ytalia ſequiť greges armentoꝝ vt bubalos ꝛ calide vberibꝫ irriguis lacte ſe innectit et ſugēs interimit atqꝫ inde a boū depopulatione nomen accepit boas. vt dicit Iſido. Multa ſunt alia noīa ſerpentū et genera vt aſpides vipere ꝛ dracones de quibꝫ poſtea diceť. Sed vt di. Iſi. li. xij. tantus eſt numer⁹ morſuum quant⁹ ꝛ nominū. Generaliter omnes angues pro maiori parte frigide ſunt nature. nec de facili ꝑcutiunt niſi cum caleſcūt. Nam quādo ſunt frigidi nullū tangūt. et ideo eorum venena plus nocēt de die q̄ꝫ de nocte. torpent enim noctis algore ꝛ merito qꝛ frigidi ſunt nocturno rore. In hyeme in nodos ſe cōuoluūt ꝛ torpent. in eſtate ſe diſſoluūt ꝛ in malicia multum vigent Unde eſt ꝙ quicūqꝫ veneno ſerpētis ꝑcutitur. primo obſtupeſcit ꝛ poſtea vbi in calefactū virus exarſerit ſtatim interficit ꝛ extinguit. Et ideo dictū eſt venenū qꝛ ꝑ venas vadit cui⁹ peſtis diffuſa ꝑ corpus aīam exigit de corpe ꝛ expellit nec poteſt ledere niſi qñ ſanguinē tangit. vñ lucanus. Noxia ſerpentū eſt admixto ſanguine peſtis. vt dicit Iſi. ꝛ ſubdit. omne venenū frigidū eſt. ꝛ ideo anima que eſt ignea fugit venenū frigidū. Inter dona autē nature que hominibꝫ ꝛ brutis ſunt cōmunia viuacitate quadam ſenſus anguis ꝓcellit. Legiť in geneſ. ſerpēs erat callidior omnibꝫ animantibꝫ terre. Dicit aūt pli. vt idem recitat Iſi. ꝙ caput ſerpentis ſi cū duobꝫ digitis euaſerit nihilomin⁹ viuit. vnde ꝛ totū corpus obijcit ferienti pro capite defenſando. Itē idem Iſido. Anguibꝫ vniuerſis hebes eſt viſus. ex aduerſo cōtueť. Nec mirum cum oculos nō in fronte habeant ſed in timporibꝫ adeo vt citius audiāt q̄ꝫ aſpiciant. Item ibidem. Nullū animal cum tanta celeritate linguam agitat ſicut anguis. ita eni cito mouet eam vt triplicē videatur habere linguā. cum tamē non habeat niſi vnam. Itē idem. Serpentuꝫ humida ſunt corꝑa adeo vt vbicunqꝫ ierint viam cuiuſdā viſcoſi ꝛ limoſi humoris inficiant ꝛ deſignent. nam veſtigia ſerpentū talia ſunt vt cū pedibꝫ carere videantur. coſtis tñ ꝛ ſquamaꝝ repunt niſibꝫ quas a ſummo gutturis vſqꝫ ad imum alui diſpoſitas parili modo habent. Nā ſquamis quaſi vnguibꝫ repunt. coſtis q̄ſi cruribus innitūtur. vnde vbicūqꝫ leditur in corꝑe ab aluo vſqꝫ ad caput. debilior redditur ad ſuū curſum ꝛ motus circuitum peragendum. quia vbicunqꝫ ille ictus inciderit ſpinam ſoluit ꝑ quam coſtarum pedes ꝛ motus corꝑis agebātur. vt dicit idem Iſi. ibidem. Item ibidem Serpentes diu viuūt etiam ſine cibo. vt di. areſto. ꝛ tante efficiūtur longitudinis dicūt vt depoſita veteri tunica ſenectam deponere ꝛ in iuuētutē redire ꝑhibeātur. Unde et ſerpentū tunice nūcupanť exuuie

S

eo ꝙ quãdo ſeneſcunt eas exuũt quibus
exuti in priſtinam redeunt iuuentutẽ.⁊
ideo eoꝝ pellicule ſic exute dicũť exuuie
et induuie.eo ꝙ exuunť ⁊ loco ipſarũ alie
iterũ induũtur.vt dicit Iſi.li.xij.Mo/
dus aũt renouationis ipſius anguis ſa
tis videť mirabilis.nam vt dicit phiſio
logus. Anguis ſe ſentiens morbo vel ſe
nio aggrauatuꝫ pluribꝫ diebꝫ abſtinet a
cibo et ieiunat vt ſic pellis eius a carne
facilius relaxeť. deinde guſtata herba q̃/
dam amara vi herbe ꝓuocať ad vomitũ
et ſic euomit humorẽ virulentũ qui fuit
cauſa ſue infirmitatis ⁊ defectus.tandẽ
vt cutem rigidã tpet ⁊ mollificet ĩ aqua
ſe balneat ac humectat ⁊ ſic anguſtã ri/
mã alicuꝰ petre ſeu cauernã querẽs p ri/
me anguſtiã intrat ⁊ cũ quadam violen
tia tranſiẽs ab exuuia penitus ſe decorti
cat ac denudat.⁊ tandeꝫ ſoli expoſitus ſe
deſiccat ⁊ in carnis ſupficie nouã cutem
recuperat. ſumptis viribꝫ clarius videt
incedit ac repit fortius.ac comedit aui/
dius ꝙ̃ ante depoſitionẽ exuuie faciebat
iſtam renouationis formã exprimit pli.
et etiam Auic.qui dicit cũ Areſto.ꝙ to/
tus ſerpens deponit ſenectutẽ.i.ſenectaꝫ
pellem.primo vſqꝫ ad oculos deinde vſ/
qꝫ ad collũ ⁊ ſic paulatim ſe expoliat to/
taliter infra diem.vt di.li.xiiij. Itẽ yſi.
li.xij.c.iiij.pitagoras inquit aſſerebat d
medulla hominis mortui que eſt ſpina dor
ſi anguẽ ꝓcreari.qđ ⁊ ouidiꝰ tangit dicẽs
ſunt qui cum clauſo putrefacti ſpina ſe/
pulcro.mutari credant humanas angue
medullas ⁊c.qđ ſi credit merito euenit.
vt ſicut p ſerpentẽ mors homini accidit.
ita p hoĩs mortẽ moriturꝰ ſerpens ꝓcree
tur.vt di.Iſi.Item di.pli.li.x.c.xlvi.an
guẽ inquit ex medulla ſpine hoĩs gigni
accepimꝰ.multa enĩ occulta ⁊ ceca origi
ne proueniũt etiã in quadrupedũ gene/
re ⁊c.Item di.Iſi.ibidem. Ferť autẽ ꝙ
ſerpens timeat hoĩem denudatũ nec cum
audet cõtingere.ꝙ̃uis inſiliat inueſtitũ
Item ſm pli.Ieiuni hominis ſputũ ſerpẽ
tibus eſt venenum ꝙ ſi inde guſtauerint
moriunť.Sunt ⁊ alie ꝓprietates anguis
mirabiles ⁊ inſignes que ab alijs auto/
ribꝫ aſſignãť.ſpecialiť a dyaſ.areſ.⁊ auic.

aliquas ex eis hic interſerere vtile iudi/
caui.Dicit itaqꝫ dyaſ.ꝙ in hyemali tpe
latitãt ſerpẽtes in tenebris et cauernis
vbi ex diuturna obſcuritate loci eoꝝ vi/
ſus hebetať.vernali ergo tpe qñ incipiunt
exire de cauernis ſentiũt caliginẽ ſed p
remedio querũt herbã feniculi vel radi/
cem cuiꝰ paſtu cõtractã excutiũt cecitatẽ
Nec fraudať a remedio.teſtudo viſceri/
bus paſta anguis vel tortuca.cũ enĩ ad/
uertit venenũ ſerpẽ querit origanũ.cuiꝰ
guſtu cõtra virus anguis inuenit medi
cinã. Idem di.pli.Auic.vo de ſerpente
ait ſic li.ij.Serpens inquit qñ eſt vorax
parũ bibit ⁊ odit odorẽ rute.⁊ ideo fugit
muſtelã qñ ſentit eam ruta fore paſtam
et qñ olfacit rutã nõ poteſt fugere. Co/
medit aũt ſerpens libenter carnẽ ⁊ fugit
eius humiditatẽ ſicut aranea fugit mu/
ſcas. ⁊ tranſglutit oua auiũ ⁊ pullos vi/
uos.⁊ qñ tranſglutit ea reducit ad poſte/
riora ⁊ expellit ipſa ⁊ nõ pmittit vt in vẽ
tre moreať. Item di.areſto.li.ij. Inte/
riora ⁊ inteſtina ſerpentũ ſunt ſimilia in
teſtinis animaliũ ouantiũ quadrupedũ.
nõ tñ habent teſticulos ſed habent vias.
ſicut ſunt vie piſciũ.⁊ matrices habẽt lõ
gas ⁊ diuiſas.et ſunt eiꝰ interiora longa
ſm longitudinẽ corporis ſui.⁊ lingue ſer/
pentũ ſunt nigre longe ſubtiles ⁊ in duo
ſciſſe ⁊ ante acute.⁊ ꝓpter hoc multũ exe/
unt ⁊ ſunt faciles ad motũ.⁊ venter ſerpẽ
tis eſt longus ⁊ ſtrictus ⁊ ſilis inteſtino
amplo.⁊ illud inteſtinũ aſſimilať inte/
ſtino canis.⁊ habet poſt ventrẽ pũũ inte/
ſtinũ pueniẽs vſqꝫ ad exitũ ſupfluitatis
et habet cor puũ iuxta collũ ſiſe reni in
aſpectu et poſt cor eſt pulmo in quo ſunt
ptes neruoſe ſubtiles ⁊ volute depẽden
tes a corde.⁊ poſt pulmonẽ eſt epar lon/
gum ⁊ extẽſum.⁊ ſup illud fel ſicut in piſ
cibꝫ maioribꝫ.ſed in minoribꝫ eſt fel ſu/
per inteſtina.⁊ ſplen in ſerpentibꝫ puus
eſt ⁊ rotũdus.Dentes aũt ſerpentũ ſunt
acuti recuruí aliquãtulũ ⁊ cõiuncti.diui
ſi tamen ſm ſerrã ⁊ habent ſerpentes co/
ſtas triginta ſm numerũ dierũ menſis.
et diciť ꝙ accidit ſerpentibꝫ idẽ qđ acci/
dit pullis yrũdinũ.vt ſi aliqs pforaue/
rit eiꝰ oculos ⁊ eruerit eos viſus iteꝝ re

nertēꝛ ꝛ caude ſerpentū ſicut ꝛ lacertoꝝ
creſcūt poſtq̄ ſunt amputate. Item om
nes ſerpentes ouāt primo interius. dein
de nō ſimul ſed paulatim eijciunt oua ex
quibꝫ generant animalia exterius exce
pto tyro ꝛ vipera. Tyrus eni ſerpens. vt
dicit Areſto. li. iiij. nō generat aīalia in/
terius ſed primo ouat interius ꝛ ex illis
ouis aīalia generant. ꝛ dicit ibidē ꝙ ma
trix alioꝝ ſerpentū eſt longa ſm creatio
nem corpis ꝛ incipit matrix eoꝝ a parte
inferiori ꝛ procedit ſupius ex vtraq̄ p/
te ſpine. ꝛ diuidit in duas partes quaſi
parietē hn̄s inter illas. et ideo ſunt oua
ſm acies i matrice ꝛ nō ouat ſerpēs oīa
ſimul ſed ſucceſſiue. Itē areſt. li. v. Ser
pentes tpe coitus ita adinuicem ſe appli
cant ꝛ inuoluūt vt patet aſpicienti quaſi
ſint vnū corp⁹ hn̄s duo capita. Itē areſ.
li. iiij. ſerpēs ꝛ maxime tyr⁹ qn̄ trāſglutit
auē vel aliquid primo ſe erigit et poſtea
ſe reſtringit quouſq̄ perueniat interi⁹ qd̄
tranſglutit. ꝛ hoc eſt qꝛ eius ſtomach⁹ p/
uus eſt ꝛ ſubtilis. ꝛ pn̄t ſerpētes diu vi/
uere ſine cibo. qd̄ patet ex ſerpētibꝫ quoſ
cuſtodiūt venditores. Itē areſto. li. viij.
Migalis id eſt muſtela pugnat ↄtra ſer
pentes ꝛ munit ſe paſtu ruta. ꝛ maxime
pugnat cōtra ſerpētes comedentes mu
res. qꝛ ipſa venat mures ꝛ māducat eas.
Item li. viij. dicit. ꝙ ſerpētes multū di/
ligunt vinū. ꝛ ideo venant cū eo. Simili
ter diligūt lac valde ꝛ ſequūtur odorem
eius. ꝛ ideo ſi alicui⁹ ventrē ſerpens ſub/
intrauerit extrahi poteſt lactis odore. vt
dicit idem vt etiā dyaſ. Item areſto. li.
xiiij. ſerpentes habent ꝓprium ꝙ poſſunt
mouere caput ad poſterius corpe quie/
ſcente. ꝛ cauſa hui⁹ eſt ꝙ armille ſpondi/
lium ſerpentū creant ex cartilagine. ꝛ p/
pter hoc ſunt bone flexionis ꝛ hoc fuit ne
ceſſarium ad aſpiciendū retro vt poſſint
vertere caput ad aſpiciendū corpus ſuū
longum atq̄ ſtrictum. aliter enim non
poſſent regere corpus ſuū niſi iuuarētur
eleuatione capitis ad toti corpori preca
uendum. Item idem in eodem. Serpē/
tes natant in aqua per corporis inflexio
nem ſicut repunt in terra. non enim de/
dit natura ſerpentibꝫ pedes ad gradien
dum. cui⁹ cauſa eſt corpis nimia longitu
do. quoniam ſi habuiſſent multos pedes
eſſent mali motus quādo eſſent ſup pi/
nulas. ſimilit ſi plures alas dediſſet val
de ꝓpinquas eſſent grauis motus. ꝛ ſi ab
inuicem eſſent remote ad ſuſtentandum
reſiduū corpus longū ꝛ flexibile nō ſuffi
cerent. ꝛ ideo qd̄ faciunt piſces habētes
pinnulas ipſarū cōtractione ꝛ aues ala
rum extenſione. hoc faciūt ſerpentes ſo/
la corporis flexione. Sunt ꝛ quidam pi/
ſces ſimiles ſerpentibꝫ in longitudine q̄
eadem de cauſa habent pinnulas paucas
vel nullas. natant corporis ſola inflexio
ne ſicut murene et piſces faſtaros qui a
nobis dicūtur congri qui marine ſūt an/
guille ꝛ hmōi. ꝛ ideo qꝛ tales piſces ſunt
ſerpentibꝫ in creatione ſimiles. habēt tā
tūmodo duas alas vel pinnulas ante et
vtuntur corporis flexibilitate loco pen/
narum ꝛ alarū. et propter hoc repunt in
terra et viuūt longo tempore etiam ſine
aqua ſicut viuūt ſerpentes ſine cibo. Item
idem in eodem. ſerpentes aūt habent vi
as ꝛ inteſtina a quibꝫ aliquādo exit ſup
fluitas ſicut habent alia animalia gene/
rantia ſed nō habent viam exitus vrine
quia carent veſica. Item ibidē in eodem
ſerpētes inuoluūtur adinuicē qn̄ conue
niunt ad coitū ꝛ amorē. qꝛ nō habent v
gam neq̄ teſticulos. carent eni virga qꝛ
nō habent crura. ꝛ carent teſticulis pro/
pter longitudinē corpis. ꝛ ſi haberēt eos
infrigidaret ſperma propter tardationē
ſui exitus. ꝛ ſic eſſet minus cōueniēs ge/
nerationi. Item idem. xviij. Non acci/
dit generationi ſerpentum error ꝛ mon
ſtruoſitas niſi raro. et hoc accidit propt
figuram matricis que longa eſt et recta
atq̄ ſtricta. vnde ꝛ oua ſerpentum ſunt
diſpoſita ſm aciem propter longitudinē
in matrice. Has ꝛ multas alias ꝓprieta/
tes anguium et naturas recitat Areſto.
quas ꝓſequi per ordinē eſſet longum. ſed
hec dicta in generali nunc ſufficiant. de
vſualibꝫ ꝓprietatibꝫ ꝛ omnibꝫ fere notis
infra dicetur in litera s.

Capitulum. IX.

De aſpide

Aſpis eſt anguis morſu et veneno pniciosiſſimus. ab aſpgendo aſpis dictus eo ꝙ morſib⁹ venena imittat mortifera atq; ſpargat. yos enī greci venenū dicūt. vt dicit Iſid. li. xij. c. iiij. et ſequit. aſpidis diuerſe ſūt ſpecies. ⁊ habent diſpares effectus ad nocēdum. ſcȝ dipſas qui latine ſitula dicitur quia quē momorderit ſiti interimit ⁊ occidit. ypalis eſt gen⁹ aſpidis qui ſomno necat. hunc cleopatra ſibi appoſuit ⁊ ita morte quaſi ſomno reſoluta ē. Itē emorrois eſt aſpis ſic dictus. eo ꝙ illius ſugit ſanguinē quē pcutit. ⁊ qui ab eo morſus eſt diſſolutis venis fluxu ſanguinis vitā finit. grece enī emath ſanguis dr̄. Item preſter eſt aſpis horribilis ſemꝑ ore patente ⁊ virus euaporāte incedēs. de quo Lucanus. Oraq; diſtendens auidus fumantia preſter. Quicunq; ab eo percuſſus fuerit diſtenditur ⁊ enormi infectione corpis necatur. vt dicit idem ibidē. Item ſeps eſt mortiferus aſpis ⁊ tabificus qui cum hominē momorderit ſtatim eum deſtruit ⁊ conſumit ita vt morſu ſerpentis totaliter liquefiat nec ſolum corpus ſed etiaȝ oſſa veneno diſſipat ⁊ eneruat. cuius poeta ſic meminit. Oſſaq; diſſoluens cum corpe tabificus ſeps vt dicit idem. Sūt ⁊ alia genera aſpidis multa quor tanta eſt virulentia ꝙ etiā mediante lancea venenoſitate ſua perimunt ſe tangentē vt dicit Auicē. in li. de venenis. quere ſupra libro. v. ca. de venenis. De aſpide etiam in genere dicit Iſido. libro. xij. fertur inquit ꝙ aſpis cum ceperit pati incantatorē qui eam quibuſdaȝ carminib⁹ proprijs euocat. vt eam de cauerna producat. illa cum exire noluerit vnam aurē in terrā premit. alteraȝ vero cauda obturat ⁊ operit. et ſic illas voces magicas non audiens ad incantatorem non exit ⁊ eius imperio nō obedit. Hucuſq; Iſidor⁹. De aſpide vero dicit. Plinius libro octauo capitulo. xxiij. pcuſſa membra ab aſpide intumeſcunt ⁊ vix ſine partiū amputatione que ſunt contacte aliquo remedio conualeſcūt vnus autem huic peſtifero angui eſt ſenſus vel effectus. compares ſuos coniugali affectu diligunt nec ſine comparis conſortio bene viuunt. vnde alterutra interfecta incredibilis vltionis cura altera pſequitur interfectorē. ⁊ illū ſolū in quātumlibet populi agmine agnoſcens infeſtat. nititur interrūpere omnes difficultates permeat ſpacia. nec niſi veloci fuga aut amnib⁹ aut fluuijs coercet quin vltio de morte cōparis aſſumatur. ſed contra ei⁹ maliciam natura dedit remediū ⁊ medelam. hebetē enim dedit ei natura viſum. nam oculos habet in tꝑib⁹ ⁊ nō in fronte et ideo nō poteſt videre aduerſariū directe ſed oblique. ꝓpter qđ nō poteſt bene pſequi hoſtem viſu ſed potius auditu pſequitur vel olfactu. nā in his duob⁹ ſenſibus magis viget vt dicit idem. Itē dicit marcianus ꝙ aſpis nō nocet indigenis afris ⁊ mauris. naȝ illi pueros ſuos quos de ſe natos habent ſuſpectos aſpidi obijciūt. ⁊ ſi de eorū ſemine fuerint nihil ipſis penitus nocet aſpis ſed ſtatim moriunt ab aſpide ſi fuerint adulterini. et hoc expſſe dicit pli. li. viij. c. vlt. Dicit eciā ſicut quedā aīalia indigenis ſūt innoxia que interimūt alienos. ſic ſerpētes parcunt mirifice illis qui de terra oriunt ſic angues circa eufratē terre incolas non ledunt nec infeſtant dormientes. alios autem cuiuſcūq; gentis hoīes cruciāt eos auide occidētes. Dicit etiā ibidē pli. ꝙ areſto. tradit in quodā mōte a ſcorpionibus hoſpites non ledi. ſed indigenas interimi ⁊ occidi.

Capitulum. x.

De aranea

Aranea vt dicit Iſidorus libro xij. vermis eſt aeris ab aeris nutrimento nominata. que exiguo corpore longa fila deducit ⁊ tele ſemꝑ intenta nunq; deſinit a labore ꝑpetuū ſuſtinet in ſuo opere diſpendiuȝ. quia ſepe ad modicum flatum venti aut pluuie ſtillicidium rumpitur tela ſua. ⁊ tunc totaliter perdit laborem ſuū. Dicit autē Auicen. ꝙ aranea eſt modicū aīal reptile multipes. ſex vel octo habens pedes quos ſꝑ hȝ pares ⁊ nūq; impares. ⁊ hoc fuit neceſſe vt ſꝑ eſſet ei⁹ inceſſus equ⁹ ſicut ⁊ ipſum

onus.et hoc eſt generale in hñtib⁹ duos
vel plures pedes.habet aūt aliquos pedeſ
lōgiores ⁊ quoſdā breuiores.ꝓpter diuer
ſas q̄s facit opatōes. nā cū q̄buſdā fila
ſua ſubtiliat ⁊ in longū ꝓtrahit.cū q̄buſ
dā vo piter fila nectit.cū q̄buſdā vo per
fila repit ⁊ qñ vult in tele ſupficie imo/
biliter ſe ſuſpēdit.maxime aūt inter aīa
lia anuloſi corpis viget ī aranea ſenſus
tact⁹.Vñ reſidēs in tele ſue medio ſubi/
to ſentit muſcā telā in pte remotiſſima
ꝯtingentē quā ſubito inuadit ⁊ aggredi
tur tanq̄ hoſtē.de q̄ ſi triūphare potuerit
eā ne euadat inter tele ſue fila multipli
citer circūuoluit.⁊ primo capiti inſidēs
ei⁹ humiditatē ſugit.⁊ de tali muſcarꝫ ve/
natōe viuit.nā ei⁹ guſtabile ꝓprie eſt ta/
lis humor ſicut guſtabile apis eſt mel ſi
cut dicit idē ⁊ areſto.Itē in genere ara/
nearꝫ eſt diuerſitas ſex⁹ vt di.areſ.li.v.et
eſt femia maioris corpis q̄ maſcul⁹.⁊ pe
des habet lōgiores flexibiliores ⁊ abilio
res ad motū ⁊ etiā ad texturā.Et ſic di.
idē libro.v.Tpe coit⁹ ⁊ amoris femina
attrahit marē p fila tele.⁊ poſt maſculus
feminā ⁊ nō ceſſabit attractio donec ꝯiū
gant̄.⁊ maſcul⁹ ponit̄ ſup ventrē femine.
et iſte mod⁹ eſt eis neceſſari⁹ ꝓpter vētris
rotūditatē.⁊ iſta ꝯiūctio maxie eſt in fi/
ne veris ⁊ in principio eſtatis.⁊ aliqñ in
autūno ⁊ in pricipio hyemis.⁊ tūc maxie
ſunt nociue ⁊ earꝫ puncture ampli⁹ vene
noſe.Itē areſ.li.viij.Genera aranearuꝫ
ſunt multa.nā quedā ſunt pue ⁊ diuerſi
coloris ⁊ ſunt acute ⁊ velocis motus alie
ſunt maiores ⁊ colore nigre.⁊ earū crura
anteriora ſunt lōgiora et ſunt tardioris
mot⁹ niſi qñ coitu ſtimulāt̄.⁊ nigre ſolent
texere iuxta terrā int̄ foramia et manēt
in textura ſua quouſq; aliq̄ inciderit be
ſtiola ſic muſca quā dephendunt.⁊ ſi hñt
famē ſugūt ei⁹ humiditatē.et tūc deferūt
ad locū ſuū vbi deponūt ⁊ reſeruāt eā do/
nec iterū eſuriē patiant̄ ⁊ qñ totā hauſe
rit humiditatē deijcit reſiduū et reuertit̄
ad venādū ⁊ nō venat̄. quouſq; repet qđ
ruptū eſt de textura.⁊ ſi q̄s rupit textu/
rā incipiet ipam repare circa occaſuꝫ ſo
lis vel circa ortū.⁊ tunc maxie laborat.qꝛ
tūc plures beſtiole incidūt in texturā.et

femia parit ⁊ venat̄ ⁊ maſculus iuuat eā
Abſcondit aūt ſe in textura vel ſub tela
ne a beſtiolis videat̄. ⁊ maxie qñ eſt ma/
gna.qꝛ ꝓpter ei⁹ magnitudinē nō de facili
operit̄.Facit etiā femia oua primo ex q̄/
bus modice aranee p⁹ formant̄ ⁊ ſtatim
qñ pariunt̄ ponit eas in textura.⁊ ſtatim ſe
mouēt ⁊ diſponūt ad texendū ac ſi in vte
ro materno ſint inſtructe ad venandum
vñ ſtatim aprāt rhetia ꝯueniētia prede
ſue.Et eſt ſpēs q̄dā aranearꝫ que venan
tur lacertū puū ⁊ incipit texere ſup ipm
quouſq; liget ei⁹ orificiū ligatōe forti et
tūc ſaltat ſup eū ⁊ pūgit quouſq; moriat̄
Item in eodē etiā dicit idem.ꝙ ſepe in/
ueniūtur quedā aranee ī aluearib⁹ apū
et ille corrūpunt mel ⁊ ſugūt liquorē et
ſic circa fauos faciūt texturas ⁊ corrum/
punt eos.Item di.auic.et pli.de genera
tione aranearꝫ li.xi.c.xxv.Aranearꝫ natu
ra ꝑcipua admiratōe eſt digna.cui⁹ plu/
ra ſunt genera inter que eſt quedā q̄ di/
citur ſpalango.cui⁹ corpus eſt exiguū va
rium.acuminatū.velox ad ſaltū.noxiuꝫ
habens morſum.Alia eſt ſpēs maioris
corporis ⁊ nigri coloris et cruris longio/
ris cauernas ſibi texens ī angulis iuxta
terrā.Tercia eſt ſpēs que erudita cōpoſi
tione cōſpicuas texit telas.Admirāduꝫ
eſt tamē qualiter tāto operi ſufficiat ma
teria lanigera que de aranee vtero ad tā
te tele texturā paulatim vt credit̄ extra
hitur ⁊ tñ eius vterus vix a tali materia
vacu⁹ inuenit̄.Hec videt̄ eſſe verꝫ qđ di/
xit democrit⁹ ꝙ tāta eſſet ventris aranee
corruptela:vt ex ei⁹ egeſtione tanta fer/
tilitas lanifera generet̄ vñ ⁊ democrituꝫ
reprobat Areſto.li.viij.ꝙ dicit eū in hoc
veritatē nō dixiſſe.Cui⁹ videt̄ eſſe ratio
qꝛ aranee ⁊ alia hmōi anuloſa modici ſūt
nutrimēti ⁊ parui cibi ꝓpter defectū ſan/
guinis ⁊ caloris.vñ cū aranea nō tantū
cibi capiat quin incōpabiliter ad ꝑpara
tionē tele continue plus emittat.maior
eſſet ſuperflui emiſſio q̄ cibi ſumptio et
maior eſt egeſtio ſupflua q̄ digeſtio ne
ceſſaria ad ꝯſeruationē debitā aīalis. vt
dicit areſ.vel alber.Itē pli.di.Modera
to vngue rotundū ⁊ teres educit filum ⁊
miro artificio deducit ſtamia ab imo ad

ſupmū. ⁊ iteꝝ deducit trāſuerſaliter ꝺ pū
cto ad punctū lineari diſtantia filū ſuū.
et omnes lineares tractꝰ quaſi i pūctua⸗
li medio in equali diſtantia a centro co⸗
pulat ⁊ cōnectit. deducto aūt ſtamine vt
ibidē di. Pli. texere incipit a medio cir⸗
cuato orbe adnectēs ſubtegmina ⁊ macu
las adnectēs ſemp. ⁊ quaſi reticulariter
ꝑ paria interualla q̄ interuallicculata fo
ramina miro artificio ſunt. nūc quadra⸗
ta. nūc oblonga. nūc rotūda. tāto ſtrictio
ra quāto ſunt viciniora medio. ⁊ tāto la
tiora quāto remotiora ſūt extremo. quo
autē medio filū filo tā indiſſolubiliter
iungat ⁊ nodū nodo applicet ⁊ ꝯnectat vi
ſus nō indicat ⁊ rōnis iudiciū vix affir⸗
mat. Mira aūt leuitate per fila ſua que
humanis viſibꝫ vix ſunt ꝓuia ſe eleuat
et quaſi volet hincinde ſe trāſferens lo⸗
cum mutat. Itē di. idem. ꝙ q̄diu extre⸗
ma tele fila durāt ſi caſu aliquo rumpa⸗
tur ipſa tela. ſemꝑ a medio incipit reſar
cire qđ ruptū eſt. q̄ſi nihil iudicās in cor
pore tele eſſe integrū q̄diu mediū nō eſt
firmū. Itē dicit idē. ꝙ in eis ſunt augu⸗
ria. nā ſm̄ ꝙ tꝑa ſunt futura altiꝰ vel ſub
limiꝰ ſolent cōponere fila ſua. Itē ibidē
dicit ꝙ multitudo araneaꝝ ſignū eſt in⸗
undationis pluuiaꝝ. Item li. xiiij. c. iij.
de leſione ficuū. dicit ꝙ aranee quedā cir
ca germina vineaꝝ ⁊ etiā floſculos arboꝝ
faciūt texturas ex quaꝝ circūuolutione
pereūt arbores ⁊ vinee qn̄ ſunt in germi
ne vel in flore. Morſus ſpalangionis eſt
mortiferus ⁊ venenoſus niſi ei citiꝰ ſuc⸗
curraṫ. Sed eiꝰ venenū extinguit vis plā
taginis ſi debito modo apponaṫ. ⁊ iō ver⸗
mes alij vt lacerte ⁊ botraces puncturā
aranee formidātes ſucco plantaginis ſe
tuenṫ. vt dicit Pli. Dyaſ. et Auic. in ca.
de venenis et mac. Aranearū aūt tela vt
dicit areſto. et pli. ex earum viſceribus
quodāmodo nature artificio generatur.
ſubtiliſſima cōpoſitione cōtexitur more
textis cōponiṫ ⁊ paraṫ. filis ſubtiliſſimis
cōnectiṫ. ⁊ hoc ne a muſcis ⁊ alijs beſtio⸗
lis quibꝫ tendiṫ ꝓpter groſſiciem videa⸗
tur. Cū labore quidē componiṫ ſed miro
modo faciliter diſſipaṫ ignē nō ſuſtinēt
ventū timent cuiꝰ impetu tela rumpitur
et ſubito denudaṫ. Et q̄uis venenoſa ſit
aranea de cuiꝰ egrediṫ viſceribꝫ tela vene
noſa nō eſt quoniā multis vſibꝫ medici⸗
ne vtilis reputaṫ. Nam vt di. dyaſ. Te⸗
la aranearū alba ⁊ mūda puluerulentis
ſordibꝫ nō admixta vires habet ꝯſtringē
tes ꝯglutinātes ⁊ refrigerātes. ideo ſan⸗
guinē reſtringit a vulnere refluentē ſuꝑ
poſita vulneri prohibet fieri ſaniem ⁊ ſa⸗
nat plagā recentē. ⁊ ꝓhibet inflaturā ſa⸗
nitatem vulneris retardantē. Eſt auteꝫ
genus aranee quā ſpalanā vocant. vt di
cit Pli. li. xxix. ca. iiij. et eſt hec aranea ſi
milis formice ſed longe maior corꝑe ru
fum habens caput. reliquū corꝑis nigri
eſt coloris. reſperſuꝫ albis guttulis. acer
bior ē eius ictus q̄ꝫ vipere. Uiuit autem
iuxta furnos ⁊ molas. cuiꝰ contra ictum
eſt remediū aliam eius generis oſtende
re ſic ꝑcuſſo. et ad hoc conſeruantur cum
mortue inueniūtur quarū cortices con⸗
triti ⁊ potati medentur morſui muſtele.
Eſt autē aliud genus lanuginoſum groſ
ſo capite. ⁊ dolor pūcture eius ſicut ſcor⸗
pionis. ⁊ eius morſu genua labefactan⸗
tur ⁊ accidit caligo ⁊ vomitus. Eſt etiam
aliud genus aranee nomine mirmicale⸗
on ſiue mirmiceon. quod alio nomie di
citur formicaleon. formice ſimile capite
albo habens nigrū corpus diſtinctū ma⸗
culis albis. cuiꝰ morſus veſparum dolore
torquet. ⁊ dicitur formicaleon. qꝛ formi
cas venatur vt leo. ⁊ earū ſugūt humidi
tatem ſed a paſſeribꝫ deuoranṫ ⁊ ab alijs
auibus vt formica. Remediū aūt contra
morſus oīm araneaꝝ eſt cerebrum galli
naceū cum exiguo pipis bibitū cū vino
dulci. Itē coagulū agni potatū cuꝫ vino
ſanat morſus aranearū. Item facit ci⸗
nis vngule arietine cum melle. Itē mu
ſce contrite ⁊ poſite ſuper morſum extra⸗
hunt venenū ⁊ mitigant dolorem. Sunt
⁊ alia remedia que enumerat. ſed hec ſuf
ficiant. Dicit tamen li. eodem. c. vi. ara
nea longa ⁊ candida tenues habens pe⸗
des contrita in veteri oleo dicitur ſolue⸗
re albuginem oculorum ⁊c.

Capitulum. XI.

De ape

Apis eſt animal multipes ⁊ breue
inter omnia animātia anuloſi et
inſecti corporis in multis obti/
nens principatū. vt di. pli. li. xi. ca. vi. p
uitatē ſui corpis recōpenſat ingenij ma/
gnitudo. Quis antē poſſit inter volatilia
cōputari. tñ quia pedibꝰ vtit̃ in quibꝰ eſt
vis pgreſſiua merito pōt inter greſſibi/
lia nūerari. Preter vero ꝓprietates ſupi
us li. xū. poſitas ſub litera a. alie ſunt hic
ponende quas recitat pli. li. xi. ca. vi. ſic
dicens. Inter omnia eſt admirāda apū
ſolertia qua mella cōtrahūt ſuccūq; dul
ciſſimū ſubtiliſſimū ⁊ ſaluberrimū in fa/
uos cōponūt. ⁊ cerā ad vſus vite huma/
ne putilem opando cōficiūt. hyeme la/
tent ⁊ recondunt̃. qꝛ vires nō habent, vt
niuibꝰ pruinisq; reſiſtant ac flatibꝰ aqui
lonis. In vere aūt cū ſentiunt fabas flo
rentes ad opa exeūt ⁊ labores. nulliq; li/
cet vacare ocio per hos dies. Primo fa/
uos cōſtituūt ceráq; fingunt domosq; ac
cellulas faciunt. deinde ſobolem ⁊ po ſtea
mella cōficiunt ⁊ cōponunt. tectum aūt
aluearis ſui lacrimis et ſuccis arboꝝ gū/
moſam vim habentiū p totū liniūt. ⁊ cō/
tra aliarū beſtiarū auiditates ſe muni/
unt ꝓut poſſunt. feces ſi fuerint nimis la
te cōſtringūt ⁊ eas ſuccis p̄dictis liniunt.
Primo aūt pro fundamēto ſui operis cru
ſtulam quādā ponūt amari ſaporis quā
multi commoſym vocant. deinde faci/
unt aliam dulciorem que cere eſt initiū
quā multi dulceros vocāt. tercio ponūt
materiam groſſiorem que fauoꝝ eſt ſta
bilimentū ⁊ illam materiā ꝓpolim mul/
ti vocant. et iſta triplici tela a frigore et
alijs iniurijs muniūt fauos ſuos. Non
inſident fructibꝰ. ſed a floribꝰ non marci
dis. ſed recentibꝰ recolligunt materiam
ex qua mel ⁊ ceram cōponunt. quādo au
tem flores vicini ſunt cōſumpti mittūt
ſpeculatores ad vlteriora pabula requi/
renda. et ſi apprehenderit eas nox in ex/
peditione excubant ſupine vt alas ſuas
protegāt a pluuia ⁊ a rore. vt facto ma/
ne expeditius volent ad opus ſuū habē/
tes alas ſuas ſiccas ⁊ expeditas ad vola/
tum. Ordināt excubias ſuas more ca/
ſtroꝝ de nocte quieſcūt vſq; mane donec
vna oēs excitet. gemino aut triplici bō/
bo vt buccino aliquo tunc vniuerſe ꝓuo/
lāt ſi dies fuerit mitis futur᷒. p̄diuināt
eni ymbres ⁊ vētos ⁊ tūc ſe ꝯtinēt infra
tecta. Qn̄ p̄ſciūt celi temperiē futuram
cū agmine ꝓcedūt ad opa. ⁊ tūc alie flo/
res aggregāt pedibꝰ. alie aquā ore guttaſ
q; lanugie toti᷒ corpis ſimul portāt. ado
leſcētiores ḡo ad opa exeūt et cōueniūt
et afferūt ſupradicta. ſeniores ḡo intus
opant̃. Que flores cōportāt primo one/
rant pedes anteriores ⁊ poſt alios donec
roſtro pleno remeent totaliter onerate.
Excipiūt aūt ſic onuſtas trine vel quat/
ne eas q; exonerāt ſm q int᷒ ſunt ordīa
te. eoꝝ eni officia ſunt diuiſa. alie eni do/
mus ꝯſtruūt. alie poliūt. alie cibū parāt
ex eo qd̄ allatū eſt. nō eī ſepatim veſcūt
ne ineq̄litas cibi tpis et opis fiat inter
eas. Fauos linealit̃ ⁊ ordinate ꝯponūt ⁊
in ſupiori pte ſuſpēdūt. Ceras cadētes
fulciūt primas lineas par replēt de mel
le. nouiſſimas aūt maxie ſolēt adimple/
re. Apes aūt gerule q̄ neceſſaria ꝯuehūt
timēt venti flat᷒. ⁊ ideo volāt iuxta terrā
et qn̄ ſunt onuſte redeūt ne aliquo flatu
impediāt̃ ⁊ qn̄q; lapillis ſe onerāt vt la/
pilloꝝ grauitate ſint ꝯ venti ipetū magiſ
fixe. Mira int̃ eas eſt obſeruātia diſci/
pline. nā inertiā ceſſantiū ab ope notāt
⁊ eos mox caſtigāt. imo morte puniunt
opari nō curātes. Mira int̃ eas ē mūdi/
cia. nulleq; int̃ opa ſua ſpurcitie pmittū
tur. Egeſtiones apū q̄ opant̃ int᷒ ne lō/
ge recedāt alie cōgerūt in locū vnū ⁊ eij
ciunt d' alueari. Qn̄ adueſpaſcit intrāt
in domos ſuas ⁊ ſtrepūt donec illa eadē
que eas excitauit circūuolet. ⁊ eodē quo
excitauit bombo eas inuitet ad quietē. ⁊
tūc oēs repēte cōticeſcūt. Idē in eodem
ca. xiij. Itē p apes ſumma eq̄tas exercet̃
feriūt eni omnes eaꝝ pacē diſſoluētes ⁊
earū melle diripe cupiētes. Regem ſiq̄
dem hn̄t apes qui nō aculeo armat᷒ ē. ſed
potius maieſtate. vt di. idē ca. xviij. vel
ſi habet aculeū vſum feriendi natura ſi/
bi negat. noluit eni natura ipm ſeuū eē
ne cito peteret vltionē. ⁊ ideo ei telum de
traxit ⁊ inermē dereliquit. vnde conſtat
apum impatorem aculeo nō vti. miran/

da aūt eſt circa regem plebis obedientia:
nam cum procedit totum examen circa
ipſum conglobatur. ⁊ ab ipſo agmine ve
lut acie militū cingit̃ ⁊ vallat̃ ⁊ p̄re mul/
titudine obſequētiū tunc tp̄is vix vide
tur. Cum popul⁹ apū in labore eſt ipſe in
tus eſt ⁊ circuit ſimilis excitanti ſolus a
labore ē imunis. Circa quē ⁊ apes aſſunt
quedā hn̄tes aculeū tanq̄ lictores qui
autoritate aſſidua regis ſunt cuſtodes. ⁊
ipſe raro ꝓcedit foras niſi qn̄ examē to/
tum debet exire. cui⁹ exitus intelligit̃ an
te dieb aliquot exercitu murmurante ⁊
quaſi ad exitū ſe ꝑparante vnde ſiq̇s tūc
regi apum p̄ſcinderet alam totū examē
tunc tp̄is non exiret. ⁊ quando ꝓcedunt
ſingule regis obſequio ſe offerūt ⁊ ei ꝓxi
me eſſe volūt regem feſſū humeris ſub
leuant ⁊ fatigatū totū portant ſi qua laſ/
ſa defecerit vel ab acie errauerit odore ꝑ
ſequitur vbicūq̄ rex p̄cedit et vbicunq̄
rex p̄ſederit ibi cetere figunt caſtra. re/
ge viſo totus animatur exercitus ipſoq̄
amiſſo totū agmen dilabitur ad alium.
quia ſine rege eſſe non poſſunt Ad aluea
ria ſubintrant quedā falſe apes que fuci
nuncupātur habentes magnū ventrem
furtimq̄ deuorant mella. ⁊ has apes in/
terficiunt quādo eas deꝓhendunt. Quā
do ver eſt humidū fetus apum multipli/
cantur. ⁊ mella depauperantur. ⁊ econuer/
ſo quādo ver eſt ſiccum deficiunt in pro/
le ⁊ in melle multiplicātur ſi autem defe
cerit in aluearib cibus impetū faciunt
in proximas ꝓpoſito rapiendi. et contra
eas alie aciem dirigunt ſi rectorē habēt
et ſi que fuerint apes fauentes inuaden
tibus ꝑcunt eis inuaſores nec eas impe/
tunt ſed potius eas ſibi aſſociant ⁊ defen
dunt. Multis alijs de cauſis acies con/
trarias conſtituunt duo imperatores cū
multa rixa que dimicatio in iactu pul/
ueris aut fimo totaliter diſſipatur. Itē
idem capitulo. xix. Apes quedā ſunt ru/
ſtice ac ſilueſtres horride aſpectu ⁊ cete/
ris iracundiores. ſed labore et opere ſunt
preſtantiores. alie ſunt vrbane quarum
quedam ſunt breues ⁊ varie ac rotunde
alie ſunt longe ſicut veſpe ⁊ ille ſunt alijs
deteriores ⁊ ſunt piloſe ⁊ quedā ex his

ſunt albe que in meſſe mella faciunt. ſil/
ueſtres vero in arborum cōcauitatibus
mellificant. aliquādo in aliquo terra ſpe
cu quibus natura dedit aculeū ventri cō/
ſertum ad vnum ictum. quedam autem
ex vindicandi ardore ita ꝓfunde figunt
telum qđ conſequit̃ ſubito inteſtinū ⁊ ta
les cito moriūtur. alie quidē aculeū per/
dūt ⁊ viuētes vlteri⁹ mellificare nō pn̄t
ſed caſtratis virib nocere pīter ⁊ ꝓdeſſe
deſiſtunt. Odores fetidos ⁊ ceteros fu/
mos maxime odiūt ⁊ fugiūt. in reb aūt
odoriferis iocūdant̃. Cancrorū odore ſi
quis eos iuxta decoquat exanimant̃. qn̄
rex eorū morit̃ triſticia torpent funerātiū
q̄ more ꝯcomitantur exequias. ⁊ meret
plebs magno dolore rege peſte ꝯſumpto
nō cibos tūc conmedūt. nō procedūt tri
ſti tn̄ murmure glomerant̃. Circa corp⁹
eius luctū nō minuūt. imo niſi ſubtraha
tur mortu⁹ fame ⁊ dolore moriunt̃. hila/
ritate ergo apū ⁊ nitore ſanitas eſtima
tur. Dicit etiā idem apes incurrere mul
tas infirmitates. nā vt đr ca. xx. egrotāt
quādo nō pficiūt fetū ſuū. Inimicatur
etiā vel aduerſat̃ eis reſultans ſon⁹ echo.
nimis eni facit eas timidas inopinato
ſonitu terrēs eas. inimicat̃ etiā eis cor/
rupta nebula corrūpens flores quos de/
paſcūt. aduerſant̃ ⁊ eis aranee qn̄ ſe ſoci
ant eis ⁊ in aluearib faciūt intexturas
peſtifera eſt eis etiā muſca quedā ſimilis
papilioni q̇ inſilit in cādelas. nam papi
lio depaſcit ceras ⁊ relinq̇t ſtercora ex q̇/
bus generant̃ teredines q̇ ceras p̄cipu/
as appetūt. nocet etiā eis auiditas paſt⁹
q2 nimia florū ſatietate replent̃. ⁊ maxie
hoc accidit in vere oleo quidē exaniman
tur ſicut ⁊ oīa anuloſa et infecta. p̄cipue
ſi capite vncto in ſole ponant̃ ſed aſpſe
aceto reuiuiſcūt. aliqn̄ etiā ꝯtrahūt ſi/
bi mortis ⁊ morbi cauſas qn̄ ſentiūt ſibi
ſubtrahi mella nimis auide deuorātes.
hucuſq̄ pli. Inſignes etiā ꝓprietates et
notabiles recitat auic. li. viij. c. iij. Apes
inquit cibant̃ ex melle ⁊ comedunt inde
parū. ſed qn̄ infirmant̃ tunc comedunt
mel ⁊ nō exeunt de domib ſuis ⁊ qn̄ in/
ueniunt domos mundas ſiue aluearia fa
ciunt in eis domos ſextiles cereas. et qn̄

oꝛificia aluearis ſunt nimis ampla .di/
minuūt amplitudinē cum quadā viſco/
ſitate nigra que in odoꝛe eſt acuta. ⁊ edi
ficant pꝛimo domū regis. ⁊ illa domus ſi
milis ē foꝛamini. ⁊ poſt alias domos ſm
diuerſitatē maioꝝ vel minoꝝ. maſculi au
tem tantūmodo opantur domos ſuas. ⁊
poſt non eſt opatio niſi ad comedendum
mel ⁊ mellificandū. ⁊ apes pꝛimo moran
tur in fauis ſuis. ⁊ quādo eſt tempꝰ exeū/
di aſcendūt in altum ſm formā piramy/
dis ⁊ poſtea redeūt ⁊ comedūt mel. ⁊ rex
nunq̄ exit niſi cū exercitu. ⁊ maſculi nō
habentacū niſi foꝛte pauci. tūc appetunt
pungere ſed non pñt. ⁊ reges apum ſunt
duoꝝ modoꝝ vnus rubeus ⁊ alter niger
fere ſicut carbo. et eſt in duplo maioꝛ q̄
apis que mellificat. ⁊ ſunt apes muſcule
magis pigre q̄ femine. et melioꝛes ſunt
apes minoꝛes ⁊ rotūdioꝛes habentes va/
rios coloꝛes. ⁊ apes que paſcunt̄ in mon
tibus pratis ⁊ oꝛtis ſunt minoꝛes ⁊ me/
lioꝛes ⁊ faciūt mel cōſimile in ptibꝫ ⁊ le
ue. apes aūt que nō ſunt bone nō faciunt
mel equale nec cōſimile ſed apis que ſp
adheret foꝛamini mellis efficit mel me/
lius. aliter eni coꝛrumpit̄ defacili ⁊ gene/
rant̄ in eo aranee que coꝛrumpunt mel.
Duplici de cauſa vtunt̄ apes mellifican/
tes aculeo ſcꝫ ad defenſionē. ⁊ ad humi/
ditatis ſupflue cōſumptionē. vis enim
ignea eſt in acu. ⁊ ideo coopat̄ valde ad
cōſumptionem ſupflui humidi ⁊ mellis
imutationē ⁊ cōſeruationē. Item ſubin
trant ſepe aluearia quedā muſce male q̄
faciunt alijs muſcis puis tediū quas mi
ti vocant griſanes ⁊ illi griſanes perfo/
rant ⁊ coꝛrodūt alas aliaꝝ. ſed vere apes
pſequūtur illas muſcas et pungunt eas
nec pmittūt eas cadere ſup domos ſuas
Et apes mellificātes interficiūt maſcu/
los nocentes eis et reges malos qñ eas
non bene regūt. ſed tantūmodo de melle
nimis comedūt. ⁊ pcipue hoc faciunt qñ
mel erit paucū. ⁊ apes pue pugnant cum
longioꝛibꝫ quādo nō opant̄ nec laboꝛāt.
et nitūtur eas eijcere de aluearibꝫ. et per
talium eiectionē melioꝛat̄ mel et auget̄.
Eſt autem vnū genus apum quod dici
tur labion ⁊ interficit apes mellificātes

et deſtruit eaꝝ domos. ⁊ hoc eſt qꝛ ſunt vi
giles ⁊ bone cuſtodie. ⁊ qñ intrant aluea
ria. in melle ſubito ſe infigūt cā deuoꝛā/
di intantū q̄ nō pñt euadere. ⁊ tunc ſta
tim a veris apibꝫ hmōi interficiunt̄. ⁊ an
teq̄ rex creat rationabiliter p duos di
es ante ſciūt alie quid rex ſit facturꝰ vt
obedire illi pate ſint. ⁊ quādo reges creā
tur quilibet habet cateruā vnā ⁊ illa ca/
terua nō vult habere aliū regem niſi quē
pꝛimitus acceperūt. et ſi alius rex volue
rit eſſe rex illius comitatus ipſum inter/
ficiūt ⁊ poſtq̄ exierint pulli ⁊ fuerit pau
ci expectabūt ſocietatē alterꝰ examinis.
et ſic ſimul ſecurius pficiſcunt̄. et poſtq̄
ceperint volare pulli ⁊ fuerint eq̄les ma
gnis feſtināt opus ſuū ⁊ ſenioꝛibꝫ pluri/
mū coopant̄. Nulla aūt creatura arden/
tioꝛ eſt ad vindictā q̄ ſit apis qñ ad ira/
cundiam puocat̄. ⁊ ideo ſepe grandes p
ſternit exercitus multitudo apū quādo
contra diripiētes mella reſiſtere cōpel/
luntur. fimum ⁊ fumū ſup omnia abhoꝛ
rent apes ⁊ ideo laboꝛant pijcere feces ⁊
ſquibala ſua qñ volant. qꝛ earū feces fe
tent valde. ⁊ ideo ab eis domos ſuas val
de purgant. ꝟgines apes ⁊ iuuenes meli
us opant̄ ⁊ faciunt melius mel q̄ ſenio/
res ⁊ nō tantū pcutiuut nec tantū ledit
earū pcuſſio ſicut ſenū. Potant aūt apes
et bibunt ſed aquā tantū claram ſiue p
pe ſiue a remotis hauriat̄ nec potant niſi
pꝛius piecerint fecem ſuam. et maxime
mellificant in autūno ⁊ in vere. ⁊ mel ve
ris melius eſt pter floꝛū nouitatē ⁊ am
plioꝛem puritatē. ⁊ apibus placet armo
nia ſcꝫ ſonitus cantus ⁊ pcuſſio palmaꝝ
et ideo cum canto ⁊ pelui aut cimbalaꝝ
tinnitu ad alueare reuocant̄. et quando
dimittit̄ apibꝫ multū de melle pigreſcūt
et minus opant̄. ⁊ ideo optet vt i aluea
ribus eis mediocriter dimittat̄ hucuſq̄
auic. li. vij. Multa alia ponit in qbꝫ ꝯcoꝛ
dat cū Areſto. li. viij. pli. in. xi. quere ſu/
pꝛa li. xij. in litera a. vbi inuenies multa
que ab areſtole ⁊ ſeneca et alijs autoꝛibꝫ
ſunt excerpta. ſed hec ſufficiant.

Capitulum. XII.

De boue

BOs grece boetes nũcupanꝰ. queꝫ
latini trionẽ vocant eo ꝙ terram
terit cuius latitudo pellis a mẽ-
to vſqꝫ ad crura palleária dicitur a pelle
ipſa. ſ. dicta quaſi pellearia qđ generoſi-
tatis in boue eſt ſignũ vt dicit Iſi. li. xij.
Boum autem vt dicit idem circa ſocios
eximia pietas eſt. nam alter alterum in-
quirit cũ quo ꝑ collum aratrũ ducere cõ-
ſueuit ⁊ frequenti mugitu pium teſtatur
affectum quando ipſum citius inueniri
nõ contingit. De bobus vo dicit Pli. li.
viij. ca. xlv. bobus indicis cameloꝝ tradi-
tur eſſe altitudo quoꝝ cornua ſunt in la-
titudine quatuoꝛ pedum. ⁊ ſequitur ibi-
dem. Soli boues inꝰ animalia retro am-
bulantes paſcũtur. aque calide ablutio-
ne dicũtur pingueſcere. quando cornibꝫ
capitis cõiungũtur plus laboris pñt ſu-
ſtinere ꝙ̃ quãdo ceruice inuicẽ copulan-
tur. In ſyria ſunt boues qui non habent
palearia ſub gutture ſed gibbos in doꝛſo
boues quoqꝫ laxata habẽtes coꝛnua. di-
cunꝰ eſſe in ope excellentes. boues nigri
coloꝛis pua habẽtes coꝛnua minꝰ repu-
tanꝰ vtiles ad opandũ. maioꝛa coꝛnua ⁊
ſpiſſioꝛa habẽt boues ꝙ̃ thauri. ⁊ poſt ca-
ſtrationem bos in coꝛpe ⁊ in coꝛnibꝫ au-
gmentũ recipit. piter etiã pficit in robo-
re ⁊ vtute. nõ tamẽ eſt tante animoſita-
tis nec audacie ſicut ante. magis aũt ef-
ficitur domitus maturus ⁊ quietus pa-
tiens laboꝛis. ⁊ motus tardioꝛis ⁊ inceſ-
ſus grauioꝛis. Item pli. ibidem. Natu-
ra optima boum fit in trimatu. poſt tri-
matum aũt nimis eſt ſera. ſed ante pma-
tura. optime vero cũ boue iuuencus im-
buitur. ſocium enim laboꝛis agriculture
habemus hoc animal. tanta etiã fuit cu-
ra apud prioꝛes boues nõ ledere vt qui
procaci animo motus bouẽ occideret ſi-
ne cauſa. puniretur grauiter tanꝙ̃ colonũ
ſuuꝫ interemiſſet. vt dicit idem. Eſt eni
animal mite ⁊ mundũ non ſolũ vſibꝫ ho-
minũ neceſſariũ. verũ etiã ad imolandũ
in aris deoꝝ eſt congruũ et aptum. nam
ex bobus optime fiunt victime ⁊ lauda-
tiſſima fit ex eis placatio deoꝝ. bos ape-
rit terram vomere ⁊ incidit et colit arua
et ea gignendis fructibus apta reddit.

Bos carnibus reficit et nutrit. pellis eiꝰ
multis vſibus conuenit. eius etiam fi-
mo terra impingueſcit. eius coꝛnua ca-
lefacta remolliũtur ⁊ rectificãtur ex qui-
bus vaſcula diuerſa ⁊ varia vtenſilia ꝑ-
parantur. Ex coꝛnibus eni bouinis fiũt
arcus baliſte quibus tela cõtra hoſtẽ ia-
ctantur. fiunt ⁊ toꝛaces ⁊ arma quibꝫ in-
firmioꝛa hominis contra hoſtium iacula
defenſantur. fiunt ⁊ lucerne quibus fugã-
tur tenebꝛe. fiunt ⁊ pectines quibus capi-
ta a ſoꝛdibus emũdantur. bouinis etiaꝫ
coꝛnibus vtuntur venatoꝛes. nam cum
eis terrent feras ⁊ incitant canes vena-
ticos vt fugientia animalia inſequãtur
coꝛnibus inſup vtuntur ſcriptoꝛes ⁊ pi-
ctoꝛes in quibꝫ varij coloꝛes optime cõ-
ſeruantur vtũtur etiam coꝛnuũ vſu bella-
toꝛes quibꝫ buccinãdo ſocij animantur
tam pugnãtes ꝙ̃ fugientes ad aciem re-
uocantur. coꝛnibꝫ etiam vtũtur cuſtodes
turriũ ⁊ caſtroꝝ ſiue ſpeculatoꝛes qui ipo-
rum ſonitu ad vigilandũ mutuo ſe hoꝛtã-
tur ad multa alia coꝛnua bouina ſunt ne-
ceſſaria. Unde nihil eſt in boue qđ diuer-
ſis vſibꝫ non ſit vtile ⁊ etiã eius fimus.
vt dicit pli. li. xxviij. c. xi. fimus inquit bo-
uis cũ aceto iuuat cõtra doloꝛẽ articuloꝝ
ydropicis etiã remediuꝫ ſingulare eſt ſi
inde ad ſolem pungãtur. intercutaneũ
eni cõſumit humoꝛẽ et ſedat ac repꝛimit
inflaturã ydropicã ⁊ tumoꝛẽ. Dicit pre-
terea Pli. li. xxx. ca. iij. eſt inquit animal
puulũ ſiſe ſcarabeo noie bureſtis. hoc inꝰ
herbas fallit bouẽ. et ideo ſic eſt dictũ qꝛ
pꝛemit eum. nam inter herbas quas bos
diligit illud animal ſe abſcondit qđ ani-
mal bos deuoꝛat dum herbas incaute ca-
pit. bureſtis autẽ deuoꝛatus iecur bouis
ſubito ſic inflamat vt ipm cum cruciatu
maximo tandẽ rumpat. vnde ꝓpter onus
quo bouis ceruix pmitur ⁊ pꝛopter dolo-
rem ſtimuli quo pungiꝰ bos bureſtis ve-
neno dum eius ventrẽ ſubintrat inter ci-
bos cum interitu cruciatur.

Capitulum. XIII.

De bubulco

BUbulcus dicitur boũ cuſtos. ꝗ ipo-
rũ ẽ cuſtodie ex officio deputatꝰ.

hic boues paſcit ⁊ nutrit ⁊ ad paſcua eoſ
ducit ac reducit ⁊ dum ſunt in paſcuis ꝑ
pedes eos colligat ⁊ cõnectit. eoꝝ cerui/
ces iugo premit ⁊ aratro eos iungit. cũ
ſtimulo pigritantes cõpellit ad labores.
et vt vniformiter aratrum trahãt ſtimu
lando eos cogit ſibilo. et cantilena eos
demulcet. ⁊ vt libentius iugũ ferant vo/
cis melodia allicit ipſos ⁊ inducit. natu/
raliter enĩ boues ſicut ⁊ cerui diligũt me
lodiam. vt dicit Auic. cum vḡga eos diri
git ⁊ vt rectũ faciat ſulcuꝫ ipſos inſtruit
nec ſolum cogit ad arandũ verum etiam
ad triturandũ compellit. ⁊ ad cõfringen/
das fruges in area circũducit. finito la/
bore a iugo eos ſoluit ⁊ ad preſepe vt re
ficiantur eos ducit.

Capitulum. XIIII

De bubalo

Bubalus ẽ a boue diminutiue di
ctus eo ꝙ ſimilis ſit bobꝰ. Eſt au
tem animal ita indomitũ ꝙ pre
feritate iugũ nõ recipit in ceruice. buba
los africa ꝓcreat. In germania aũt ſunt
boues agreſtes habẽtes cornua in tantũ
ꝓtenſa vt regijs menſis ꝓpter inſignem
eoꝝ capacitatẽ ex eis pocula fiant. vt di.
Iſido. Eſt aũt animal magne fortitudi/
nis. vnde domari nõ põt niſi circulo fer/
reo naribꝰ eius infixo quo circũducit. ni
gri aũt vel fului eſt coloris paucos et ra
ros habens pilos. cornua habet. fron eꝫ
cornibꝰ validiſſimis circũſeptam. cuius
caro nõ ſolum eſt vtilis ad eſcam. verum
etiam ad medicinã. nam vt di. pli. libro
xxviij. c. x. caro bubali cocta vel aſſa ho/
minis morſum ſanat. cuius medulla cuꝫ
dextro crure aſſumpta aufert pilos palpe
brarum ⁊ medet vicijs oculorũ. ſanguis
eius cũ aceto ſumptus reijcientẽ ſangui
nem mire ſanat. cuiꝰ vngule vel ſolee bu/
baline cum mirra cõfirmant dentes mo
tos. lac bubalinũ valet contra viſcerum
torſiones. nam ſua pinguedine delinit
ea. vnde contra diſſenteriam multũ pro
deſt. valet contra ictus ſerpentum ⁊ ſcor
pionum. ⁊ contra venenũ ſalamandre et
cicute. vulnera recentia ſanat fimus bu
bali calefactus ſanat apoſtemata dura
et eorum duricias ſpargit. fel eius valet
contra caliginẽ oculoꝝ. Sunt ⁊ quidam
boues agreſtes mire magnitudinis ⁊ tñ
ſumme ſunt agilitatis. in tantũ enĩ ſunt
agiles vt fimũ quẽ ꝓijciunt citiꝰ eleuẽt
ſuꝑ cornu ꝙ̄ poſſit decidere ſuꝑ terram.
Hi boues odiunt ⁊ ꝑſequũtur omne ru/
beuꝫ ſiue rufum. ⁊ ideo venatores rubeis
ſe induũt vt eos ꝓuocent ad eos inſequẽ
dum. venator iam videns beſtiã approp̃
quantẽ retro magnã arborẽ ⁊ fortẽ ſe ab/
ſcondit. bos vero cornibꝰ ita fortiter im/
pingit in arborẽ ꝙ ꝓprijs cornibꝰ ab arbo/
re detinet ⁊ ſic detentꝰ venatoris iaculis
cõfodit proſternit ⁊ necat. Eſt aũt aliud
animal ſimile boui agreſti ſed nõ eſt tan
te magnitudinis. maxima habet cornua
multũ alta ⁊ acuta cum quibꝰ deijcit ar/
bores ⁊ arbuſta. ſed et ſi cõcaua eſt quer/
cus robore ſuo deponit vſqꝫ ad terrã. quã
gratia paſtus tandẽ caput ſubmittit in/
ter frutices ſubtilia et prolixa vḡgulta ſi/
ue vimina habẽtes. quarũ cõplexione ⁊
adherentia cornua beſtie circũligant et
obligant vnde diu luctans cõtra illas cõ
plexas virgultorũ obuolutiones magis
ac magis ſe intricat atqꝫ ligat. cũqꝫ diu
luctans ab illis ligaminibꝰ ſe non expe/
dit ſmo fortius ſe inuoluit ꝑ indignatio
ne alte mugit. cuiꝰ vocẽ horridã audiens
venator ſcit beſtiam illaqueatã fore ⁊ de/
tentã. vnde ipſam ſecure venabulis im pe
tit et occidit beſtiã acerrimã in vḡgultis
quã in nemoribꝰ magnis inuadere nul/
latenꝰ auſus fuit. ⁊ hãc beſtiã vocat phi/
ſiologus aptaleonẽ. Cuiꝰ dictis ſi fides
adhibenda eſt mirũ videt qualiter tã fe/
ra beſtia de vḡgultis ⁊ nemoribꝰ modicis
cornua nõ eximit que eiſdem cornibꝰ in/
gentes arbores deijcit ⁊ proſternit. Eſt ꝑ
terea quedã ſpecies bouis ſilueſtris quaꝫ
Areſto. in li. viij. circa finem vocat bo/
liur. ⁊ dicit ꝙ magnꝰ eſt ſcḋm quãtitatem
tauri ⁊ eſt ſimilis thauro. et habet crines
deſcẽdentes ad duas ꝑtes ſpatularuꝫ ſi/
cut in equo eſt videre. ⁊ eius pili ſũt ma
gis molles pilis equi ⁊ breuiores. ⁊ cri/
nes eiꝰ ꝯtinui vſqꝫ ad oculos. ⁊ eſt color
eiꝰ vergens ad rubeũ colorẽ vel citrinum.
et vox eius aſſimilat voci thauri. et ha

bet cornua aliquãtulũ incuruata ꝛ vnũ no
quoqꝫ cornuũ ſuoꝝ cape pôt medietatẽ
menſure. que dicif bos ꝛ nõ habet dẽtes
ſupiores ſicut thaurus. nec cura eius
ſunt multoꝝ piloꝝ et aſſimilanf lane. et
findit vngulas habens ĩ pedib⁹ duos ſo
tulares et cauda eius eſt breuis reſpectu
corpis. ꝛ ipſe cauat terrã ꝛ erigif in cauã
do ſicut thaurus. ꝛ habet durã cutẽ mul/
tos ictus patientẽ. ꝛ carnes habet valde
dulcẽ. ꝓpter hoc venaf ꝛ pcutif. ꝛ quãdo
venaf fugit ꝛ quieſcit ꝛ cũ debilitatur pu
gnans ꝓijcit ſtercus p quatuor paſſus. ꝛ
hoc facit quãdo timet. Canes aũt vena/
tici odorant ſup ſtercus ꝛ dum circa ta/
lem odorẽ occupanf beſtia fugiendo elõ
gatur. Idem dicit areſto. de vacca agre/
ſti. libro. x. ꝛ quãdo appropinquat aĩalis
ptus adunabũtur ex eis multi. ꝛ pri⁹ cõ/
gregabũt ſtercus circa ipm ꝛ ponũt ſicut
murũ. ꝛ hoc eſt animal multi ſtercoris vt
dicit areſto. idem ꝛ etiã auic.

Capitulum. xv.

De baſiliſco

Baſiliſcus grece latine dicif regu
lus eo ꝙ ſit. vt dicit Iſid. rex ſer
pentũ. ipſum enĩ videntes fugi/
unt ꝛ timẽt etiã ſerpentes ipſi. olfactu ei
ſuo eos necat. flatu ꝛ etiã aſpectu interi/
mit omne viuũ. ad eius ſiquidẽ aſpectũ
nulla auis illeſa tranſit. et q̃uis procul
ſit eius ore cõbuſta deuoraf. a muſtelis
tamẽ vincif quas hoĩes ad cauernas de/
ferũt in quib⁹ reguli deliteſcũt. Nihil eĩ
ſine remedio ille parens oĩm dereliquit.
vnde viſa muſtela baſiliſcus fugit queꝫ
illa pſequif ꝛ occidit. Eſt aũt in longitu
dine ſemipedalis albis maculis lineat⁹.
Reguli aũt ſicut ſcorpiones arẽtia que
qꝫ ſectanf. ꝛ poſtq̃ ad aquas puenerint
ydrophobos ꝛ limphaticos faciũt. intoxi
cant enim ipſas aquas ꝛ mortiferas red
dunt eas. vocatur quoqꝫ regulus a mul/
tis ſibilus. nã ſibilis occidit anteq̃ mor
deat ſiue pungat. huc uſqꝫ Iſidor⁹ libro
xij. cap. iiij. Plini⁹ aũt libro. viij. ca. xxij.
dicit ſic. Apud inquit heſperios ꝛ ethio/
pes fons eſt qui a multis eſtimaf caput
nili iuxta quẽ eſt quedã fera que catoble
pas appellaf corpe quidẽ modica omni/
buſqꝫ mẽbris iners pregraue caput ge/
rens. ꝛ ſemp̃ habet deiectum ſup terram
alias eſſet internecio humani generis.
quia omnes qui eius viderit oculos ex
pirarent. Eadẽ baſiliſci ſerpentis ẽ vis
quẽ ſirena ꝓuincia gignit. habens in lon
gitudine magnitudinẽ. xx. digitoꝝ candi
da in capite macula velut dyademate in
ſignitur. Sibilo omnes fugat ſerpentes
nec flexu multiplici reliquũ corpus im/
pellit. ſed celſus ꝛ erectus in medio gra/
ditur ꝛ incedit. deſiccat frutices. ꝛ herbaſ
exurit non ſolũ tactu. verũ etiã ſibilo et
afflatu circũadiacentia oĩa deſtruit ꝛ cor
rumpit. tante etiã eſt venenoſitatis ꝛ p/
niciei ꝙ tangentẽ ſe cum haſta longiſſi/
ma ſine mora interficit ꝛ cõſumit. hunc
muſtela domat ꝛ vincit. Quia deo natu
re nihil placuit eſſe ſine pari. mors itaqꝫ
baſiliſci morſus eſt muſtele. et tandem
mors muſtele dicitur eſſe fetor baſiliſci
et hoc quidem verũ eſt ſcilicet niſi muſte
la paſtu ꝛ fricatione rute herbe contra ta
le mortiferũ primitus muniatur. vt di/
cit Areſto. ꝛ etiam Auic. Primo igitur
muſtela rutam herbã q̃uis amaram co/
medit ꝛ ſic virtute ſucci herbe. amare na/
ture hoſtem intrepida aggreditur et de/
uincit. et q̃uis baſiliſcus irremediabili
ter ſit venenoſus q̃diu viuit. in cinerem
tamen combuſtus veneni maliciã perdit
cuius cinis operationibus alchimie vti
lis creditur. ꝛ maxim⁹ in tranſmutatio/
nibus metallorum.

Capitulum. xvi.

De botrace

Botrax que rubeta dicitur gen⁹
eſt rane venenoſe habitans ĩ ter
ra pariter ꝛ humore. vt dicit pli
nius libro. xviij. ſenectutem. i. vetuſtam
et ſenem pellem dicunt eas deponere aſ/
ſiduo paſtu quarũdam herbarum. vene/
na tamen ſibi ſemp reſeruãtes pugnãt
contra araneam ꝛ ſpalangionem ꝛ bene/
ficio plantaginis earum venenũ ſupant
et puncturã. cuius venenũ creditur eſſe
frigidiſſimũ. Et ideo omne membrũ qd
tangit reddit inſenſibile ꝛ ſtupiduꝫ acſi

eſſet congelatum. Animal ſiquidē eſt vi/
rulentū. ⁊ iō ad irā ſe animat ad omnē
tactum vñ q̄to plus tangit̄ tanto turge
ſcit ampli⁹ et inflat̄. quot maculis ſub vē
tre reſpergit̄ tot nocumentis venenū ei⁹
obnoxiū fore ꝓbatur⁹ oculos habet q̄ſi
igneos ⁊ lucentes. et eſt tanto ꝑniciosi/
or q̄to eius aſpectus ardentior inuenit̄
et q̄uis claros habeat oculos odit tamē
ſolis aſpectū ⁊ q̄rit latebras ac fugit ad
cauernas q̄n ſol oritur ⁊ ipſius radijs ter
re ſupficies refouet̄. Herbas dulces di
ligit ⁊ eaꝝ radices comedit. ſed comedē
do eas inficit et corrūpit. ⁊ iō in ortis ru
ta que bufonibus et ceteris venenoſis ē
inimica plantari cōſueuit. cuius virtute
arcent̄ ne accedant ad alias herbas ⁊ radi
ces que ibi terre cōmendant̄. loca fetida
muſcida et fimoſa bufo diligit. odorifera
aūt loca multū odit. vñ dicūt ꝙ vineis
incipientibus florere fugiūt. q2 odores
ipaꝝ non pñt ſuſtinere. De bufone aūt
dicit Pli. li. xxx. ca. iiij. ſunt rane multū
venenoſe q̄ dicunt̄ rubete que viuūt in ve
pribus ⁊ rubetis. que ſicut ſunt grandio
res ſic et ceteris ſunt ꝑniciſiores. ⁊ ſunt
coloris altere ſubnigri altere ſubrufi vel
pallidi ⁊ ſubcitrini. Iſtas autē rubetas
dicunt habere duplex iecur. vnū eſt ſum
me venenoſum. et aliud eſt remediū et
datur ꝓ antidoto cōtra toxicū ſeu vene/
num. Oportet aūt ipa experiri. ꝓijcitur
aūt iecur in nido formicarū ⁊ ꝑtem vene
noſam formice fugiunt aliam ꝑtem appe
tunt et illam oportet retinere ⁊ vſui ſui re/
ſeruare. Mira de his certatim tradūt au
tores. vt di. Pli. Dicunt enī in eius la/
tere dextro eſſe os occultū qđ ꝓiectū in
aquam feruentem facit eam ſubito refri
gerari nec vas feruere poſtea niſi os pri
mitus eximatur. et illo oſſiculo vtuntur
magi ad amorem et odiū cōcitandū. di/
cunt etiam inde quartanas poſſe ſalua/
ri. Quātūcunq̄ autem v̾mis ille ſit ve/
nenoſus. ꝑ incineratiōem tñ ⁊ cōbuſtio
nem amittit vim veneni ⁊ recipit maxi/
mam v̾tutem medicine. Ualet enī miro
modo ad carnis ⁊ cutis aliquo caſu ꝑdi/
te recupatiōem et neruoꝝ cōſolidatio/
nem ⁊ vulnerū deſiccationem et curam ſi
debito modo illo cinere quis vtat̄. Que
re infra de rana in littera R.

Capitu. XVII

De bombice

Bombix eſt vermis quidam na
ſcens in frondibus cypſſi. fraxi
ni et terebintij vt di. Pli. li.
xi. ca. xxiij. Iſi. aūt di. ſic. bombix eſt frō
diū v̾mis ex cuius textura bombicinium
cōficit̄. appellat̄ autem hoc noīe eo ꝙ eua
cuetur dum fila egerat et in eo remane
at ſolus aer. vt di. idem. Mirā aūt reci/
pit hic vermis immutatiōem. nam ꝑrio
naſcitur ſicut v̾mis ſimilis eruce que ro/
dit folia olerum et pāpinos vinearum.
hic vermis frigoris impatiens bombice
as telas aranearū modo texit ⁊ ꝑrio ſibi
intexit corticem ſiue domū in qua habi/
tet ⁊ cōtra horrorem hyemis ſe defenſet
texturam autem ſuam facit pedum ſuoꝝ
miniſterio quibus ſubtiliat filum et pe/
ctinat. ⁊ ſic id in telam ordinat ⁊ ꝓponit.

Capitu. XVIII

De camelis

Cameli vt dicit Iſi. li. xij. a gre/
co nomen ſunt ſortiti eo ꝙ quā
do onerant̄ ſe inclinantes et ac
cubantes coram onerantibus humiliau
tur. greci enī camē hūile ⁊ breue dicūt. vl̄
dicunt̄ a camur qđ grece curuū ſonat. q2
in tpe q̄n recipiunt ſup ſe pondera ſuper
anteriores poplices incuruant̄. Cameli
itaq̄ aīalia ſunt onorifera ⁊ māſueta ad
portanda hoīm pondera deputata et inue
niūtur in multis regionibus. ſed potiſſi
me in arabia. et differunt cameli arabi/
ci a camelis aliaꝝ regionū. nā arabici du
os habent in dorſo gibbos. Sed reliqua
rum regionū cameli in dorſo hñt vnū
tñ. vt di. Iſi. in eodem. Pli. vo li. viij.
ca. xix. di. ſic. Camelos inquit inter ar/
menta paſcit oriens. quoꝝ duo ſunt ge/
nera bactrici ſcȝ et arabie. arabici came/
li bina habent tubera in dorſo. bactrici
vnū habent in dorſo in quo portant. et a/
liud in pectore cui incubant. Cameli ſu
periori ordine dentium vt boues carent
et ruminant ſicut bos et ouis. vt di. Iſi.

L

li.xij.vngulam tamen non diuidunt vt
poſt dicetur.veloces ſunt multū vt dicit
Pli.et iō valent in plijs cōmittēdis ꝛ eti
am in mercibus deferendis.vltra aſſue/
tum camelus nō ꝓcedit ſpaciū.nec pluſ
ↄſueto onere ſuſcipit ad portandū.odiū
habent naturaliter cōtra equos.et ſitim
etiam ꝑ quatriduū tolerant ꝛ qñ bibūt
turbant aquam.aliter potu nō gaudent.
Uiuunt quinquagenis annis quidā eti
am ꝛ centenis et aliqñ etiam rabiez in
currunt.Caſtrant̃ cameli qui bello ꝑpa
rant̃.fortiores enī ſunt coitu penitus de/
negato.Aucuſq₃ Pli.De camelo do di
cit Aui.ſic.Camelus īquit mouet prio
pedem dextrū ſicut et leo.et ſolus habet
ſup dorſum additamētū.et hꝫ pedes ſciſ/
ſos.ꝛ in ſciſſura habet pellem ad moduꝫ
pedis anſerini et ille ſciſſure ſunt carno
ſe ſicut ſciſſure pedis vrſi.Et iō etiaꝫ fa/
ciunt eis hoīes ſotulares et abluūt eis
pedes ne pedū teneritudo ſubtus ledat̃
et etiam aliqñ in corde illius inuenit̃ os
ſicut etiā inuenit̃ in corde cerui.et habet
quattuor conos in duabꝰ mām̄illis ſicut
vacca.et camela ſe inclinat et vadit ſup
genua qñ appetit cū maſculo copulari ꝛ
deſideriū eius eſt feruens tempe amoriſ
et tūc parū comedit.et ſemꝑ appetit co
ire iuxta locū illū vbi primo coiuit.et vt
dicit Areſto.li.v.Appropiat̃ camelis ꝙ
ſolitarij ſint in montibus amoriſ tempo
re et nullus poteſt appropinquare eis ni
ſi paſtor.et virga cameloꝝ eſt neruoſa ꝛ
valde dura.et iō fiunt ex ea corde arcuū
Item idem in eodem.cameli habent tē
pus determinatū ad coitū et ad amorem
Femina alit fetum in vtero ꝑ.xij.men
ſes et nō coeūt ante trienniū ꝛ poſt ꝑtuꝫ
quieſcit ꝑ annū.Item di.idem lib.viij.
ꝙ ſunt quedaꝫ genera cameloꝝ q̄ caſtrā
tur vt ſint ad fuge cōmodū aptiores.et
dicit ꝙ tales cameli ſunt velociores eq̄s
et hoc accidit ꝓpter amplitudinem paſſ⁹
ſed de hoc quere infra de dromedario.It
nota cōtra inceſtuoſos de camelo.q₂ ca
melus vt dicit Areſto.li.viij.nō coit cū
matre ſua.coopiebat̃ enī mater cuiuſdā
cameli pallio in q̄daꝫ ciuitate et ſaltauit
ſup eam filius eius qui ſentiens eā ma

trem ſuam deſcendit anteq₃ coitus com
pleretur et momordit ingeniatorē et oc
cidit ipm.exemplū eſt Areſt.et ponit ſi/
mile de equo cuiuſdā regis.de camelo in
ſup di.Pli.li.xi.ca.xxxvij.Cameli cal/
ueſcunt inter quadrupedia ſicut hō et ſic
ſtrucio et q̄dam alia inter volatilia.Di
cit etiam idem ꝙ inter aīalia nō corni/
gera camelus in ſupiori maxilla non ha
bet priores dentes.et iō cōcordat cū aīa/
libus ruminantibus in dentibus ꝛ in di
ſpoſitione ventris.ſed nō in cornib⁹.Idē
di.Areſt.li.xiiij.Animal cuius cibus eſt
materia ſpinoſa habet multos ventres vt
camelus.et aīal habens cornua nō habꝫ
dentes in vtraq₃ mandibula.et ꝓpter hoc
camelus nō habet dentes in vtraq₃ man
dibula ſed in vna tm̄ q̄uis careat corni/
bus.neceſſario igitur fuit venter cameli
talis diſpoſitionis.ꝛ aſſimulatur vētrib⁹
aīaliū carentiū dentibus in mandibula
ſupiori.et fuit creatio dentiū eius ſicut
aīalis habentis cornua et ſequit̃ ibidem
Et q₂ cibus cameli eſt ſpinoſus neceſſa
rio fuit lingua eius carnoſa ꝓpter durici
em palati.natura ergo palato vtit̃ ſic ꝑ
te terreſtri dentiū.et ꝓpter hoc ruminat
camelus ſicut habentia cornua.q₂ vētres
eius ventribus hñtiū cornua aſſimulant̃
Recipit itaq₃ cibū in primo ventre peni
tus indigeſtū.in ſecūdo aūt incipit dige
ri.in tertio melius.in quarto digeſtio pe
nitus complet̃.et iſta ventriū diuerſitas
fuit neceſſaria ꝓpter groſſiciem nutrimē
ti ſiue cibi.q₂ parū dentibus molit cibū.
Item Areſt.li.xiiij.Camelus nō habet
fel diſtinctū ſup epar ſicut nec elephas.
q₂ epatis naturam habet valde ſanam et
ſanguinem naturaliter dulcem ꝛ in tali
bus aīalib⁹ non inuenit̃ fel aut ſi inueni
tur in venis valde gracilibus inuenit̃.Et
iō dixerunt antiqui ſicut anaxagoras ꝙ
cameli ꝓpter priuationem fellis ſint vi/
te longioris.q₂ diutius viuūt aīalia pa
rum hñtia fellis q̄₃ illa q̄ hñt multū.ꝛ iō
poſuit anax.ꝙ fel eſſet cā infirmitatum
oīm acutarū qñ ſcꝫ multiplicitr ad pul
monem et ad alias ꝑtes corpis ſe diffūdit.Sed di.Areſt.hoc eſſe falſum.q₂ mlta aīalia in quibus non inuenitur fel al

cutas et mortiferas aliq̄n ſuſtinent paſ
ſiones. vtꝫ in camelis quibus accidit ali
q̄n podagra et rabies. vñ conſtringũtur
pedes ſui et interficit eos iſta infirmi/
tas ⁊ tñ carent felle. vt di. idem. Hucuſ/
ꝙ Areſt. De camelo etiam dicit Cõſtã
ti. in dief. vniuerſalibus. Camelus eſt
aĩal calidiſſimũ ex natura. ⁊ iõ naturalit̃
eſt macilentũ. Calor eni totã trahit ſan
guinis vnctuoſitatem. et iõ remauet ſi/
ne multa craſſicie. et camelinũ lac ſubti
lius eſt lacte alioꝝ aĩaliũ et minus vn/
ctuoſum ⁊ minus nutritiuũ. magis aũt
eſt calefactiuũ diureticũ. i. aptinũ ⁊ diui
ſiuum. lac eni nihil aliud eſt ꝙ ſanguis
ſcdo coct᷒. ⁊ iõ lactis ſapor camelini ſalſ᷒
eſt et acutus. vñ humoꝝ groſſoꝝ eſt inci
ſiuum ⁊ attenuatiuũ. cui vaccinũ lac eſt
cõtrariũ. eſt enim groſſum vnctuoſum ⁊
multũ nutritiuum. alias ꝓprietates q̄re
infra de dromedario.

Capitulũ XIX

De cameleopardo

Cameleopardus vel cameleop/
dulus eſt aĩal ethiopum. vt dic̃
Iſi. li. xij. et Pli. li. viij. ca. xix. ca
put habens cameli et collũ equi crura et
pedes bubali ⁊ maculas pardi. Eſt enim
beſtia maculis albis rutilũ colorẽ diſtin
guentibus ſup aſpa. ⁊ iõ a capite cameli
et maculis pardi cameleopardulus eſt
vocata. vt di. Pli. Eſt aũt beſtia magis
aſpectu ꝙ feritate conſpicua intm̃ man
ſueta ꝙ etiam ouis fere nomen accepit
vt dicit idem. Hoc aũt aĩal fuit mũdum
ſm moyſaicam legem quo ad eſum. ſed
non quo ad ſacrificiũ. nam vngulam fin/
debat vt bubalus ⁊ ruminabat vt came
lus. et ideo ipm comedere erat fas. vtꝫ
Deutro. xiiij. ca. ⁊c̃.

Capitu. XX

De cameleonte

Cameleon huius cameleontis. ẽ
beſtiola pua diuerſa varietate
coloꝝ cõſperſa cuius corpuſculũ
ad varios colores quos videt facilima ꝯ
uerſione variatur nõ inuenitur aliquod
aliud aĩal cuius corpuſculũ ita recipiat
coloꝝ oppoſitoꝝ immutatiõem. vt ibidẽ
dicit Iſi. ſm aũt Auicen. cameleon idẽ
eſt qđ ſtellio. qꝛ lucet vt ſtella ⁊ immutat
colores. qꝛ eſt animal timidũ ⁊ pauci ſã
guinis. ⁊ iõ colores mutat. et eſt quadru
pes habens faciem lacerte ⁊ vngues acu
tos ⁊ recuruos ⁊ corpus aſpeꝝ ⁊ duram cu
tem ad modũ cocodrilli. Areſt. ſic di. li.
ij. Cameleon inquit eſt aĩal in corpe ſi/
mile lacerto cuius latera ſunt oblonga ꝑ
uenientia ad inferius ſui ventris ſicut pi
ſcis ⁊ mediũ ſpondiliũ dorſi eius ꝑminet
ſicut ſpondiliũ piſcis. et facies eius eſt ſi
cut aĩal ex porco ⁊ ſimia. et habet caudam
valde longam ⁊ eius extremũ eſt graci/
le. et habet pedes reflexos ſicut lacertuli
et quilibet pedũ diuiditur in duo. ⁊ com/
patio vnius ad alterũ eſt vt pollicis ho/
minis ad reſiduũ manus. ⁊ quelibꝫ iſta
rum ptium diuidit̃ in digitos. ⁊ hꝫ vn/
gulas ſiles vnguibus auiũ totũ corpus
eius eſt aſperũ ſicut corpus pardan. ocu
li eius ꝓfundati ⁊ ſunt magni rotundi ⁊
cõtinent̃ a corio ſimili corio totius cor/
poris eius. ⁊ non cooperiunt̃ ab ipo ⁊ gi/
rat oculos ſuos frequenter circũquaꝙ ⁊
alteratur color eius q̄n inflatur corium
eius. et habet colorem declinantẽ ad ni
gredinem. ⁊ ſunt in eo macule nigre. ⁊ hec
variatio eſt in toto corpe eius et maxĩe
in oculis et in cauda. et eius mot᷒ ẽ gra/
uis valde. ⁊ in morte eius turpis colo/
ris et id qđ eſt in corpe ſuo eſt modice
carnis. parum eni habet niſi in capite et
radice caude vbi parum habet ſanguis.
ſimiliter in corde ⁊ in venis exeuntib᷒ ab
eo ⁊ in circuitu oculoꝝ ꝙuis ſit paꝝ ⁊ ei᷒
cerebrum eſt ꝓpe oculos et ſi quis diuiſe
rit corpus in duo ꝑmanebit in opatiõi
bus ſuis p ſuum ſpũm ⁊ remanet modi
cus motus circa corpus et non hꝫ ſple/
nem ⁊ manet in cauernis ſicut lacerta.
Hucuſꝙ Areſt. Pli. vero li. xxviij. c. viij
ſic dicit. Cameleon eſt aĩal ſimile coco/
drillo ſola curuatura dorſi ⁊ caude am/
plitudine diſtaus. nullum aĩal eo pauí/
dius eſtimatur. et iõ imutatur calor ei᷒
vis eius maxima eſt cõtra accipitrũ ge/
nus. detrahit eni accipitres ad ſe volã/
tes et ꝓbet ceteris aĩalibus volũtarie la

cetandos. Caput eius et guttur eius ſi
cum quercinis lignis accendat̃ ymbres
facere et tonitrua democritus aſſerit ſed
hoc deridet Pli. Qualecũq; ſit aīal int̃ ĩ
mũda cõputatur. vñ ſup Leuit. xi. dicit
eſicius. Miſereſcit et ꝑ infirmitate mã
ſuetu; ſe fingit cũ ſit crudelis. Dicit̃ au
tem cameleon viuere ſolo aere ſicut tal-
pa ex terra ⁊ allec ex aqua et ſalamãdra
ex igne. verſus. Quattuor ex puris vitã
ducunt elementis. Cameleon talpa ma
ris allec ⁊ ſalamandra. Terra cibat tal/
pã. flãme paſcũt ſalamãdrã Unda ſit al
leci cibus aer cameleonti.

Capitu. XXI

De caprea

Caprea eſt ſilueſtris capra a car
pendo dicta. vñ Iſido. li. xij. ca
prios ⁊ capreas a carpendo vir
gultis quidam dicũt. Alij do ſic eas di
ctas putant ꝙ carpant aſpera. nõnulli ve
ro dicũt eas ſic vocari a ſtrepitu crurũ
vnde vocant̃ capree ſilueſtres capre q̃s
greci ꝓ eo ꝙ acutiſſime videant dorcas
appellauerũt. morant̃ enĩ in excelſis mõ
tibus ⁊ q̃uis de longinquo videant non
vident tñ venientes venatores. eedẽ di
cunt̃ ⁊ ybices quaſi auices eo ꝙ ad inſtar
auium ardua loca petant. ita vt de ſubli-
mitate vix ob tutibus humanis pateãt
vt di. Iſi. li. xij. Et ſubdit. Hec itaq; a
nialia in petris abruptis cõmorãt̃. ⁊ ſi a-
liqñ hoim approximatiõem ⁊ ꝓſecutiões
ſeu ꝑuerſitatem ꝑſenſerint vel ferarũ. de
altiſſimis ſaxoꝝ cacuminibus ſeſe ꝑcipi
tãtes in ſuis ſe cornibus ſuſcipiũt illeſaſ
vñ dicunt̃ etiam ⁊ dame ſiue damule vt
di. Papi. quere infra in littera. d. de da/
mula. Eſt itaq; caprea velociſſima ĩ cur
ſu. leniſſima in ſaltu. acutiſſima in aſpe/
ctu. dulciſſima quo ad guſtum. teneri/
ma ⁊ ſuauiſſima quo ad eſum. ſagaciſſi/
ma quo ad paſtum. nam viſu guſtu et ol
factu diſcernit iter herbas ⁊ arboꝝ ramu
ſculos quoꝝ extremitates teneras cõe/
dit ⁊ depaſcit. di. etiam Pli. Leopardus
capre ſilueſtris bibit lac vt vim languo-
ris euitet.

Capitulum. xxij.

De capreolo

Capreolus vt dicit Aui. eſt aīal
in india ſimile hynnulo ſiue cer
uoꝝ filio qui apud nos etiã nõ
mutat dentes. et qñ eius dentes ſũt ma-
gni ſignant vite diuturnitatẽ in eis. ha-
bet pulcros oculos ⁊ acutos. et Areſt. li.
viij. Capreoli ſilueſtres habent ſapien-
tiam qñ vulnerant̃ querũt pulegiũ ceruĩ
num ⁊ comedunt ipm vt extrahant ſagit
tas de corpe ſi que in ipis ſunt infixe. ex
velocitate motus et aſſiduitate diſcurſus
caro capreoli a ſuperfluo humido exone
ratur et eius caro tenerior ⁊ digeſtibili-
or efficit̃. et ſaporis ac odoris eius grauĩ
tas amputat̃. vt di. Conſtan. paſtus gra
tia de locis altis ad altiora tendit ⁊ inter
herbas ſalubres ⁊ noxias odore diiudi/
cat et diſcernit. Ruminat cibos et vngu
lam findit. Non vngue nõ cornu nõ den
te ſed ſola velocitate fuge a canibus ⁊ ve
natoꝝ inſultibus ſe defendit. Unde quã
do in campeſtribus ꝓſequitur ad mõta/
na fugiẽs alta petit. In montibus indie
ſunt quidam capreoli qui ab herbis aro
maticis ⁊ odoriferis paſcuntur in quoꝝ
vnguibus ſunt quedam cõcauitates in
quibus humores quidam ad apoſtemata
colliguntur que primo ad maturitatem
per motum ⁊ confricatiõem rumpuntur
et a corpore cum piloſis folliculis abſtra
huntur et ſubſtantia que infra pelliculas
cõtinetur ſumme eſt odorifera et intera
romatica maxime precioſa. in medicinis
plurimum vtilis et virtuoſa. vt di. Dy-
aſco. et Plate. et illud muſcum vulgarit̃
nominamus.

Capitulũ XXIII

De capra

Capra ſicut et caprea a carpẽdis
virgultoꝝ et herbarum ſummita
tibus eſt dicta. quia ſemper ſur/
ſum tẽdit vt ſummitates capiat carpat
et comedat foliorum. vt dicit Iſid. De
capris autem dicit Pli. li. viij. ca. i. Ca
pre inquit pariunt fetus plures ſed ra/
ro quattuor. ferunt in vtero quinq; mẽ
ſibus ſicut oues. capre etiam pinguedi/
ne ſterileſcunt. ante triennium minus vtĩ

liter generāt. et in ſenectute vltra q̄drienniū. cōcipiunt in nouembꝛi vt i marcio pariant vel in apꝛili turgentibus virgultis. nō oībus ſunt cornua. ſed q̄buſdā ſunt in his indicia annoꝝ ꝑ incrementū nodoꝝ. auribus eas ſpirare et nō narib⁹ archelaus eſt autoꝛ. ⁊ raro ſunt ſine febꝛe et io ſtam capris q̄ȝ ouibus ardentioꝛ et calidioꝛ eſt concubitus vt tradit̉ idem nec minus dicimus eas videre de nocte q̄ȝ de die. dependet omnibus de mēto villus quem armitū vel aruncam vocant. Hoc villo ſiquis vnam ex grege trahat cetere ſtupentes expectant. Id etiam dicunt euenire cū quandam herbaȝ aliq̄ ex his momoꝛderit. moꝛſus earum eſt arbori oliue maxime exitialis. Nam oliuam lambendo ſterilem faciunt et hac de cauſa q̄daȝ nō imolabant᷑. Capꝛe ſole declini ad occaſum vt dicūt ſimul nō edūt. ſȝ poſt auerſe ab inuicē iacent. In alijs autem horis auerſe ſe cōuertūt ⁊ verſis vultibus ad inuicem in graminibꝰ depaſcūtur. Hucuſq̄ȝ Pli. de capris aūt di. Areſt. li. iij. in fi. In multis regionibus habēt lac ſine impꝰgnatione. nec expectat᷑ impꝰgnatio. ſed accipit᷑ vrtica et cū ea cōfricatur mām̄illa ⁊ exibit pꝛimo ſanguis deinde exit ſiſe ſaniei et poſt exit lac bonū nō prius q̄ȝ impꝰgnatarū. Item idem li. vi. Capꝛe viuūt p. x. vel p. xi. annos et frequentant coitū vſq̄ȝ ad ſenectutem ⁊ aliq̄n pariunt gemellos ſi habuerint cibū cōuenientē et maxime ſi caper bn̄ nutritus erit. Et ſi impꝰgnata fuerit capꝛa cōtra impetū venti ſeptentrionalis pariet mares. et ſi cōtra meridionalē feminas. et debent vertere facies cōtra ꝑtem ſeptētrionalem q̄n debeut coire. Item ibideȝ li. vij. Capꝛe ſicut oues comedūt herbas ſed oues carpūt herbas vſq̄ȝ ad radices. manent ſtabiles in paſcuis. capꝛe vo cito mouent᷑ a locis ⁊ accipiūt tm̄mō herbaꝝ extremitates ⁊ melius impꝰgnātur poſt potū aq̄ ſalſe. et q̄n m ouent᷑ capꝛe p⁹ meridiem potabūt plus aq̄. et q̄n comedūt ſal ante ꝑtum hēbunt multū fluxuȝ a mām̄illis. Item li. viij. in capris ſicut i ouibus eſt pꝛiuatio intellectus intantū q̄ vix ſciunt egredi ad paſcua vel regredi niſi ab aliquo deducātur et ſi quis acceperit quandam capꝛam et ſubito exererit. erigunt᷑ et alie et reſpiciūt eaȝ ſolido aſpectu. vſus autem capꝛaꝝ ſicut et ouium hoībus eſt neceſſarius. nam lacte et carnibus paſcit capꝛa famelicos. pelle ⁊ pilis veſtit nudū. fimo ⁊ lotione. i. vꝛina impinguat humū. nihil itaq̄ȝ eſt in coꝛpoꝛe capꝛe qꝺ nō ſit vtile vel ad victū vel ad veſtitū vel ad vſum neceſſariū medicine. nam vt di. Pli. li. xviij. ca. x. coꝛnu capꝛino incinerato et pilis accenſis ſerpentes effugantur. eoꝝ remedio mlta venenoꝝ genera ſupant᷑. corrodunt᷑ carnes ſupflue et recentes ac viue generant᷑. reſtringunt᷑ humoꝝ immoderati flux⁹ ⁊ vulnera putrida corroſiua et incancriſata ⁊ fiſtulata eoꝝ bn̄ficio remediant᷑. pelle capꝛina recenti obducunt᷑ vulnera et ſanātur ſanguie capꝛino cū medulla decocto. toxicata venena excludunt᷑. et moꝛſus reptiliū et ictus ſcoꝛpionū curant᷑. pulmone calido capꝛe ſup moꝛſum venenoſum poſito venenū extrahit᷑ doloriſq̄ȝ anguſtia mitigatur. eius felle calido oculoꝝ depellitur macula et corrodit᷑. viſus acuit᷑ ⁊ oculus clarificat᷑. Iecur capꝛinū aſſum cōtra elephantiam adiuuat. ſi in cibis ſepius aſſumat᷑. eius fimus cōtra multas infirmitates opitulat᷑. nam vt dicit idē fimo capꝛino podagrici alleuiant᷑ ſi ſepū hircoꝝ cum ſucco edere miſceatur. vꝛina etiam capꝛarum calefacta tepida auribꝰ inſtillata dolentes aures ſanat. Has et multas alias ponit medicinales ꝓprietates. vnde dicit Plin. Mille remedia ex hoc animali demonſtrant᷑ ꝙ quidā vt ait miroꝛ cum febꝛe nō dicatur carere. Ad hoc di. Areſt. qꝺ eſt quoddam aīal quod ſugit lac capꝛaꝝ ⁊ q̄n ſugit mām̄illas lac annihilatur vel corrumpit᷑ qꝺ eſt in eis ⁊ exiccatur alias execatur inde capꝛa. De capꝛa que infra de hirco

Capitu. XXIIII

De cane

Canis a greco nomen ſumpſit vt dicit Iſi. grece enī cinos dicitur Quidaȝ enī eum a canoꝛe latratus dicūt ſic vocatuȝ. Nihil vt di. idē ſa

gacius eſt cane. plus enim ſēnſus ceteꝛ
animalibus habet. nam ſua nomina ca/
nes recognoſcunt. dn̄os ſuos diligūt. do
minoꝝ tecta defēdūt. ꝓ domis ſuis morti
ſe ſubijciunt voluntarie cum dn̄o ad ꝑdā
currunt. Corpus domini ſui etiam mor
tuum nō derelinquunt. Odore ꝛ ſanguine
ꝑde et veſtigia deꝓhendūt. humanū con/
ſortiū diligūt. ſine hoibꝫ etiā eſſe nō pn̄t
vt di. Iſi. vbi ſubdit. Solent aliquoti/
ens canes lupis admiſceri ex quibꝫ na/
ſcuntur canes ſeuiqui liciſca a quibuſdā
noiantur. Solent etiam indi caniculas
nocte in ſiluis dimittere alligatas que
a tigridibus inſiliuntur. ex quibꝰ naſcū
tur canes acerrimi tam fortes vt pſter/
nant feroces beſtias vt leones. Hucuſq
Iſi. li. xij. c. ij. De cane aūt di. Pli. li. viii. xli
de aīantibus que nobiſcū degunt fideliſ/
ſimi ſunt canes hoi atq equi. Pugnaſſe
enī canes ꝓ dn̄is ſuis cōtra latrones ac/
cepimus et cōſpeximus. cōfectoſq pla/
gis audiuimꝰ eos volucres ac feras a do
minoꝝ ſuoꝝ corpibꝫ abegiſſe. laniatu at
q latratu homicidam dn̄i ſui ſcelus confi
teri coegiſſe. Legimus etiā garamātum
regē ducentos canes ab exilio reduxiſſe
et cōtra reſiſtentes mira audacia ꝑliaſ/
ſe. Canis etiā iaſonis cilicie noluit ca/
pere cibū dn̄o ſuo interfecto. ꝛ ſic dolore
ꝑiteret inedia cōſumptus eſt. Legimꝰ
etiā calonū alias celiū ſenatorē placen
tie ab armatis oppreſſum canū defenſiſ/
ſe. nec prius vulneratū q cane ꝑempto
ſic canis ticii ſabini eū nec ī carcere nec ī
morte dereliquit. ſed meſtos edēs vlula
tus cū mortuo māſit. cui cū quidā cibuʒ
adieciſſet ad os defuncti cibū tulit. et ca
dauera in tiberim ꝓiecto vt corpus ſuſtē
taretur ſaliens intra fluuiū innatauit ac
currente mltitudine ad ſpectaculū fidi a
nimalis. Itinera quis longa ad meō/
riam reducūt ꝛ amiſſis dn̄is ad coꝝ domi
cilia ſoli ꝑ longa terraꝝ ſpacia redire cō
ſueuerūt. Canis mitigat ſeuicia hoīe hu/
mi cōſedente. in venatu eius ꝑcipua ſa/
citas ineſt. nam vento ꝛ odore etiā ꝑ q̄s
feras fugiētes pſequūtur ꝛ eoꝝ deꝓhēdē
tes veſtigia latratu ꝛ roſtro feratuʒ lati/
bula abdita ꝑdunt. Ex tigridibus ꝛ ca/
nibus tam fortes generant canes vt le/
ones vincant et elephantes. ſicut exptus
eſt alexander magnus in cane qui ſibi a
rege alanie eſt tranſmiſſus qui primo ī
erꝰ pn̄tia leonē ꝯfregit. deide adducto ele
phante canis viſa belua horrentibꝫ ꝑ to
tum corpus villis ingenti latratu prio ī
ſonuit. deinde artificiali dimicatiōe ele
phantem tamdiu afflixit ꝙ in terram ca
dere coactus fuit. Poſt annuā etatē ca/
nis gignit octogenis diebus in vtero ge
rit. cecos catulos parit. qui q̄to longio/
ri nutriunt lacte tanto tardius viſum ac
cipiunt nunq̄ tn̄ viſum accipiūt niſi pꝰ
viceſimū prumū diē nec an̄ ſeptimū. quē
dā dicūt ꝙ qn̄ vnus ſolus naſcit die no/
no videt. qn̄ gemini decimo die quādo tre
ni die vndecimo. ꝛ ita q̄to plures pariū
tur tanto tardius oculi eoꝝ ad videnduʒ
apiunt. Quot enī vni catulo nūero ad
ijciūtur totidē ad lucē diebꝫ vt videant
retardant optimus eſt fetus qui nouiſſi
mus cernere incipit. vel quē prio defert
mr ī cubile. Hucuſq Pli. li. viij. c. xli. vbi
multa alia dicūtur. De canibus aūt di.
Areſt. li. ij. Canes nō eijciunt dentes ni
ſi forſan duos et q̄to ſunt minores tan
to habent dentes albiores et acutiores. ꝛ
ꝑ hoc cognoſcūtur canes antiqui a iuue/
nibus. qꝛ ſenū dentes ſunt nigri ꝛ obtuſi
iuuenū vero ecōuerſo. Iteʒ ibidem li. v.
Canes maſculi mouent ad generatiōē
et coitū citius q̄ femine et citius gene/
rant leporarij q̄ alij. vt di. idem li. vi. cit
ius femina qn̄ impꝑgnatur ꝑ ſextam ꝑtē
anni. i. ꝑ ſexaginta dies alit in vtero. et
ſunt eius filij ceci ꝑ duodecim dies. ꝛ nō
accedit ad ea maſculus niſi ſexto menſe
poſt ꝑtum. ꝛ q̄dā impꝑgnant in. lxxij. die
bus qđ eſt fere quīta ꝑs anni. et filij iſta
rum remanent ceci. xiiij. diebus. et aliq̄
dam ꝑ tres mēſes et eſt quarta ꝑs anni.
et filij iſtarū erūt ceci ꝑ. xvij. dies. vnde
ꝑꝫ ꝙ q̄to fetus citius in vtero ꝑficiun
tur tanto citius gaudent viſu qn̄ ſunt e/
diti huic mundo. et maſculi mouent ad
coitum citius qꝛ qn̄ incipiūt leuare cruſ
ad mingendū qđ fit poſt ſex vel ſeptē mē
ſes qn̄ vigoreſcūt. et accidit canibus le/
porarijs q̄dā ꝓpriū ꝙ plꝰ poſſunt genera

re quando ſunt in labore q̄ꝫ quando ſunt
in quiete. et poſſunt viuere maſculi decē
annis ⁊ minus viuūt leporarij maſcul q̄ꝫ
femine ꝓpter laborem maſculoꝝ. et ſic nō
eſt in alijs qꝛ magis viuunt mares q̄ꝫ fe
mine. vt dicit ibidem. Alij autē canes
vt cuſtodes domoꝝ et ciuium viuūt diu
tius qꝛ quattuordecim annis et aliquā/
do viginti. vt dicit homerus. Item lib.
viij. Canes qñ infirmantur comedunt
radices herbe cuiuſdam vt vomant et ſic
ſibi medentur. Item di. Pli. li. xviij. vo
mitiones inquit. i. medicinas ⁊ purgati
ones vomitiuas. primo oſtendit canis q̄
repleto aluo noxio gramen comedit ⁊ ꝑ
vomitum liberatus fuit.

Capitulū XXV

De canicula

Anicula dicit̄ eſſe mater canum
cuius matrix eſt oblonga ꝑ lon/
gitudinem ventris collocata. ha
bens ꝑ longitudinem vbera plura cōtra
ſeinuicem ordinata que impꝛgnationis
tempe intumeſcunt que parit plures fi
lios ſed ſemꝑ cecos quos tamen tenerri
me diligit ⁊ morſu ac latratu eos defen/
dit. et ſi de latibulo filij exierint eos iter
dentes ſine omni leſione referre conſue
uit. et primo meliorem ⁊ formoſiorē re/
portat qꝛ eū tenerius diligit. et iō ei mā/
millam citius porrigit ⁊ extendit. Ante
tempus coitus et cōceptus vt di. Ariſt.
li. v. ꝑ dies ſeptem quandā mēſtruoſaꝫ
immūdiciam eijcit. et tunc infirmat̄ ⁊ a
poſtematur ei matrix et tūc non appetit
coitum ſed fugit. ſed poſt purgationē me
lius concipit̄ ſalubriuſq̄ꝫ parit. poſt par/
tum etiam multū humorem fleumaticū
et groſſum eijcit. et iō corpꝰ canicule tūc
marceſcit. vt di. idem. Item inuenit̄ lac
in caniculis ante partum ꝑ plures dies
et citius in leporarijs q̄ꝫ in alijs. et prio
eſt lac ſpiſſum et poſt ſubtiliatur et pꝰ ꝑ
tum eſt cōueniens. et viuunt minus ca/
nicule q̄ꝫ canes cōmuniter. ſed canes ve
natici maſculi ꝓpter laborem nimiuꝫ et
diſcurſum minus viuunt. et qñ ab vrine
grauamine ſe exonerare deſiderat crus
non erigit ſicut maſculus ſed reſidēs in
ferius ſe inclinat. Canicula igitur mare
minor eſt corpe et gratilior viribus debi
lior circa fetus educationē ſollicitior. a
mo manſuetior. niſi qñ nutrit fetus. Eſt
autem ad inſtruendum maſculo abilior
et etiam corpe ꝓpter membroꝝ flexibili/
tatem agilior. ſed ꝓpter debilitateꝫ neruo
rum in curſu minus durat. Canum igit̄
et canicularum nobilitas attenditur in fa
ciei et roſtri ꝓtenſa longitudine et am/
plitudine pectoris et iliorꝝ ſiue inguinis
ſtrictitudine. nam canis nobilis circa re
nes et ilia et etiam ventrem reſtringit̄.
ſed circa anteriora pectoris dilatat̄. au/
res etiam longiores habet et flexibilio/
res. tibias autem ante habet exiliores ⁊
gratiliores ⁊ etiam altiores et hoc fuit ne
ceſſariū vt eſſent ad motum et ad curſuꝫ
agiliores. caudam etiam habent ceteris
canibus ꝓlixioreꝫ et recuruiorem. minꝰ
etiam habent de carne q̄ꝫ canes rurales
et habent etiam pilos breuiores et rari
ores et planiores. nam ſi eſſent multuꝫ
piloſi ⁊ villoſi in curſu nimis incaleſce/
rent. ſi nimis carnoſi mole carnis oppreſ
ſi minus currerent. et ſi caudas haberēt
longas inter crura dependentes eoꝝ cur/
ſum non modicum impedirent. ꝑ huiuſ
etiam caude dependentiam non animo/
ſi ſed potius timidi apparerent. Sunt ad
huc canes nobiles circa beſtias et feras
ſilueſtres inſequendas et capiendas fe/
roces et ſeui. circa vero homines ſunt val
de manſueti. et ſi aliqñ ꝯtra hoīes extra
neos exilierint. ſtatim a ſuo impetu ſe ꝯ
peſcunt. Canes etiam nobiles cum cer/
uum vel leporem ceperint non ſtatim de/
uorant q̄d capiunt ſed potius ꝑdam ſuaꝫ
domino ſuo derelinquūt. viliori parte ꝓ
ſua portione vt puta oſſibus et ſangui/
ne contenti ſunt. imo ſi nihil portionis
penitus habuerint ꝓpter hoc predam ali/
am inſequi et inuadere nō dimittunt

Capitu. XXVI

De alijs ꝓprietatibus canum.

Sunt et alie canum ꝓprietateſ
minus laudabiles. nam caneſ vo
liſſimum continuum. i. appetituꝫ
immoderatū patiunt̄. et tm̄ aliqñ ꝑ fa/

mem cruciantur ꝙ inſani et rabidi fiūt.
Nam canibus accidunt infirmitates ſi
cut canicies ſquinantia ⁊ rabies. vt dic
Areſt. li. vij. Omnia aīalia q̄ſi ſūt mor/
ſa a cane rabioſo in furiā rapiunť preter
hoīem qui aliquā̄do euadit beneficio me
dicine. Dicit autem Conſtan. in viati.
li. vi. Canis eſt naturaliter frigidus et
ſiccus cui nigra colera dn̄atur que ſupa/
bundans et putrefacta vel corrupta ipſꝫ
rabidum facit. et hoc cōtingit maxime ī
autumno ⁊ in vere quem alij canes fugi
unt tanq̄ꝫ peſtem ⁊ ſemꝑ eſt ꝓfugus ⁊ lo/
liuagus ⁊ vadit nutando et cancellā̄do
ſicut ebrius. ⁊ currit ore aperto ac lingua
dependente. ſaliua nimia ⁊ ſpumoſa de eꝰ
orificio ꝓfluente. oculos habet reuerſos
ac rubicundos. ⁊ aures retractas. ⁊ cau/
dam inuoluit inter coxas. et q̄ꝫuis oclos
habet aptos tamen offendit ad om̄e ob/
iectum pedem ſuum. cōtra quamlibꝫ rē
pugnat. ⁊ contra vmbram ſuā latrat quē
timēreſ canes fugiunt ⁊ latrant contra
ip̄m. Carnēꝫ autem intinctam in ſā̄gui
ne morſure eius nullus canis attingit.
Et qui ab eo mordentur ſomniant terri
bilia. et in ſomno putrefactione ſunt ti/
moroſi. et iraſcuntur ſine cauſa. ſtupidi
fiunt. vndiqꝫ circumſpicientes et inſpi/
ci a nullo patientes. et ſi inualuerit paſ
ſio incipiunt abhorrere omnem potum ⁊
timere aquaꝫ ⁊ latrant vt canes. et ita ti
ment aquam ꝙ cadūt ꝑ timore. et hi mo
riuntur niſi medicando eis citius occur/
ratur. Curas autem ⁊ remedia quere ſu
pra li. de morbis ca. de venenis. Di. autē
Pli. li. xxix. ꝙ ſub lingua canis iacet ali/
q̄ſi vermiculꝰ qui grece diciť licta q̄ fac
canes rabidos quo extracto ceſſat mor/
bus. Item dicit idem. Tanta eſt violen
tia morſus canis vt eius vrina calcata
nocet homini et maxime ſi habet vlcus
vel vulnus. Item ibidem. Qui vrinam
ſuam eiecerit ſuꝑ vrinam canis rabioſi
diciť ſtatim ſentire dolorem ilium ⁊ lū/
borꝫ. Item canis eſt iracundus ⁊ mali/
cioſus et ideo vt ſe vindicet lapidem de
quo ꝓijcitur ſepe mordet. et tanto furo/
re ⁊ morſu lapidem arripit ꝙ dentes pro

prios in ſe frangit et non lapidem ſed ꝓ
prium dentem valde ledit. Item fraudu
lentus eſt ⁊ doloſus vnde et ſepe tranſe/
untibus blandiendo cum cauda q̄ſi arri/
det quos retro mordet q̄ſi minime con
ſiderant. Item odit baculos et lapides
ac virgas timet. Inter notos audax ⁊ a/
nimoſus eſt ⁊ omnes mordere nitiť. om
nes terret ſed trā̄ſiens inter extraneos
nihil audet. Item auidus eſt ⁊ guloſus.
et ideo ſepe cadauera ita auide comedit
ꝙ vomitu ea reijcit ſed poſt cum eſurierit
qđ turpiter euomit. turpius recomedit
ac reſumit. Item canis inuidioſus eſt. ⁊
ideo dicit Auicen. ꝙ occulte herbas col
ligit quibus vomitu ſe purgat inuidēs
et dolens ꝙ herbe efficaciaꝫ quis recogno
ſcat dolens etiam puerſus canis ſi quiſ a
lius canis ignotus hoſpitium ſubintro/
eat. timens ne ꝓpter eius p̄ſentiam ſibi
aliquid depereat. et ideo pugnat contra
eum. Item cupidus eſt ⁊ parcus ⁊ ad re
ponendum ſuperflua ſtudioſus. et id̄o oſ
ſa carnoſa ⁊ medullata que deuorare nō
poteſt canibus non communicat. ſed cuꝫ
diligentia reponit in abſcondito ⁊ occul
tat que cum eſurit ſolus vorat. Item im
mundus eſt ⁊ libidinoſus. vnde di. Are/
ſto. libro. vi. Canes tam femine q̄ꝫ ma/
res coitu vtuntur q̄ꝫdiu viuunt. ita eniꝫ
immundicie libidinis ſe exponunt ꝙ in
ter matrem ⁊ ſororem nō diſcernut quo
ad coitum. Et ideo ſcd̄m legem moyſaī
cam equali immundicie ſubiacet obla/
tio de precio canis vel canicule et de pre/
cio meretricule proſtitute. naꝫ tales mē
ſere perſone omni libidiniꝰ indifferenter
deſeruiunt caninoꝰ more. Item antiquuſ
canis piger ſolet eſſe et deſidioſus. vnde
dicit Areſto. lib. vij. ꝙ canibus in ſenio
accidit podagra et pauci ex eis euadunt
quin podagrici efficiantur. et ideo tota
die dormitant ſuper fimarium inter mu
ſcas et vermes. maxime autem a muſc̄
tunc infeſtantur circa oculos lippienteſ
et circa aures in quibus eſt potiſſime vl
ceroſus. et q̄ꝫuis aliquando terebrando
perforant eius aures pre pigricia non re
ſumit vires vt ſe excutiendo eos abijci/

at et expellat. ſed vir aliquotiens quãdo
contra faciem eius volutant poſt eas ca
prando cum ore crepitando dentibꝫ eas
fugat. Tandem canis vlceroſus reſte vł
fune collo eius alligata violẽter de fima
rio trahitur. in fluuio ſubmergitur ⁊ tũc
terminatur ſic eius miſera vita ac finit
nec eius pellis detrahitur. nec eius caro
comeditur. nec ſepulture committitur.
ſed muſcis et vermibus finaliter dereli/
quitur.

Capitu. XXVII

De catulis

Catuli ſunt canis filij diminuti ꝗ
ue ſic dicti ſiu̅t et catelli. Nam
abuſiue ſic vocantur filij aliarũ
beſtiarum. vt di. Iſido. lib. xij. Hi catuli
naſcuntur generaliter ceci et quo ad vi/
dendi actum imperfecti. nam catuli ca/
num naſcuntur cum dentibus ſerratis ꝗꝫ
uis valde paruis. Omne autẽ animal
habens dentes per modum ſerre diuiſos
eſt guloſum et bellicoſum vt canis. lupꝰ
leo. panthera. et huiuſmodi ⁊ omnia ta
lia animalia generant fetus imperfectos
vt ſupra libꝛo eodem de animalibus in
generali. et in omnibus facientibus fi/
lios incompletos cauſa eſt guloſitatis.
quia ſi expectaret vſqꝫ ad complementũ
fetus matrem ſugendo interficerent. et
ideo oportet vt feſtina ſit in talibus na/
tura. quere ſupra li. eodem. Naꝫ ſicut di
cit Solinus: Catuli canum quondam
apud veteres erant in ſummo honore
habiti vt dicit Pli. lib. xix. Catulos in
quit lactentes adeo puros eſtimauerũt
ad cibum antiqui vt etiam eos placãdis
numibus offerent loco hoſtiarum quo/
rum ſanguine nihil contra toxica puta/
batur vtilius ⁊ adhuc in preſenti iubẽt
autores contra morſus venenoſos vul/
neribus ſalubriter adhiberi. Nam catu/
li aperti et ictibus ſerpentis appoſiti cali
di venenum extrahunt. dolorem mitigãt
et adhibitis remedijs membrum ſauci/
um tutum reddunt vt dicit idem. Et hi
catuli quanto naſcuntur citius tanto vi
ſuo videndi recipiunt tardius. vt ſupra
dicit Areſtoteles. Similiter quãto vbe
rioꝛi lacte nutriuntur. tanto tardius ĩ vi
dendo perficiuntur. Matrem adhuc ce/
ci diligunt. voce et odore eam recogno/
ſcunt. mammas eius requirunt. et ſi ma
ter lac aliquo caſu oppreſſerit acutiori
dente papillam comprimunt et lac vbe/
rius effundere dentium acumine matrẽ
cogunt quando eſuriunt querulando et
clamitando vbera materna querunt. et
ita dicuntur ſugere mammas in ordine
prout iacuerant in matrice. et ille catulꝰ
qui fortior eſt ac melior prius ad lac ad/
mittitur et a matre diligitur tenerius ⁊
fouetur. a catulis venaticis cibus ex in
duſtria debet ſubtrahi ne eos contingat
ex paſtu ſuperfluo impinguari. Ex nimia
enim craſſicie et impinguatione ad pre/
dam ſegniores et ad curſum fierent tar
diores. Quamuis autem animalia ſint
melancolica ex complexionabili quali/
tate. ex diſpoſitione tamen membrorum
ſunt agiles. Sunt enim leti plurimum
ac ludentes et hoc accidit ex etate. quan
do vero ſunt ſeparabiles a lacte tunc ſũt
abiles ad inſtruendum. et hoc tam ad ve
nandum ꝗꝫ etiam ad ludenduꝫ et ad gre/
gem cuſtodiendum a lupis ac tuendum.
Qui vero ad cuſtodiam domus ſunt de/
putandi debent de die in loco obſcuro in/
cludi et vinciri. et ſic de nocte erunt cõ/
tra fures magis ſeui. nam talium canũ
eſt officium de die quieſcere et dormire.
de nocte vero vigilare et contra fures cu
riam circuire. Vituperabilis enim eſt ca
nis qui de die vigilat latrat et circuit. de
nocte vero dormitat et latitat ⁊ obmute
ſcit. Malus etiaꝫ eſt canis ſiue ſit ſenex
ſiue iuuenis. qui de die cuſtodit oues a
lupis dum ſunt in paſcuis. de nocte eas
ſtrangulat dum ſunt in caulis.

Capitulũ. XXVIII

De caſtore

Caſtor eſt beſtia mirabilis q̃ cũ q̃
drupedibus viuit et graditur
in terris. ſub aquis autem na/
tat ⁊ cõmorat̃ cũ natatilibus ſicut piſcis
et eſt caſtor a caſtrando ſic vocat⁹ vt di.
Iſi. li. xij. Nam eoꝝ teſticuli medicine ſũt
apti, ꝓpter quos cũ ꝑſenſerint venatores
ipi ſe caſtrant ⁊ morſibus ſua virilia am
putant ⁊ detrũcant. vt di. idem de quibꝫ
cicero ait. Redimũt ſe ea pte corpis pro
pter quã maxime expetunt̃ ⁊ iuuenalis.
Qui ſe eunuchũ facit cupiens euadere
damno teſticuli. dicũtur aũt caſtores fi/
bri qui et pontici canes dicũtur. Hucuſ/
q̃ Iſi. De caſtoribus aũt di. Pli. li. xi. c
iij. Ponto inquit vnũ dicũt genus aĩaliũ
eſſe q̃ð nũc terrenam nũc aquaticam du
cit vitam in extremis aquarũ ⁊ fluminũ i
ripis domos et cauernas ſibi edificat mi
ro artificio in extremis aquaꝝ ⁊ flumi/
num ripis ꝑparatas. Nam hec animalia
pariter in grege viuunt. ſuam ſpẽm di/
ligunt p̃iter etiam cõgregati fibri denti/
bus ligna ꝑſcindunt. et ꝑſciſſa de ſilua ad
latibula ſua miro mõ deferũt ⁊ deducunt
nam vnum pro vehiculo pedibꝫ eleuatis
ſupinum in terram ſternũt inter cuius
coxas et crura abſciſa ligna ordinãt ⁊ cõ
ponunt et eũ trahentes ad ſuas manſiun
culas a lignis ipm̃ exonerant et ꝯmulta
ſubtilitate ex comportata materia habi
tacula fortia ſibi parant. Sunt aũt eoꝝ
domũcule bicamerate vel tricamerate q̃
quaſi p tria tabulata ſeu ſolaria ſunt di
ſtincte. Aqua creſcente loca ſupiora in
habitant. Decreſcente aũt in inferiori
pte habitaculi ſeſe locant et p quoddaꝫ
foramen in ſolario quolibet ex induſtria
preparato caudam ſuam que piſcee eſt
nature ſubmittit aque ſine cuius ꝑſen/
tia non poteſt cauda eius ſine corrup/
tione aliqua ꝑmanere. Aĩal eſt mirabi
le et monſtruoſuꝫ cuius cauda tm̃ piſcis
et totũ reſiduũ ſui corpis naturam habꝫ
quadrupedis aĩalis. Eſt aũt in magnitu
dine ad modũ pui canis hñs pedes qua/
ſi caninos a pte poſteriori cũ quibus pri
cipalit̃ ambulat. a pte vero anteriori du
os hꝫ q̃ſi anſerinos cũ quibus principa/
liter in aquis natat. pellem habet valde
ſpecioſam, ꝑ qua venatur. dentes aũt hꝫ a
cutos et ſerratos ad modũ canis. nec eſt
velocis motus qꝛ habet tibias valde bre/
ues. habent aũt caſtores duos teſticuloſ
in magnitudine ꝓportionem cũ puo cor
pore nõ hñtes. et hos caſtoreũ noĩamus
Et de his di. Pli. li. xxxij. c. iij. ſic. Caſto
res inquit ſibi amputãt teſticulos quos
caſtoreum dicimus ne capiant̃ a venato
ribus. Negat ſextius diligentiſſim⁹ me
dicine ꝑſcrutator. imo dicit eos ſic eẽ ob
ſtrictos ⁊ ſpine dorſi ſic adherentes vt a/
dimi nõ poſſint ſine vita aĩalis. Iſi idez
dicit Plate. et etiam Dyaſc. q̃ non ẽ tan
te diſcretionis q̃ ſciret ſe liberare taliter
et hoc quotidie p;ꝫ in caſtoribus qui ĩ di
uerſis locis inueniunt̃. vñ q̃ð di. Iſi. et
phiſiolo. de eoꝝ caſtratione non de vſua
libus fibris ſed de aliquibus alijs aĩali/
bus que caſtoribus aſſimilant̃ in teſticu
lis eſt forſitan intelligendũ. Valet autẽ
caſtoreũ veꝝ et nõ ſophiſticũ cõtra maxi
mas corpis paſſiones. vt di. Pli. ibideꝫ
maxime ſi fuerit caſtoris nec nimis iu/
uenis nec nimis ſenis. et ſic ſunt eligen
da caſtorea duplicata ex vno nexu depẽ
dentia. et vno neruo copulata. qꝛ taliã nõ
poſſunt de facili adulterari. Multi eniꝫ
accipiunt veſicam animalis et replẽt eã
ſanguine caſtoris addito modico vero ca/
ſtoreo ꝓpter odorem. et modico piperis
propter ſaporem acutiorem. et colligant
collum veſice vt videatur eſſe neruus. ſꝫ
ab vno collo duas veſicas dependere eſt
impoſſibile. et ideo illud caſtoreum ẽ me
lius quod duplicatum dependet ab vno
neruo. Eſt enim eligendum q̃ð medio/
criter in ſapore eſt acutum. quia ſi nimiſ
eſt acutum et quaſi terrenum. ſophiſtica
tum eſt maxime ſi nõ habet neruos in/
tricatos. vt dicit Dyaſc. vnde laudabi/
le eſt quod mediocriter eſt acutum ⁊ glu
tinoſum non habens ſaporem horribileꝫ
neqꝫ ſalſum. qꝛ cuꝫ ſale aromatico freq̃n
ter ſophiſticat̃. vt d. Pli. ibidẽ. Quanto
aũt ẽ recenti⁹ tãto eſt meli⁹ ⁊ efficaci⁹ in

medicina.⁊eſt ſignū ꝙ nō eſt adulteratū
qñ duo teſtes hñt q̄ſdā pelliculas vl' folli
culos ſibi eſſentialit' adherētes pleos pi/
guedine vnctuoſa. Per ſepte annos po
teſt in multa efficacia cōſeruari et dȝ po
ni in medicina ſine pellicula exteriori et
modo debito ponderari. virtutem eni ha
bet diſſoluendi cōſumendi et attenuādi
et loca neruoſa maxime cōfortandi. Un
de valet cōtra multa multa. nam epilen
ticis cōuenit. et ſubuenit. cōtra capitis
frigidas paſſiones. paraliſim linge ſol/
uit et loquelam reddit ſubito ablatam ſi
tātum ſub lingua ponatur ⁊ reſoluat. cō
tra vniuerſalem corporis paliſim valet
ſi decoctum in vino cum ruta et ſaluia i
potu ſepius aſſumatur. excitat cerebrū
et cōmouet et cōfortat. ſternutatiōem p
uocat. ꝓpter qđ inde etiam litargicus ex
citatur. ſomnum ꝓuocat ⁊ conciliat. ſi cū
oleo roſaceo caput ⁊ caſtoreo pungatur
cōtra venena fortiſſima vt ſcorpionis a/
ranee ⁊ ceraſte ſerpentis et ꝑſtere oppi/
tulatur. vt dicit Pli. li. viij. ca. iij. Eius
etiam vrina valȝ ad quelibet p̄dicta. vt di
cit idem et ꝓuocat menſtrua. adiuuat ꝯ
ceptionem et multa alia et eius pingne
do maxime eſt efficax in vnguentis.

Capitu. XXIX

De ceruo

Ceruus a ceraſton grece. i. cornu
dicitur latine. vt di. Iſid. li. xij.
vbi ſubdit dicens. Cerui inquit
ſerpentum ſunt inimici. qui cum ſe gra/
uatos aliqua infirmitate p̄ſenſerint ſpi
ritu narīū eos extrahunt de cauernis et
ſupata pnicie veneni eoꝝ pabulo reparā
tur. Diptannū herbam ipi primitus ꝓ/
diderunt. nam eo paſti excutiunt ſagit/
tas qñ a venatoribus vulnerantur. mirā
tur autem fiſtularum ſibilum et i armo
nia delectantur. Erectis auribus acute
audiunt. ſubmiſſis nihil. flumina immē
ſa ⁊ maria tranſeunt ⁊ fortiores tūc i na
tando p̄cedunt. quoꝝ clunibus debilio/
res in natando capita ſupponūt que ſi/
bijnuicem ſuccedentes laboris leuiꝰ pon
dus ferunt. Huc uſq; Iſi. Eadem verba
dicit Plin. li. viij. ca. xxxiij. vbi addit ad
hec verba. Ceruus inquit eſt animal p la
cidiſſimum qui vrgente vi canū ad hoīes
vltro fugit. Et quando cerua eſt paritu
ra minus cauet ſemitas tritas ab homi/
nibus q̄ȝ ſemitas feris cognitas ⁊ ſecre/
tas. Poſt ortum arcturi ſideris cōcipiūt
et octonis menſibus ꝑtus ferunt. Inter
dum etiam geminos i pariendo edūt. A
tempe conceptus femine a maribus ſe
ſepant et diſcernunt. ſed mares retenta
rabie libidinis ſeuiunt. glebas ⁊ ſcrobes
vngulis fodiunt et eoꝝ roſtra tūc nigre
ſcunt donec ab ymbribus aliquibus ab/
luantur. Femine autem ante ꝑtum pur/
gantur et vtuntur quibuſdam herbis q̄/
bus fetus in vtero melius retinetur ⁊ in
partu facilius liberatur. poſt partuȝ dua
bus herbis ſcȝ camo et ſiſolis paſte rede
unt ad fetum et illaꝝ herbarum ſucco im
buto. filijs lactis exhibent nutrimentū
partus editos ad curſum exercent. et ſe
parare eos ad fugam docent. ad p̄rupta
eos ducunt et ſaltandi modum eis in/
dicaut et oſtendunt. et tunc mares ſolu
ti deſiderio libidis pabula auide petūt. ⁊
vbi nimis pingues ſe ſēſerit latebras q̄
runt. quia incōmodū ponderis corporis
ꝑtimeſcunt. et quando fugiunt curſum
non continuant. ſed ſtatim reſpiciūt et
quando ad eos ꝓpe ventum fuerit curſuſ
p̄ſidia fuge querunt. auribus ; erectis vo
cem canum audiunt et fugiunt quibus
ſubmiſſis periculu lum non p̄ſentiunt.
tante ſunt ſimplicitatis vt omnem mi/
rentur et ſtupeant nouitatem'. vn̄ equo
vel bubalo ad eos accedente ita in ipſiꝰ
reſpiciunt ꝙ hominem prius iuxta ſe ve
nientem et ſagittis impetere volentē nō
attendunt. Quando tranſnatant maria
gregatim et recto ordine incedunt ⁊ ope
vicaria ſe iuuantes. non viſu ſed odore
terras petunt. et cum ceruus animal ſit
cornutum hoc inter animalia habet pro
prium ꝙ annis ſingulis in vere mutat
cornu ſuum. et tūc qȝ eſt inermis. de die
ſibi q̄rit latibula ⁊ latȝ quouſq; creſcētī
bꝰ cornibꝰ iterato noua ſibi aduenia tar
matura. qñ āt deijcit cornu dextrꝫ ob inui
diā abſcōdit illud volēs ne quiſ inde accī

ꝓiat mediciuam. Depꝛehendit ceruoꝛum
etas ꝑ coꝛnuū ramos. qꝛ annis ſingulis
ſibi additis ad viuendū ſupadditur vnū
vſq ad ſeptem annos. et ab eo tpe ānis
ſingulis ſilia renaſcunt. nec poteſt etas
diſcerni. Simili mō ſenecta dentibꝰ de
claraſ aut enim paucos aut nullus ha/
bet nec in coꝛnibus imis ramos īmo an/
te frontem ꝑminent minoꝛibus. Si fu/
erint caſtrati anteq habeant coꝛnua vl/
terius nō naſcuntur. et ſi poſt nūq amit/
tunt. Quādiu carent coꝛnibus nocte ꝓ
cedunt ad pabula non de die. caloꝛi ſol
ea exponūt vt indurentur. Ad arboꝛē ea
poſtea leniter fricant eoꝝ foꝛtitudinē ex
pientes. ac pꝛuritum quem ibi ſuſtinēt
coꝛticis duricie amouentes et cū ea ſen/
ſerint roboꝛata ꝓdeunt ad pabula i aper/
to. Ānq ex attritu arboꝝ ab edera arbo
ri inherente innodantur eoꝝ coꝛnua 7 ſic
facilius capiunt. Serpentibus cōtrariā
tur intantum q odoꝛe coꝛnu eoꝝ exuſti e
des fugiūt. cꝰ coagulū oīm anguiū ſanat
moꝛſus. Diutiſſime viuit pluſq centū
annis. qđ compꝛtum eſt ꝑ ceruos capros
ꝑ centum annos poſt moꝛtem alexandri
ab eozundem toꝛquibus aureis adoper
tos et inſignatos. Febꝛium moꝛbos nō
ſentit hoc aīal quoniam ſibi medetur cō/
tra moꝛbuz. Hucuſq Pli. li. viij. c. xxxij
Scđm aūt Areſt. et Auicen. Ceruus eſt
animal non habens fel niſi in inteſtinis
et ideo habet inteſtina amara 7 fetida. 7
ideo nō comedūt ea canes niſi ſint fame
lici ſupꝛa modum. Item dicit Areſt. li.
ij. aliqui putant ceruos habere fel in au
ribus. vt di. Areſt. ſed hoc eſt falſum. vt
di. Auicen. ſed habent quādam humidi
tatem ſimilem humiditati ſplenis. Itē
idem ſanguis cerui ſicut et lepoꝛis nun
q coagulatur. ſed ſemper manet liquidꝰ
cōtra naturam talium beſtiarum et nul
lum animal mutat coꝛnua niſi ceruus cu
ius coꝛnua ſunt ſolida 7 iō pōderoſa. vñ
ipa abijcit ꝓpter pondus. et habet conos
quattuoꝛ magnos dentes in vna pte co/
ni. et quattuoꝛ i alia quibus molit cibos
et duos dentes alios q̄ſi culmos. 7 mas
habet maioꝛes q femina et declinat ad
inferius vt dicit Auicen. Item Areſto

teles li. viij. oppinant inquit de ceruo q
inter omnia q̄drupedia ſilueſtria ſit di/
ſcretiſſimum ex hoc q parit iuxta viam
vbi animalia ꝓpter homines nō accedūt
Et fugit lumen ſolis cum filijs 7 querit
loca denſa ſicut cauernas lapidum q̄ nō
habent niſi vnum introitum quoniā ibi
poteſt pugnare cum alijs animalibus.
Nam vt dicit ibidem. Cerui pugnant
etiam ad inuicem pugna foꝛti et victus
obedit obedientia foꝛti. 7 timet maxime
vocem vulpis 7 canis. Et ceruus quan
do impinguatur latet ne inueniaſ a ve/
natoꝛibus et ꝓpter pinguedinem inter/
ficiatur. et ſubdit ibidem. Venatio autē
ceruoꝝ ſic fit. vnus venatoꝝ ſibilat et ca/
nit. et ceruus delectatur in cantu et ſeq/
tur ipm cantum et interim alius eū tra/
hit cum venabulo et occidit. et qñ agita
tur ceruus fugit ad fluuiuz vel ad ſtagnū
ſi poteſt tranſnatare aquā reſumptis vi
ribus ex aque frigiditate euadit venato
res. qñ autem capitur mugit et lacrima
tur. Item qñ canes ipm inſequunt 7 in
uenit biuiū nō directis currit veſtigijs.
ſed nunc iſtac nunc illac tranſuerſaliter
mutat ſaltus. et tunc conatur tranſilire
ꝑ multos paſſus vt ſic ꝑ cōtrarios 7 am
biguos ſaltus eius veſtigia a canibus o
doꝛe ipm inſequentibus difficilius ſen
tiatur. Item vt di. idem cerue difficilit
pariunt fetus ſuos. qđ cognoſcit ꝑ incur
uationem coꝛpis 7 rugitum. 7 iō come/
dit dꝛaconteam vt facilius a ptu liberet
et cum pariunt ſubito comedunt ſecun/
dinam anteq in terram cadat. 7 opinat
de iſta ſecundina q ſit venenū vt di. idez
Alias cerui ꝓꝓꝛietates ꝓſequit Areſto.
li. viij. q̄s ſupꝛa Pli. recitauit. di. autez
Pli. li. xxviij. Cerue cum ſenſerint gra/
uitatem lapidem deuoꝛant cuius bñficō
adiuuent. et idem lapis in ipa moꝛtua
quoq in eis exteramentis repitur. et hic
lapis miro mō dicitur iuuare mulieres
qñ ſunt ꝑgnantes. Idē faciunt oſſicula
que in eius coꝛde inueniunt vt di. idē
et eſt illud os qđ inuenit in coꝛde ceruo/
rum ſupꝛa modū vtile ↄtra multas coꝛ/
poꝛis paſſiones. 7 in oībꝰ nobilibꝰ ↄfecti
onibꝰ admiſcet vt di. dyaſ. pli. 7 ēt cōſtā

Capitulū XXX

De ceraſte

Ceraſtes eſt ſerpens cornutus vt
di. Iſi. li. xij. habet eni quedā cor
nua ex vtraq; pte capitis ad mo
dum cornuum arietis circūflexa totum
autem corpus ſuum occultat ſub arena.
ſolis cornibus ſine cooperculo derelictis
que videntes auicule credunt de cornibꝰ
ꝙ ſint vermes. et dum aues ea capere et
inde refici nituntur a doloſo ſerpente ex
improuiſo ſubito rapiūtur. obſidet eni3
vias ⁊ ſemitas occultas et tam homines
ꝙ̄ equos quos incaute ꝑ ſemitas ambu
lare cōſpicit occulto morſu interficit ⁊
occidit. Glo. autem ſuꝑ penulti. ca. Gen.
videtur dicere ꝙ ceraſtes ſpecies eſt re/
guli qui tāte eſt ꝑniciei ꝙ ſi eius veneū
ſolūmodo vngulā equi tetigerit ⁊ equū
et equitem ſubito perimeret et necaret.
et ideo vbi nos habemus fiat dan ſicut
coluber in via. ceraſtes in ſemita di. alia
lr̄a. fiat ſicut coluber in via. ſicut regulꝰ
in locato. Alij autem dicunt ꝙ genus eſt
aſpidum ſumme virulentie ⁊ malignita
tis. quere ſupra in littera a. de aſpide. qz
ibi fit mentio de ceraſte.

Capi. XXXI

De cornu

Cornu vt di. Areſtot. li. iij. eſt de
natura oſſis oſſe mollius. carti/
lagine durius ſicut ⁊ vngule aīa
lium. et omnia talia poſſunt mollificari
ad ignem. vt dicit ibidem. ꝙ colores cor
nuum ſicut ⁊ ſoleaꝝ erunt ſ̄m colores pi
lorum corporis animalis. vnde ſi cornū
eſt nigrum tunc pili et cornua erunt ni/
gra et ſic de alijs. Dantur autem anima
libus cornua ad ſui defenſionem loco ar
moꝝ. et ideo ponuntur in extremitate ca
pitis vt ſemper ſint parata ad reſiſtendū
iniurie impugnantis. et omnia cornua
ſunt vacua ⁊ concaua ⁊ rotunda preter/
ꝙ̄ cornua cerui que dura ſunt et ſolida.
et ſunt multe ramificationis Et nullius
animalis cornua mutantur niſi ſoliꝰ cer
ui. qui omni anno ſemel ꝓijcit ſua ⁊ vnū
abſcondit qđ vix poteſt inueniri. Unde
dicitur in ꝓuerbio. Uade vbi ceruus
ꝓijcit cornu ſuum. vt dicitur libro. viij.
Item dicitur libro. iiij. fortior eſt conti/
nuatio cornuum cum cute ꝙ̄ cum oſſe. ⁊
ideo dicit Areſt. ꝙ quedā animalia mo
uent cornua ſicut auriculas in regione q̄
dicitur auſtrage. Et idem dicit Auicen
na. ꝙ hoc dicit Areſto. de ſua terra que di
cebatur ſic. Eadem autē eſt materia cor
nuum et vnguium ⁊ ſolearum. qz fumus
vaporoſus a cordis calore reſolutꝰ. vt di
cit Conſtan. et ideo animalia magni fu
mi a natura forti calore cordis reſoluti
vi caloris ad extrema corporis tranſfuſi
magna habent cornua et fortia et maxi
me ſi iſta fūoſa materia vl' ꝓpter nimiam
ſui ſubtilitatem tranſeat in pilos. vel ſi
nimis fuerit terreſtris et groſſa in den/
tes tranſeat et in culmos. et ideo optīe
dicit Areſto. li. iij. ca. de dentibus. ꝙ ani/
malia habentia in vtraq; mandibula dē
tes et culmos non habent cornua vt pa
tet in elephantibus et in apris. Omnia
etiam quadrupedia dentes habentia ī in/
feriori mandibula tantū et vngulas ſciſ
ſas. habent cornua et ruminant. ⁊ habēt
duos ventres imo plures vt ſupra dictū
eſt. vnde pluralitas cornuum ſe h3 con/
ſequenter ad ſciſſuram ſolearum. et iō
aſinus indicus habet cornu vnum tantū
et ſoleam integram ſicut equus ſed non
ruminat. vt dicit Areſto. et Auicen. tan
ta autem eſt affinitas inter vngulas et
cornua ꝙ iubet Areſto. vaccam patien/
tem dolorem in vngulis pedum. vt cum
oleo et alijs medicinis inter cornua inū
gatur. De vtilitate autem cornuum et
vnguiū dictū eſt ſupra littera. b. de boue

Capitu. XXXII

De cocodrillo

Cocodrillus a croceo colore ē di
ctꝰ. vt dicit Iſi. animal quadru/
pes vt dicit Iſi. li. xij. in ca. de piſ
ſcibꝰ. In terra ⁊ in aquis valēs lōgitudi
ne fere. xx. cubitoꝝ. dentiū ⁊ vnguiū im/
manitate armatū. tāta eſt ei duricia cu/
tis ꝙ̄uis fortiū lapidū ictꝰ in tergo reci/
piat nihil oīno curat. nocte ī aq̄s die ī t̄ra
quieſcit. oua ī t̄ra fouet q̄ ouis anſeris ſūt

maiora. maſculus et femina vices ſuaſ.
hunc quidam piſces ſerratam criſtã ha/
bentes tenera ventris deſecantes interi/
munt. Et dicit ꝙ ſolus inter aĩalia ſupe
riorem mandibulam mouet. hec oĩa dic
Iſi. et di. Pli. li. viij. ca. xxvi. Cocodril/
lus eſt animal nilum inhabitans lingue
vſu inter aĩalia terreſtria caret ſola ſupe/
riori mandibula exiſtenti mobili morſũ
imprimit venenoſum. Dentes hꝫ horri/
biles ad modum pectinis ſiue ſerre ⁊ cul
mos ad modũ apri. Nullum aũt aĩal ex
tam ꝑua origine creſcit in tam magnuꝫ
animal ſicut cocodrillus. Aĩal eſt valde
guloſum et multum comedit. vñ quãdo
eſt ſatur iacet iuxta littus ructans p̃ re/
pletione ſupuenit autem auis modica
que dicit apud eos gricuſchilles. apud
ytalos aũt dicit omniũ auium rex. ⁊ vo/
lat ante os eius quam aliquotiens a ſe
repellens tandem fauces aperit aui ⁊ eã
intrare ꝑmittit. et hec auicula primo eũ
leniter vnguibus ſcalpit et ei facit quẽ/
dam pruritum in cuius dulcedine dele/
ctatus ſtatim obdormit. auicula autem
cum ſentit eum dormire. ſtatim illabitur
in eius ventrem ⁊ quaſi telum ſtatim eũ
ꝑforat ⁊ corrodit. In ventre eni eſt val/
de mollis. ⁊ ideo a piſcibus ſpinas ⁊ cri/
ſtatas pinnulas in dorſo habentibus de
facili ſuperat. Et ſubdit Pli. Hec belua
inſequitur fugientes et eis eſt terribiliſ
ſed eſt fugax cõtra ſerpentes. hebetes au/
tem habet oculos q̃diu eſt in aqua. ſed
extra aquam nimis acute videt. In hye
me ꝑ quattuor menſes maxime ſe abſcõ
dit. ſed in vere exit. et q̃diu viuit ſemper
creſcit vt dicit Hucuſqꝫ Pli. li. viij. cap.
xxvi. Dicit aũt phiſiologus. Cocodrillꝰ
ſi quendam inuenit hoiem iuxta littus i
terficit eũ ſi poteſt. et primo plorat ſup
eum et poſtea deuorat ipm. et dicit ꝙ de
eius fimo fit vnguentum vñ facies mu
lierum ſophiſticant vt ſenes ⁊ rugoſe. iu
uencule ꝑ tempus videant. Herbas li/
benter comedit inter quas enidros ſer/
pens puulus qui ei inimicat caute ſe in
uoluit ⁊ dum cocodrillus herbas carpit
ſerpentem tranſglutit qui intrans ven/
trem eius omnia interiora carpit et ſic i
terimit eum et occidit. et ſic illeſus exit.
Item Iſi. li. xij. dicit ꝙ idem vermis in
ſidiatur cocodrillo quando dormit et tũc
inuoluit ſe in luto et intrat ꝑ dentes eiꝰ.
Dicit ad hoc ſolinus. ꝙ inſidiat quibuſ/
dam paruis auibus que generantur in
ter herbas nili. que euolant ꝓpter calorẽ
ſolis et intrant ventrem cocodrilli et co/
medunt vermes ventris eius et ſic puri/
ficatur belua a vermibus. Habet aũt co/
rium ita durum ꝙ vix gladio ꝑforat. ha/
bitat in aqua tam de die q̃ꝫ de nocte. qꝛ
aqua calidior eſt de nocte q̃ꝫ de die. reti/
net enim radios ſolis ⁊ ibi agitantur et
ſic fit calida ipa aqua et non habet liguã
ꝓminentem ad vociferandum ſed habet
paruam linguaꝫ in parte inferiori ſicut
habent piſces ad guſtum. vt dicit idem
Soli. et etiam Ariſt. et Aui. ⁊c.

Capitu. XXXIII

De colubro

Coluber dicitur quaſi colẽs vm
bras. vel quia labitur in lubri/
cos tractus flexibus ſinuoſis.
Nam lubricum dicitur quicquid labitur
dum tenetur vt dicit Papi. coluber cer/
uam fugit. leonem interficit. vt dicit Iſi
dorus et rutam odit. pellem deponit. ne/
morũ et arbor cõcauitates diligit lac li/
bentiſſime bibit. dentibus et cauda le/
dit et venena infundit. iuxta ſepes ſoli ſe
exponit. canes fugit. muſcas comedit et
puluerem lingit querere ſupra de angue.
Dicit autem Plinius li. xxx. ca. iiij. Pin
guedo colubri aquatici valet cõtra mor
ſum cocodrilli. et ſi quis ſecum habuerit
fel colubri a cocodrillo non ledetur con
tra ipm belua nil audente.

Capit. XXXIIII

De damula

Damula ſiue dama ſicut ait Pa
pias caprea eſt agreſtis. vt dic
Iſidorus libro. xij. Damula eſt
vocata eo ꝙ de manu effugiat. timidum
enim eſt animal et imbelle et imbecille.
vnde neſcit ſe defendere niſi fugiẽdo. ha
bent enim pro armis abilitatẽ membro
rum ⁊ ad fugã leuitatẽ. vñ di. Marcial.

Dente tuetur aper. defendũt cornua cer
uum. Imbelles dame quid niſi preda ſu
mus. Montuoſa loca et nemoroſa dili/
git. gramina medicinalia et aromatica co
medit. ramuſculoꝝ tirſos et extremita/
tes carpit. quando eſt vulnerata dracon
team comedit et ſic de corpe telum' tra /
hit vt di. Iſi. li. v. Sangnis eius ẽ me/
dicinalis ſcḋm Pli. li. xxviij. neruos enim
contractos remollit et articuloꝝ dolorem
ſoluit. venenũ excutit et expellit. damulã
odiunt ſerpentes et fugiunt et eius anhe/
litum ſuſtinere non poſſunt. vt di. idem
acutiſſimi eſt viſus et velocis curſus. que
re ſupra de caprea agreſti.

Capi. XXXV

De dromedario

Dromedarius eſt dromedoꝝ vel
dromedarum cuſtos. dromed'
autem eſt quoddam genus ca/
meli. vt dicit Iſido. li. xij. Dromedus i/
quit eſt genus camelorum minoris ſta /
ture ꝙ camelus. ſed longe velocioris cur
ſus vnde et nomen accepit. naꝫ dromos
grece curſus velox dicitur. Centum enĩ
miliaria et amplius pergit vno die. et idez
animal ruminat ſicut bos et camelos vñ
dromedarij ꝓprie ſunt magiſtri dromedo
rum. vt dicit Papi. tamen glo. ſup Iſa.
lx. Dromedarius ait vel dromas vtrun
ꝙ dicitur. eſt animal camelo minus ſed
velocius. Madyan enim et epha regio
nes ſunt trans arabiam camelis et dro/
medarijs abundantes ⁊c. Caſtrant̄ i iu
uentute vt ſint ad curſum aptiores vt di
cit Auicen. et ne moti cupiditate femia
rum a ſuo curſu retardentur. Tante enĩ
ſunt velocitatis ꝓpter paſſus amplitudi
nem. maximum eniꝫ habent et latiſſimũ
paſſum. vt dicit Areſto. et Auicen. et Pli
nius li. viij. et etiam ꝓpter intenſam cali
ditatem. Animal enim eſt calidiſſimum
ex complexiõne naturali. vnde caloꝝ for
titudo conſumit in eis vnctuoſitatẽ om
nem et pinguedinem et nõ ꝑmittit eos
mole carnea nimium onerari. Item ve/
loces ꝓpter membroꝝ abilitates ſunt. nã
gracilia et longa habent crura et multũ
neruoſa. et ideo abiles ſunt ad motum et
fortes ad continuandum curſum ſuum.
Item leues ſunt propter victus pau/
citatem. non enim animalia ſunt magni
cibi. imo pauciſſimis cibis ſunt conten/
ta. Fenum enim et cortices comedũt et
dactiloꝝ oſſa valde diligunt. quib⁹ etiã
poſt longiſſimos terre circuitus de veſpe/
re contenti ſunt. vt dicit Plini. Coꝝ enĩ
ſanguis valde eſt calidus acutus et ſub/
tilis. et ideo eorum lac valde ſubtile et li
quidum eſt plus ꝙ aliorum animalium
vt dicit Conſtan. et minus nutritiuum
et magis calefactiuum et groſſorum hu
moꝝ inciſiuum. quere ſupra de camelo.
Eedem enim fere ꝓprietates ſunt iſtius
et illius.

Capitulũ XXXVI

De dipſade

Dipſas et dipſades feminini ẽ
generis et eſt idem ſerpens qui
latine dicitur ſitula ſic dicta eo
ꝙ quem momorderit ſiti pereat. vt dicit
Iſido. libro. xij. Adeo autem ſunt dipſa
des paruule vt cum calcantur vix vide/
antur. quarum venenum ante extinguit
ꝙ ſentiatur. ita ꝙ vix ſentit triſticiã mo
riturus. Eſt autem ſpecies aſpidis. vtꝫ
ſupra de aſpide. quere ibi.

Capitu. XXXVII

De dracone

Draco maximus eſt cunctoꝝ ſer
pentum. vt dicit Iſido. lib. xij
Hunc greci dracontа vocant vt
qui ſepe a ſpeluncis abſtractus fertur in
aerem excitaturꝙ propter eum aer ſilẽ
et mare contra eius ventum intumeſcit
Eſt autem criſtatus paruo ore. et artis fi/
ſtulis ſpũm trahit et linguam exerit vl'
erigit. dentes habet acutos et ſerratos viꝫ
aũt habet nõ in dentibus ſed in cauda et
verbere plus ꝙ ictu nocet. Non habꝫ au
tem tantum de veneno ꝗ̃tum et alij ſer/
pentes. q2 ad mortem alicui inferendaꝫ
nõ ſunt illi neceſſaria venena. q2 ſi quem
ligauerit occidit a quo nec elephas tut⁹
eſt corporis ſui magnitudine. nam circa
ſemitas delitеſcens per quas elephãtes
gradiuntur. crura cauda ſua alligat et

innodat et ſuffocatos ꝑimit atq; necat
Signitur autem in india et in ethiopia
in ipo incendio iugis eſtus vt di. Iſid.
li. xij. De draconibus aūt di. Pli. li. viij
ca. xiij. Draco inquit. xx. cubitoꝝ magni
tudine naſcit̄ apud ethiopes. Solent au
tem quatuor vel quinq;. x. vel. xv. mutuo
ſe complecti et erectis capitibus velifi-
care ꝑ mare ⁊ flumina ad pabula meli-
ora. Item c. xij. Inter elephantes ⁊ dra
cones ꝑpetua eſt dimicatio. Nam draco
cauda conſtringit elephantē et elephas
pede ⁊ ꝓmuſcida ꝓſternit draconē. dra/
co autem nexu caude innodat pedes ele
phantis et cadere eum facit. Sed nō im
pune q2 dum interficit elephantem. in
terficitur caſu eius. Item ca. xiij. Ele/
phas videns draconem ſup arborem ni
titur eam frangere vt ꝑcutiat draconē
draco aūt inſilit in elephantem ⁊ captat
eum mordere inter nares ⁊ impetit ocu
los elephantis et q̄nq; excecat eū. ⁊ q̄n-
q; inſilit ſup eū a tergo ⁊ mordet eū ⁊ ſu
git ſanguinem eius tandem poſt longū
conflictū elephas ex ſubtractione ſāgui
nis debilitatur intm̄ ꝙ cadit ſup draco-
nem et moriens interficit ſuum occiſo/
rem. Cauſa quare ita appetit eius ſāgui
nem eſt frigiditas ſanguinis elephantis
quo draco appetit infrigidari. vt di. Iſi.
Sup illū aūt locū Iere. xiiij. attraxerūt
ventū ſicut dracones. dicit Hiero. Dra
co eſt aīal valde ſitibundum intantū ꝙ
vix poteſt aqua ſatiari. et iō apertꝰ os ven
to. vt ſic extinguat ardorem ſitis. vñ cū
videt naues in mari et maximus eſt ven
tus cōtra velum volat ad velū vt ibi hau
riat ventum frigidū. et q̄nq; ꝓpter ma/
gnitudinem corporis ⁊ ꝓpter eius fortem
impetū ſubuertit nauem: ⁊ naute q̄n vi-
dent appropinquare draconē q̄d ꝑcipi
unt ex tumore aque cōtra ipm ſtatim de
ponunt velum ⁊ ſic euadūt. Idē di. ſoli
nus. Item dicit idem ꝙ ethiopes vtun
tur ſanguine draconis cōtra feruorem e
ſtus ⁊ veſcunt̄ eius carnibus cōtra diuer
ſos morbos ſciunt eni ſeparare venenū ab
eius carne. nam ſolum habet venenū in
lingua ⁊ i felle. et ideo amputāt eis lin-
guas ⁊ fella que receptiua ſunt veneni. ⁊

ſic abſtracto veneno vtuntur corpe reli-
quo tam in medicina q̄ꝫ in cibo. et hoc vi-
detur tangere dauid vbi dicit. Dediſti
eum eſcam populis ethiopum. Di. etiā
Pli. ꝙ vi veneni ſemꝑ erigitur eius lin
gua et q̄nq; ex calore veneni inflamat a
erem ita ꝙ videtur ſpirare ex ſe ignē ali
q̄n etiam emittit dum ſibilat flatum cō
tagioſum et inde corrumpit̄ aer et inficī
tur ⁊ morbus peſtilens inde ſepius gene
ratur. In mari q̄nq; habitat. q̄nq; in flu
minibus natat. in ſpeluncis ⁊ antris lati
tat. raro dormit. imo vero ſemꝑ vigilat.
aues ⁊ beſtias deuorat acutiſſimū habet
viſum. vnde in altiſſimis montibꝰ ma/
nens a remotis videt p̄dam ſuam. mor
ſu ⁊ ictu pugnat de oculis ⁊ naribus ani/
malis in pugna maxime captat. vñ di.
Pli. li. viij. ꝙ ita ledit in oculis et ore e-
lephantes ꝙ q̄nq; ceci inueniūtur. nec
poſſunt comedere ⁊ ita moriūtur. Item
de dracone di. Areſt. li. vij. ꝙ illoꝝ draco
num morſus eſt malus ⁊ ꝑiculoſus q̄ co-
medunt aīalia venenoſa ſicut draco qui
comedit ſcorpiones. q2 cōtra illoꝝ mor/
ſum vix inuenit̄ medicina. Itē Pli. li.
xxviij. Draconum adipem oīa fugiūt ve
nenoſa. adeps ēt eius cū melle curat ca
liginem oculoꝝ. Item Areſt. li. vij. Pi/
ſces quando mordentur a dracone mo/
riuntur.

Capit. XXVIII

De equo

Equi ſunt dicti eo ꝙ q̄n quadri
gis iungūt̄ pares equant̄ q2 i for
ma et in curſu ſimiles copulan
tur. Eſt autem dictus caballus a pede ca
uo eo ꝙ gradiens impſſa vngula terram
cauet ꝙ reliqua aīalia non habent. vt di
cit Iſi. li. xij. A multis etiam ſonipes no
minatur eo ꝙ pedibus ſonet. Viuacitas
equoꝝ multa eſt vt dicit idē. Exultāt eī
in campis cum odorant bellum. ſono tu-
be excitantur ad ꝓlium voce accenſi ꝓuo
cantur ad curſum. dolent cum victi fue/
rint. gaudent cum vicerint. Quidā in
bello hoſtes ſuos ſentiunt ⁊ cognoſcunt
adeo vt aduerſarios ſuos morſu petant.
aliqui etiam ꝓprium dn̄m cognoſcūt ob

liti mãſuetudinis ſi mutenꝛ. aliqñ etiaꝫ
ꝑter ꝓpꝛium dñm in doꝛſu aliquẽ nõ per/
mittũt. multi etiã moꝛientibꝫ dñis ſuis
lacrimas fundũt. Equũ eni ſicut ⁊ homi
nem lacrimari et affectũ doloꝛis ſentire
dicũt. vnde ⁊ natura in cẽtauris equoꝝ
et hominũ eſt ꝑmixta. Solent etiam ex
equoꝝ meſticia vel. alacritate euentum
futurũ dimicaturi colligere. Etas longe
ua ineſt equis ꝑſicis et ſiculis in annis
vltra quinquaginta. breuioꝛ autẽ ineſt
equis gallicis numidis ⁊ hiſpanis. ſub/
dit aũt Iſid. adhuc in generoſis inquit
equis vt aiũt veteres quatuoꝛ ſpectãtur
ſcꝫ foꝛma pulcritudo. meritũ atqꝫ coloꝛ.
Foꝛma vt ſit validũ coꝛpus atqꝫ ſolidũ
et roboꝛi cõueniens altitudo. latus lon/
gum ⁊ ſubſtrictũ. maximi ⁊ rotundi clu/
nes. pectus late patens. ⁊ totuꝫ coꝛpus
muſculoꝝ denſitate nodoſum. pes ſiccus ⁊
vngula concaua ſolidatus. Pulcritudo
attendiꝛ vt ſit exiguũ caput ⁊ ſiccum. pel
le ꝓpe oſſibus adherente. aures breueſ
et acute. oculi magni. nares patule. ere/
cta ceruix. coma denſa ⁊ cauda vngularũ
ſoliditate fixa rotunditas attendiꝛ. Me
ritum vt ſit animo audax. pedibus ala/
cer. trementibꝫ membꝛis qđ foꝛtitudis
eſt indiciũ. qui ex ſumma quiete facile
conciretur vel excitata feſtinatione non
difficile teneaꝛ. Coloꝛ etiã ſpectaꝛ. quia
coloꝛ in pilis nũc eſt roſeus. nunc niger.
nũc albus. nũc canus. nunc varius. nunc
guttatus. hic varius coloꝛ equos mul/
tũ decoꝛat vel defoꝛmat. Uires etiã equo
rum ⁊ animos manifeſtat ſed de ſingulis
ꝓſequi nimis foꝛet longũ. huiuſqꝫ Iſi
doꝛ᷒ li. xij. De equis aũt dicit Pli. li. vij.
cap. xlij. Equi inquit ſcitici ꝓ dñis ſuis
pugnãt coitum maternũ refugiũt. nam
in eius quedaꝫ cognationis agnitio eſt.
vnde narrat areſ. li. viij. Rex inqt ſeptẽ
trionis habuit equã pulcrã ⁊ peꝑit equũ
pulcrũ ⁊ voluit ex illo equo ⁊ matre ex/
trahere pullũ aliquẽ ⁊ ingeniabantur vt
equus ſaltaret ſup ea matrẽ coopiendo
vultũ ei᷒ ⁊ cũ diſcoopiebatur facies ma
tris ⁊ nouit ipam equus fugit ⁊ eiecit ſe
ab alto ꝑ doloꝛe ⁊ eſt moꝛtu᷒. Atqꝫ i gre/
ge equ᷒ cũ ſoroꝛe libenti᷒ gradiꝛ qꝫ cũ ma

tre. ad vocẽ ſimphonie ⁊ tube clangoꝛem
delectatur. ſaltat in hoſtem. ꝑſagiunt pu
gnam ⁊ amiſſos deflent dños ſuos ⁊ la/
crimas interdũ fundũt. Dicũt aũt illos
equos ad bella vtilioꝛes qui in bibendo
ꝓfundi᷒ infigũt nares ſuas. quia tales
equi vt dicũt in curſu vꝛine grauatione
nõ impediunꝛ. Item di. pli. li. viij. ca. ix
fel inquit equi cõputaꝛ inter venena. et
ideo ſacrato flamini equũ tangere nõ li/
cebat ei᷒ ſanguis recens ⁊ crudus malus
et ꝑniciosus eſt vt taurinus ſpuma equĩ
data cum lacte aſinino vermes interficit
in ventre venenoſos. Itẽ de equis dicit
areſto. ⁊ auic. Equus ꝓijcit dentes ſuos
et quãto eſt ſenioꝛ tãto habet dentes al/
bioꝛes. Item areſ. li. v. equ᷒ maſculus vi
uit. xxv. ãnis ⁊ generat a tercio ãno vſqꝫ
ad. xxx. ãnos. Femina aũt diuti᷒ viuit ⁊
generat vſqꝫ ad. xl. annos. et qñ incipiũt
equi generare. erit vox eoꝝ maioꝛ et fe/
mine ſimiliter ⁊ multũ diligunt coitum
plus qꝫ alia animalia. vt dicit li. v. Itẽ
libꝛo. vij. dicit idem. Equis etiã paſcen/
tibꝫ accidit aliqñ podagra ⁊ eijciunt ſotu
lares ⁊ generanꝛ eis noui. Et ſignũ hu/
ius eſt tremoꝛ oui teſticularis dextri. et
equis qui paſcunꝛ in domibꝫ accidit do/
loꝛ ilioꝝ. ⁊ ſignũ hui᷒ eſt ꝙ membꝛa poſte
rioꝛa adunanꝛ ꝑ cõſtrictionẽ. Et equus
abſcindaꝛ a comeſtione. ⁊ ſi ei minuatur
iuuabiꝛ. Et equis accidit cõtractio ner/
uoꝝ. ⁊ ſignũ hui᷒ eſt ꝙ omnes vene exten
dunꝛ ⁊ ſimiliter caput ⁊ collum ⁊ grauat
eos ambulare accidit etiã equis aggre/
gatio veneni. ⁊ accidit etiã eis alia infir/
mitas in oꝛe que diciꝛ foꝛen. ⁊ ſignũ hu/
ius infirmitatis eſt ꝙ cadit ei palatum
et fit ei᷒ anhelitus calidus. ⁊ hec infirmi/
tas caret remedio niſi cureꝛ ꝑ ſe. Et ac/
cidit eqs rabies cui᷒ ſignũ eſt ꝙ declinãt
aures ei᷒ ad ꝑtes colli. ⁊ hec infirmitas ñ
habet medicinã. Et accidit ei infirmitas
veſice. ⁊ hui᷒ ſignũ eſt qꝛ non põt minge/
re equus. ⁊ trahit ſuas coxas ⁊ etiam ſo
tulares. ⁊ moꝛbus aialis qđ diciꝛ muge/
lis valde nocet equis ⁊ mulis. quoniam
facit in eis ampullas ſiue puſtulas ⁊ mĩ
totiens moꝛiunꝛ ex veneno. ⁊ equ᷒ ꝯgno
ſcit hinnitũ illi᷒ qui cõtra ipſum vult ꝑ/

liati. delectantur ſtare in pratis et nata
re in aqua ⁊ potant aquam turbidam. et
ſi fuerit aqua clara turbant eã pede. huc
uſqꝫ areſto. libro. vi.

Capitu. XXXIX.

De equa

Equa per deriuationem ab equo
eſt dicta. nam equorum femina
equa eſt vocata. de qua areſto. li.
vij. Equa impꝰgnata ſi olfecerit candelã
extinctã abortiet. Item idem. Eque pa
ſcunt ſimul et ſi moritur aliqua ⁊ dimiſit
pullum nutriet eum alia. quoniã genus
equarũ diligit ſpeciem ſuam. Item dicit
pli. li. viij. ca. xliij. Equa ſtans parit ⁊ ſu
am prolem pꝰ ceteris animalibꝰ diligit
et amiſſa parente alienũ pullum nutrit
et diligit tanqꝫ ſuum. Item dicit idem
ꝙ in fronte pulli equi naſcitur quidã fol
liculus niger ad quantitatem carice qꝺ
mater lambit lingua ⁊ abſcindit. ⁊ nunqꝫ
pullũ admitteret ad vbera niſi illud pri
mo abſcindatꝰ ⁊ vocat illud pli. venefici
um amoris quia mulieres incãtatrices
vtuntꝰ illo in pꝰſtigijs ſuis qñ volunt ali
quẽ ſtimulare ad amorẽ. Item dicit are
ſto. li. vij. Item equa vt dicit idẽ gloria
tur in iubis ſuis ⁊ dolet qñ ei pꝰſcinduntꝰ
et retonſa iuba extinguitꝰ libido eaꝝ ac ſi
in eis eſſet vis amoris. Itẽ dicit areſto.
li. viij. ꝙ ibes pugnat cũ equis quoniam
equi eijciũt eũ a paſcuis qꝛ comedit her
bas ⁊ eſt ibes debilis viſus ⁊ imitatꝰ vo
cem equi ⁊ quãdo volat ſup ipſum ſtupe
facit ipſum ⁊ cogit ipſum fugere ⁊ qñqꝫ
interficit ipſum ⁊c.

Capitulum. XL.

De poledro

Poledrus dicitur eque filius ſi
ue pullus equinus qꝫdiu matris
vberibꝰ eſt ſubiectus. In cuiꝰ frõ
te. vt dicit Areſto. li. vij. inuenitꝰ ycone
mor. i. amoris veneficiũ. quãdo naſcitur
et lambũt matres coꝝ lingua ⁊ comedũt
illud. ⁊ mulieres incantatrices prouer
biant ex hoc. vt dicit idem. Item libro
xiiij. Poſterior pars pulli equini eſt ma
ior pte anteriori. ⁊ cũ iuueneſcit creſcit
pars ſupior ⁊ ꝓpter hoc erit eleuatio an
terioris ptis corpis multoꝝ equoꝝ ma
ior qꝫ poſterioris. ⁊ ideo quando eſt pul
lus poteſt pede poſteriori tangere caput
ſuũ. qꝺ facere nõ poteſt quãdo peruenit
ad etatẽ qꝫdiu aũt pullus eſt matrẽ mi
ro affectu diligit ⁊ ſequitꝰ eam quocũqꝫ
vadit. ⁊ ſi matrem caſu aliquo pdiderit.
hinnitu eã querit. pullus equus ſtramẽ
tis nõ ſternitꝰ. ſtrigilo nõ tergitꝰ phaleris
non ornatur. calcaribꝰ non pcutitur. ſel
le non ſubijcitꝰ. freno non domatꝰ. matreꝫ
libere ſequitꝰ. gramine depaſcitur. clauicu
lis in pedibꝰ nõ clauatꝰ. libere diſcurrere
pmittitur. Sed in fine labori exponitur
et loris ⁊ capiſtris coartatꝰ a matre ſub
trahitur. vbera ſugere non pmittitꝰ. ſua
ues curſus facere multipliciter informa
tur. ⁊ vt dicit Iſiдорꝰ. libro. xiiij. aurigis
exponitur. quadrigis ⁊ curribꝰ ſubijcitur
equeſtri milicie deputatur. varijs fortu
ne ſortibꝰ paup equi filius propagatur.
At ideo dicit Yſido. in eodem libro. ꝙ
equi fuerunt quõdam diuerſis ritibꝰ deo
rum cõſecrati. nam equos quadrigales
ſoli deputabãt propter quatuor ſolis in
anno mutationes. ſcilicet veris. eſtatis
autũni ⁊ hyemis. vꝰtute ſolis alterantis
omnia. Equos autẽ bigales dedicabant
lune. quia bino tpe ſcilicet nocte et die
videtur. ⁊ ideo cultores lune duos equos
ſemp iungũt ſcilicet albũ ⁊ nigꝝ. equos
vero trigales inferis dijs aſcribebant. qꝛ
demones p tres etates homies ad ſe tra
hunt ſcꝫ p infantiã. ⁊ adoleſcentiã. et ſe
nectã. hi diuerſoꝝ coloꝝ equos paritꝰ cõ
iungebant. Vltra aũt ſeptẽ equos ſimul
copulare de facili nõ audebãt referẽtes
hoc ad curſum. vij. ſiderũ quoꝝ motu mũ
dum regi generaliter ſupponebãt. vel ad
numerũ ſeptẽ dierum quoꝝ circulo vite
pꝰſentis terminum peragi cõcernebant.
Ideo etiam colores equoꝝ mirabiliter
diſcernebãt vt dicit Yſido. ibidẽ. Nam
equos roſei coloris dedicabant igni ſiue
ſoli. albos aeri. pꝰſſinos ⁊ fuſcos terre. vene
tos aque ſiue mari. Iteꝫ eqtabãt equos
roſeos in eſtate quia tũc omnia caleſcũt
albos autem in hyeme quia tunc glaciẽ
frigore omnia caneſcũt. praſſinos i vere

quia tunc oīa vireſcūt. fuſcos vel nigros
in autūno q̄ꝛ tunc oīa deſiccātur ꝛ quaſi a
prima pulcritudine deficiūt. Jtē dicit idē
ibidē equos roſeos marti deo belli conſe
crauerūt. vel q̄ꝛ romanoꝝ vexilla decoro/
bantur cocco. vel quia mars gaudet ſan/
guine. albos aūt equos conſecrauerunt
zephiris partibꝰ ꝛ ſerenis. praſſinos flo
ri ꝛ terre. venetos aeri atq̄ꝫ aque q̄ꝛ ceru
lei ſunt coloris. glaucos aūt ꝛ varios et
purpureos deputauerūt yridi quem ar
cum dicunt. quia iris habet colores plu
res. Hec omnia ſupſticio hominū pro/
curatione demonū circa elementa mun/
di aliqui antiquitus obſeruabant vt di
cit idem Jſido. ꝛ ideo mūdus iſte contē/
nendus eſt. quia plurimi ipm̄ ſpecie ſa/
thane repleuerant. hucuſq̄ꝫ Jſido. libro
viij. Circa autem pullum equinum hoc
vltimo animaduertes quia paſſum ſua/
uem vel durum quē aſſueſcit in iuuētu/
te vix poteſt dimittere etiā in ſenectute.

Capitulum. XLI.

De elephante

Elephas tis. et elephantus dici
tur pro eodem animali. dicitur
autem ſic ab elphio grece quod
mons dicitur latine. ꝛ hoc eſt vtiq̄ꝫ ꝓpter
corporis maximā quātitatem. ſed apud
indos barro vocatur. vnde ꝛ vox eiꝰ bar
ritus vocatur. cuius dentes dicunt̄ ebur
et roſtrū promuſcida nuncupatur. nam
illo ori cibum admouet vt dicit Jſido.
libro. xij. ꝛ ſubdit hoc ergo animal in re/
bus bellicis aptum eſt. Jn his enim ani
malibꝰ medi ꝛ perſe ligneis turribꝰ col/
locatis tanq̄ꝫ de muro iaculis dimicant.
in intellectu ꝛ memoria pre ceteris ani
malibꝰ vigent. gregatim incedunt. nutu
quo valent ſalutant homines. murē fu/
giunt. auerſi coeunt. in aquis pariūt vel
in ſiluis. vbi fetus pariunt ibi fetus di
mittunt propter dracones q̄ꝛ eis inimi
cantur. ꝛ ab ipis implicatu necant̄. biē/
nio fetus portant. nec amplius q̄ꝫ ſemel
gignunt. nec plures q̄ꝫ tātū vnū gignūt
viuūt aūt trecentis annis vt dicit Jſid.
li. xij. Sꝫ pliniꝰ li. viij. ca. i. Elephas in
quit inter oīa animalia maxime eſt vir/
tutis ita q̄ vix in hoībꝰ tanta ꝓbitas in
uenit̄. Nam vt dicūt in noua luna cōue
niūt cōgregatim ꝛ in flumine ſe abluūt ꝛ
balneāt ꝛ nouo ſideri cōmuniter poſt in/
clinant ꝛ ſic redeunt ad locū ſuū. Juue/
nes ſuos eundo ꝛ reuertendo ante ſe ire
faciunt quos diligēti cura cuſtodiunt et
inſtruūt ad ſimile faciendū. Jtem quan
do egrotant quaſdā herbas ſalubres eis
cōgregant ꝛ anteq̄ꝫ eis vtant̄ ſupino ca/
pite eas ad celū leuant ꝛ quadā religio/
ne a numinibꝰ ſibi adiutoriū poſtulant.
Jtem boni intellectꝰ et aīalia ita docilia
q̄ regem cognoſcere ꝛ quaſi odorare in/
ſtruūtur ꝛ nitunt̄. q̄ꝛ reuerētie gratia ſua
genua incuruāt. Jtem dꝛ li. v. ſi elephā
tes hoīem errantē ſibi obuiū viderint in
ſolitudine primo ne ipm̄ terreāt aliquā
tulū de via ſe ſubtrahūt ꝛ tunc gradū fi
gunt. et paulatim ipm̄ p̄cedentes viā ei
oſtendūt. et ſi draco eis occurrerit ꝓ ho
mine defendēdo cū eo pugnāt ꝛ viriliter
ſe opponūt. ꝛ hoc potiſſime dicunt̄ facere
quādo habent iuuenes. timent enī q̄ hō
querat fetꝰ ſuos. ꝛ ideo ſe expedire de ho/
mine primo deſiderant vt ſic ſecuriꝰ poſ/
ſint nutrire filios ꝛ eos cautius cuſtodi/
re. Jtē li. viij. ca. vi. ſemꝑ gregatim ince
dūt. ducit agmē maximꝰ natu. cogit ꝛ co
opat̄ etate ꝓximꝰ. Aquā vel amnē tranſi
turi iuuenes p̄mittūt ne magnoꝝ igreſ/
ſu impediat̄ alueꝰ ꝛ ſic nō poſſent ↄueniē/
ter ꝑtrāſire. vt di. ibidē. Jtē mirandꝰ eſt
in eis pudor. nam q̄ñ vnus ab alio vinci
tur victus vocē fugit victoris. Jn abdito
coeūt maſculꝰ q̄ñ eſt q̇nquēnis. ꝛ feīa q̄ñ
eſt decēnis. ꝛ hoc niſi duobꝰ annis vt di/
cunt ꝛ in iſtis duobꝰ annis nō niſi q̇nq̄ꝫ
diebꝰ tantū. ſexto die raro ſuꝑaddito vt
dicit idem. Tpe coitus ſunt ꝑiculoſi val
de ꝛ maxime agreſtes. nam tunc domos
indoꝝ ꝛ ſtabula ꝓſternūt. ꝛ ideo domitas
feminas ſic abſcondūt. ꝛ q̄ñ domiti ſunt
optimi ſunt in milicia. nā ferunt turres
ligneas. acies ꝓſternunt cōuertūtq̄ꝫ ar
matos. Sed q̄d mirū ē qui armatas aci/
es nō timent. vocē mime ſuis fugiunt et
formidāt. Jtē ca. xl. fronte ꝛ roſtro altas
proſternūt palmas ꝛ ſic comedūt fructꝰ
carū. Jtem inter elephātes ꝛ dracones

eſt perpetua dimicatio. vnde vnus inui
det alteri ꝓpter magnitudinē viriū. ⁊ cor
poris quātitatē. draco enī ſitit ſanguinē
elephantis q꞉ frigidiſſimus eſt vt ſuā re
frigeret eſtuantē caliditatē vt patet ſu/
pra eodē. vbi agit̄ de dracone vide ibi.

Capitulum XLII

De naſo elephantis

Secundū areſto. li. primo. ⁊ auic.
Naſus elephantis eſt longus et
fortis ⁊ dolatus quaſi calceus.
et vtitur illo loco manus et per ipm acci
pit cibū ⁊ potū ⁊ reddit ori ſuo qđ nullū
facit aliud aīal. Habet aūt elephas mā/
millas in pectore et habet in ore culmos
fortes ⁊ eius lingua eſt valde modica re
ſpectu ſui corpis ⁊ apparet intus. et raro
videt̄ extra niſi qñ lambit labia poſt cibū
et potū ſuū. ⁊ nō inuenit̄ in eo niſi vnum
inteſtinū inuolutū multiplicit ⁊ ꝯiun
ctum eſt ſibi pro ſtomacho. vnde poſt id
nō eſt aliud niſi vnū per qđ eijcit ſupflui
tatem. ⁊ habet epar magnū quadruplum
ad epar bouis. Sed ſplenē habet puulū
reſpectu ſui corpis. ⁊ hoc eſt vt dicit auic.
quia melancolia tranſit ei in nutrimen/
tū. Item areſto. li. ij. quādo generatur
apparent dentes generati in eo. cum ro/
ſtro ſuo eradicat arbores. ⁊ cum natat ſpi
rat cum eo et eijcit aquam ⁊ ille calceus
creatur cū cartillagine. Elephas autē
quādo ſedet flectit pedes ſuos. ſed nō po
teſt flectere pedes. iiij. propter pond⁹ cor
poris. ſed fulcit̄ ſup latus dextrū vel ſini/
ſtrum ⁊ dormit ſtante corpe ⁊ pedes poſte
riores flectit ſicut homo. Item li. v. ma/
ſculus coit poſt quinqueniū. ſed femina
poſt decenniū vſq ad. xl. ⁊ poſtq̄ parit fe
mina quieſcit poſt trienniū ⁊ poſtq̄ fue/
rit impgnata oino a maſculo nō tangit̄. ⁊
trahit in vtero ꝑ bienniū ⁊ qñ parit. pa
rit ſilē vitule duoꝝ aut triū menſiū. Itē
libro. vij. elephāti accidit infirmitas ex
ventoſitate ⁊ ꝓpter hoc non poteſt eijcere
vrinā aut ſtercus. et ſi nō comederit ter
ram morit̄. niſi ad hoc fuerit aſſuetus.
quādoq tamē deglutit lapides. Accidit
etiā eis dolor iuncturaꝝ ⁊ iuuat ꝯtra hoc
potus aque calide et herbe ſubmerſe in
melle. quoniā iſte due res ꝓhibēt fluxū
ventris. ⁊ quādo vexat̄ dolore ꝙ non pōt
dormire inungūtur ſpatule cū oleo ⁊ aq̄
calida ⁊ ſic curat̄. idem facit caro porcina
aſſata ſup dolentes ſpatulas colligata.
Et ſi habuerit ferrum in corpe datur ei
bibere oleū et extrahit̄ ferrum cum potu
olei. ⁊ ſi nō poteſt bibere oleū ponunt̄ me
dicine in oleo ⁊ decoquūtur et dat̄ eis ad
comedendū. Itē ibidem li. viij. Maſcu/
lus eſt maioris corporis et animoſitatis
q̄ ſit femina. tamē domat̄ maſculus ꝑ ꝟ
bera quādo ꝑcutit̄. obedit q̄diu ſedet ſu/
per eum venator ⁊ cū deſcenderit ligātur
pedes anteriores ei⁹ donec domeſticetur.
Et ſequit̄ in eodem li. domeſticabilior ē
et obedientior omnib⁹ aīalib⁹ agreſtib⁹
habens ſenſum meliorē et ſentit frig⁹ in
hyeme ⁊ frigidū ventū. ⁊ eſt animal val/
de fluminale ⁊ manet circa fluuios ⁊ mer
git ſe in aqua vſq ad mentū ⁊ natat. ſed
nō poteſt diu durare in natando ꝓpt cor
poris ponderoſitatē. Sunt aūt elephan
tes naturaliter benigni. q꞉ carent felle.
vt dicit Areſto. li. viij. accidētaliter ta/
men efficiunt̄ ſeui quādo nimis ꝓuocan
tur vel quando inebriati vino ad ꝓlian
dum acuūtur. Item dicit areſto. li. viij.
nullum animal viuit ita diu ſicut ele/
phas ⁊ hoc propter ſuam complexionē
que aſſimulatur aeri cōtinenti. ⁊ ita opor
tet ꝙ impgnetur ꝑ bienniū propter ma
gnitudinem cōcepti fetus qui citius nō
poteſt ꝑfici nec compleri.

Capitulū. XLIII.

De elephantib⁹

De elephantib⁹ autē dicit ſolin⁹
ſiderum inquit ſeruāt diſcipli
nam elephantes ⁊ luna creſcēte
petūt amnes ⁊ ſparſi liquore ſolis exortū
ſalutant motib⁹ quib⁹ ꝑſſt. deinde in ſal
tus reuertūtur. Candore dentiū intelli
gitur iuuētus quoꝝ alter ſemp in miſte
rio eſt ⁊ alteri parcitur ne aſſiduo reper
cuſſu hebetet̄. Sed quādo a venatorib⁹ ꝑ
muntur ſimul ꝑcutiunt ambos ⁊ eos cō/
fringunt. vt damnato ebore ⁊ deturpato
vlterius nō ꝑſequātur. Hanc enī piculi
ſibi ſentiunt eſſe cauſam. Raro coeunt ⁊

tunc in aquis viuis ſe abluūt nec ante
ablutionē ad gregē reuertunt. pro femi
nis nunq̄ pugnāt. Nulla eni nouerunt
adulteria ⁊ quādo caſu aliquo dimicant
nō mediocrē habent curā ſauciorū. nam
feſſos ⁊ vulneratos in medio ſui recipi
unt ⁊ ipſos plus q̄ ſe ꝓtegūt ⁊ defendūt
Quādo capiunt paſtu ordei māſueſcūt
fit eni fouea ſubterranea in via elephā
tis in quā incidit ignorāter ad quā veni
ens vnꝰ venatoꝝ ꝑcutit ⁊ pungit ipm̄. al
ter aūt venatorū ſupueniens primū ꝑcu
tit venatorem ⁊ amouet eum ne ꝑcutiat
elephantē ⁊ dat ei comedere ordeū. qđ
cum ter vel quater fecerit diligit ſe libe/
rantem ⁊ ei deinceps obediens manſue/
ſcit. Si caſu aliquo vorauerit vermem
qui (cameleon dicitur. ſumpto oleaſtro
medetur peſti. Uentrē habet mollē ⁊ dor/
ſum durū. ⁊ ideo pugnans cū vnicorne.
opponit ei dorſum. cauens ꝑut pōt ne per
mollem ventris ꝑtem fodiat. Pilos ha/
bet paucos ⁊ ſetas nullas. Aures habet
amplas tenues ⁊ longas inferius depen
dentes quas erigit ⁊ extendit ⁊ inde gra
uiſſime ꝑcutit quādo iraſcitur ꝯtra dra
conem quē odit. nec mirū. ſitit enim ſan
guinem eius et eum bibit quādo poteſt.
Quāobrem ipſum nunq̄ inuadit dra/
co niſi quādo potu elephas eſt repletus
vt ꝑpenſius irrigatus maiorem ſumat d
oppreſſi ſanguine ſatietatē. hucuſq̄ ſoli
nus qui multa alia ponit que ſupra di/
cit pli. In libro autem phiſiologi de ele
phante memini me ſic legiſſe. Elephas
inquit eſt animal qđ magnitudine inter
omnia animalia quadrupedia ꝑcellit
intellectu ⁊ memoria multū vigens. nā
elephantes inter alia eorū facta nunq̄
dormiendo totaliter ſe inclināt. qn̄ feſſi
ſunt arbori ⁊ maxime palme quietis gra
tia accubant ⁊ ſic qualitercūq̄ ſe ſuſten/
tant quoꝝ quieti homines inſidiātes oc/
culte arborem cōca uant. cui ſe appodiās
elephas ⁊ neſciens fraudem pondere cor
poris arborem frangit ⁊ frangendo cadit
ſubito ⁊ ſuccūbit qui caſum ſuum vidēs
irreparabilem miro modo barrit. i. cla/
mat ⁊ rugit. ad cuius barritū multitudo
iuuenum ſubito accedit elephantū qui
paulatim ſeniorem pro viribꝫ elephant
et vt eum releuent miro affectu ſe totis
viribus inclināt. Coitum abhorrent ni
ſi pro ſola prole. vnde dicit ibidē q̄ quā
do elephantes indicos luxuria ſtimulat.
vi amoris femina ꝓcedit verſus orientē
quā ſequit maſculus quouſq̄ in abſcon/
dito deueniāt qualitercūq̄ poterit man/
dragorā querit cuiꝰ fructū primo femīa
guſtat deinde maſculus eundē fructum
comedens eam impḡnat ⁊ fecūdat vt di
citur. ſed diu propter magnitudinem fe
tus femina in vtero fetum gerit. ſed tē/
pore partus in aquis ⁊ in inſulis fetum
procreatꝰ ꝓpter draconis metū ne ipſum
tenellum fetū ſorbeat aut deducat. ⁊ dū
mater filiū ꝑturiendo laborat maſculus
pro viribus ipſam protegit et defendit.
Item dicitur ibidem q̄ oſſa elephantis
combuſta fugant ſerpentes et omnia ve/
nenoſa. Item aliud dicitur ibidem val/
de admirandū. Dicit eni q̄ apud ethio/
pes in aliquibꝫ regionibꝫ ſic venātur. ac/
cedunt ad deſerta vbi due virgines om/
nino nude habitant ⁊ crinibꝫ reſolute. q̄
rum vna fert alueolū alia gladium. inci/
piunt autē alte cantare quarū cantū au/
diens beſtia venit ad eas ⁊ lingit earum
māmas. de dulcedine autē cantus mox
obdormit elephas ⁊ tunc vna ꝑforat gla
dio guttur vel latus. altera vero colligit
ſanguinem eius quo tingitur pannꝰ qui
purpura appellatur.

Capitulū XLIIII

De hedo

Hedus ab edendo eſt dictus. par
uus enim eſt ⁊ pinguis ⁊ iocun/
di ſaporis. vt dicit Iſidorꝰ libro
xij. eius naturalis ſiccitas ex humidita/
te etatis temꝑatur. vt dicit Iſa. in diet.
vnde melior ⁊ digeſtioni eſt cōpotentior
maxime ſi eſt maſculus. vnde eius caro
bene nutrit ⁊ ſanguinem bonum gignit.
Calorem habet vehementiorē propter
etatis beneficium. ⁊ ideo carnes heduli/
ne exeunti egritudinē propter ſuā tem/
periem ſunt cōmode. et ideo conueniunt
maxime humane nature. maxime his q̄
delicioſe viuunt ⁊ quiete. Pilum habet

longiorem ⁊ hiſpidiorem ꝙ̄ habeat agnus ſed habet carnem meliorē. et digeſtioni obedientiorē propter eius temperiem in humiditate ⁊ calore. vt dicit conſtā. Habet autem hedus viſum valde acutum ⁊ ſimplicem aſpectum ⁊ obliquū ⁊ balatu cognoſcit ⁊ querit parentē vt dicit Pli. libro. viij. ca. i. Eius iecur ſi comedatur dicitur ſanare veſpertinā aciem oculorū his quos noctilopos vocant. Item idē libro. xxviij. ca. x. dicit. pelles hedorum ſanant morſus venenoſos ſi calide deſuper alligent. pili hedorū exuſti ſuo odore fugant ſerpentes. vtunt pelle eius recente ad plagas. ſanguis eius valet cōtra venenoſa. eius etiam coagulum valet contra virus bibitum et cōtra ſanguinē thauri bibitum ſiue ſumptum. Hucuſqȝ plinius. Eſt autem animal imbelle ⁊ innocuum ruminans ⁊ mūdum ſacrificijs antiquitus deputatum petulans ſaltans ⁊ laſciuum. intrinſecus pingue ⁊ carnoſum. extrinſecus hiſpidum et macilentum. tyrſos carpens ⁊ corrodens ramuſculorum et diligit p̄cipue folia edere ⁊ conſimiliū virgultorum.

Capitulum. XLV.

De eruca

Eruca eſt vermis multipes creſcens in folijs olerum ⁊ pampinorum. frondes fructus ⁊ flores corrodēs ⁊ depaſcens. Et eſt eruca ab erodendo dicta. quia rodit folia arborum et herbarum vt dicit Iſidorus libro. xij. de qua meminit plautus. imitatur inquit nequā beſtiam et maleficam inuolutam in pampino cui ſe implicat nec aduolat vt locuſta. huc illucqȝ diſcurrēs ſemi paſta dimittit. ⁊ remanet ſuper frondes et tardo lapſu pigriſqȝ morſibus vniuerſa conſumit. hucuſqȝ Iſidorus libro. xij. ſm Pli. libro. viij. Eruca eſt animal villoſum ⁊ quaſi lanuginoſum. nam in arborum extremitatibus corroſis frondibus viroreqȝ conſumpto texit de ſuis viſceribus quaſdam telas more aranearum ex quibus ſe inuoluit ⁊ per totam hyemē cuſtodit peſtiferum ſemen ſuum. Egerit enim quedam oua ex quibus in vere erūpentibus gemmis naſcitur multa proles. ex cuius ingluuie leduntur ⁊ pereūt a ſuis fructibus arbores atqȝ herbe. Eſt autē eruca vermis mollis ⁊ ſanioſus diuerſis coloribus diſtinctus de nocte vt ſtella lucens de die deformis ⁊ multicolor apparens. non caret peſte aliqua virulenta. Nam quando per membra hominis calefactum ſerpit cutem exurit ⁊ poſt ſe puſtulas derelinquit. ad modum autē bombicis ſericum facientis formam ſuam mutat ⁊ ſe in formam volatilis de reptili transfigurat. nam alas tenues ⁊ latas ſuſcipit quibus hincinde volitando libere per aera ſe extollit. Quot autē colores prius in corpore habuerat totidē in occulatis alis colorum differentias repſentat ⁊ tale volatile papilio nuncupatur. vt dicit Iſidorus libro. xij. Papiliones dicūtur auicule que maxime abundant in floribus malue que ex ſuo fetore faciunt vermes naſci vt dicit idem. nam ex erucis papiliones efficiūtur. ex papilionū ſtercoribus ſuper folia derelictis eruce iterum generantur. minus autem ledunt corrodendo quādo volant ꝙ̄ quando repūt. Et dicit papi. Papiliones ſūt minuta volatilia que de nocte cōueniūt accenſo igne in candelis. quarum lumē cum extinguere nitūtur igne exuruntur ⁊ ſic cum alienū lumen volunt interimere ipſi in ꝓprio corpe puniunt

Capitulū. XLVI.

De faunis ⁊ ſatiris

Fauni quidem et ſatiri dicuntur quedam beſtie monſtruoſe effigiem quidē hominis habentes. ſed ad plenum nō ſunt humane ꝑticipes rationis. vnde nec arte nec natura ſunt dociles ad loquendū. ferum ⁊ beluinum habent animū ⁊ beſtialē appetitū vnde huiuſmodi aīalia ſunt in venerē valde ꝓna intantū vt mulieres coitu interficiant. ſi quas errantes in nemoribus comprehendant. Ideo dicunt ſatiri. qȝ nō pñt libidine ſatiari. vt di. Iſi. Quiuis aūt talia ratione humana nō vtantur. in multis tñ actibus ⁊ etiā ī voce hoīes imitant. vt di. Iſi. li. xi. ca. de portētis. Satiri inqt qui

ſunt homũciones aduncas hñtes nares
et cornua in frontibꝫ. ⁊ in pedibꝫ ſunt ſi-
miles capris. Talem vidit ſanctꝰ antho
nius in ſolitudine. ⁊ interrogatꝰ qs eſſet
fertur anthonio reſpõdiſſe mortalis ego
ſum vnus ex accolis heremi. quos vario
deluſa errore gẽtilitas faunos ⁊ ſatiros
ac incubos colit. Satiri autẽ qui ⁊ fauni
fatui dicti ſunt. a quibuſdã credunt̃ eſſe
hoĩes ſilueſtres. vt in eodez ca. dicit Iſi.
At hi monſtruoſe variant̃. nam quidam
ſunt cenocephali ex eo ꝙ canina capita
habeãt. quos ipſe latratus magis beſtias
q̃ hoĩes cõfitetur. Alij dicunt̃ ciclopes.
ſic dicti quoniã vnũ oculũ habere dicun
tur ⁊ hũc in media fronte habere phiben
tur. Alij oĩno capite carent ⁊ ceruice quo
rum oculi ſunt in humeris. Alij habent
faciem planã ſine naribꝫ labiũ inferius
ita ꝓminẽs habẽtes vt in ſolis ardoribꝫ
totam ex eo cõtegant faciem dormientis
Alij ita cõſtricta habẽt ora ꝙ ſup pectus
vno tantũ foramine auenaꝝ calamis po
tum hauriẽtes. ⁊ hi ſine linguis dicũtur
eſſe. loco ſermonis vtunt̃ nutu. Itẽ ſunt
etiam alij in ſcithia ita magnas haben-
tes aures. vt ex diffuſa earũ magnitudi-
ne ipſis cõtegant totũ corpus. ⁊ hi pan-
thios dicuntur. pan enim grece omne.
othi auris nominat̃. Sunt ⁊ alij ĩ ethio-
pia proni ambulãtes vt pecora nequaq̃
ſurſum erigere ſe valentes. ⁊ hi artabati
ce nominant̃. Sunt ⁊ alij in ethiopia ha
bentes tantũ vnũ pedẽ ita magnũ ꝙ reſu
pini in terra iacentes adumbrent̃ pedis
magnitudine cõtra eſtũ. ⁊ cũ hoc ſunt tã-
te celeritatis ꝙ canibꝫ in curſu compen
tur. ⁊ ideo a grecis cinodopes appellant̃.
Itẽ ſunt alij q̃ habẽt plantas ꝯſas poſt
crura ⁊ ſenos digitos in plantis. ⁊ tales
in deſertis libie euagant̃. Itez in ſcithia
ſunt aĩalia formã humanã habẽtia ⁊ pe-
des equinos. et hmõi monſtra a multis
lamie nuncupant̃. vt dicit paſcaſius ſu-
per trenos. Multa alia ponit Iſi. mon-
ſtra talia li. xi. et oĩa accepit a plinio li.
vi. ⁊. vij. ⁊ etiam a ſolino.

Capitulũ XLVII

De feminis

Femine a partibus femoꝝ vel fe
minum ſunt dicte vbi ſpẽs ſexꝰ
diſtinguũtur ab ipſo viro vnde
dicit̃ a fos qđ eſt ignis. qꝛ vim habet fe-
mina igneã qua vehemẽter ꝯcupiſcit. In
omni eni genere aĩalium plus ꝯcupiſcit
femina q̃ maſculꝰ ⁊ ardẽtius mouet̃ ad
amorẽ. vt dicit Iſi. li. xi. Femine aũt pro
prietates generales ponit. Areſto. li. viij
dicens. Femine maribꝫ ſunt debiliores
ꝑter vrſum ⁊ leopardũ. nam hoꝝ femine
ſunt audaciores ⁊ fortiores. Et ſunt fe-
mine leuiores ad inſtruendũ ⁊ ſunt ma-
gis ſollicite circa fetũ. ſunt etiã maioris
pietatis ⁊c. quere ſupra reſiduũ li. vi. c.
i. de puella. ibi multa eni inuenies de hac
materia. Eſt eni femina naturaliter ma
ioris ire q̃ maſculus. vñ de facili pugnat
ꝯtra maſculũ. ⁊ ponit areſto. li. viij. exem
plũ de foca. nã foca ſp manet in eodẽ lo-
co ⁊ pugnat maſculꝰ cũ femina quouſq̃
vnꝰ interficit aliũ. Et eſt feĩa mĩoris con
ſtantie ⁊ fidelitatis eiꝰ maſculo q̃ econ-
uerſo. ⁊ ponit areſto. exemplũ ð ſepia. nã
qñ femina ꝑcutit̃ iuuat eã maſculꝰ ſed fe
mina fugit marẽ qñ ꝑcutit̃ ⁊ ꝑſequit̃ illũ
Itẽ dicit areſto. li. xv. Femina in gene-
ratõe fetꝰ eſt ſicut materia ſed maſculꝰ ſic
forma. exit eni ſemen ab ambobꝫ ex quo
rũ ꝯmixtione creatura fit. ⁊ ꝓpter hoc di-
co ꝙ maſculꝰ ⁊ feĩa ſunt principia gene
rationis. ⁊ maſculꝰ vt forma. feĩa vt mate
ria. ⁊ ideo datũ eſt maſculo vt generet in
altero. femina generat ex alio in ſeipſa.
Itẽ feĩa generalit̃ eſt nature infirmio
ris ⁊ fluxibilioris q̃ mas. ⁊ hoc accidit ꝓ
pter remiſſionẽ caloris ⁊ intenſionẽ fri-
gidi hũoris qui plꝰ abũdat in feĩa q̃ in
mare. ⁊ ideo accidit mulieribꝫ ⁊ etiã qui
buſdã quadrupedibꝫ ſupfluitas mẽſtrua
lis. vt dicit idẽ. ſed nulliꝰ aĩalis feĩa itã
tũ ſubiacet illi morbo ſicut mulier. De
his aũt ⁊ alijs cõditionibꝫ feĩaꝝ bonis
et malis quere ſupra li. vi.

Capitulũ XLVIII

De fetante

Fetans eſt pariens vel generans
in quolibet genere animaliũ. vn
de idem eſt fetans tis. et pecus

pecudis. vnde illud de poſt fetantes ac.
eum. Habet autē omnis fetans membrū
proprium in quo concipit et nutrit fetū
ſuum. ⁊ ad fetandū. i. ad generandū ⁊ p/
turiendum diſponit ⁊ coopatur reuolu/
tio orbium ⁊ influentia ſiderum ſeu ſtel
larum vt dicit areſto. li. xviij. in fine. Na
turaliter inquit erit terminus ⁊ numer⁹
generationis ⁊ complementi ſm reuolu
tiones ſtellarum. de hoc quere ſupra li.
vi. ca. iij. de muliere pariente.

Capitulum XLIX

De fetu

Fetus t⁹. tui. dicitur partus fru/
ctus. ſcʒ vteri hominis vel cuiuſlibet
aīalis. ſed ꝓprie eſt in vtero ad/
huc ſubſiſtens in quo fouet᷑. vnde di. Iſi
do⁹ li. xi. Fetus vocat᷑ qꝛ adhuc in vtero
fouet᷑. cuius ſecūdine dicuntur folliculi.
qui ſimul cū infante naſcunt᷑. cōtinentqʒ
ipſum fetū. ſunt ſic dicti eo ꝙ fetū ſequū
tur. morit᷑ eni mater qñ caſu aliquo cum
fetu de eius vtero nō educit᷑. A fetu aūt
dicunt᷑ femine fetoſe quaſi ad concipien
dum ⁊ ad pariendū fetū ſuū ſuete ⁊ fecū
de ⁊ que fetu ſolent eſſe plene. vt di. Iſi.
Diſtinguit᷑ aūt fetus eiuſdē vteri a fetu
potiſſime p ſexus diuerſitatem qꝛ vel eſt
maſculus vel femina. niſi in his in quibꝫ
vterqʒ ſexus inuenit᷑ vt in hermofrodi/
tis ſed ſemp impfectus. vt di. Iſi. li. xi.
de fetu aūt quere ſupra li. vi. vbi agit᷑ de
hominis generatione:

Capitulum. L.

De ficario

Ficarius i vna ſignificatione di
citur ille qui colligit vel vendit
ficus. alio nomine dicuntur fi/
carij homines ſiluani de ficubus viuen/
tes ⁊ ſic ſumitur ficarius in hieremia. c.
l. vbi dicitur habitabunt dracones cum
fatuis ficarijs. ibi glo. i. cum hominibus
ſiluanis. Alio modo dicitur fatui fica/
rij fauni ⁊ ſatiri qui inter agreſtes ficus
et alias arbores morantur. quales ſunt
piloſi onocentauri ⁊ alia aīalia mōſtruo
ſa. de quibꝫ dicit Iſid. li. xi. in ca. de fau/
nis. vide ſupra eodē de faunis. Et dicū
tur ſic fatui ficarij hoīes beluini in qbuſ
dam cōmunē formā cū hominibꝫ haben/
tes. in alijs vero in formam beſtialē dege
nerātes. vt eſt videre in lamijs ſimeis ⁊
in ſirenis. ⁊ hmōi ſunt ficarij qꝛ ſicut ho/
mines de fructibꝫ victū habent. fatui tñ
ſunt qꝛ rōnis vſu carēt. ⁊ ideo nō appro/
batur lr̄a aliquoꝝ libroꝝ qui ſic hn̄t cum
fatuis ſicarijs. Nā ſicarij ſunt quidā la/
trones doloſi qui cū ſica. i. breui gladio in
terficiūt improuiſos ſicut aioth q̄ cū ſi/
ca pendēte in dextro latere regem eglon
pinguiſſimū interfecit vt iudi. iij. Sed
tales in babilone deſtructa nūc nullate/
nus īmorant᷑ cū non ſit habitaculū hoīm
loquēdo ꝓprie. ſed potius mōſtroꝝ vt di
cit hiero. ſup Iſa. poſſet tñ dici ꝙ ficarij
ſunt ficarij. nam ſica grece ficus dicitur
latine. ⁊ ſm hoc reddit primā expoſitio/
nem. ſm latinos ergo melius dicunt᷑ hu
iuſmodi homines mōſtruoſi ficarij q̄ ſi/
carij. vt ſupra patet de faunis ⁊ ſatiris

Capitulum. LI

De formica

Formica dicitur quaſi ferēs mi
cas. i. grana farris. vnde Ouid.
metħ. Grande opus exiguo for/
micas ore gerētes. vel dicit᷑ formica qua
ſi ferens micas. i. farris grana ſque cōgre
gat. Granoꝝ eni pſcindit cacumina vel
extrema ne germinēt quaꝝ ſolertia mul
ta eſt. ꝓuidet eni ſibi in futurū. Nam in
eſtate cōgregat. vnde in hieme viuat vt
dicit Iſid. li. xij. Congregat autē triticū
et nō curat ordeū. quādo pluuia ſup tri/
ticum coacetuatū deſcendit. formica to/
tum eijcit ⁊ ſoli exponit vt iterū deſiccet᷑
In ethiopia dicunt᷑ eſſe formice ad for/
mam canis que arenas aureas pedibus
eruūt quas cuſtodiūt ne quis auferat ca
pienteſqʒ ad necem pſequunt᷑. vt di. Iſi
do⁹ libro. xij. in ca. de minutis animalibꝫ
De formica etiam dicit ſolin⁹. Formice
inquit nigre ſunt valde pue ⁊ tñ plus q̄
magna aīalia ſunt ſolertiſſime diſcipli/
ne. nam ꝓuident ſibi ſapiēter impoſterū
vñ viuant. gregatim viuunt. ⁊ cumulos
cōponunt in quibꝫ habitant. grana ſolli/
ate ⁊ ſolerter recolligūt. ſolerti⁹ decorti/

cant que in ſecretiorib⁹ domunculoꝝ ne
ab auib⁹ rapiātur vel etiā vento diſpergā
tur reponūt cautiſſime. Occultas vias
faciūt rectas in domos in quib⁹ habitāt
et ſapiētiores ſemper ſtant in vijs illis
ne ſtulte deuient vel aberrent. Cū in do/
mibus ſuis coanguſtanť ad capturā. per
fundunt hoſtes aqua venenoſa ꝛ ideo vul
gariter dicitꝫ ꝙ mingūt ꝛ illa aqua manū
vrit tangentis ꝛ in ea pruritū gignit. nā
illā aquā habet loco armature. hucuſqꝫ
ſolinus. Plinius li. xi. ca. xxxi. dicit ſic de
formicis. Laborē ſibiinuicē cōmunicant
et cibos querūt. quib⁹ vtiliores ſūt apes
que cibos vtiles faciunt ſed he condunt.
maiora ferūt pondera ꝙꝫ earum ſint cor/
pora. vnde ꝑuitatem corpis recuperant
magnitudine vtutis. pondera ſua gerūt
morſu ꝛ que ꝑ magnitudine in ore ferre
non pñt auerſe pedibus poſteriorib⁹ ob/
uoluere moliunť. De re ſua publica eis
eſt curatio ꝛ memoria. nam ſemina abro
ſa condunt ne ſurſum germinent in fru/
ges. ꝛ grana diſperſa recolligūt cum dili
gentia ne ꝑdantur. ꝛ grana maiora diui
dunt in introitu vt ſic ea facilius in ſua
repoſitaria introducant. In plenilunio
noctib⁹ opātur. ceſſant aūt in interlu/
nio a labore ꝛ qꝛ de diuerſis locis cibum
conuehūt. habent certum temp⁹ ad mu/
tuam recognitionē datū ſibi. ꝛ tunc ma/
xima fit recōcurſatio. ꝛ fit cū obuijs qſi
quedam collocutio ꝛ diligens ꝑcūctatio
redeunt ꝑ ſemitas tritas ꝛ expeditas qs
etiam ꝑ ſilices elegerunt. Sunt aūt for
mice ꝑuule ſtricte circa ventrem et quaſi
cincte. que tandē creſcentes efficiuntur
pennate. et ſic in fine ad modū muſcaruꝫ
in minuta volatilia transformanť. Iteꝫ
ibidem ca. xxxij. Sunt quedam formice
indice maxime ꝛ cornute que mira cupi
ditate gemmas et aurū cuſtodiunt. ſed
hoc Indi furātur eſtiuo tempore quādo
formice in tumulis propter feruorem ni
mium abſcondūtur. Sed formice odore
ſentiunt ꝛ ſollicite ꝑuolant. ꝛ aurum de/
ferre cupientes crebro lacerant ꝙuis de
locibus camelis formicas fugiant. tāta/
ꝙꝫ ineſt eis ꝑniciosa feritas cum amore
auri. Areſt. ait de formicis li. viij. In for
micis ſicut ꝛ in apib⁹ eſt ſenſus olfactus
odit eni omne fetidū. vnde ſiquis ſuffu/
migauerit domos formicarū cum ſulphu
re vel origano agreſti vel cū cornu ceru/
no cōbuſto. fugiunt ꝛ dimittūt domos
ſuas. ꝙuis aūt forte in grege viuant ꝛ ſi
bi mutuo obtempent. tamē reges nō ha
bent. vt dicit areſto. li. i. Et ſalomon idē
dicit puer. vi. Formica ducem nō habet
nec ꝑceptorem ꝛc. vbi dicit glo. Si tan/
tillum animal principe carens ratōe et
pers natura duce ſibi impoſterū ꝓuidet.
multomagis tu ad imaginē dei cōditus
ad videndā eius gloriā vocatus cum tā/
to magiſterio adiutus ipſum deum crea
torem habens ducem in ꝑſenti debes fru
ctus colligere quibus poſſis viuere in fu
turo queꝛe glo. Solertiam autem formi
carum quā ſupra cōmendant auctores.
approbat areſt. libro. viij. vbi dicit. Ope
ratio formicarum eſt manifeſta volenti
ipſam intueri quoniā formice ſemꝑ am
bulant vna via ꝛ deponunt cibum ſuum
et laborant in nocte apud cōplementuꝫ
lune ꝛc. Aliquas tamen habent min⁹ lau
dabiles ꝓprietates. quia arboruꝫ ledunt
radices iuxta quas nidificant. man⁹ tan
gentiū coinquinant. ad ſummitates arboꝝ
ſcandūt flores ꝛ germina earū corroden
do violant. imo fructus ſi ꝑmittanť con/
cauant ꝛ manducant. hominib⁹ nocent.
attamen vrſos iuuant. nam vt dicit pli.
libro. viij. ꝙ vrſi quādo egrotāt querunt
formicas quas deuorāt. ꝛ ſic comeſte eos
ſanant. in aliquib⁹ tamen carnib⁹ medici
nalia ſunt oua formicarū. Quere in ſe/
quenti li. de ouis.

Capitulum. LII.

De formicaleone

Formicaleon a formica et leone
recipit denominationem. vt di
cit Iſidorus libro. xij. formica ē
et leo. Eſt enim animal paruum formi/
cis infeſtum. nam furtiue earum prom/
ptuaria ſubintrans granum comedit for
micarum. et ſic per ſubtractionem vict⁹
cauſa eſt quare ſimplices formice in fi/
ne neceſſario moriuntur. Ab alijs au/
tem animalib⁹ deuoratur vt formica. nec

potest ſe proprijs viribus contueri. et eſt
ſpecies aranee. Quere ſupra de aranea
in littera A. ⁊c.

Capitulum. LIII.

¶ De fuco

Fucus fuci eſt ape maior. minor
ſcabrone. dictus autem eſt fucuſ
eo ꝙ comedit labores alienos q̄ſi
ſi fagus a fagin quod eſt comedere. depa
ſcitur enim quod non laborauit. quia nec
mellificat ſed aliorum mel manducat:
de quo virgil'. Ignauū fucus pecus a pre
ſepibus arcet. vt dicit Iſidor' libro. xij.
De his fucis dicit Plini' libro. xi. c. xij.
Cum largior inquit mellis ꝓuent' ad/
ducitur in aluearibus ex cōtubernio fu
corum depaſcitur. Sunt autem fuci ſine
aculeo velut impfecti apes. ⁊ ſunt ſerui/
ciales verarum apum. ⁊ ideo eis imperāt
vere apes primoſqȝ expellunt ad opera tar
dantes autem ſine clementia pungunt ⁊
puniunt. neqȝ in opere tantū ſed etiā in
fetu adiuuant apes. Certe enī quo ma/
ior eorum fuerit multitudo. eo maior fi
et examinū ꝓuentus. Cum mella ve/
ro ceperint matura eē abigūt eas a mel
le. quia ſingulas aggreſſe eas trucidant
atqȝ fugant. nec vident̄ niſi in vere. Im
peratoribus apum fuci extruunt regias
manſiones amplas magnificas. ſepa/
tas. coopculo eminentes. ⁊ fiunt ſexan/
gule omnes celle ſingulorū. ⁊ q̄uis fuci
ſuſtineant tot labores. comedere tamen
de melle vix ꝑmittūtur niſi quantū capi
unt ⁊ furantur vt dicit pli.

Capitulum. LIIII

¶ De griphe

Griphes eſt animal pennatum et
quadrupes in yperboreis parti/
bus ſiue montibus naſcens om
ni parte corporis ſunt leones. alis tan/
tum ⁊ capite aquilis aſſimulātur. Equis
vehementer ſunt infeſti et viuos homi/
nes diſcerpunt. vt dicit Iſidorus libro
xij. Adeo autem infeſtat equum vt ait
Huguitio. ꝙ equitem armatum cum eo
rapiat i ſublime. vt dicat gloſa ſup deut.
xiiij. cuſtodiunt autem griphes mōtes
in quibus ſunt gemme precioſe vt ſma
ragdi ⁊ iaſpides. nec ꝑmittunt eas au/
ferri exinde. vnde dicit Iſidorus libro
xiiij. ca. iij. Partes quedam in ſcithia au
ro ⁊ gemmis affluunt. ſed griphorū im
manitate acceſſus hominum eſt rarus.
Ibi ſmaragdi optimi et criſtalli ⁊c. Tā
magnos habent vngues et tam amplos
ꝙ inde fiunt ciphi qui menſis regū ap/
ponuntur.

Capitulum. LV

¶ De glire

Glires ſunt quedam beſtiole qua
ſi maiores mures ſic dicti. quia
ſomnus efficit eos pingues. nā
gliſcere idem eſt quod creſcere. vt dicit
Iſidorus libro. xij. Tota enī hyeme dor
miunt ⁊ imobiles quaſi mortui requieſcūt
eſtiuo tempore reuiuiſcunt. vt dicit idē
De glire autem dicit pli. libro. viij. ca.
lviij. ꝙ glires in ſiluis libenter habitant
et ſocios ſibi notos amant cōtra alienos
dimicant ⁊ pugnant. Inſigni vero pieta
te genitores ſuos in ſenectute nutriunt
et eis alimenta iuuenes adminiſtrant.

Capitulum LVI

¶ De grillo

Grillus ſicut ⁊ cirogrillus eſt aīal
paruū debile et infirmum rapax
et mortiferū ſpinoſum. minus
ericio. vt dicit gloſa ſuper leuit. A ſono
autē vocis nomen ſumpſit. vt dicit Iſi.
libro. xij. hoc retro ambulat ⁊ terram tere
brat. noctibus ſtridet. venatur cum for/
mica circūligata capillo in cauernā ei'
coniecta. afflata prius puluere ne ſe ab
ſcondat. ⁊ ita formice amplexibus trahi
tur. vt dicit Iſido.

Capitulum LVII

¶ De hinnulo

Hinnulus cerui ē filius ab innuē
do dictus. quia nutu matris ab
ſcondit̄. vt dicit Iſi. li. xij. aīal q̄/
dem ē debile ⁊ imbelle ſic damula. ⁊ ē acu
tiſſimi viſus ⁊ velocis curſus. mr̄ aūt ei'
ipm i ſpecubꝰ ⁊ ātris ⁊ locis vmbroſis ab
ſcondit. ⁊ illū vltra ſpineta ⁊ rubeta ſalta

te inſtruit. vt di. pli. li. viij. ca. de ceruis.
vide ſupꝛa lr̄a c. carnes habēt teneras ⁊
digeſtibiles ꝓpter motus frequētiam et
diſcurſum. vt dicit ꝯſtan. ⁊ yſa. in diet. ⁊
ſi fuerit caſtratus anteq̄ creſcant eius
coꝛnua. caro ei⁹ melioꝛ et temperatioꝛ in
ſiccitate et caloꝛe eſt. vt dicit idem. et ſi
fuerit caſtrat⁹ anteq̄ coꝛnua habuerit
nunq̄ ei vlteri⁹ creſcent. ⁊ ſi poſt nūq̄ ea
abijciet nec mutabit. vt dicit Areſto. li.
viij. et pli. Hinnuli ſerpentibꝫ cōtrarian
tur miro modo. qui eni fuerit inunctus
eius ſepo vel ſanguine a ſerpente illo die
non tangit. vt dicit. xxxviij. li. cap. ix. et
eius coagulum eſt ſummū remediū in ve
nenis. vt dicit idem.

Capitulū .LVIII.

De hirco

Hircus eſt animal petulū ⁊ laſci/
uum ſemper feruens ad coitum.
vt dicit Iſido. li. xij. cuius oculi
ob libidinem in tranſuerſum aſpiciunt.
nam hirci dicunt oculoꝝ anguli. vt di/
cit idē. Eius natura eſt calidiſſima adeo
vt adamantē lapidē quem nec ignis nec
ferrum domare valet eius cruoꝛ calidiſſi
mus remollit. vt dicit idem. Hic caper ē
dictus. eo q caꝑe nititur arboꝝ ſummi/
tates vt dicit idem. Incipit aūt hircus
ad generandū moueri poſt vnū annū. vt
dicit areſto. li. v. Et filius qui pꝛimo ge
neratur eſt groſſioꝛ ⁊ pinguioꝛ poſt gene/
ratis. Item idem li. vij. Quidam hirci
habent notabilē magnitudinē in auricu/
lis ſicut quidam arietes in caudis ſuis.
nam quidam habent in latitudine plus
q̄ latitudinē palme. ⁊ habent ꝓlixā bar/
bam ⁊ caudā extenuatā in longitudine
vſq̄ ad terraꝫ ⁊ habent coꝛnua multa et
foꝛtia atq̄ groſſā. et ſunt hiſpidi et duri
odoꝛis ⁊ fetidi. pinguedinis multe. pꝛe
cipue interius circa renes. ⁊ tūc de facili
moriunt niſi in pinguedine attenuent.
et quāto ſunt pinguedinis maioꝛis tan/
to ſunt minoꝛis ſemis ⁊ paucioꝛis gene/
rationis. vt di. idē. li. viij. ⁊ nō coeūt niſi
raro. ⁊ ꝓpter hoc interficiūt eos paſtoꝛes
ſapiētes ante coitū. aut eos macrificant
ſi ſeruēt ad vitā. ⁊ ſi apparēt macri exte/
rius q̄ſi q̄ interius ſunt valde pingues.
Et accidit eis ſepe mōſtruoſitas vt dicit
Iſido. li. xviij. vnde aliq̄n viſus eſt hirc⁹
habens coꝛnua in cruribꝫ q̄d valde erat
mōſtruoſum. Carnes aūt hircine inter
omnes carnes pecoꝛinas ſunt deterioꝛes
durioꝛes ⁊ indigeſtibilioꝛes. vt di. yſaac
in diet. ⁊ maxime q̄n hircus eſt decrepi/
tus. cutis aūt decrepiti eſt melioꝛ ⁊ foꝛ/
tioꝛ. ſed odoꝛ eſt grauioꝛ ⁊ caro peioꝛ. Cū
autē caſtratus fuerit. caro ei⁹ erit humi/
dioꝛ ⁊ tenerioꝛ ⁊ minus dura ad digerē/
dum ⁊ minus mala ad edendum. Dicit
autē pli. li. xxviij. democritū dixiſſe hir/
cum ſiue caprū nunq̄ ſine febꝛe eē. San
guis aūt hirci cū edera nutriti miro mō
diſſoluit calculū in renibꝫ ⁊ veſica. vt di.
Iſido. Coꝛnu ei⁹ exuſtuꝫ fugat ſerpētes
et ſanat fiſtulas ⁊ cancros et alios moꝛ/
bos vlceroſos. polipū etiā coꝛrodit ⁊ emē
dat. Iecur hircinū valet cōtra moꝛſum
rabidi canis. fel eius viſum clarificat pā
nū ⁊ telaꝫ coꝛrodit. hircina vꝛina mixta
cum felle eius lepꝛoſis confert ⁊ lentigi
nes tollit ⁊c.

Capitulum .LIX.

De hiena

Hiena crudelis eſt beſtia ſimil' lu/
po in voꝛacitate ⁊ in gula. etiam
in moꝛtuos ſeuit ⁊ eoꝛū cada/
uera de terra extrahit ⁊ coꝛrodit. et ideo
hiena ab hiando eſt dicta. quia pꝛe aui/
ditate rictibus patulis inhiat ad pꝛedā
ſuam. Natura eius eſt vt mutet ſexum.
nūc eni maſculus. nūc femina inuenit et
ideo īmundū aīal eſt. vt dicit Iſi. circuit
domos de nocte. ⁊ humanā put pōt fin/
git vocem vt ita ſuſpicet eſſe homo. De
hiena dic' pli. li. viij. ca. xxxi. hienis vtrā
q̄ ineſſe naturā. q2 alternis annis marē
alternis feminā eſſe dicūt. parit aūt ſi/
ne mare vt credit vulgus. ſed areſto. ne/
gat vipe habet collū ⁊ doꝛſum elephan/
tis. flecti nō poteſt niſi totū coꝛpus circū
cingatur. Tradūt paſtoꝛes inter ſtabu/
la ſermonē humanū fingere. alicui⁹ no/
men adducere quē euocant foꝛas vt la/
cerent. Nominatōeꝫ hoīs ſolent fingere
ad ſollicitandum canes quos inuadant.

multas ⁊ innumerabiles habet coloꝝ in
oculis varietates ⁊ oculos valde mobi-
les. eiuſcꝫ vmbra facit canes obmuteſce-
re quos cõtingit. ⁊ omne aĩal qḋ ter luſ-
trauerit in eiꝰ veſtigio figit gradũ. Hec
beſtia coit cũ leena ethiopica. ⁊ generat
aĩal quoddã crudeliſſimũ. voces hoĩm et
pecoꝝ imitans. plures dentium acies vel
ordines in vtracꝫ pte oris hñs. Hienas
plurimas affrica gignit ſicut ⁊ onagros
et fibros ⁊ multa alia monſtruoſa. vt di-
cit pli. Item ibidẽ. Hec beſtia gignit la-
pidem qui hiena dicitᷣ. quẽ qui portaue-
rit ſub lingua facit hoĩ futura pdicere et
diuinare. vt dicit ſolinus. Itẽ dicit pli.
libro. xxviij. hiena odit pantheram. et ſi
pelles vtriuſcꝫ beſtie ſuſpendanᷣ. dicunt
decidere pilos panthere. Cum fugit hie-
na venantẽ. declinat ad dexterã vt pgreſſi
hominis veſtigia occupet. qḋ ſi nõ ſucceſ-
ſerit dicunt mẽte alienari vel ex equo ho-
minem decidere. aut ſi in hienam torſe-
rit de facili capitur beſtia vt magi tradũt.
Item vt dicit idẽ. fel eius eſt valde me-
dicinale. valet maxime cõtra caliginem
oculoꝝ qꝛ in multis etiã maleficijs coꝛ-
de ⁊ iecore hiene vtunᷣ magi vt dicitur
ibidem. Areſto. xvo dicit li. vij. ꝙ quanti-
tas hiene eſt ſicut quãtitas lupi ⁊ in eiꝰ
collo ſunt pili ſicut in collo equi. ⁊ habet
pilos ſup oĩa ſpondilia. ⁊ deludit hoĩes ⁊
pdatur eos. ⁊ capit canes ⁊ deuorat, ita li-
benter ſicut homines. ⁊ cauat ſepulturas
vt comedat carnes mortuoꝝ.

Capitulum. LX.

De hericio

Hericius eſt animal ſpinoſũ ſpi-
nis hiſpidis ⁊ aſperis coopꝫtum.
Corium eñi habet vndicꝫ aculeis
circũſeptum. ita ꝙ ſe claudit quibus vn-
dicꝫ ſe protegit ⁊ defendit. Nam ſtatim
vt aliquid preſenſerit poſt ſe. ſurgit atcꝫ
in globum cõuerſus in ſua ſe arma con-
tra inſidias recolligit. huius quidẽ pro-
uidentia eſt. aſcendit eñi in vitem ſiue ĩ
aliam pomiferam arborem ⁊ vuas exaci-
nat. poma deijcit. ⁊ cum poma in terrã de-
ciderint inuoluit ſe ſuper fructus vt ſpi-
nis infigãtur. ⁊ ſic portat eſcã filijs ſuis

vt dicit Iſiḋ. li. xi. vnde et ab hiſpidita-
te ⁊ rigore ſpinaꝝ hericius vel herinaciꝰ ẽ
vocatus. habet eñi vt dicit areſto. ſpinaſ
loco piloꝝ. ⁊ cooperiunt eũ ſicut pili. ⁊ ſũt
ſibi arma. qꝛ pungit ⁊ ledit ſe capientẽ
vel tangentem. Item areſto. li. iij. hericij
alij ſunt ſiluatici ⁊ alij terreni ⁊ alij ſunt
aquatici ⁊ faciũt oua multa que non co-
meduntᷣ ⁊ ſunt hericij paruũ habentes de
carne. ⁊ hoc eſt eis ꝓpriũ. habet hericiꝰ ca-
put ⁊ os inferius ⁊ tñ exitus ſupfluitatꝫ
ſupius quoniã paſcunᷣ a pte inferiori.
⁊ ꝓpter hoc habet orificiũ in alia pte. ſup-
fluitas xo eſt in dorſo ſupius. ⁊ habet he-
ricius quincꝫ dentes. et inter illos habet
ptes carnoſas loco lingue. ⁊ habet vẽtrẽ
diuiſũ in q̇ncꝫ plenas ſupfluitates. vñ
etiã eſt genꝰ hericij albe teſte ⁊ ſpinaꝝ al-
barũ. ⁊ eſt multoꝝ ouoꝝ. Item hericiꝰ eſt
debilis auditus magis q̃ alia animalia
dure teſte et ambulantia ſup quatuor pe-
des. Itẽ li. v. Hericij agreſtes coeũt ſtã-
tes dorſo applicato ad dorſum. qꝛ in illa p-
te vbi eijciũtur ſupflua ſe cõtingũt. Itẽ
libro. viij. ⁊ multotiẽs apparet ſenſus in
hericijs ɔtra ventos ſeptẽtrionales ⁊ me-
ridionales. quoniã faciũt foramẽ in ter-
ra ad qḋ fugiunt qñ pſentiunt tales ven-
tos ĩminere. Unde quidã fuit in cõſtan-
tinopoli qui habuit hericiũ p quẽ cogno-
uit ⁊ pdixit ventos futuros. ⁊ non intelle-
xit aliquis vnde talem noticiã habuiſſꝫ
Item dicit idem li. xlij. ꝙ tot habet ven-
tres quot dentes. ⁊ in illis ventribꝰ gene-
ranᷣ oua quincꝫ. ⁊ quidã hericij ſũt alijs
meliores ⁊ oua quorundam maiora. ⁊ q̄-
dam ſunt minora. quoniã quedã meliuſ
decoquũtur ⁊ digeruntur q̃ alia. Item li-
bro xix. Hericij habent modicũ corpus
et multas ſpinas maiores corpe. Et cã
magnitudinis ſpinarum et puitatis coꝛ-
porum eſt. quoniã nutrimentũ corporis
tranſit in eas propter caloris paucitatẽ
⁊ quia cibus nõ digeritur bene. vnde ge-
neratur in corporibꝰ eoꝝ multa ſuperflui-
tas. et illa ſupfluitas tranſit in nutrimẽ-
tum ſpinarum. hucuſcꝫ areſto.

Capitulum. LXI.

De herinacio

Herinacius idem eſt quod cito/
grillus aīal puū ⁊ ſpinoſum ha/
bitans in cauernis. ſimile heri/
cio ſed dicit̄ eſſe maius. de quo pli. li. viij
c. xxxviij. herinacij inquit more hericij ſe
volutāt ſup poma. que ſpinis infixa deſe
runt in arbo͛ꝝ ꝯcauitates. ⁊ ꝑter illa que
geſtat in dorſo vnum ſemꝑ geſtat in ore.
quando venat̄ in modū pile ſe voluit ne
qñ poſſit ꝓpter aculeos compꝛehendi. quan
do aūt poſſe euadere ſe deſperat. herinaci
us vrinā ex ſe emittit tabificā ⁊ veneno/
ſam. ⁊ illa vrina primo nocet ſibi ſi eius
dorſum vel ſpina inde aliqualiter aſperga
tur. nam tali fluxu dorſum ſuū leditur et
euellunt̄ ſpinule dorſi ſui ⁊ ideo ignorat
ꝙ inde facilius capiat̄ vnde alios lede/
re ꝓponebat. et ideo ars eſt ꝙ tunc venet̄
talis beſtiola qñ vrina talis beſtie peni/
tus inanita eſt. qꝛ tunc fracto dorſo ⁊ la/
ceratis ſpinis ipſi minime valet fuga. Et
ideo qꝛ odore ſuo naturaliter ꝑcipit tan
ta in vrina ſua lateſcere venena. ſemꝑ
vrine ſue parcit ne eius virulentiam a ſe
moueat aut diffundat quouſqꝫ captiui/
tatis neceſſitas vltima hanc compellat.
Hec beſtiola q̄uis paruula. tanta ſe con
ſtringit fortitudine quādo timet. ꝙ vix
ſaluo cortice poterit aperiri. In aqua igi
tur calida ponit̄ qua aſperſa quaſi ſubito
aperitur. ⁊ tunc ligatis pedib9 poſteriori/
bus ſuſpendit̄. ⁊ ſic ſuſpenſa fame tandē
interficitur. nec aliter bono modo inter/
ficitur vt eius pellicula aculeata porte/
tur. Et q̄uis illius animalis corpuſcu
lum humanis vſibus nō multum ſit ne
ceſſarium. tamen eius pellicula tam ſpi/
nata ita mortalib9 eſt neceſſaria. ꝙ ſi nō
eſſent aculei fruſtra vellerum mollicies
in pecudibus mortalibus eſſet data. cu/
te enim hericina veſtes poliuntur. Hoc
autem dicitur habere proprium herina
cius. ꝙ poſtq̄ꝫ pomis et racemis eſt one/
ratus. ſi ceciderit pomum de ſuis ſpinis
caſu aliquo. pre indignatione omnia de
dorſo excutit. ⁊ vt ſe iterum oneret reuer
ti ad arborem conſueuit.

Capitulum LXII

De iuuenca

Iuuenca vel iuuencus eſt iuue/
nis vacca que ad terram excolē
dam iugo ſubijci eſt apta vt di/
cit Iſido. vel ideo ſic dicitur. quia anti/
quitus ioui iuuencis īmolabatur ⁊ non
taurus. vt dicit idem. animal eſt petulus
et laſciuum propter iuuentutem et ideo
fortiori iugo ꝓmitur vt dometur. ſtimu/
lo etiam pungitur. vt rectius ſequi bouū
veſtigia coartetur. Iuuenca taurorum
copule ſolet eſſe apta. quia in tali etate
eis coniūgitur vt impregnetur. Impin
guatur in paſcuis vt pro varijs homi/
num vſibus ducta ad macellum a carni/
fice īmoletur ſeu mactetur. carnes ſiccio
res et ſolidiores habet q̄ꝫ vituli lacten/
tes propter remotionem a lacte. ſed te/
neriores calidiores ⁊ humidiores q̄ꝫ ha
bent boues decrepiti ſiue vacce. quia la/
ctētī etati magis ſunt vicine. vt dicitur
in dietis.

Capitulum LXIII

De leone

Leo grece rex latine. eo ꝙ rex ſit
et princeps omniū beſtiarum vt
dicit Iſido. li. xij. Leonum autē
quidā ſunt breues ⁊ iuba criſpa. ⁊ hi ſunt
imbelles. quidā vero ſunt longi et coma
ſimplici. ⁊ hi ſunt acriores. animos eorū
frons ⁊ cauda indicat virtus eorū in pe/
ctore. firmitas eorū in capite ſepti a ve
natoribus terram cōtuentur vt minus
circūſpectis venatorib9 vel venabulis ter
reant̄ rotarū timent ſtrepitus. ſed ignes
magis cum dormierint vigilant oculi eo
rum. ⁊ cum ambulant cooꝑiunt veſtigia
ſua ne eos venator poſſit inuenire. Lux
genuerit catulū tribus diebus ⁊ tribus
noctibus dormire credit̄ tunc demū pa/
tris fremitu vel rugitu velut tremiſcens
cubilis locus ſuſcitare dicit̄ catulum dor
mientē. Circa hominē natura leonū eſt.
vt niſi leſi iraſci nequeant. Patet etiam
eorū miſericordia aſſiduis exemplis. nā
proſtratis ꝑcunt. captiuos obuios repa
triare ꝑmittūt. hoiem niſi in magna fa/
me nec comedūt nec interimūt. hucuſqꝫ
Iſi. li. xij. De leone aūt di. pli. li. viij. ca.
xvij. Leo ī ſūma generoſitate ē qñ iubis

x

coll'a ⁊ humeri veſtiūtur. quos pardi gi-
gnūt ſemꝑ carent hoc inſigni. coitū autē
pardi cū leena odore cognoſcit leo. ⁊ to-
tus in adulterē ſurgit penā. ſed in flumi-
ne abluit' tegit' eius culpa ⁊ a mare non
ꝑcipit'. In pariēdo vnguib' filiorꝫ lania-
tur vterus parientis ⁊ ideo non ſepe pa-
rit. Areſto. autē vt dicit pli. dixit leenā
primo quinqꝫ catulos parere. deinde q-
tuor. ⁊ ſic ꝑ annos ſingulos ad min' vno
ſterileſcere. pariterqꝫ informes catulos ⁊
paruos. magnitudine muſtelarū in prin
cipio dicit etiam catulos ſex menſiū vix
poſſe naſci ⁊ duorꝫ menſium vix moueri.
Urinam eijcit leo leuato crure more ca-
nis. ⁊ vrina eiecta valde fetet. quando ſe-
mel ſatiatur. duob' diebus vel tribus ci-
bo caret. ⁊ ſi in ſatietate fugiendū eſt. ci-
bos ad fauces reijcit ⁊ cum vnguib' eos
extrahit vt ſic ſit leuior ad fugiendū. diu
tiſſime viuit. quod cognoſcit' per dentiū
conſumptionē. ⁊ tunc in ſenecta hominē
impetit. quia ad ꝑſequendas beſtias vel
beluas virtus iam deficit. ⁊ tunc obſidet
ciuitates vt' homines rapiat ſed quādo
capiūtur tunc ſuſpendūtur vt metu ſimi-
lis pene ceteri terreātur. In viros ſeuit
contra feminas tantuꝫ fremit. infantes
raro inuadit niſi in magna fame. Ani-
mi leonū index cauda eſt ſicut equorꝫ au-
res. Nā quādo irati ſunt animi. ꝑprimo
terram cauda verberant. deinde decreſcē-
te iracūdia ꝓprium tergū ꝑcutiūt ⁊ flagel
lant. Ex omni vulnere illato a leone ſiue
impſſo vngue ſiue dente ꝓfluit ater ſan-
guis vt dicit Iſido. Item in periculis
maxime apparet generoſus. vnde quan-
do ꝑſequitur a canibus aut venatoribus
nō latitat nec ſe occultat ſed ſedet i cam-
pis. ibiqꝫ vbi videri pōt ad defenſionem
ſe parat. vbi virgultū ſiluaſqꝫ penetraue-
rit. acerrimo fertur curſu velut reputans
turpem abſconſionē. Non eni ſe abſcon-
dit eo ꝙ timeat. ſed ſolum ne timeat' ali-
quotiens ſe occultat. Dum aliquem in-
ſequitur ſaltu inſilit. quo nō vtitur quā-
do fugit. quando vulneratur mira obſer-
uatione notat primo ſe tangentem. ⁊ in
quātalibet multitudine primuꝫ impedit
ꝑcuſſorem. ⁊ cum quis telum miſerit ⁊
eum nō tetigerit correptū rotatū ſternit
ſed nequaqꝫ ipſum vulnerat neqꝫ ledit.
quando morit' humū mordet. lacrimāqꝫ
fundit. quādo egrotat ſanguie ſimee me-
detur. criſtam galli ⁊ cantū valde timet.
Animal ē gratū cognoſcēs ⁊ diligēs ſibi
benefacientē. vt patet in exēp'is que ibi
ponit pli. huculqꝫ pli. li. viij. ca. xvij. De
leone aūt dicit areſto. li. ij. ſiſt' auic. Leo
habet collū quaſi imobilē multū rigidū.
et interiora habet ad modū canis. ⁊ ſemꝑ
primo mouet dextrū pedē ⁊ poſt ſiniſtruꝫ
ſicut ⁊ camelus. ⁊ parū habet de medulla
in oſſibus. ⁊ eius oſſa ita ſunt dura vt ex
eorꝫ colliſione exit ignis. Iteꝫ li. xvi leo
habet multas fiſſuras in pedib'. ⁊ ideo ge-
nerat filios cecos ſicut canis vel lupus
nam ſerratos habet dentes. ⁊ ideo filios
generat impfectos ſicut dicit idem ⁊ eti-
am ſolinus. qui dicit leonem timere qñ
videt vel audit catulū verberari. cui' filij
naſcūtur ceci ſicut ⁊ omniū animaliū ha-
bentiū dentes diuiſos ꝓpter ingluuiē na-
ſcunt' filij impfecti. In altiſſimis mōti-
bus occultat ſe. ⁊ inde cōtemplat' predā
ſuam quā cū viderit alte rugit. ad cuius
vocē terrent' aīalia ⁊ ſubito figūt gradū.
circa que cū cauda in orbē lineam ducit
et illi' lineature circulū tranſire quodli-
bet animal pertimeſcit ⁊ ſtant animalia
ſtupida quaſi edictū expectātia regis ſui
Trāſiens ꝑ loca aſperiora vngues intra
pedē cōtrahit ⁊ recondit. Nā illis vtitur
pro mucrone. et ideo infra carnoſitatem
ipſos abſcōdit ⁊ eis ꝑcit ne ledant' vel he-
betēt'. predā ſuā quā arripit ſolus come-
dere erubeſcit. ⁊ ideo ſepe ipm a remotis
ſequētib' alijs beſtijs de ipſa pda libera-
litatis gratia derelinquit vt dicit idem.
tāte aūt eſt calidiatis ꝙ febres ſꝑ quartā-
nas patit'. ⁊ hunc morbū naturalit' ſuſti-
net vt ei' feritas edomet'. cui' caro cū ex-
cedat in calore ad eſum ē nociua vt dicit
dyaſ. ⁊ pli. li. xxviij. valet etiā in medici-
na multiplicit'. cui' adeps venenis eſt cō-
trarius. quo quicūqꝫ punct' fuerit. aliorꝫ
aīaliū vel reptiliū morſus illo tpe nō ti-
nebit. ei' etiā adeps mixtus cū oleo ro-
ſiceo cutē faciei cuſtodit a vicijs cādorē-
q ſeruat ⁊ ſanat. aduſta oculorum ſedat

tumores. fel eius aq̄ua addita oculorū
acuit claritatē. valet etiam contra comi
ciales morbos ⁊ caducos. Cor eius in ci
bo ſumptū ſoluit quartanā febrem. huc/
uſqꝫ Plini⁹ libro. xxviij. c. viij. Venatur
autem leo ſic. duplex fit fouea. vna con
tinue iuxta aliam. in ſecundaria fouea
ponitur vna cauea ſiue ciſta que de facili
clauditur quādo tangitur. ponitur autē
agnus vel ouis in fouea prima in quam
ſalit leo quādo eſurit pro ouicula rapiē/
da cupidus. videns autē ſe non poſſe de
fouea erumpere. erubeſcens ſe deceptum
foueam volens intrare ſecundam vt ibi
lateat. incidit in ciſtulam ſiue caueā ibi/
dem ꝑparatam. que poſt eius introitum
ſubito ſe claudit ⁊ ipſum vlterius nō per
mittit exire. ſed in cauea extra foueā ex/
trahitur ⁊ in illa tenetur captus ⁊ cate/
natus donec edometur et hoc tangit hie
ronim⁹ ſuper Ezechiel. xix. capitulo. ſup
locū iſtū. miſerūt eum in caueā ⁊c̄.

Capitulū LXIIII

De leena

Leena leonis dicitur femīa. que
beſtia eſt multū libidinoſa. ſem
per enim geſtit in coitum. et ideo
leone crudelior eſt. ⁊ maxime quādo ha
bet fetum. Nam pro filijs morti ſe expo
nit. ⁊ pro ipſorū defenſione venatorum
iacula non ꝑtimeſcit. plures parit filios
in primo partu q̄ꝫ in ſequentibus. nam
propter acumen vnguium filiorū ledi/
tur matrix. et ſic annuatim ſterileſcit. vt
dicit areſto. et Pli. qui dicit ſicut ait Iſi
dorus libro. xij. animalia cum acutis vn
guibus frequēter parere nō poſſunt. vi
ciantur enī earum matrices vnguibꝫ in
trinſecus mouentibus ſe catulis. ⁊ ideo
non poteſt leena expectare cum partu vſ
qꝫ ad filiorum perfectam cōpletionem.
ſed potius dimittit partum dolore cogē/
te et effundit anteqꝫ filij compleantur.
pre feruore libidinis pardis ſe commi/
ſcet. Sed poſt coitū leonem timet. nam
turpem cōmixturam ſentit leo per odo/
rem niſi prius poſt adulterium in flumi
ne abluatur. vt dicit Pli. ⁊ quando ipſā
deꝑhendit ream ſtatim punit. ⁊ ideo ipſa
ſtatim fugit. et niſi fuerit prius abluta
non reuertetur ad maritum. Eſt autem
parua beſtia vel beſtiola quā miro modo
timent leo ⁊ leena que vocatur leonzofo
nes. nam quoddā portat venenum quod
leonem interficit ⁊ leenam vnde capta
beſtiola exuritur eiuſqꝫ cinere aſpſe car/
nes ⁊ poſite ꝑ compita ſemitarū leones
necant. vt dicit Iſido. li. xij. Scdm autē
auic. li. vij. ca. i. dicitur. Leo eſt aīal cibi
auidū ⁊ guloſum. ⁊ ideo ſine maſticatio/
ne deuorat cibū ſuum. ⁊ ꝓpter hoc euomit
comeſtū ⁊ iterato comedit reiecta. ⁊ co/
medit multum ita q̄ de cibo fit ponderoſ
ſus. ⁊ poſt ſtat ieiunus ꝑ duos dies ⁊ du
as noctes. ⁊ nō eijcit ſtercus a ſe niſi ſe/
mel in duobꝫ diebꝫ vel tribꝫ. ⁊ eſt id ſic/
cum ſine humido ⁊ eſt valde fetēs. ſimi/
liter ⁊ vrina ſua. ⁊ quando ſcindit venter
eius exit malus odor. et anhelitū habet
fetidū ⁊ infectiuū ac morſum mortiferū
et venenoſum ⁊ maxime quādo eſt rabio
ſus. Fit autē rabioſus ſicut canis vt di.
Areſto. ⁊ auic. ⁊ eſt crudele quādo iraſci
tur ⁊ furibundū. ꝑ indignatione verberās
ſemetipm̄. Fremit ꝑ ira ⁊ frendit denti/
bus maxime qn̄ eſurit. ⁊ aīalibꝫ trāſeūti
bus vt ea rapiat inſidians in ſpecubꝫ et
antris abditis ſe abſcōdit. ac ſup trāſeū
tes beſtias ex ipꝛouiſo inſilit ⁊ eas dente
et vngue crudeliter dilaniat ⁊ etiā occi
dit. carnē oſſa ⁊ pellē cōminuit ⁊ ꝯſtringit
ac cōfracta fruſtatim dilaniat deuorat ⁊
ſtrangulat. ⁊ ſi viderit quēpiā venire cō/
tra ſe vt ꝑdam eruat quā rapuit. ꝑdam
amplexat ⁊ frendit ⁊ terrā cauda ꝑcutit.
⁊ ſi appropīquauerit ī ipm̄ inſilit. quo de
uicto iterū ad ꝑdam redit. ſanguinē ani/
malis occiſi ab eo primo bibit ⁊ lambit.
deinde reſiduū diſcerpens mēbratim di/
uidit deuorat ⁊ deglutit.

Capitulum LXV

De leopardo

Leopardus eſt beſtia ſeuiſſima &
leonis ⁊ pardi adulterio genera
ta. vt dicit Iſid. li. xij. Nā vt di.
pli. leone cū parda aut pardo cū leena cō
cūbente. ex tali coitu degeneres pardi ꝓ
creāt ſic ex equo ⁊ aſina vel ex aſino et eq̄

gignitur mulus ſiue burdo. vt dicit Iſi.
Eſt autē animal valde p̄ceps ⁊ ſitit ſan/
guinem. Eſt ⁊ femina maior ⁊ crudelior
q̄ ſit maſculus. vt dicit Areſto. Colorē
habet variuȝ ſicut pardus. ſaliendo non
currendo inſequitur p̄dam. ⁊ ſi in tercio
ſaltu p̄dam nō rapit vel in quarto. p̄ in/
dignatione ſiſtit et quaſi victus retroce/
dit. corpus cū cauda ⁊ pedib⁹ leoni aſſi/
milatur. ſed in capite formā pardi imi/
tatur. leena aūt corpore eſt minor ⁊ leoni
maſculo mirabiliter eſt exoſus vnde ti/
mens leonem facit foueam ſubterraneā
duplex orificium habentē. vnum per qđ
intrat. ⁊ aliud per qđ exit. eſt aūt fouea il
la in vtroq̄ orificio valde ampla ⁊ in me
dio magis ſtricta. veniente itaq̄ leone
in foueam ſe mergit. quē pſequens leo
foueam cum impetu ſubintrat vbi triū/
phare putat de leopardo. ſed proptē ma/
gnitudinem corporis per medium fouee
vbi ſtrictior ē libere tranſire nequit quē
ſciens leopardus ita in ſtrictura impedi
tum. illam foueam egreditur. et tunc in
parte oppoſita foueam intrans leonem
a tergo morſib⁹ ⁊ vnguib⁹ aggredit᷑. ⁊ ſic
ſepe arte nō viribus de leone obtinet vi
ctoriam leopardus. et ſic degener beſtia
de fortiori ſepe per aſtutiam in antro vi/
ctoriam obtinet. quem per potentiam in
publico inuadere non audet. ſicut nar/
rat homerus li. de pugnis ⁊ aſtutijs beſtia
rum. Areſt. libro. viij. dicit de beſtia que
dicitur ferculeo quādo comedit aliquod
venenoſum ⁊ tunc querit ſtercus homi/
nis ⁊ comedit ipſum. ⁊ ideo venatores fi
mum illum in vaſe aliquo ſuſpendūt ſu/
per arborem. et cum venit leopardus ad
arborem ſaltat vt accipiat ſtercus et in/
terim ipſum interficiunt venatores. idē
facit panthera et pardus vt dicitur ibi/
dem. de leopardo etiam Plinius dicit.
Leopardus quando egrotat ſanguinem
capre agreſtis bibit. et ſic inde languo/
res euadit.

Capitulum LXVI

De lepore

Lepus dicitur quaſi leuipes quia ve
lociter currit. vnde ⁊ grece legos
pro velocitate curſus dicitur. Item di/
cit Iſido. libro. xi. Omne animal velox
timidum ⁊ imbelle. vt dicit idem. nulluȝ
habens armorum genus niſi membrorū
leuitatē. debilis eſt viſus ſicut et cetera
animalia que nō claudunt palpebras in
dormitando melioris autem eſt auditus
q̄ viſus potiſſime quando aures ei⁹ ſunt
erecte. cuius aures ſunt longe valde et
flexibiles. quod fuit neceſſarium proptē
oculorum aperturam. nam auribus ocu
los defendit apertos. quia nullo cooper/
culo ſunt muniti ab infeſtatione cinifuȝ
et muſcarum. nam contra omne nociuū
dedit natura remediū creature. vt dicit
Auicē. et ideo data eſt lepori mēbrorum
leuitas ⁊ curſus agilitas contra canes ⁊
alias beſtias ipſum inſequētes. data eſt
etiam auriū proceritas cōtra muſcas et
cinifes importune eius oculos debiles in
feſtantes. vt dicit idem. data eſt etiam
ſub pedibus multa pilorum villoſitas vt
pili pedis carnoſitatē currendo a leſione
defendant ⁊ propter ſui leuitatem pedes
in curſu nullatenus impedirent. ⁊ ideo di
cit Areſto. li. iij. q̄ pedes leporis ſūt ſub/
tus piloſi. qđ in alijs animalibus rarius
inuenitur crura eius poſteriora ſunt an/
teriobus longiora. qđ fuit neceſſarium
ad facile corpus eius eleuandum in cur
ſu quādo fugeret cōtra montē vn̄ diffi/
cilius capitur cōtra montē q̄ cōtra val/
lem. ⁊ hoc accidit propter anteriorū cru
rium breuitatē. Nam propter depſſionē
anterioris ptis corporis cōtra vallem de
facili cadit. nec poteſt equaliter cōtinua
re curſum ſuū ⁊ ideo vt fugiēdo vitet ca
ſum. cū deſcendit oblique montis latera
circuit. ⁊ prout poteſt contra montis altī
tudinem crura anteriora erigit ⁊ ſepius
canibus inſequentib⁹ ſic illudens euadit
De leporib⁹ aūt dicit pli. li. viij. cap. lv.
Leporū inquit plura ſunt genera. naȝ in
alpib⁹ ſunt quidā. ⁊ in ſiluis habitāt quī
dam quātitatis maioris groſſioris pili
⁊ velocioris curſus q̄ ipſi qui cuniculi di
cuntur. Nam cuniculi lepores ſunt par/
ui et imbecilles qui vnguib⁹ terram con/
cauant ⁊ foueas ſubterraneas quas in/
habitēt ſibi formāt ⁊ ſunt fecūditatis ni

mie. ⁊ ſunt tot in quibuſdã ſiluis hiſpa/
nie ꝙ aliquãdo pre eoꝝ multitudine de
uaſtant meſſem ⁊ prouincie inducũt fa/
mem. quoꝝ fetus i balearicis inſulis ita
ſunt accepti. vt etiã ipſi fetus ſine matri
bus vix purgatis viſceribꝰ in eſum ab i
colis patrie aſſumãtur. Et ſequit ibidẽ
Archelaus autor eſt quot ſunt cauerne
ad excrementa lepori totidem annorum
ſunt etatis. Totidem eni ſunt illius ꝑ/
tis corporis foramina quot annorũ cur/
ricula habuiſſe phibentur. ⁊ ideo dicun
tur gignere ſine mare ⁊ habere vtrũqꝫ ſe
xum. et ideo multi putauerunt leporem
gigni ⁊ gignere ſine mare. vt dicit idem.
Sunt autẽ lepores animalia ita fecun/
da ꝙ vno fetu naſcente. ſtatim nouo fe/
tu altero vterus grauidatur vnde vtile
eſt animal quo ad eſum ⁊ quo ad veſtitũ
et quo ad multiplicem medicinã. Nam
eius coagulum valet cõtra venenum. re
ſtringit ventris fluxum. ſanguis eius mi
tigat dolorem oculoꝝ. vt dicit pli. ⁊ diaſ.
nec inuenitur coagulum in aliquo ani/
mali habente in vtraqꝫ mandibula den/
tes niſi in lepore. vt dicit Areſto. ⁊ quan
to eius coagulum eſt vetuſtius tanto me
lius. vt dicit pli.

Capitulũ LXVII

De lince et eius proprietatibꝰ

Linx lincis eſt dictus quia in lu/
porum genere ⁊ numero numera
tur. Eſt autem beſtia ſimilis lu/
po dorſum habens maculis diſtinctum ſi
cut pardus. vrina eius cõuertitur in gẽ/
mam precioſam que ligurius appellatur
et hoc preſentit linx ſiue lincis. ⁊ hoc in/
uidens ac dolens ꝙ tranſire debeat in hu
manum vſum. vrinam egeſtam abſcon/
dit ſub humo. ſed ibi citius in lapidem
ſolidatur. vt dicit Plini' libro. viij. cap.
xxix. et Iſido. xij.

Capitulũ LXVIII

De limace

Limax eſt vermis limi. ſic dictus
eo ꝙ in limo naſcatur vel ex limo
et ideo ſemper ſordidus ⁊ immũ
dus habet. vt dicit Iſid. li. xij. Et eſt ver
mis valde tardi motus. in dorſo ſemper
gerens concham duram. infra quã ſe in
cludit. ⁊ eſt vermis cornutus habẽs duo
additamenta ante os cum quibꝰ viam
querit. ⁊ quãdo aliquid aduerſi ſenſerit.
ſtatim cornua retrahit infra teſtam ⁊ in
fra domũ ſeſe reſumit. In corrupto aere
et ymbre maxime naſcũtur tales vermes
qui ſerpunt ꝗbus lento paſſu ad arborũ
ſummitates earum germina depaſcẽtes
vbicũqꝫ autẽ ſerpit poſt ſe imũdicie veſti
gium derelinquit.

Capitulũ. LXIX

De lupo

Lupus vt dicit Iſido. quaſi leo/
pos eſt dictus. eo ꝙ ei quaſi leo/
ni virtus ſit in pedibus. vnde qꝺ
pede ꝑſſerit nõ viuit. rapax autem eſt be
ſtia ⁊ cruoris appetens. qui rabie rapaci
tatis quecũqꝫ inuenerit trucidat. ꝺ quo
dicunt ruſtici vocem hominẽ perdere ſi
euꝫ lupus prior viderit. ⁊ ideo ſubito ta
centi dicitur lupus eſt in fabula certe ſi
ſe preuiſum ſenſerit deponit audaciam feri
tatis. Lupi toto anno nõ ampli' ꝗ̃ꝫ duo/
decim diebus coeunt. famẽ diu portant.
et poſt longa ieiunia multum deuorant.
Lupos etiam nutrit ethiopia ceruice iu
batos. ⁊ ita varios vt nullũ colorem eis
deeſſe dicant. hucuſqꝫ Iſi. Pli. aũt libro
viij. c. xxij. idẽ ſentit. ⁊ dicit ꝙ lupi afri
cani ſunt inertes ⁊ pui. qui vo gignũtur
in frigidis regionibꝰ corpe fiunt mino/
res ⁊ magis aſperi ⁊ feroces. Areſto. li. ij.
dicit ꝙ in india eſt quidã lupus habens
tres ordines dentiũ ſupius. ⁊ inferi' ha/
bet pedẽ leonis ⁊ faciẽ hoĩs ⁊ caudã ſcor/
pionis. ⁊ vox eius ſicut vox hoĩs. terribi
lis eſt ſicut vox tube. ⁊ eſt velox ſicut cer/
uus. ⁊ eſt valde ſeu' comedẽs hoĩes. Itẽ
areſto. li. vi. Lupi tpe coitus ſunt ſeui. et
quando hñt catulos ſunt magis mali ſi/
cut ⁊ femĩe canũ. Itẽ li. vij. Lupi ſerra/
tos habent dentes. comedũt carnes ⁊ nõ
comedunt herbas niſi qñ infirmant. qꝛ
tunc comedũt aliquã propter medicinã
Nam qñ lupus ſentit ſe repletũ. querit
quandã herbã ⁊ comedit eam vt euomat
qꝺ comedit. Itẽ li. viij. qñ fugiũt ferũt fẽ

lios ſuos ſecū. ⁊ cū exeūt de cau ernis co
medūt origanū ⁊ maſticant vt acuāt dē
tes ſuos. Itē idem de eodē. Lupus quā
do comedit eſt valde malus. ⁊ quādo nō
habet famē quieſcit multū. ⁊ eſt valde au
dax ⁊ valde diligit ludere. ⁊ ſi pōt rapere
puerū ludit cū eo. ⁊ poſt occidit eum ⁊ co
medit. Et ſicut dicit homer⁹. Lupus eſt
valde vigil ⁊ multū timet ignē. ⁊ dr̄ ꝙ ſi
lapideſ ↄſiderabit primū iactantē. ⁊ ſi il
le lapis nocuerit ei. ſi poterit ipm̄ inter/
ficiet. ſi vero nō noceat ei. ſi deprehenderit
ipm̄ non multū ledet eū. ſed parū quaſi
iraſcēdo deinde eū dimittit. Et lupi quā
to ſunt ſeniores tāto deteriores ⁊ nocēt
hominib⁹. q2 nō pñt venari beſtias ꝓpter
etatē. ⁊ q2 eoꝝ culmi iam ſunt debilitati
et viuūt multo tp̄e. ⁊ eius ſenect⁹ appre/
hendit in dentib⁹. q2 ↄſtringunt in ſene/
ctute. Itē ibidē. Sunt aūt lupi duplicis
modi. quidā eni ſunt q̄ſi rotūdi ⁊ quidaꝫ
quaſi longi ⁊ illi ſunt aſperioris pili ⁊ au
dacioris animi ⁊ lupoꝝ interiora ſūt val
de debilia ⁊ de facili recipiunt corruptio
nem quādo vulnerant. Reſiduū vo cor/
poris coꝝ patit multas ꝑcuſſiones. ⁊ ha
bent magnā fortitudinē in collo ⁊ in ca/
pite. ⁊ vulnera que accidūt ex morſu eo/
rum ſunt valde mala. quoniā exit ex eis
virus. ⁊ curant iſta vulnera ſicut morſus
canis rabioſi. vt di. areſto. Itē idē li. viij.
Os lupi maxime eſt apture. ⁊ maximū
vigorē habet in orificio ſuo. ⁊ eſt aīal val/
de vorax. Item de lupo dicit auic. li. viij.
Sunt quidā lupi q̄ naturaliter hñt appe
titū comedēdi piſces. ⁊ comedūt vilia q̄
de ſuis retib⁹ eijciūt piſcatores. ⁊ q̄ſi non
inueniūt quid comedāt de piſcatoꝝ reli/
quijs. vadunt ad retia ⁊ dilaniāt ea. De
lupis autē dicit phiſiologus. Uirtus lu/
porum in pectore ⁊ in vnguib⁹ viget ac in
ore. in poſteriorib⁹ verō minime collum re/
troflectere nō valet. ⁊ in nullo menſe ni
ſi in maio quādo fiunt tonitrua. cuius
aſtutia eſt vt nō capiat ꝑdam iuxta lo/
ca vbi nutrit fetus ſuos ⁊ tūc tp̄is venat
a remotis. quādo aūt nocte ꝑde gratia
ꝑgit ad ouile ne canes ei⁹ ſentiāt odoreꝫ
vadit cōtra ventū. ⁊ ſi aliquo caſu pes ei⁹
calcādo ſuꝑ aliquid ſtrepitū fecerit ipm̄
pedem caſtigat duro morſu. oculi ei⁹ lu/
cent de nocte vt lucerne. ⁊ vt di. ſolinus.
multum amoris excitatiuū in cauda por
tat qd̄ dentib⁹ euellit quādo timet capi
lapides multū timet. vnde ſi quis duos
lapides ꝑiter colliſerit. lupus audaciam
ꝑdit. fugit ſi ſtrepitus lapidū ꝑuenerit
ad aures eius. filios generat cecos quos
tenerrime diligit atq3 nutrit. terram co
medit quādo multū eſurit ⁊ aliquā ꝑdaꝫ
non inuenit. Et capras volentes folia
carpe in rubetis facilius rapiat ſub her
bis ⁊ folijs latitans ſe abſcondit. pl⁹ aſtu
tia q̄3 potentia oues decipit ſed quando
ꝑualet ſi ꝑmittitur totum gregem ſtran
gulat ⁊ occidit. partem ꝑde quā deuora/
re non poteſt in terra ſepelit ⁊ abſcondit.
et quādo eſurit partem ſepultam extra/
hit ⁊ effodit. ⁊ lanam ouis quam occidit
inficit. ⁊ morſus eius ex lana tali veſtem
factam pediculoſam reddit. vt dicit Iſi.
Item idem dicit areſt. Ex tota ſpecie na/
tura luporū nature ouiū aduerſatur. vn/
de legi in li. ꝙ cordula facta de inteſtinis
lupi adiuncta cordis cithare factis de in
teſtinis ouinis eas deſtruit ⁊ corrumpit
ſicut pluma aquile adiuncta plumis co/
lūbe eas excoriat et corrodit ſi diu ꝑiter
in loco aliquo dimittantur. vt dicit idē
vide ſupra de aquila.

Capitulum LXX

De mulo

Mulus a molendo eſt dictus eo ꝙ
iugo piſtorum ſubactus ducat ī
giro molas. vt dicit Iſido. li. xij.
Aſſerunt aūt iudei ꝙ ana abnepos eſau
greges equaruꝫ ab aſinis primo fecerit
aſcendi vt inde cōtra naturā muloꝝ pro
genies naſceret. vt dicit idem. ⁊ ideo ſe/
quens mulus matris naturā aſino ē ma
ior. pulcrior ⁊ velocior. ſed equo pigrior
deformior atq3 minor. Unde naſcitur ex
equa ⁊ aſino mulus. ex equo vero ⁊ aſina
burdo procreatur. Et eſt mulus animal
ſterile ⁊ tamen eximiū ad labores. vt di
cit pli. libro. viij. ca. xliij. Nunq3 autem
hec animalia. ſ. aſinus ⁊ equa mutuo ap/
petunt cō iugia niſi etiā in infantia lacte
mutuo nutriant. ⁊ ideo paſtores pullos

equor ſubijciūt aſinabꝫ et aſinor pullos
ſubijciūt equabꝫ quādo volūt tales crea
turas ex diſparibꝫ ꝓcreari. vt dicit idem
Item idem. Mule calcitratꝰ potu vini
inhibet. Ex onagris aūt ⁊ equabꝫ naſcū/
tur veloces mule pedes habentes duros
et aptos ad curſum. ſunt aūt rugoſi corpo
re ⁊ indomito animo ſed generoſo. ꝙ aūt
ſunt geniti ex onagro ⁊ aſina omnes pre
cellūt. De mulo etiā dicit areſto. li. vij.
quanto mulus plus potat de aqua tanto
plus proficit eius cibꝫ. Itē li. xiiij. mulꝰ
non habet fel manifeſte ſup epar. Item
idem li. xv. Mulus quia naſcit ex aqua
et aſino non cōuenit generationi. quo/
niam natura vtriuſqꝫ aſini ⁊ eque eſt fri
gida. vnde frigiditas generantis dn̄at
generato. ⁊ ideo mulus eſt ſterilis nec eiꝰ
ſpermate aliquid generat ꝓpter exceſſum
frigiditatis in ipſo dominātis. Item ibi
dem. ⁊ accidit ꝙ corpora mularū ſunt ma
gna quoniā ſupfluitas menſtruoſa tran
ſit in creationē ⁊ cibum corporis. San/
guis autem quo natura nō indiget exit
cum ſupfluitate veſice. i. cum vrina. et p/
pter hoc non olfaciūt muli vrinas mula
rum ſicut alie beſtie habentes ſoleas. re/
ſiduū vero ſupfluitatis tranſit in cremē/
tum corporis ⁊ in eius magnitudinē. Nō
impgnatur ergo mula niſi forte valde ra
ro. mulus autē quia ratione ſexus cali/
dior eſt in aliquibꝫ temporibꝫ ⁊ regioni/
bus forſan generat. ſed generatū erit ex
traneum ⁊ occaſionatū ſicut quod gene/
ratur ex equo ⁊ aſina. ⁊ dignum eſt om/
ne tale eſſe ſterile quia generatur cōtra
naturam. hucuſqꝫ Areſto. li. xvi. ſm yſa.
in diet. carnes muli ſunt peiores ꝙ̄ car/
nes aſini ⁊ ad nutriendum ⁊ ad digeren
dum. cuiꝰ fimus tritus ⁊ combuſtus re/
ſtringit ſanguinē ſi cum aceto fuerit tpa
tus. vt dicit dyaſ. Valet etiam idem fi
mus cōtra ictus ſcorpionū.

Capitulū. LXXI.

De mure

Mus ſm Iſido. eſt animal puſillū
ab humo dictum. eo ꝙ ab humo
re terre naſcatur. Nam mus ter
ra dicit. vnde ⁊ humus. Huiꝰ in plenilu
nio iecur creſcit. ſicut ⁊ quedam marina
tunc augent. que rurſus decreſcēte luna
diminuunt. dicunt aūt mures ſorices eo
ꝙ ad modū ſerre rodāt ⁊ pſcindāt. hucuſ
qꝫ Iſi. li. xij. Mus autē ſm areſto. li. vij.
nō potat. et ſi potauerit moriet. Animal
quidē eſt guloſū. ⁊ ideo cū modica eſca
decipit quādo odore ad eiꝰ guſtū ꝓuocat
eius vrina fetida eſt ⁊ cōtagioſa ⁊ mor/
ſus venenoſus. cauda etiā eius dicit ve/
nenoſa. De muribꝫ etiā dicit pli. libro
xviij. ca. xxviij. Sunt quidā mures potē
tes qui ꝯgregāt pabulū in foueis ſuis et
etiā in hyeme abſcōdunt ⁊ latitāt in ca/
uernis. quor palatum in guſtu ſagaciſſi
mū eſt. ſimiliter nares ſagaciſſimos ha/
bent in olfactu. In autūno maſculꝰ ⁊ fe/
mina ſpicas cōgregant ⁊ mutuo ſe one/
rant ſup ventrē. per caudā maſculꝰ femi/
nam ſic onuſtā ad ſpecum trahit. qua ex
onerata ⁊ faſciculo in cauerna collocato
iterū redeūt ad laborē ⁊ cōgregato faſci/
culo maſculus ſup dorſum ſe ponit. quā
femina viceuerſa onerat ⁊ caudam eius
ore comphendens maſculum ꝑtrahit ad
cauernā. et ſic onera deferūt alternatis
vicibus. Item vt dicit idē. Murium di/
uerſe ſunt ſpecies. Nam quidā muriū vi
uunt in domibꝫ. quidam in campeſtribꝫ.
quidam in aquarū ⁊ fluuior extremita/
tibus cōmorātur. quidā annū in dormiē
do dimidiāt. quia p dimidium annū dor
miunt ⁊ p dimidium vigilant vt glires
qui ſunt ſm Pli. quidā mures. Et ꝙ̄uis
mures ſunt beſtie valde nocibiles in plu
ribus tamē vtiles ſunt in medicina. nā
vt dicit Pli. li. xxix. c. xviij. Muriū cinis
cū melle ⁊ oleo auribꝫ inſtillatus eas ſe
dat dolorē. et ſi qd̄ animal aures ſubin/
trauerit pcipuū remediū eſt fel muriū
cum aceto tepido tempatū auribꝫ inſtil
lare. Fimus eius ſm diaſco. cū aceto tri/
tus mūdat allopicias ⁊ cuſtodit caput a
caſu capillor. tritus etiā ⁊ cū vino in po/
tu ſumptus miro modo ventrem ſoluit.
pellis eius recens calcaneo ſubducta eiꝰ
vulnera ad ſanitatē pducit.

Capitulū. LXXII.

De muſtela

Muſtela quaſi mus longus eſt di
cta vt dicit Iſido. li. xij. nam te/
lon grece longū latine. Hec inge
nio eſt ſubdola. in domibꝫ .n. nutrit catu
los. eos transfert de loco ad locum. ſedē
mutat ne eius nidus ab aliquo deꝑhen/
datur. pſequit̃ ſerpentes ⁊ fugat. mures
odit ⁊ eos mãducat. Et ſunt duo genera
muſtelarū. aliud enī eſt ſilueſtre diſtans
ab alijs magnitudine. quã greci locidas
vocant. alterū in domibꝫ errãs. Falſa au
tem eſt illoꝝ opinio qui dicūt eã ore cō/
cipere ⁊ aure partum effundere. hucuſqꝫ
Iſido. li. xij. Paſſeribꝫ ⁊ alijs paruis aui
bus inſidiatur ⁊ eoꝝ oua tranſglutit. fi
lios ſuos caſu aliquo ī latibulo leſos vel
mortuos quadã herba ſanat. imo vt di/
citur ſuſcitat vt dicit pli. Rutam come/
dit ⁊ eius ſucco ſe plinit. ⁊ tūc baſiliſcū
inuadit intrepida ⁊ occidit vt dicit pli.
li. viij. ca. xxij. vbi dicit̃ muſtelarū virtuſ
baſiliſcis exitio eſt. nihil enī deo nature
placuit eſſe ſine pari. cauernam baſiliſci
facile cognoſcit quã ſubintrans ipſū in
terimit. animal eſt multū dormiēs ⁊ per
ſomnum impinguat̃ ſicut glires vt dicit
idem. Itē idem li. xxix. ca. i. muſtelarum
inquit duo ſunt genera. ſcꝫ domeſtica et
ſilueſtria. ⁊ vtriuſqꝫ fel valet cōtra aſpi/
des. nam earū pudenda multū fetent et
ſerpentibꝫ fetidis cōtrariãtur. earū etiã
carnes dicim᷒ valere cōtra venenū. Mu
ſtela combuſta ⁊ in cinerē redacta adhi
betur ſalubriter medicine que eſt conue
niens cōtra letargicã paſſionē. vñ ſi ex ve
neno aſpidis aliquis incurrit letargiam
cinis muſtele inundanti aqua diſtempa
tus vim ſomniferam diſſoluit vt dicit
idem. Dicit̃ etiã ibidem puluis valere
contra fiſtulã. nihil enī illa rerū oīm ma
ter. ſ. natura ſine ī gentibꝫ cauſis genuit
vt dicit ibidem. Dicit aūt areſto. li. viij
ꝙ muſtela pugnat cōtra ſerpentes. quia
vterqꝫ mures comedit. Et eſt aīal velo/
cis motus ⁊ flexibilis corporis ac valde
mobilis ⁊ inſtabilis. odore ſagax. dorſū
habens ruleum ⁊ ventrem albū. Mutat
autē colorē. nã in aliquibꝫ regionibꝫ ali/
quo tpe anni tota pellis eius fit cãdida
pter caudã. morſus eius malicioſus eſt ⁊
virulētus. ⁊ eius vrina eſt fetida ad mo/
dum vrine muris.

Capitulū. LXXIII

De migali

Migale eſt modicū animal ad mo/
dum muſtele. guloſum rapax et
doloſum. nam cum dolo rapit qđ
poſtea ventri cōmittit vt dicit gloſa ſu/
per leuit. xi. manſuetum ſe fingit cum ei
aliquis appropinquat ex timore. ſed ſta/
tim mordet ⁊ venenum infundit. Dici/
tur ibidem. De migali dicit Areſto. ꝙ
equos et mulos infeſtat. et eque pre/
gnanti maxime inſidiatur. pugnat con/
tra ſerpentes ⁊ tunc ſe armat ruta vt di
cit idem.

Capitu. LXXIIII.

De murilego

Murilegus idem eſt qđ muſio ſi/
ue cattus. ſic dictus eo ꝙ muri/
bus ſit infeſtus. Hunc vulg᷒ cat
tum a captura vocat. vel ideo ſic dicitur
ꝙ catat id eſt videt. nam ita peracute vi
det vt fulgore luminis noctis tenebras
ſuperet. vnde a greco venit catus id eſt
ingenioſus vt dicit Iſidor᷒ libro. xij. Eſt
animal non determinati pili et coloris.
nunc eſt album nunc nigrum nunc flauū
nunc varium nūc etiam maculoſum. in
pedibus ⁊ in facie et in auribus leopar/
do ſimilimū. orificium habens magnum
dentes habens ſerratos ⁊ acutos. et lin/
guam longam. ⁊ flexibilem tenuē ⁊ ſub/
tilem. cum qua bibendo lambit ſicut et
alia animalia que habent labium infer
us ſuperiori labro inequale. Talia enim
animalia propter labiorum inequalita
tem potum nō hauriunt ſed lambunt vt
dicit areſto. ⁊ etiam plini᷒. Eſt autē ani
mal in iuuentute valde laſciuū ⁊ agile ⁊
iocūdum. impetum faciens ad omne qđ
coram ſe mouetur. ludit cum calamo an/
te ſe protracto. In ſenectute autem eſt
animal ponderoſum et multum ſomno/
lentum. cautiſſime inſidiatur muribus.
et eos plus odore qꝫ viſu preſentiens in
uadit in abſcōdito ac venatur. capto mu
re cū eo ludit ſed finito ludo ab ipo deuo

ratur. tempore coitus quaſi ſilueſtris ef/
ficitur ⁊ euagatur. Inter catos amoris
tempore grauis pugna pro vxoribus cō/
mittitur. ⁊ vnus ab alio morſibꝫ ⁊ vngui
bus grauiſſime laceratur. ⁊ tunc vox hor
renda emittit᷑ quando ad pugnā mutuā
vnus ab alio prouocat᷑. Beſtia fit ſeuiſſi/
ma quādo ſilueſtris efficit᷑ ⁊ in nemori/
bus cōmoratur. Minores feras vt cuni
culos ⁊ lepores tunc venatur. quando ca
dit ab alto pedibꝫ excipit᷑ ⁊ vix ꝑ caſum
aliquē leditur quādo deorſum ꝓcipitat᷑
fimus quē egerit valde fetet. et ideo ſub
terra abſcondit ⁊ pedibꝫ occultat. quādo
pulcram habet pellem quaſi de ipſa glori/
ans vagus efficitur. ſed quando pellis ei
exuritur tunc intra tecta cōmoratur. ſe/
pe enim pro pellis pulcritudine capitur
a pellifice a quo decoriatur.

Capitulū. LXXV

¶ De nocticula

Noctiluca ē modica beſtiola mul
tipes ⁊ alata. ⁊ ideo quādoqꝫ int᷑
volatilia computatur. In tene/
bris lucet vt candela ⁊ maxime circa po
ſteriora. in luce autē plena deformis eſt
et obſcura. manus inficit tangentis. ⁊ qꝫ
uis lateat in tenebris. tamē lucifuga ē.
odit eni lucem ⁊ ſolūmodo de nocte am/
bulat. ⁊ onige al's muſce contrariat᷑ que
eſt lucipeta. vt dicit Areſt. li. xij. ca. de mi
nutis volatilibus.

Capitu. LXXVI.

¶ De onagro

Onager vt dicit Iſido. aſinus fe
rus interpretatur. hos africa habet
magnos ⁊ indomitos in deſertis
vagantes. ſinguli autē ꝑfeminarū gregi/
bus preſunt naſcentibꝫ maſculis zelant
maſculi ⁊ teſticulos eorum morſu detrū/
cant. quod cauentes matres in locis ſe/
cretis eos abſcondunt. Et vt dicit Pli.
libro. viij. ex onagris ⁊ aſinis domeſticis
velociſſimi aſini generātur. Animal au/
tem eſt liberum indomitum ⁊ laſciuum.
frequētare montes ⁊ nemora cōſuetum
et cum ſit animal ex ſe imbelle ⁊ innocu/
um. ſolius fuge beneficio leonem ſuperat
in heremo atqꝫ lupum. eſt animal valde
patiens ſitis diu expectans quouſqꝫ po/
tum inueniat ſibi aptum. De quo dicit
phiſiologus ꝙ. xxv. die marcij duodeci
es in die ⁊ totiens in nocte rugit. per cu
ius rugitum equinoctiū apud afros di/
ſcernitur. ⁊ dicit ꝙ totiens ſemper rugit
de die quot dies habet horas. ſimiliter ⁊
de nocte. vnde ⁊ ſiluani in montibꝫ afri/
ce ab onagris in quibꝫ abundant per nu/
merum rugitus eoꝝ numerū horarū die/
rum ⁊ noctiū computant ⁊ diuerſificant
ſagax ⁊ viuidus eſt in olfactu. vnde quā/
do amore feruet ⁊ neſcit vbi eius femina
euagatur. rupem aſcendit ⁊ patulis nari
bus ventum attrahit per cuius flatū vbi
ſit eius femina diiudicat ⁊ diſcernit. in
montibus altis ⁊ paſcuoſis herbas virē/
tes quas multū diligit cum diligentia
querere cōſueuit. quas cū inuenerit pre
gaudio ſtatim rudit. et vbi ꝓſenſerit be/
ſtiam vel hominem ipſum venari cupien
tem. quādiu inuenit gramina virentia a
paſcuis non recedit. hominum frequen/
tiam valde odit atqꝫ fugit. ſolitudines ⁊
deſerta multum diligit.

Capi. LXXVII.

¶ De onocentauro

Onocentaurus ſm glo. ſuper Iſa.
xxxiiij. eſt animal monſtruoſum
ex tauro ⁊ aſina ꝓcreatū. Onos
enim in greco dicitur aſinus latine. vn/
de eſt animal laſciuum ad modum aſini
ceruicoſum ad modum tauri. Sed alio
modo ſentit phiſiologus. qui dicit ono/
centaurum eſſe compoſitum ex humana
effigie et aſinina. nam ab vmbilico ⁊ ſur
ſum figuram habet hominis. ⁊ ab eodem
inferius formā obtinet animalis. Huic
rationi videtur concordare Plinius li/
bro. viij. cap. iij. Ludibria inquit mira/
bilia nobis fecit ingenioſa natura ad de
tegendum eius potentiam ſatis in pro/
digioſas poſuiſſe gentes. Et ponit in eo/
dem cap. exemplum de multis monſtris
et prodigioſis beſtijs quas india gignit.
ſicut de faunis et ſatiris et de onocen/
tauris et de ypocentauris et huiuſmo/
di. quas dicit eſſe beſtias humanā effigi

em mentientes. Et alij dicunt centau/ros fuiſſe equites theſſalorum qui pro eo ꝙ in eis diſcurrebant. quidam vnũ cor/pus equorum ⁊ hominũ iudicabant. vn/de centauros fuiſſe fictos aſſerunt vt di/cit idẽ libro. xi. vbi dicit de portentis. Di/citur enim centaurus grece homo latine vnde centaurus dicitur homo. et a cen/tauro ꝑ additionẽ dicit̃ onocentaurus. qui ſic dictus eſt eo ꝙ in media hominis ſpecie ⁊ in media aſini dicatur eſſe. ſicut ypocentaurus dicitur monſtrum in quo hominũ equorũq; natura eſſe cõiuncta putatur. vt dicit Iſi. ibidem.

Capitu. LXXVIII

De orice

Orix vt dicit glo. ſuper ca. li. Iſa. eſt animal immundũ nec ſacrifi/ciis aptum. Septuaginta autem interptes tranſtulerũt quaſi beta ſemi/cocta ceteri interptes omnes ſicut orix illaqueat᷑ tranſtulerũt. qui hebraice dici/tur tho. Et inter animalia immũda in le/ge reputat̃. Eſt aũt beſtia ſicut mus agꝛ̃ti/cus. vel ſicut glires qui ſunt mures qui/dam ſic dicti eo ꝙ ſomn᷑ efficit eos pin/gues. hyeme vero tota dormiũt. ⁊ imobi/les quaſi mortui fiũt. in eſtate reuiuiſcũt. Unde orix eſt animal qđ hmõi muribus aſſimilat̃. Et hoc videt̃ tangere lr̃a yſa. ⁊ cõcordat cũ plinio. qui dixit ſic. Oricem vocat egiptus ferã que in ortu canicule viij. kl̃. iunij. quãdo incipit eſtas ſtat cõ/tra ſtellã ⁊ cõtuet̃ contra eam ac ſi vellet adorare eam. et hoc facit cũ ſternuerit. i. cum poſt longã dormitionẽ euigilauerit. Et declinat̃ hic orix hui᷑ cis. ſm hoc dici/tur ſorex cis. ⁊ onix nicis. ⁊ hmõi. Scdm iuuenalem vero orix eſt quedã auis pin/guiſſima ita ꝙ ſua pinguedĩe delectat cul/tellũ. vt dicit idem. li. iij. vbi dicit Secu/lus orix delectiſſima ferro ⁊c. ſupra quem locũ dicunt expoſitores ꝙ eſt auis ſimi/lis galline africane vel ipſa gallina. Se/cundũ britonẽ aũt dicitur orix gis. ſm il/lam regulã grecaſmi. Nomen in. x. donat in cis. vel in gis. vt fex fecis. lex legis. ge/nitiuum. Quatuor exceptis nox nix ſe/nex q; ſupellex. Unde dicitur ꝙ orix eſt idem animal quod in lege mundũ repu/tatur. quo ad eſum deut. xiiij. vbi dicitur Comedetis origem ⁊ camelopardulum immundum tamen reputabatur quo ad ſacrificiũ. Pli. autẽ li. viij. c. iij. de anima/libus ſomniferis dicit. Capree inquit i pluri̅mas ſimilitudines transfiguratur. nam inter eas ſunt ilices mirãde ꝑnita/tis. qui ſupra cornua vaſta ⁊ magna qui/bus earũ capita onerant̃. ſaliendo de ru/pibus ſe excipiũt. Sunt ⁊ origes quorũ villi cõtra naturã alioꝝ aĩaliũ vertunt̃ ver/ſus caput. Sunt ⁊ dame ⁊ pigraſti ⁊ mul/ta alia aĩalia his ſimilia que alpes tranſ/mittũt ⁊ ſinus trãſmarini. Unde ſm hoc orix origis eſt ſpẽs capre ſilueſtris. ⁊ ſm iſtam ſignificationẽ vt puto nõ ſumit̃ in yſa. vbi loquit̃ de aĩalib; que ſomno dã/nabili ſopiunt̃ quia non bene cõueniret metaphore cũ omnis caprea ſm areſt. ſit animal valde vigil naturaliter. parũ ei dormit ⁊ de facili excitat̃. cũ ſit aĩal valde timidũ. Et ſic ꝓ alio aĩali ſupponit orix in deut. et ꝓ alio in ſimilitudine yſa. ſicut dicunt multi.

De oue

Capitu. LXXIX

Ouis eſt molle pecus laniferum. corpore inerme. animo placidũ. ab oblatione dictũ eo ꝙ apud ve/teres in initio non tauri ſed oues offere/bantur in ſacrificio. vt dicit Iſido. libro xij. Ex his quidam bidentes vocant̃ eo ꝙ inter octo dentes duos altiores habẽt quas gentiles in ſacrificio maxime offe/rebant. vt ibidẽ dicit Iſido. Uel dicunt̃ bidentes ſm ſenectutẽ. quaſi biennes. i. duorum annorũ. quia talis erant etatis quãdo ad ſacrificiũ eligebant̃. Sed poti/us vocant̃ a duob; dentib; qui ꝓminent et cum quib; naſci dicunt̃. Hic bidens genitiuo hui᷑ bidentis dicit̃. vt dicit be/da. De ouib; dicit areſto. li. v. ꝙ pariãt vſq; ad octo annos. Et li. vij. Si impre/gnent̃ oues verſus ventũ ſeptẽtrionalẽ faciũt mares. ⁊ ſi i meridionali tũc femi/ne naſcent̃. ⁊ quales vene fuerunt ſub lin/gua ouis. talis coloris erit fetus. Que/re ſupra đ agnis ⁊ ariete. Et quãdo oues ſenes ad coitum mouentur in aliquo

tempore determinato. dicunt paſtores ꝙ
eſt ſignū bonitatis in eis. ⁊ ſi iuuenes ſic
mouētur. dicunt ꝙ eſt ſignū future peſtiſ
in ouibus in anno illo. Item areſto. li/
bro. viij. Oues impꝛegnant bibendo aquā
et propter hoc dant eis paſtores come/
dere ſal vt plus bibētes impꝛegnent ⁊ ma
gis cōſeruent. Dant etiā eis in autūno
cucurbitas paratas cū ſale ad multipli
cationē lactis. ⁊ tunc fluit plus lactis de
māmillis. ⁊ oues impinguant lenticula
cum ſale. ⁊ ſi oues p triduum abſtineant
a cibo ⁊ poſt accipiant cibum. multum im
pinguabuntur ⁊ in eſtate valet eis aqua
ſeptētrionalis frigida. ⁊ in autūno aqua
meridionalis tepida ⁊ iuuat eos paſtus
in fine diei ⁊ motus. per nimia enī itine
ra ⁊ per fortes labores macreſcunt. ⁊ pa/
ſtores cognoſcunt que poſſunt pati hye/
mem quoniā ſuper quaſdam inuenit gla
cies ⁊ ſuper quaſdam non. ⁊ que ex eis eſt
debilis a ſe nō excutit glaciē nec repellit.
Et carnes ouiū ſicut ⁊ aliorum quadru/
pedum que in loco multū aquoſo nutriū
tur ſunt male. ⁊ que caudā habent longā
minus patiūtur hyemē ꝙ̄ que amplam
Et que habēt pilos paucos ⁊ criſpos gra
uiorem hyemē patiūtur. Et lana ouium
quas comedit lupus inficitur. ⁊ pannus
inde factus recipit pediculos. Item ibi/
dem libro. viij. In ouibus plus abundat
priuatio intellectus ꝙ̄ in alijs animali/
bus quadrupedibus. Et nocet eis toni/
truus. et ſi remanſerit vna ſola et fuerit
impregnata abortiet pre timore forſan
Item dicit Pli. libro. viij. ca. xlvij. toni/
trua inquit ſolitarijs ouibus inferūt ab
ortiuum. Remedium eſt vt in vnū pari
ter congregent. Quere ſupra in lr̄a a. d
ariete et de agno.

Capitulū. LXXX

De panthera

PAnthera vt dicit Iſido. libro. xij
ſic eſt dictus. ſiue quia oīm aīali
um eſt amicus excepto dracone
quem valde odit. ſiue quia ſocietate ge/
neris gaudet. ⁊ ad eandē ſimilitudinem
quicqͥd accipit reddit. Pan thera enī gre
ce totū dicitur latine. Eſt aūt beſtia mi/
nutis orbiculis ſup picta. ita vt ex macu
larum nigrarū ⁊ albarū ⁊ flauarū varie/
tate tota pellis oculata exterius videat.
vt dicit idē. Hec beſtia vt di. Iſi. ſemel
tantūmodo parturit. Cui⁹ ratio eſt aperta
nam cū ī vtero matris cōualuerint catu/
li ⁊ ad naſcendū iam recepint vires. odi
unt matres lacerantqꝫ vnguib⁹ matris
aluū tanqꝫ ſuo partui reſiſtētē. vnde ⁊ ma
ter partū dimittit dolore vteri cōpellen/
te. Et ideo dicit pli. aīalia cū acutis vn/
guib⁹ frequēter parere non poſſe. nā mo
uentib⁹ ſe catulis viciate intrinſec⁹ ſunt
matrices. hucuſqꝫ Iſi. li. xij. De panthe
ra dicit phiſiolog⁹. Panthera inqt odit
draconē ⁊ draco ipm fugit. cū aūt come/
derit ⁊ ſaturata fuerit ſe recōdit in ſpelū/
ca ⁊ dormit cōtinue fere tres dies. Poſt
triduū vero a ſomno ſurgens emittit vo
cem. ⁊ ab eius ore exit odor aromaticus
ſupra modū ſuauis. ꝓpter cui⁹ ſuauitatem
ipſum oīa animātia ſequūtur. Sol⁹ aūt
draco audiēs vocē eius. timore pterrit⁹
fugit in cauernā. nec ferēs odorem in ſe
metipſo deficit ⁊ torpeſcit. odorem ei ei⁹
reputāt p veneno. De pantheris aūt di
cit pli. li. viij. c. xviij. Panthera ſicut ⁊ ti/
gris maxima color macularuꝫ varietate
decorant. alia aīalia ꝓprio colore gaudēt
Sunt tamē leones nigri in ſiria q̇ pan/
theris in cādidis maculis ſunt ſiles. In
colore auteꝫ vario panthere ⁊ tigris oīa
aīalia quadrupedia ſolicitāt videre eos
ſed toruitate capitis terrent. ꝙ̄obrē ca/
put occultant ⁊ pulcritudine relique p/
tis corpis beſtias ad ſe inuitāt. ⁊ ſic inuī
tatas arripiūt ⁊ māducant. Et ꝙ̄uis ſit
beſtia valde ſeua tn̄ illis q̇ ſibi in aliquo
ſubueniūt nullaten⁹ eſt ingrata vt ibidē
exemplificat idem pli. de quodā qui libe/
rauit catulos panthere collapſos in q̄n
dam foueā quē panthera eduxit extra ſo
litudinē leta. ⁊ blandiens vt ſibi gratias
referre appareret.

Capitulū LXXXI

De pardo

PArdus vt dicitur eſt beſtia velo/
ciſſima colore vario orbiculata.
ꝑceps ad ſanguinē. ⁊ ſaltu ruit in mortē

Et habet talem diſpoſitionem ſicut panthera. nec habet ab eo aliquā differentiā niſi ꝙ panthera habet maculas albiores ita dicit pli. li. viij. De pardo autē dicit areſto. li. viij. ꝙ quādo pardus infirmat' comedit humanū fimū gratia medicine et ideo venatores ſuſpendūt ſtercus ſup arborē ad qđ dū aſcendit a venatoribꝫ interficitur. Eſt autē aīal libidinoſum. et coit cū leena et cuius adulterio generat' leopardus. Quere ſupra de leena. Pardus raptis catulis eſt nimis ſeuus vt dicit glo. ſup oſee. xiij.

Capitu. LXXXII.

De piloſis et eorū ꝓprietatibꝫ

Piloſi ſicut innuit glo. ſuper Iſa. xiij. monſtra ſunt ad ſimilitudinem hominum. Et dicitur ſilueſtres homines qui ⁊ ſatiri dicūtur. Iſid. autem libro. viij. ca. v. dicit. Piloſi ſunt qui grece panite. latine incubi appellantur. ſiue inui ab ineūdo dicti paſſim cū animalibꝫ. vnde incubi dicuntur ab incūbendo id eſt coeundo. Sepe enim improbi exiſtunt mulieribus ⁊ earū pagūt concubitus quos demones gallicucios appellant. quia ſepius hanc imundiciam pagunt. quem autem incubonem vocant hunc romani faunū ficariū vocant. Itē dicit papias. Piloſi a grecis panites. a latinis incubi vocantur. quorum forma ab humana effigie incipit. ſed beſtiali extremitate terminatur. Idem dicit glo. ſuper Iſa. xxxiiij. Sed idē dicit alia glo. ꝙ piloſus dicitur ſimea. eſt enim beſtia monſtruoſa. piloſa multum et villoſa. figurā humanā in multis repñtat. Quere infra de ſimea.

Capitu. LXXXIII

De pigargo

Pigargus eſt animal mundū quo ad eſum. vt patet deut'. xiiij. Eſt animal cornutū et barbatū ſicut hircus. minus ceruo. maius hirco. vnde ſimilis eſt hirco ceruo ſed longe minus. Quere infra de tragelapho. Ruminat ſicut hircus. ⁊ fingit vngulam ſicut ceru' et eſt animal agreſte magne velocitatis nemora inhabitat et deſerta. Huguitio autem dicit ꝙ pigargus eſt auis parua et depſſa. vnde dicitur a pige qđ eſt depreſſio. Sed in deut'. ſuppomit pro animali quadrupede qđ eſt ſimile hirco ceruo vt ibi innuit glo. Nec aſpirat' ibi prima ſyllaba. vnde cum h. non debet ſcribi quidam ſcribunt philargum. ſed male vt patet in libris correctis.

Capi. LXXXIIII.

De pigmeis

Pigmei ſunt homines pui ſtatura cubitali quos greci a cubito pigmeos vocant. Hi montana indie tenent. quibꝫ vicinus eſt ocean'. vt dicit papias. Sed dicit aug' ſic. Pigmei tantū ſemicubitales ſunt qui tercō anno perfecte ſunt etatis. ſeptimo ſeneſcunt. Dicuntur autem pugnare contra grues a quibus armati ferro aliquotiēs deuincuntur. De pigmeis autem dicit Pli. libro. vij. ca. ij. Pigmei ternos vt ferunt dodrantes non excedentes ſalubri celo ſemper vernante habitant in terra ꝑpata montibus oppoſitis ex partibꝫ aqlonis quos grues infeſtare fama ē. Qui inſidentes arietum ⁊ caprarum dorſis armati ſagittis verno tempore congregato agmine ad mare deſcendunt ⁊ oua ⁊ pullos gruū pro viribus deſtruūt ⁊ cōſumūt Et hanc expeditionem faciunt tribꝫ mēſibus quod ſi nō facerent futuris auium gregibus reſiſtere nō valerent. De pennis autem earum ⁊ ouorum putaminibus ſibi caſas faciunt. vt dicit idem. Et ſubdit. Areſto. autem in cauernis viuere pigmeos tradit.

Capitu. LXXXV

De porco

Porcus vt dicit Iſido. li. xij. quaſi ſpurcus dicitur. Ingurgitat eñ ſe ceno ⁊ luto imergit. limo ſe illinit. ⁊ in locis fetidis requieſcit. Unde ⁊ oratius ⁊ amica lutoſus. hinc ⁊ ſpurcus vilis ⁊ ſpurius nūcupatur. Cui' pilos ſetas dicimus cum quibus ſutores ꝯſuūt ſotulares. vt dicit idem. Sunt aūt porci quidam domeſtici. alij ſilueſtres. Ia/

ſculi autem inter domitos, dicuntur ver
res eo ꝙ grandes habeant vires. Fe/
mine aũt dicũtur ſues quaſi paſcua ſubi
gentes. i. ſubacta terra cibaria exquirẽ/
tes. Jnt. ſilueſtres maſculi dicuntur a/
pri. i. feri vt di. Jſi. De porcis aũt dicit
Pli. li. vi. ca. li. Porci naſcuntur dentati
vt tradit Figidius. mares nõ vltra tri
matum generant. porcus amiſſo oculo ci
to extinguit. vſ ad. xv. an. vel. xx. viuere
poteſt. multis infirmitatibus ſubiacent
porci. et qñ infirmantur obliquũ tenent
caput. Volutati in luto pluſ iacent in la
tere dextro ꝙ leuo. Pigueſcunt. xl. die/
bus ſed magis in principio ſaginatiõis
ꝑ triduũ inediã patiũtur. mutuo ſe di
ligunt ⁊ mutuam vocem noſcunt. vnde
vno clamante omnes accurrunt et ipm̃
ꝓ viribus iuuare ſatagunt ⁊ contendũt.
Domeſtici ꝓpria hoſpicia domoſ pete
re diſcunt ⁊ ad eas etiam ſine duce redi
re de veſpe conſueuerunt. vt dicit idem.
Fundo ⁊ iacendo grunniũt. ⁊ dum dormi
unt maxime ſi fuerint pingues. Sũt au
tem porci fortioris ſomni in maio ꝙ in a
lio tempore anni. et hoc accidit eis ex fu
mis ꝑ calorem vernalem reſolutis ab hu
moribus in hyeme in ipoꝝ corpibus ag
gregatis. et ideo tunc ſuauius dormiũt
et diuti⁹ ꝓpter reſolutos mulcebres fu/
mos. ipoꝝ cerebrum tunc tempis ſuaui
ter oppilantes. Jn eſtate vero ⁊ ſi multa
fit humoꝝ reſolutio. fortis tamen fit eo/
rundem conſumptio et deſiccatio ꝓpt̃ ex
ceſſum eſtiualis caloris. et non fit tanta
humoꝝ generatio qui ſunt cauſa ſomni
ꝓpter qđ non tantum dormiunt in eſtate
ꝙtum in vere. vt dicit Auicen. Jn au/
tumno autem et in hyeme ſunt humo/
res cõpacti ex frigiditate aeris eos foriſ/
ſecus cõſtringente. ⁊ ideo pauci fumi tũc
tempis reſoluunt ꝓpter exceſſum frigo/
ris humoreſ in corpe compingẽtis vt di
cit idem. Areſt. aũt di. de porco libro. ij.
Porcus nõ eijcit dentes oĩno. et ẽ maſcu
lus pluriũ dentiũ ꝙ ſit femina. Jt̃ Are.
li. iij. Porcus ſaltat poſt octauũ menſem
et femina parit poſt annũ. et qđ generat
ex ſpermate maris ante vnũ annũ eſt de/
bile valde ⁊c. Item idem. Porcus habꝫ
conſuetudinem ꝙ ſi coierit prius cũ ali
qua tunc ſui filij ſunt pauciores ex ſecũ/
da et minoris corpis. Et qñ porca virgo
prius fuerit impꝛgnata pariet filios mi/
nores. Porca ſi fuerit multum pinguis
erit eius lac paucũ poſt eius ꝑtum. ⁊ me
liores ſunt filij qui naſcũtur in hyeme ⁊
peiores qui in eſtate. Et meliores ſunt
filij qui generant in iuuentute ꝙ q ge/
nerantur in ſenectute. Porcus autem cũ
impinguat poteſt coire in omni tpe no/
cte ⁊ die ⁊ magis in mane. Item lib. vi.
cũ parit porca primo filio primã dat mã
millam. qñ autem appetit coitum nõ di
mittit marem ſaltare ſup eam quouſ
declinent auricule. Et multũ eſt ordeum
bon⁹ cibus porcis qñ debent generare ma
xime decoctum. Item li. vi. Porcis acci
dit triplex infirmitas. Una que dr̃ brã/
cos. et eſt apoſtema in auricula ⁊ in mã/
dibula ⁊ ſepe in pedibus. et caro que ẽ in
illo loco corrumpit. et tranſit paulatim
corruptio ad carnem vicinam donec ve
niat ad pulmonem. et tũc ſuffocat ſpiri
tum ⁊ expirat. augmentat hec infirmitas
ſubito. vñ et paſtores porcoꝝ qñ primo ꝯ
gnoſcũt infirmitatẽ ꝑſcindũt membꝛũ
in quo eſt infirmitas. nõ eñi curari pñt
ſine inciſura. Alia accidit ei infirmitas
que dicit dolor ⁊ ponderoſitas capitis et
ex ipo moritur maxima ps porcoꝝ. Alia
infirmitas eſt flux⁹ ventris et hec vix ha
bet remediũ qm̃ interficit in tribus die/
bus. Et qñ porci ſunt groſſi tũc iuuat eos
comedere mora. et iuuat eos balneũ qñ
aqua eius fuerit multũ calida et minuũ
tur vene ſub lingua eius. Item cibus di
uerſus impinguat porcos et quidam ci/
bi inflant. ⁊ quidam generant carnem. ⁊
quidam pinguedinem. Et tam porci ꝙ
porce delectant comedere glandes. quia
eoꝝ tempant carnes. tamen ſi porce co/
mederint multũ de eis abortiẽt ſic oues.
Multa alia refert de eis Areſt. quere de
apro ⁊ infra de ſue.

Capitu. LXXXVI

De pediculo

PEdiculus cutis eſt vermis a pedi
bus ſic vocatus. vt di. Jſi. li. xij.

Plus enim pedum motu q̃ꝫ morſu ledit
cutem. Ex humidis et corruptis vapori
bus intercutaneis p̄ poros reſudantibꝰ
generaꝛ. vt di. Conſtan. in viaꝛ. Sepe
inquit pediculi ⁊ lendes naſcūtur in ca
pite vel in cute ex purgationibus quas
natura eijciens facit cōſumere inter cu/
tem et carnem. ſup̄ quem locum dicit ex
poſitor. Quidaꝫ pediculi ex humore ſan
guineo generanꝛ et ſunt rubei ⁊ groſſi. q̄
dam ex fleumatico ⁊ molles ſunt et albi
quidam ex colerico et ſunt citrini longi
veloces ⁊ acuti. quidam ex melancolico.
⁊ ſunt illi cinerei coloris. i. ſubnigri ⁊ ma
cilenti et motus tardi. Ubi autem eſt ni
mia pediculoꝝ multitudo in corpe mſtū
plectorico et corrupto ſignū ſolet eē cor
ruptionis generalis. vt morphee ſiue le
pre vt dicit idem. Cōtra pediculoꝝ autē
moleſtiam valet capitis frequens ablu
tio. pectinatio. ⁊ medicinalis mundifica
tio. Nam vt dicit Conſtan. Argentūui
uum cū cinere ſalicis eos necat. et preci
pue ſi ex calido humore generanꝛ. Ideꝫ
facit litargicū. i. plumbū vſtum cū oleo ⁊
aceto. Si vo generanꝛ ex humore frigi
do valet ſtaphiſagria auripigmentū cū
oleo ⁊ aceto. ſimiliter aqua marina ⁊ ſal/
uiatica cum aceto. Scd̄m autem diffe/
rentes naturas aīalium ſunt in eis diffe
rentie pediculoꝝ. vtꝫ in porco. cuius pedi
culus dicitꝛ vſia ſic dictus qꝛ vrit. nā vbi
mordet adeo locus ardet vt ibi veſice fi/
ant. vt di. idem Iſi. li. xij. Quilibet aūt
pediculus tanto acrius mordet et ledit
q̄to plus macreſcit.

Capit. LXXXVII

De pulice

Pulex vermis eſt modicus moleſ/
tus hoibus maxime ⁊ infeſtus.
a puluere dictus eo q̄ a puluere
potiſſime nutriatꝛ vt di. Iſi. li. xij. Eſt āt
vermiculus mire leuitatis. non curſu: ſꝫ
veloci ſaltu picula effugiens et euadens.
Tempe frigido pigreſcit vel deficit eſti
uo tempe inſoleſcit. Quāuis aūt non
ſit de animantibus que pcedunt p̄ māi/
feſtam ſexus cōmixtiōeꝫ. multiplicat ta
men ſuam ſpeciem p̄ ouatiōem. qꝛ oua q̄
dam in ſe gignit ex quoꝝ emiſſione vni/
cus pulex multos pducit. vnde pulex al
bus quidem naſcitur ſed quaſi ſubito in
nigredinem cōmutatur. Sanguineꝫ ap/
petit et carnem cui inſidet terebrat et p̄/
fodit. liquidiorem parteꝫ intercutanei
humoris ſugit et in parte corpis cui inſi
det ſugendo ſanguinem rubicundum ve
ſtigium derelinquit. dormire volentes a/
cri morſu impetit. nec etiam regibꝰ ſi eo/
rum carnes paruus pulex tetigerit quin
eos moleſtet parcere conſueuit. Eis ſiq̄
dem abſinthium eſt venenum. ſimiliter ⁊
folia pſicoꝝ vt dicit Conſtan. Coloqui/
tida valet contra pulices ſi trita ⁊ mixta
fuerit cum aqua p̄ loca vbi abundāt pu
liceſ aſpergatur. ſimiliter folia abſinthij
qꝛ vt dicitur eoꝝ odore et ſapore moriū/
tur. Propter ſaltus velocitatem de faci
li non capiūtur. In calore cōtra tempꝰ
pluuioſum acrius mordet pulex.

Capit. LXXXIII

De rinoceronte

Rinoceron grece latine cornu in
nare interp̄tatur. Idem eſt mo/
noceron. i. vnicornuſ beſtie ſeuiſ
ſima appellata eo q̄ vnum cornu in me/
dia fronte habeat quattuor pedum. ita a
cutum et validum vt quicquid impetie/
rit aut ventilet aut pforet. vt dicit Iſi:
li. xij. Nam cum elephante ſepe certamē
habet vulneratum in ventre proſternit.
Tante autem eſt fortitudinis vt nulla
venantium virtute capiatur. ſed ſic aſſe
runt qui de naturis rerum ſcripſerūt. vir
go puella pponitur que venienti ſinuꝫ a/
perit in quo ille omni ferocitate depoſita
caput ponit ſicq̄ ſoporatus velut inermis
capitur ⁊ interimitur iaculis venatoris
Huiuſcq̄ Iſido. li. xij. Greg. ſuper Iob
addit in moralibus ad iam dicta. Rino
ceron inquit fera eſt nature omnino ido/
mite. et ſi quomodo capta fuerit teneri
nullatenus poſſit impatiens. quia vt di/
citur ilico moritur. De rinoceronte dicit
Plinius li. viij. cap. xxi. Rinoceros ī na/
re habenſ cornu. i. in media fronte ſupra
nares. hoſtis eſt elephantis vnū ſuū cor/
nu limat ad ſaxa et acuit et ſic ſe pparat

pugne.et in dimicatione aluum impe-
tit elephantis quam ſcit ptem corporis
eſſe molliorem. Longitudo par ineſt ei
vt equo.ſed crura multum breuiora. Co
lor eius buxeus, et ſicut innuit idem li.
viij.ca.xxij.huius fere multe ſunt ſpẽs.
ſcȝ rinoceron monoceron egloceron. Eſt
autem monoceron vt dicit idem fera aſ
perrima ſimilis equo in corpe ꝛ ceruo in
capite.pedibus elephanti.cauda apro.
Mugitum emittit grauem.vnum; cor-
nu magnum emitteus in media frõte ha
bet duoꝝ cubitoꝝ. Hanc feram viuaȝ ne
gant capi. Egloceron ſpecies dicitur eſſe
vnicornis.et dicit latine capricornus ꝛ
ab egla qđ eſt capra et ceros qđ eſt cor-
nu animal eſt puſillũ ſimile hedo acerri-
mum nimis.in media fronte vnũ gerẽs
cornu. Item dicit Pli.ibidem ꝙ in in-
dia ſunt vnicornes boues habentes can
didas maculas ꝛ ſolidas vngulas ſicut
equi. Sunt et aſini quidem indici vni-
cornes vt dicit Areſto. Auicen.et Pli.
qui ſi dicti ſunt.eo ꝙ vnum in fronte ha
bent cornu inter aures. Reſiduũ aũt cor
poris ipoꝝ ſimile eſt corpori onagroꝝ ſil-
ueſtrium aſinoꝝ. Sed talis monoce ros
eſt minoris audacie et feritatis ꝗ̃ ſint
alij vnicornes. Et dicitur monoceros a
monos qđ eſt vnum et ceros qđ eſt cor
nu quaſi in capite geſtans cornu vnum.
Et declinatur hic rinoceron tis.ti.ꝛc.ſi-
militer declinatur monoceron tis.ti.in
uenitur autem rinoceros ꝛ monoceros
tunc dicitur rinocerotis in genitiuo.et
ſic de alijs.

Capitu LXXXIX

De rana

Rana a garrulitate vocis ſic ẽ vo
cata eo ꝙ ſtrepunt et ſonos vo-
cis importunis clamoribus red-
dunt in paluſtribus vbi generant̃ vt di.
Iſi.li.xij.ca.iij.de piſcibus. Ex ranis au
tem quedam ſunt aquatice.quedam pa-
luſtres.quedam rubete.de quibus ſupra
dictum eſt in littera. B.de bufone alie
calamite que ſic ſunt vocate quoniã in-
ter arundines habitant et frutices.vn-
de et in calamis cõuerſantur.et;ſũt val
de parue et virides et mute ſine voce.
Alie ſunt agredule rane puule in ſicco
vel in aruis morantes.vnde ſic ſunt nũ
cupate. Eſt autem quedam ſpecies rane
que miſſa in os canis facit eum obmu-
teſcere.ſed hoc multi negant.vt di. Iſi.
li.xij. Areſt.autem dicit de rana lib.iiij.
ꝙ habet linguam ꝓpriam que anteri⁹ lin
gue ſue applicatur ori ſuo ꝛ quaſi ligatur
ſicut extremitas lingue piſcis. licȝ poſte
rius ꝛ interius ad linguam cannam ha-
bet abſolutam.et ꝓpter hoc habet rana li
guam ꝓpriam et eſt coax mõ facit hoc ni
ſi in aqua tantum. Et ꝓprie maſcul⁹ tpe
coitus clamat feminaȝ.qꝛ quodlibet ani
mal habens vocem vociferat tempe coi
tus. Rana autem multiplicat vocem qñ
ponit mandibulam inferiorem equaliter
in aqua ꝛ extendeꝛit ſupiorem ꝛ p exten
ſionis conatum duaꝝ mandibulaꝝ. Lu
cẽt eoꝝ oculi ſicut candele et hoc de no-
cte maxime ſed coeunt de nocte plus ꝗ̃
de die. Et omnes piſces nutriũt pullos
ſuos pter ranaȝ vt dicit idem libro.vij
Cũ autem primo in aqua formant̃ ra-
ne videntur totaliter eſſe caput cũ qua-
dam extremitate dependente ad modum
caude.deinde dilatatur totaliter in ven-
trem ſublata cauda creſcunt ei pedes ꝛ
in animal quadrupes transformat̃.mouẽ
tur omnes rane preter bufonem vel rube
tam potius ſaliendo ꝗ̃ gradiendo.naȝ
vetus rubeta raro ſalit. Rana igit̃ aquo
ſa eſt ſeu paludoſa clamoſa limoſa vetro
ſa tumoroſa ſub ventre maculoſa veneno
ſa.et ideo abominabilis hoibus et maxi
me odioſa in terra viuit piter et ĩ aqua.

Capitulum XC

De ſalamandra

Salamandra vt dicit Pli.li.x.c.
xlviij.eſt ſimilis lacerte in figu
ra nunꝗ̃ apparet niſi in magnis
ymbribus.deficit autem in ſereno ꝛ tan
tus eſt ei rigor vt ignem tactu extinguat
ſicut glacies. Saniem lacteam ore euo
mit que ſi hominis tetigerit corpus to-
ti defluunt pili;.et qđ tactũ eſt corrũpit̃
et in colorem turpem cõmutatur. Sala-
mãdra itaꝗ̃ genus eſt lacertuli ſiue ſtel

lionis animal peſtiferum et ſumme ve/
nenoſum. Nam vt dicit Pli.li.xxix.cap.
iiij. fructus arboꝝ iſtic. aq̄s inficit. ex q̄b⁹
ſiquis comederit vel biberit moꝛ necatur
ſed ſi ſaliua eius pedem tetigerit totum
hominem inficit ⁊ coꝛrumpit. Et q̄uis
tanta ſit in ſalamandꝛa vis veneni. a qui
buſdam tamen aialibus manducat̄ loco
cibi. Inter medios ignes viuit ſola aia/
lium vt dicit idem. imo incendiū igneū
extinguit. Eſt et genus ſalamandꝛe cu/
ius pellis ē villoſa ⁊ piloſa ſicut pellis vi
tuli marini. ex qua fiunt aliquando cin
guli ad vſus regum que poſt longam ve/
tuſtatem in ignem ꝓiecti nō exuruntur
ſed poſt diuturnam inflamatiōem illeſi ⁊
purgati quaſi renouati ab ignibus extra
huntur et ab illa pelle fiūt licinia in lā
padib⁹ ⁊ lucernis que nullo incēdio coꝛ/
rumpūtur. q̄re ſupra in littera A. de an/
guium diuerſitate et inuenies ibi d̄ hoc
verme.

Capitulū CXI

De ſanguiſuga

Sanguiſuga eſt vermis aquatilis
ſic dicta eo ꝙ ſanguinem diligit
atq; ſugit. potantib⁹ inſidiat̄ cū
illabit̄ faucib⁹ vel vbi vſpiam adheſerit.
ſanguinē haurit. ⁊ cū nimio cruoꝛe ma
duerit euomit qđ hauſit vt de nouo recē
tiorem ſugat vt dicit Iſi.li.xij. Vermis
eſt coloꝛis ſubnigri. quibuſdam virgulis
rubeis diſtinctus coꝛpe mollis. oblōgus
et flexuoſus os habet triangulum ⁊ I oꝛe
fiſtulā cū q̄ ſanguinem ſugit venenoſis
inſidet. et iō q̄ñ debet apponi membꝛo cā
medicine pꝛimo debet inuolui in vꝛticis
et in ſale vt ſic compellat̄ euomere ſi qđ
foꝛſan hauſerit venenoſum. in aqua te/
pida. in tēpe calido citius membꝛo ſe
applicat ad ſugendum.

Capitulum XCII

De ſtellione.

Stellio nomen ſumpſit a coloꝛe
Eſt eni beſtiola tergo depicta lu
centibus guttis in modū ſtella
rum. de quo di. Ouidius. aptumq; colo
ri. Nomen habet variis ſtellatis coꝛpoꝛe
guttis. vt dicit Iſi.li.xij. vbi ſubiungit.
Stellio autem adeo ſcoꝛpionibus ē cō/
trarius vt viſo eo pauoꝛem his inferat ⁊
toꝛpoꝛem. Pli.li.viij. di. ꝙ ſtellio maxi
me de roꝛe viuit. Et q̄uis ſit aial pulcrū
et depictū. multū tamen eſt venenoſum.
q; vt dicit Pli.li.xxix.ca.ij. ex ſtellione
peſſimū fit medicamentū. nam cum fue/
rit moꝛtuus in vino faciē eoꝝ qui bibūt
lentigine obducit. ob hoc enim vnguētū
necant ſtellionē qui foꝛme inuidēt me
retricū. cuius remediū eſt oui vitellum
mel et vitrū. Et fel ſtellionis in aqua tri
tum muſtelas dicit̄ congregare. ⁊ eſt ſtel
lio genus lacerte reptile ⁊ q̄drupes. hñs
pedes latos ⁊ digitos ſciſſos ad modum
manus quibus repit ad domoꝝ et muro
rum rimas in quibus facit cauernas ſu
as ⁊ mutat ſpoliū ſuū in ſenectute ſicut
ſerpens vt dicit idē. et latitat in hyeme
in cauernis ⁊ hebetatur viſus eius. In ve
re autem exiens de cauerna ſentiens de/
fectum viſus mutat locū ⁊ querit ſibi lo
cum ⁊ cauernam ad oꝛientem et ꝯtinue
aperit oculos cōtra ſolis oꝛtum donec in
oculo deſiccetur humoꝛ ⁊ cōſumat̄ nebu/
la que oculis caliginem inducebat. Su/
per puer. aūt ca.xxx. innuit glo. ꝙ ſtellio ē
aial velociſſimū et tam̄ non pennatū. ſed
tm̄ velocitate pedum repit et ſcandit ad
ſublimitatem domoꝝ ac muroꝝ.

Capitulū XCIII

De ſerpente

Serpens eſt dictus eo ꝙ occultis
ſerpit acceſſibus. non graditur
publice et apte ſed ſquamarum
niſibus repit occulte vt dicit Iſi. li. xij.
De cuius natura hic non ꝓſequoꝛ q; ſu
pꝛa in littera A. vbi agitur de angue om
nia ſunt plirius explanata. tamen quaſ
dā notas ꝓꝛietates et vulgatas hic bre/
uiter inſerere non pigebit. Dicebat Io
han. de ſancto Egidio de ſerpente ſic. foꝛ
midat nudum. dicit enim ꝙ inſilit in ve
ſtitum. ſputum fit ſibi venenoſum q; ſa/
liua ieiuni hominis venenum eſt ſerpen/
ti. pugnat ꝓ capite in quo dicit̄ eſſe ſe/
des coꝛdis. Caro frigida. hoc dicit̄ quia
frigide eſt nature. Pectoꝛe et ventre in/

cedit. hoc dicitur q2 rectis non graditur
veſtigijs ſed magis ſerpit annis ſingulis
ſe renouat. loca muſcida lingit. ſcȝ loca
putrida ſubintrat. i. loca vmbroſa amat
Reſpicit oblique q2 lateraliter non di/
recte tranſfigit aculeo. et dente flectitur in
ſe. q2 tortuoſus eſt ⁊ nō rectus. Abſcon/
dit lepram q2 comeditur ne talis īfirmi
tas reueletur nō ceſſat vertere linguam.
q2 ſerpens ſp̄ mouet linguā ex vi veneni
Eſurit ⁊ patitur. diu enī ſuſtinet famem
claudit aurem ſuam ne audiat incantā
tē vino qȝ venatur. Sibilat anteq̄ȝ mor
deat. interimit omne qđ mordet auiſ ho
ſtis q2 flatu interimit eas iacta reſumit
q2 venenum qđ eijcit reiterato reſumit.

Capitulū. XCIIII

De ſimea

Simea grece a ſuppreſſis narib⁹ ē
vocata. vn̄ ſimias vocatas di. iſi.
eo q2 narib⁹ ſuppſſis ſint ⁊ facie
feda rugȝ fpib⁹ follicātib⁹. alij dicūt ſime
as a ſilitudine hōis noīatas. q2 in multis
actus hōis imitant ſed hoc eſt falſum. vt
dicit Iſi. li. xij. Et ſubdit. Simee ſunt e
lementoꝝ ſagaces. noua luna exultant.
media ⁊ caua triſtant. qn̄ duos habet fe
tus fetū quem plus amat ī brachio ſuo
portat. quem vero minus diligit hume/
ris geſtat qn̄ ſibi inſtat neceſſitas fugiē
di. cū vo artatur ab inſequente fetū bra
chijs portatū pijcere compellitur ⁊ alio
qui humeris inſidet preſſa tardior ad fu
gam redditur. et iō a venatore facilius ⁊
citius p̄uenitur. Simearū aūt quinqȝ
ſunt genera vt dicit idem. ex quibus cir
copetici caudas habent. ſimea enī eſt cū
cauda quam quidam clunā vocant. ſūt
et alie que cenophale ſunt dicte quia fa
cie canis ſunt ſimiles ſed corpus habēt
ſimeaꝝ. ſunt etiam ſpinge villoſe comis
et mām̄is p̄minentibus faciles ad feri
tatis obliuionē. ſunt ⁊ ſatiri facie ad mo
dum grata ⁊ geſticulantibus motib⁹ in
quieta. ſunt ⁊ callatrices que toto pene a
ſpectu a ceteris diſtant. nam in facie ſūt
p̄ducte barba ⁊ lata cauda vt di. Iſi. Itē
dicit Pli. li. viij. ca. liiij. vbi dicit ſimeaꝝ
genera figure hominis ſunt. prima cau/
dis inter ſe diſtinguūtur. mira ſolertia
viſa ſingula facere nituntur. vn̄ calceare
ſe ſolent calceis a venatoribus ex indu/
ſtria derelictis et ſic facile capiūtur. naȝ
dum ſe volunt calceoꝝ ligamentis con/
ſtringere ⁊ calciamenta p̄ ut viderāt a ve
natoribus facere ſuis pedibus coaptare
anteq̄ȝ ſe poſſint a calceoꝝ vinculis expe
dire a venatoribus ſepiſſime capiuntur.
Item Pli. ibidem. Simeaꝝ erga fetum
maxima eſt affectio. nam manſuefacte
mira domos catulos quos pariunt om/
nibus demonſtrant tractariqȝ gaudent ⁊
gratulantes et ſibi applaudentes ꝯgno/
ſcunt. Huc uſqȝ Pli. Dicit autem idem
li. eo. ca. xxij. Sunt in india ſimee toto
corp̄e candentes quas indi oꝝſei capiūt
et venantur. De ſimia aūt dicit Auicen
na li. ij. Cōmunicat ſimia in forma cum
homine. et in piloſitate cuȝ lupo. Et ſunt
alique ſimee prauoꝝ motuū atqȝ morū
et earum dentes quaſi canum et morſus
malicioſus et maxime illarū que habent
caudas. Alie autem ſunt villoſe anteri⁹
preter faciem. et talium dentes ſunt ſi/
cut dentes hominis et alia habent ſicut
homo. et oculos ſubrufos et aſperos ⁊ a
cutos et mammas in pectore ⁊ manus et
pedes et digitos ſicut homo. et pōt am/
bulare ſup duos pedes. quia habet calca
neum et ei innitur ſicut homo et hec ha/
bent pauca animalia preter hominem ⁊
maxime quadrupedia. vt dicit Areſtote
les. Et vulua autē aſſimilatur mulieri
et virga maſculoꝝ eſt ſicut canis et inte
riora eius ſunt ſicut hominis. Huc uſqȝ
Auicen. hec eadem di. Areſto. lib. ij. vbi
dicit. Sunt animalia cōmunicantia ī na/
tura hominis quadrupedia vt ſimia ⁊c.
vnde recitat omnia ſupra dicta. Eſt itaqȝ
ſimia beſtia monſtruoſa. hominis ta/
men nature repſentatiua. diſcipline ſu
ſceptiua. vnde ad ſaltandū et varijs mo
dis ludendum informatur. Beſtia ſiquī
dem eſt indomita et malicioſa ex natu/
ra et verberibus et catenis p̄ violentiaȝ
domatur. trunco opprimitur ſub blocco.
nec libere diſcurrere p̄mittitur vt eius in
ſolentia reprimatur. Cibis omnibus ve
ſcitur. et immūdis delectatur. p̄pter qđ

in hominū capitibus vermes q̄rit quos
inuentos in os piicere non dedignat᷑. ſi/
miarum carnes deſiderat leo quando in
firmatur. qꝛ eius eſu dicitur cōualeſce/
re qſi grauiter infirmatur. vt dicit Iſi.
et Pli. q̄re ſupia de leone.

Capitulum XCV

De ſirena

Sirena .ne. vel ſiren enis. demon
ſtrum qđ ſi dulcedine ſui cantus
trahit nautas ad piculum. Un/
de dicitur a ſiren qđ eſt tractus vt dicit
Hug. Gl. aūt ſup Iſa. xiij. dicit Sirene
ſunt ſerpentes criſtati ⁊ alati. Alij autē
dicunt ꝙ ſunt piſces marini in ſpecie mu
liebri. Papias autem dicit. Sirene ſūt
dracones magni volantes ⁊ criſtati vt q̄
dam putant. Iſi. autem li. xx. vbi agit de
portentis dicit. Sirene tres fingunt᷑ fu
iſſe ex parte virgines ⁊ ex parte volucres
vngulas et alas habentes. quaꝝ vna vo
ce. altera tybia. tertia lyra canebat q̄ il/
lectos nauigantes ſub ſpecie cantus ad
naufragium ptrahunt. Scđm veritatē
autem meretrices fuerunt que tranſeū
tes ad egeſtatem ducebant. ficti ſunt p
ducere ad naufragium nauigantes. Di
cit autem Iſi. li. xij. in arabia ſunt ſerpē
tes cum alis que ſirene vocant᷑ q̄ plus
currūt ꝙ̄ equi ⁊ volare dicunt᷑ quoꝝ vir⁹
tantum eſt vt ante mors ꝙ̄ dolor ſentiat᷑
De ſirena aūt di. phiſiologus. Sirena ē
monſtrum marinū ab vmblico ⁊ ſurſuꝫ
habens formam virginis. inferius figu /
ram piſcis. hec belua in tempeſtate gau/
det. in ſereno autem dolet. hec dulcedīe
cātus facit dormire nauigātes. quos cū
viderit cōſopitos ad nauē accedit ⁊ quē
poterit rapere ſecum ducit et pferēs ipꝫ
ad locum ſiccum primo ipm ſecum coire
cogit. ꝙ ſi coire noluerit vel non, poterit
illum pimit et ei⁹ carnes deuorat ⁊ trāſ/
glutit. De talibus monſtris legit᷑ in hy/
ſtoria alexandri magni.

Capitulū XCVI

De ſcorpione

Scorpio vt dicit Iſi. li. xij. ē ver/
mis terrenus habens in cauda a
culeum arcuatum. ſic grece dictus eo ꝙ
cauda figat et arcuato vulnere venena
diffundat. Cuius pprium eſt vt palmam
manus non feriat neqꝫ ledat vt di. ideꝫ.
Et dicit᷑ ſcorpio a ſcorte qđ eſt dulce. et
pio is. i. fingere qꝛ in anteriori pte blā
dicias fingit. in poſteriori pungit. a ſcor
pione autem verme p ſimilitudinem di
citur rubus aculeatus vel flagellum vir/
ge nodoſe. Item ſcorpio dicit᷑ ſignum i
celo qꝛ ſole exiſte in illo ſigno primos fri
goris aculeos tunc ſentimus. Vñ Ora
tius. Matutina parū tūc cautos frigo/
ra ledūt. Item ſcorpio eſt ſagitta venē
ta arcu vel tormentis excuſſa. que duꝫ ad
hominem venerit dum infigitur vir⁹ dif
fundit. vnde et nomen accepit. De om/
nibus his dicit verſificator. Scorpius
eſt ſignum vermiſqꝫ ſagitta flagellum.
De ſcorpionibꝫ aūt di. pli. li. xi. c. xxvi.
Scorpiones pariunt vermiculos ouorū
ſpecie. ⁊ pimūt importuna peſte. venenoſi
ſicut ſerpentes p triduū valde ledit ſcor/
pionis venenū et poſt lenta morte pimit
niſi citius ſibi occurratur. letali ictu per/
cutiūt virgines quando eas feriunt. ſi/
militer et feminas ſed non tam cito. vi/
ros autem maxime ledūt. matutino tē/
pore quando exeunt de cauernis ſuis pri
uſqꝫ fortuito aliquo ictu ieiunum infun
dunt venenum ſemper cauda parata eſt
percutere nulloqꝫ momento ceſſat a leſi/
one. ſi eis datur occaſio ledendi et obli/
quo ictu ⁊ inflexo feriunt. venenū candi
duꝫ eos infundere appellodorus auctor
eſt qui. ix. deſcripſit ſcorpionum nociuo/
rum genera per colores. Geminos hñt
quidam aculeos. et inter hos ſunt mareſ
ſeuiores et maxime tempore coitus. et
hi ſunt ceteris graciliores et longiores.
Omnium autem venenum in meridie
magis eſt nociuum quando ſolis ardorī
bus canduerit. ſimiliter quando ſitiūt.
et habent quedam internodia in cauda q̄
quanto plura tanto peiora eoꝝ ſunt ve /
nena. et aliquando ſunt illa internodia
ſena aliquando ſeptena. Tradit autem
appollodorus quoſdam in affrica habe/
re pennas et illi ſunt valde nociui et hos
quidam venefici qui queſtus gratia colli

gunt diuerſarum terrarum venena illos
allatos ſcorpiones referre in ytaliam
ſunt conati. ſed infra regionem celi ytali
ci nullatenus viuere poterunt. Videtur
tamen aliquando in italia. ſed ſunt inno
cui. In ſcithia ꝑcutiunt porcos nigros
qui cicius moriuntur. ſi i aqua poſt ictū
ſe immerſerint. homini a ſcorpionibus
percuſſo cinis eorum potatus in vino eſt
remedium. ſubmerſi etiam in oleo ſuc/
currunt periculo quod pungendo anima
lia induxerunt. Nullum animal ledit
ſcorpio carens ſanguine. Et ſunt qui/
dam ſcorpiones qui pariunt vndenos fe/
tus quos mater quandoqꝫ deuorare di/
citur. ſed vnus qui magis eſt ſolers ſcan
dit ſuper clunes matris vbi tutus reſidꝫ
a cauda et a morſu. hic genitorem inter/
ficit et fraterne cedis vltor exiſtit. et hꝰ
ꝓuide fecit natura. ne peſtifera progeni
es nimium propagetur. Hucuſqꝫ Pliñ.
libro. xi. dicit autem Areſtot. libro. vij.
ꝙ ſcorpiones qui comedunt venenoſa ſūt
peioris veneni. et dracones quidam cōe
dunt ſcorpiones. et illi ſunt peſſimi. con
tra puncturam autem ſcorpionum mul
ta ſunt remedia. vt patꝫ ſupra libro. v. ð
morbis ꝛ venenis.

Capitu. XCVII

De ſue

Sus vt dicit Iſido. a ſubigendo
eſt dicta eo ꝙ terram roſtro ſub
igit propter cibum. terram enim
ſulcat et ſubuertit vt dentibus ꝑueniat
ad radices. Plinius autem libro. viij. c
li. dicit. ſuillum pecus circa vernum equi
noctium concipit bis in anno parit. iiij.
menſibus in vtero trahit. xx. filios quā
doqꝫ ꝓducit. ſed educare nequit. et ali
quando omnes deuorat preter primum
illum magis diligit qui primo de vtero
exit. quia ei magis eſt naturalis et ei ſꝑ
primo primam mammillam porrigit. vt
dicit Plini. Soli. et Areſto. lib. vi. Eſt
autem animal immūdum et guloſum a
uide deuorans quodlibet fetidum et im
mundum. balneū putat lutum ꝛ reuol
uendo ſe in luto et quieſcendo impin/
guatur. vt dicit Areſto. libro. vij. et im
pinguatur ꝑcipue in quiete et ſeptima
pars ſui cibi tranſit in pilos et in ſangui
nem et in conſimilia et cum parit creſcit
et macreſcit. quia nutrimentum tranſit
in lac. vnde eius filij nutriuntur. et quā
do habet iuuenes magne eſt ferocitatis
et pugnat pro eis contra lupum. Alias
eius ꝓprietates. quere ſupra in littera p
de porco et in littera a. de apro.

Capit. XCVIII

De thauro

Thaurus eſt bos maſculus nō ca
ſtratus. vt dicit Iſido. ꝛ eſt gre
cum nomen ſicut bos. Indicis
autem thauris. vt dicit idem libro. xij.
eſt color fuluus et velox ꝑnicitas pili ſūt
contrarium verſis. caput circumflectit fle
xibilitate qua vult. Tergi duricia om/
ne telum reſpuunt immiti feritate. qui
ab arbore ficus alligati omnem amittūt
feritatem et ſubito manſueſcunt vt di
cit Iſidorus libro. xvij. quere ſupra de fi
cu in littera f. Eſt animal ſuꝑbum ꝛ cer
uicoſum. cuius maxima fortitudo eſt in
collo et in cornibꝰ ac ceruice. vnde Pli.
libro. viij. capit. xlv. Generoſitas thau
ri patet in aſpectu et in cornuta fronte et
in auribus ſetoſis ac in cornibus in pro
cinctu dimicationem ꝑofferentibus cu
ius tota comminatio in prioribus pedi
bus ſtat. quibus in altum ſpargit arenā
et ex tali ſparſione ſingulariter inter a/
nimalia inardeſcit. vt dicit idē Areſt.
libro ſecūdo. Thaurus habet epar rotū
dum ſimile epati hominis. et paſcitur ſo
lus ante tempus coitus et amoris ꝛ tūc
vaccis ſe aſſociat. vt dicit idem libro. vij
et tunc contra alios fortiſſime pugnat.
Item in eodem. Thauri impinguātur
ab herbis et granis ventoſitatem gene/
rantibus ab extremitatibus piſarum et
fabarum et huiuſmodi. Et ſiquis incide
rit parum corium et cum fiſtula ſufflan
do parum cutem a carne eleuauerit ꝛ pꝰ
ei dederit ad manducandum impigua/
bit et impinguat cū dulcibꝰ cibis ſicut
cum ficubus et vuis paſſis. Itē li. ſepti
mo. Thauri faciunt contrarium equis
quia niſi aqua fuerit frigida et pura nō

curant potare eam. Item idem lib. vij.
Propter vxores pugnant thauri. et qui
vincit ſalit ſup feminam. et cum debili/
tatur p multitudinem coitus venit vi/
ctus cõtra eumq̧ pugnat. et qui vincit
ſalit ſup feminam quaſi gaudens de tri/
umpho et thauri vtunt coitu poſt annũ.
et forte poſt octo menſes ſicut et vacca. q̃
re infra de vacca. Thauri autem q̃diu
non ſunt caſtrati feroces ſunt et ſuperbi
ſed ablatis teſticulis effeminati reddun
tur et pigri. imbelles penitus et manſue
ti. creſcunt tamen corpe et impingueſcũt
et aratro et iugo manſueſcunt. quere in/
fra de vitulo caſtrato. Item in li. xix. i fi.
dicitur q tauri habent fortiores neruos
et ligamenta. i. lacertos q̃ boues. quia i
caſtratis omnia corporis membra emol
leſcunt. et in corde thauri inuenitur ſe/
pe os ſicut in corde cerui. Sunt autem
quidam thauri agreſtes. vt dicit Plini.
li. viij. ca. xxij. Sunt inquit thauri atro
ciſſimi ſilueſtres ceteris maiores et ve/
lociores colore fului et oculis ceruleis pi
lo in contrarium verſo. rictum ad aures
extendentes. cornua mobilia habent q̃
alternatim in pugna mouent. tergũ ha/
bent durum ad modũ ſilicis. ita q vulne
rari non poteſt. hanc feram omnes venã
tur. nec aliter poteſt capi q̃ in foueis. ca
pti p feritatem intereunt et p indigna/
tione moriuntur.

Capitulũ XCIX

De tragelapho

Tragelaphus eſt dictus hircocer
uus. a tragus qđ eſt hircus. et ele
phos qđ eſt ceruus. Et dicit Iſi
dorus libro. xij. tragelaphi a grecis ſunt
nominati qui dum ſunt eadem ſpecie.
vt cerui villoſus habent armos vt hirci
et mentum demiſſis hirſutum barbis.
De his autem dicit Auicen. li. ij. q̃dam
agreſtia animalia habent cornua tortuo
ſa. vt hircoceruus qui tragelaphus dici
tur et pedes eius habent ſoleas. et corp⁹
eius creſcit ad q̃titatẽ cerui et ſunt for
tes valde et facies eius declinant. et cor/
nua eorum ſunt ſicut hinnuli.

Capitulum C

De talpa

Talpa eſt quedam beſtiola ad ſili
tudinem muris. de qua di. Iſi.
li. xij. q ſit damnata cecitate per
petua in tenebris. eſt enim abſq̧ oculis
roſtrum habet ad modum porci cum quo
terra fodit et humum egerit. et radices
ſub terra comedit et corrodit. ſolem odit
et fugit nec diu poteſt viuere ſup terram
nigram habet pellem villoſam et mollem
crura breuiſſima et pedes latos et p digi/
tos diſtinctos ad modum manus. Are.
autem de talpa dicit ſic. Omne animal
generans animal ſibi ſimile habet oclos
preter talpam que non habet oculos ap
parentes. ſed ſiquis inciderit coriũ ſub/
tiliter inueniet interius veſtigia laten/
tium oculorum. Et putauerunt aliqui q il
lud corium rumpitur p anguſtia quado
incipit mori. et tũc incipit apire oculos
in moriendo quos clauſos habuit in vi/
uendo. Dicit ad hoc Pli. li. x. ca. lix. Li
quidius audiunt talpe obrute terra den/
ſo atq̧ ſurdo nature elemento. et ſi ho/
minem audierit loquentem fugit a de/
motis.

Capitulum CI

De taxo

Taxus eſt melus animal ſcz ad q̃
titatem vulpis. cuius pellis val
de eſt hiſpida et villoſa et dicitur
melota vt dicit gl. ſup illud vbum. Cir
cumierunt in melotis ec. Hebreo. xj. de
hac beſtia. ſ. de taxo ſiue de melo di. Pli.
li. viij. ca. xxxix. Eſt et melis quedã ſoler
tia. quando enim eos canes inſequuntur
anhelitum et flatum retinent. retinendo
cutem extendũt. et ſic morſus canũ et ic
tus hominũ arcent. futuram puidẽt tem
peſtatem. et ideo ſibi faciũt cauernas ſub/
terraneas diuerſas exitus cõtinẽtes vñ
qñ flat ventus aquilonaris obturãt cau
darũ villoſitate introitũ aquilonarem. et
apertum dimittũt tunc auſtralem. et econ
uerſo. In eiſdem aũt latibulis ſibi pro
uident in paſtu cõtra hyemem. et ſi qñ/
q̧ eis defecerit cibus eis p cibarijs erit

ſomnunus.vt dicit idem. Sunt enim de generibus aialium que in hyeme ſe abſcondūt.et ꝑ magna pte de ſomno viuūt vt ſupra de mure. Eſt quedam ſpēs taxi vt dixit phiſiologus.que abſolute cibos cōtra hyemem vna cum femina colligit et reponit et veniente algore hyemis timens maſculus ne cibi collecti nimis cito deficiant.feminam ab eſu reprimit ⁊ ipā ad ſaturitatem comedere nō pmittit que pacem ſimulans.et q̄ſi taxo maſculo cedens cauernam latenter exit ⁊ ꝑ ptem oppoſitam latibulum intrās ignorante maſculo fauces aperit diu aggregatos cibos deuorat et conſumit. Hec beſtia vt dicit idem.vulpem odit et cū eadem dimicare conſueuit. ſed vidēs vulpes ꝙ ꝓpter duriciam et villoſam eius pellem eum ledere non poterit ſe victam ſimulans fugam petit.et dum taxus predam querit vulpes eius latibulū ſubintrans.vrina ⁊ alijs immūdicijs taxi cubiculum inficere cōſueuit. cuius fetorem abhorrens melus defedatū domiciliū derelinquit et aliam manſiūculam neceſſariam ſibi querit.

Capitulū. CII

De tigride

Tigris eſt beſtia ad fugam velociſſima ad modum ſagitte.ſic enim ꝑſe ſagittas vocant. vt di. Iſi. li.xij. Eſt eni beſtia varijs maculis diſticta.virtute ⁊ velocitate mirabilis.ex cuius noīe fluuius tigris appellat̄ eo ꝙ rapidiſſimus ſit oīm fluuioꝝ. Tigrides eni magis hircania gignit. Huculꝫ Iſi. Dicit aūt hic tigris huius tigridis ꝓ beſtia. ſꝫ ꝓ fluuio hic tigris hꝰ tigrꝫ.q̄re.s.d fluminibꝰ. De tigride aūt di. Pli. Tigrides autem hircani vndiꝗ ferunt que ſunt animalia tremende velocitatis et maxie noſcitur cum capitur.eius enim fetus q̄ ſemꝑ numeroſus eſt ab inſidiante venatore rapitur.et in equo velociſſimo ſubito deducitur. at vbi fera ſpoliatis catulis vacuum cubile repperit fertur ꝑceps odore ferentis catulos inueſtigans.venator aūt audiens fremitū inſequētis abijcit vnum catulum quem illa tollit ⁊ ad ſuum latibulum morſu ducit.quo repoſito in cubili cōcito curſu iteꝝ redit. interim raptor cum reſiduis nauem ſcandit.et illa irritata ⁊ fruſtrata feritate ꝑ nullo vltra ſeuit.vt dicit Pli.li.viij.ca.xix. Maſculus autem de fetu penitus non curat. vt dicit idem. Qui aūt omnes catulos deferre cupit.ſpecula magna in itinere d relinquit.que mater inſequens in via inuenit et in eis ſe intuens de ſua imagīe filios eſſe credit.circa autem ſuam vmbram illic detenta.⁊ circa filioꝝ extractionem de vitro occupata dat raptori ſpacium fugiendi.et ſic ꝑ vmbraꝫ decipitur ne raptorem ꝓ catuloꝝ liberatione vlterius ꝑſequatur.

Capitulū CIII

De tinea

Tinea vt di. Iſi.eſt veſtimentoꝝ vermis dicta eo ꝙ teneat ⁊ eo vſꝗ veſtibus inſidiat quas corrodit.⁊ ex veſtiū corruptiōe gignit̄ qn̄.ſ.veſtis aliquādiu l aere groſſo cōprimit̄ nec vento ꝑfundit̄ et in puro aere libere nullatenus explicatur. Inſenſibiliter aūt panni ſupficiem cōſumit.et cum ſit ſenſibile aīal iufra panni ſubſtantiam ſe occultat ꝙ vix vnꝗꝫ videri oculis ſe pmittit.amara et odorifera tinee fugiūt. ad veſtes reſperſas talibus de facili non accedunt.et ideo folia lauri cedri et cypreſſi et huiuſmodi poſita in ciſtulis veſtes ibi repoſitas et libros corrumpi a tineis non pmittunt vt dicit Conſtan. Eſt etiam quedaꝫ ſcabies capitis que ꝓpter ſuam tenacitatem et adherentiaꝫ tinea eſt dicta De qua quere libro.v.vbi agit̄ de capitis infirmitate.

Capitulum CIIII

De teredine

Teredines vocant greci lignoruꝫ vermes eo ꝙ teredo edant. vt dicit Iſido. li.xij. Ex humore autē corrupto in arboribus derelicto ſub corticibus arboꝝ et in medullis generātur maxime autem in arboribus generātur quando in importuno tempore arbores

reſecantur vel plantantur. vt dicit idem
et hoc eſt in plenilunio potiſſime quando
humiditas que lunari virtute cum cor/
poribus tunc abundat non digeritur et
ꝓpter eius ſuperfluitatem non regitur a
natura. et ideo neceſſe eſt vt talis ſuper
fluitas corrumpatur ac in vermes et in
putredinem conuertatur. quere ſupra de
effectu lune libro. vi. Teredo itaqꝫ ligni
vermiculus in ſubſtantia eſt molliſſimꝰ.
et tamen corrodit ⁊ cõminuit duriſſima
ligna et ſubtiliorem puluerem facit qꝫ
poſſit lima facere. quere infra de vermi/
culo.

Capitulum CV

De teſtudine

Teſtudo eſt animal ſic dictuꝫ eo
q̄ tegmine teſte, ſit opertum in
camere modum. vt dicit Iſido.
libro xij. Et ſunt quattuor genera ſcilicꝫ
terreſtres. maritime. lutarie. ſcꝫ in palu
dibus viuentes et fluuiales. Et tradũt
aliqui qđ tamen incredibile eſt tardius
ire nauigium teſtudinis pedem dextrum
deferens. vt dicit Iſido. li. xij. De teſtu
dine autem quere ſupra in littera L. de
limace.

Capitulũ. CVI

De tortuca

Tortuca inter teſtudines corrũ
patur. eo q̄ inter teſtes duriſſi/
mas clauditur inter quas ſe re/
colligit quando ab aliquo moleſtat̃. Eſt
autem eius duplex ſpecies ſcꝫ. fluuialis
et terreſtris. Fluuialis aũt tortuca mor
tifera eſt et venenoſa. Terreſtris vero q̄
habitat in domibus vel in ſiluis mũda eſt
et comeſtibilis. eſt tamen horribilis in a
ſpectu et deformis. Ponit autem oua vt
gallina ſed pallidiora et minora. Eſt au/
tem animal quadrupes habens pedes p̃/
uos ſicut rana. et caput paruũ ſicut ſer/
pens. et teſtas duras diuerſis maculis de
formatas. Carnes vero eius que habi/
tant in nemoribus ſunt medicinales et
virtutis reſumptiue vnde valent ethicꝭ
ptiſicis et conſumptis. De tortuca aũt
marina dicit Areſto. libro. viij. Tortu/
ca inquit marina comedit omnia ⁊ eius
orificium eſt fortius omni ore cuiuſlibꝫ
animalis. quoniam acceperit lapideꝫ in
ſuo ore eum frangit. et exit ad ripam et
paſcitur herbis. et cum reuertitur intra
aquam aſcendit et natat ita q̄ deſiccatur
dorſi ſuperficies a ſole quoniam illi non
leue eſt q̄ in aqua profundat̃. Item lib.
viij. animal habens ſquamam plumam
aut corticem. non habet veſicam propter
paucitatem potus. qꝛ ſuperfluitas potuſ
tranſit in plumas et alia pꝛter tortucaꝫ
quoniam pulmo tortuce maxime eſt car
noſus ſanguineus ſimilis pulmoni vac/
ce. At pulmo tortuce ſiluestris eſt ma/
ior qꝫ deberet eſſe. quoniam corpus eius ꝯ
tinetur in teſta ſpiſſa. et ꝓpter hoc non
diſſoluitur niſi in carne tantum. et pro/
pter hoc fuit in tortuca veſica. vt recipe/
ret ſuperfluitatem ſicut vas ſed valde p̃
ua eſt. Veſica enim eſt in omnibus ani/
malibus habentibus pulmonem ſangui
neum. et ideo ſola tortuca inter anima/
lia habentia duros cortices habet veſicã
et renes.

Capitulum CVII

De vacca

Vacca thauri eſt femina. dicta q̄
ſi boacca. vt dicit Iſido. li. vij. eſt
autem animal laſciuũ et luxuri
ſum. qꝛ vt dicit Areſt. li. vi. Vacce poſt
annũ mouent̃ ad coitum. et forte poſt oc
to menſes et tempus impꝛegnationis eſt
p̃ nouem menſes ⁊ fetus erit in decimo
Et vacce tp̃e coitꝰ aſſimilant̃ maribꝰ et
efficiunt̃ ſiluestres. ita q̄ nõ poſſunt eas
domare paſtores. et deſideriũ vaccarum
manifeſtat̃ p̃ tumorem iguinum et ſuos
mugitus cõtinuos. quoniam vacce mu
giunt cõtra coitum et ſaliũt ſupra thau/
ros et ſequũtur ipſos. et cũ eis ſtãt. Itẽ
in eodem dicit in fine. Dicũt homines
q̄ tempus impꝛegnatiõis earꝫ eſt decẽ mẽ
ſiũ. et ſi ante hoc tp̃s pariat. fetus nõ vi/
uet nec ſue vngule cõplebunt̃. et in ma/
iori p̃te pariet vnum et forte duos. Fe/
mine viuunt in maiori parte. xv. ãnis.
et mares ſimiliter. ſed qñ caſtrant̃ effici
unt̃ fortiores ⁊ viuũt. xx. an. ⁊ poſt p̃tum

habet lac bonum. ante autem nihil habz et ſi habuerit parum aut nihil valet ꝛ cũ primo coagulatur lac vacce. efficitur ſicut lapis. hoc autem ei accidit cum miſcetur aque. Vacca vnius anni raro ſe miſcet thauro niſi poſt annum. et quãdo vacce multotiens impgnantur ꝛ faciũt plures filios ſignum eſt ſm ꝙ putant homines ꝙ in hyeme multe pluuie erunt. In grege viuunt et ſi a grege receſſerint. ſepe pereunt quoniam a beſtijs comeduntur. Item omnium animalium ſunt voces fortiores et groſſiores i maſculis exceptis vaccis que vocalem habent maſculis groſſiorem. Item vt dicit idẽ. vacca cornua habet fortiora et groſſiora et magis nodoſa ꝙ maſculus. nõ tamẽ ita magna. ſed ſi calefiant poſſunt flecti in omnem partem. et quando infirmãtur in pedibus eſt eis medicina ſi inter cornua oleo et pice et alijs medicaminibus inungantur. Item dicit idem ꝙ vacce diligunt bibere aquam claram. et turbidam vix aut nunꝗ bibunt. et eis accidit podagra et ex hac infirmitate moriũtur. et ſignum eſt quando ſũmittũt aures ſcz et non comedunt. vt dicit idem. Vacca impinguata iugum abijcit. cui conſueta minus paſta optime eſt ſubiecta. in ſimo ꝓprio iacens impingueſcit et quanto plus a labore ei parcitur tanto torpet amplius et pigreſcit. puncta oeſtro id eſt muſca bouina caudam erigit ꝛ miro modo inſaniens per campos licentius circuit et diſcurrit.

Capitulũ. CVIII

De vacca agreſti

Vacca aliquando eſt agreſtis de qua dicit Auicen. ꝛ etiam Areſtote. Eſt inquit vacca in terra parthorum habens crines in collo ſicut equi. et eſt corpus eius ad quantitatem cerui. vnde a multis equiceruus vocaẗ et talis vacca carens cornibus habitat i montanis. et eſt ſilueſtris. et habẽt pulcros oculos et ſunt acuti viſus. et quandoꝗ habent cornua vacce huiuſmõi. ſed ſunt parua admodũ hinnuli et ſunt curuata verſus tergum ſicut cornua capri. ꝛ in corde eius inuenitur os ſicut in corde cerui et cameli. et illud os quando incaleſcit ſanguis. titillando mouet cordis neruos et ſubſtantiam et eſt cauſa excitans animal ad motum leticie et exultationis. vnde ex tali titillatione q̃ſi ſubito ſe erigit caput mouet. ſalit velocius ꝛ diſcurrit. Item Areſto. li. viij. di. Animalia inquit que non poſſunt habere iuuamenta a cornibus habent iuuamenta alia a natura. ſicut dedit velocitatem ceruis et agreſtibus vaccis que cornua habent incuruata. et non poſſunt ꝓpter magnitudinem defendere totum corpus et propter hoc dedit natura agreſti vacce aliud iuuamentum ſcz eiectionem ſtercoris quo exurit canes qui ex vicino ſibi nimium appropinquant. alij etiam canes qui ſtercora talium vaccarum inueniunt circa ipſorum odorem ſe occupant quouſꝗ imbelles beſtie fugiant periculum ꝛ euadunt. De hoc quere ſupra in littera B. de boue et de bubalo qui eſt bos agreſtis.

Capitulũ CIX

De vitulo

Vitulus a virore etatis dictus ẽ vt dicit Iſido. libro. xij. Nã ſtatim quando naſcitur a virtute ꝓpria ad querenda matris vbera erigitur et leuaẗ matris vberibꝰ ſtatim reficitur et lactatur materna lingua lingiẗ et ab omni immũdicia contracta ex vtero abſtergitur et purgatur. Naſcitur ei ſicut ꝛ equo in fronte poſtula quedã nigra quã magi fore amoris aſſerunt incentiuum. Hanc puſtulam mater ſtatim amputat et detrũcat nec eũ admittit ad vbera niſi ꝓdictũ virus auferat et ꝓſcindat. Idẽ di. Areſt. De equa ꝛ eius pullo. ſilr Auicen. quere ſupra in lr̃a E. de equa. Vitulus mr̃em diligit et eius mugitũ ſequitur et cognoſcit. Vbera que ſugit fronte excutit. ꝛ ſic vberiorem lactis effuſiõem a matre q̃rit. lacte ſatiatꝰ ſalit hilaris et diſcurrit ſaliendo. a matris aũt veſtigijs nõ diſcedit. Sile di. Areſt. li. viij. ꝙ vituli caſtrant poſt vnũ annũ ꝛ ſi nõ caſtrẽtur illo tempꝛe erũt parui. et eſt caſtratõ

vituloꝝ ſm hunc modum ꝓſternūť vitu
li in terra et ſcinditur corium. et expri /
mūtur teſticuli et eriguntur eoꝝ radiceſ
ad ſuperius. et eoꝝ nerui ꝛ ligatur ſciſſu/
ra quouſq; exeat ſanguis extra. et ſi ac/
cidit apoſtema cremabunt teſticulū ab
ſciſum. et ponant cinerem ſup apoſtema
et ſic locus ſanatur. Eſt autem in mari
quedam beſtia habens ſimilitudinem vi
tuli, ꝓpter qđ vitulus marinus nuncupa
tur hec parit in terra more pecudum. mo
re canum coit. nunq̃ parit plus q̃ duoſ
educat mammis fetum non ante vnde/
cimum diem ducit fetus ad mare. ſed de
inceps aſſuefacit eos ad natandum dif/
ficulter interficiunť niſi capite leſo mu/
giunt ſicut vituli, ꝓpter qđ vituli nuncu/
pantur. voce et vultu populum ſalutant
cum maxima diſciplina. Nullū animal
grauiori ſomno pmitur. pennis quib⁹ in
mari vtuntur. humi vice pedum ſerpunt
pelles hirſutas et crinitas habent ſic vi/
tuli que detracte ſenſum equoris retinēt
ſemperq; maris eſtu recedente inhorre/
ſcunt. Dextre eius pennule vim ſomni/
feram dicunt ineſſe. ſomnoſq; prouocat
ſi ſupponať capiti. Hucuſq; Pli. lib. viij
cap. xij.

Capitulum CX

De vrſo

Vrſus eſt vocatus eo q̄ ore ſuo
formať fetus quaſi orſus. vt di.
Yſi. li. xij. Nam aiunt eos infor
mes generare partus et carnem quan/
dam naſci quam mater lambendo mem
bra cōpouit. Unde eſt illud. Sic format
lingua fetum quem protulit vrſa ꝛc. ſed
hoc immaturitas ptus facit. Deniq; tri
ceſimo die generat. vñ euenit vt pcipita
ta fecunditas informes ꝑceet. Urſorū
caput eſt inualidum vis maxima in bra
chijs et in lumbis. vnde interdum ere/
cti inſiſtunt. vt dicit Yſido. li. xij. in cap.
de beſtijs. Uel đr vrſ⁹ ab vrgēdo q2 fortiť
vrget ac ſtringit quem apprehendit. De
vrſis dicit Plinius li. viij. ca. xxxvij. vrſo
rum inquit coitus eſt in initio hyemis.
nec vulgari quadrupedum more coeunt
ſed ambobus cubantibus et complexis
receđūt deinde ab inuicem et intrāt ſpe
cus ſeparatim in quib⁹ pariunt. xxx. die
ꝛ non plures q̃ quinq;. ſiunt fetus can
didi. et informis caro. parum maior q̃
ſint mures ſine oculis et ſine pilo. vn /
gue tamen ꝓminent hunc lambendo pau
latim figurant. nec vident homines q̇c/
q̃ rarius q̃ vrſos coeuntes vel pariētes
ideo mares quadragenis diebus latent
femine quaternis menſibus. latibula
ſua edificant cum ramis et frondibus ꝛ
ſunt penetrabilia ymbribus molliq; frō
de contecta. primis his diebus bis ſep/
tenis tam graui ſomno opprimuntur vt
nec vulneribus valeant excitari. tūc pin
gueſcunt miro modo. Et ſunt eius adi/
pes apte contra profluuium capillorū.
poſt hos dies reſident ac priorum pedum
ſuccu viuunt. fetus frigentes opprimen/
do ad pectus fouent. et cubant ſup eos ſi
cut volucres. Mirum autē eſt dictu qđ
credit Theophraſtus ſcz vrſorū carnes
tunc temporis coctas creſcere ſi feruenť
nec inuenitur tūc aliquod cibi in alueo
veſtigium niſi modicum de humore. Cir
ca cor autem habet tunc ſanguinis par /
uas guttas et nihil omnino in reliquo
corpore inueniri poteſt. in vere procedūt
et tunc maſculi ſunt pingues. Cuius rei
cauſa eſt occulta. precipue cum tūc tem/
poris nec cibo nec ſomno ſunt ſaginati p
terq̃ diebus bis ſeptenis. Exeūtes au
tem ſpecum quandam herbam querunt
quam comedunt vt laxent ventrem quē
habent tūc conſtrictum. Oculi eoꝝ tunc
ſunt hebetati. ꝛ ideo tūc maxime expetūt
fauos apum vt os vulneratum punctu
ris apum ſanguinando releuet grauedi
nem et dolorem oculorum. Caput habet
debile quod eſt fortiſſimum in leone. et
ideo ſi vrgente vi quandoq; de rupe ſe p/
cipitent. collapſi ſuper arenam defacili
moriūtur. Cerebrum vt dicunt habent
venenoſum. et iđ eoꝝ capita qñ occiduntť
in ſpectaculis ꝯburūť ne guſtātes aliqđ
cerebro i vrſinā rabiē ꝯuertāť. pugnaut
ꝯ thauros ꝛ auerſi rapiūt ore ipos. pedi
buſq; oib⁹ in cornib⁹ ſuſpēſi pōdere deij
ciūt ꝛ tūc mordendo eos dilaniāt ꝛ occi
dūt. nec alicui animaliū ineſt tāta ſoler/

tia ad maleficia ſicut vrſis. Hucuſq; pli
nius li. viij. ca. xxxvij. De vrſis aũt dicit
Areſto. li. vi. Urſus inquit comedit om
nia indifferenter. comedit enĩ fruct⁹ qñ
aſcendit arbores ⁊ frangit aluearia ⁊ co
medit mel. et infeſtant apes oculos eius
et pungunt linguã ⁊ qñq; fugiunt ipm.
et comedit cancros ⁊ formicas ꝑpter me
dicinam. ⁊ comedit carnes ꝑpter ei⁹ ma
gnam fortitudinem. et pugnat cum cer
uis ⁊ porcis agreſtibus et cũ canibus et
cum thauris et ꝓſternit eos ⁊ vadit ere
ctus contra eos et tenet manib⁹ cornua
et ſepe vincit eum. Eſt autem aĩal im
patiẽs ⁊ iracundũ volens ſe vindicare
de ſingulis que tangunt eum. et iõ ſi ali
quem pcutientem ſe inuaſerit ſi alius eũ
tetigerit dimittit primum ⁊ ſtatim inua
dit ſcõm. et ſi tertius ſtatim eum leſerit
dimittit primũ et ſcõm ⁊ mox cõtra ter
tium inſurgit. Et qñ capitur pelluis ar
dentis aſpectu excecatur. catenis colliga
tur. ludere compellitur ⁊ p verbera dome
ſticatur. Aĩal etiam eſt inſtabile et mul
tum inquietum. vnde tota die circuit cir
ca ſtipitem ad quem vinculis alligatur
pedes ſuos ſugit ⁊ lambit. ⁊ in eoꝝ ſucco
delectat̃ miro mõ ſcit ſcandere ſuper arbo
res vſq; ad altiſſimas ipaꝝ arboꝝ ſum
mitates. Solent aũt mellificare apes ĩ
arboribus cõcauis quaꝝ fauos deprehen
dens vrſus p odorẽ aſcendit vſq; ad lo
cum mellis. et faciens vnguibus in arbo
re apturam extrahit mel et comedit. ex
cõſuetudine frequẽter qñ eſurit ad locũ
redit qđ attendens venator circa arboꝝ
pedem ſudes ⁊ palos acutiſſimos vndi
q; circũfigit. Ante apturam vo malleũ
valde ponderoſum cũ reſte ſuſpendit. ve
niens itaq; vrſus eſuriens ⁊ mel extra
here cupiens p malleũ impeditur qđ vi
dens qſi pede malleũ a ſe ꝓijcit ſed redi
ens malleus ipm ad aures tangit. ſuper
quo indignat⁹ fortius a ſe malleũ reijcit
qui impetuoſius rediens acrius ipm fe
rit. et tamdiu cõtra truncũ ſiue malleũ
ſic cõtendit quouſq; ex frequẽti ictu ca
put qđ hʒ debile deficit. ⁊ cadẽs inferius
ſup palos ꝓpria ſtulticia ſe occidit. Iſtũ
modũ venãdi vrſos narrat theophraſtus
et iſtũ eundẽ modũ a venatoribus vrſoꝝ
in germanicis ꝑtibus intellexit.

Capitulum CXI

De vrſa

Vrſa aũt beſtia eſt ſeuiſſima ⁊ ma
xime qñ catuli ſui rapiunt̃. naʒ
illi cura eſt đ ſalute filioꝝ. iõ eos
diligentius lambit. lactat ⁊ nutrit. ⁊ cir
ca illos defendendos ſepe potenter ꝓ vi
ribus ſe opponit. impᵭgnata a maſculo ſe
diuidit. et vſq; ad filioꝝ informationeʒ
vlterius non accedit. vt dicit idem. In
tempe luxurie ſe abſcondit et videri a
moris tempe erubeſcit. Maſculi etiam
eis tunc tempis parcunt et voluptatis
gratia eas infra partus tempa nõ acce
dunt vt dicit Areſt. Pli. et Auicen. Itẽ
Pli. li. x. ca. lxxij. Urſi inquit non lam
bunt potum vt beſtie habentes ſerratos
dentes nec ſorbẽt vt habentes continuos
ſicut oues et homines. ſed aquam mor
ſu vorant.

Capitulũ. CXII

De vulpe

Vulpes ẽ dicta quaſi volupes. eſt
enĩ volubilis pedibꝫ ⁊ nunq̃ re
ctis itineribꝫ ſed tortuoſis ãfra
ctibus incedit fraudulenter aĩal inſidijs
decipiẽs. nã dũ nõ habuerit eſcã mortu
am ſe fingit. ſicq; aues deſcẽdẽtes qſi ad
cadauer rapit ⁊ deuorat ⁊ tranſglutit. vt
di. Iſi. li. xij. Uulpes ſp claudicat. nam
crura ei⁹ dextra breuiora ſũt q̃ ſiniſtra
pellẽ hʒ multũ villoſam calidã ⁊ piloſã
caudã magnã. quã dũ canis rape putat
dentes ⁊ os pilis replet ⁊ obturat. Con
tra taxũ p manſionibus pugnat ⁊ ipius
foueam vrina et ſtercore polluit et dere
dat. et ſic de ipo nõ violẽtia ſʒ dolo ⁊ frau
dulentia triũphat. Foueas ⁊ loca ſubt̃
ranea inhitat ⁊ frequentat. aĩalia dome
ſtica plus q̃ ſilueſtria rapit ⁊ deuorat. et
vt di. Areſt. li. viij. ceruus eſt amic⁹ vul
pis. ⁊ ꝓpt̃ hoc pugnat cõtra melũ. i. cõtra
taxũ et ipm iuuat. Naturale eſt odiũ in
ter vulpeculã et melum ſiue taxũ quẽ ſe
pe ſupat vulpes dolo poti⁹ q̃ vtute. Eſt
autem animal vorax et guloſum et ideo

generat filios cecos ſicut leo et lupꝰ. vt dicit Areſt. l. xvi. nam vt dicitꝰ Soli. In omnibus facientibus filios in cõpletos cauſa eſt guloſitas q2 ſi expectaret natura vſq3 ad complementum ſugendo interficerent matrem. et ideo natura facit fetus naſci ante completiõem ne nimis expectando plenam formatiõem auiditate nimia nutrimenti interimerent matres ſuas vt dicit idem. Animal ſiquidem eſt fetidum corruptum et loca reddit ſterilia et corrupta vbi morari continue conſueuit. ventrem et guttur habet album ⁊ delicatum ⁊ caudam et tergũ habet rufum. anhelitum habet fetidum. et morſum aliq̃ntulum venenoſum vt dicit Pli. Qñ eam inſequunt̃ canes caudã inter crura recolligit. et quando vid3 ſe non poſſe euadere in cauda villoſa vrinã recolligit quam canes ipam ſubſequentes pĩicit ⁊ diffundit. cuius fetorem abhorrens canum multitudo aliquantulũ ei cedunt. Domeſticum ⁊ domitum ĩ neceſſitate ſe fingit ſed noctu oportunitate aliqua ſiluas petit. Et q̃uis multum ſit in ſe verſuta ⁊ malicioſa. in multis tamẽ eſt vtilis ſm exercitiũ medicine vt dicit Pli. li. xxviij. Adeps enĩ eius ⁊ medulle multum dicũtur valere contra neruorũ contractiõem. Sanguis dicitur diureticus vnde multum valere creditur ad lapidum in veſica ⁊ renibus fractiõem. Alias ponit Plinius ibi de virtute vulpiũ magorum opiniones de quibus non curo facere mentionem. Dicit tamen q̄ ſi quis linguam vulpis habuerit in anulo vel in armilla talis non patietur vt dicitur ſm magos caliginem oculoꝝ.

Capitulum CXIII

De verme

Vermis eſt animal qđ de carnibꝫ ſepe ⁊ herbis naſcitur. ſepe autẽ de oleribus pcreatur. aliquãdo ex ſola humoꝝ corruptione. aliqñ ex ſeminum cõmixtione. et aliqñ ex ouatione. vt3 in tortucis ⁊ ſcorpionibus ⁊ lacertis vt di. Iſi. li. xij. Dicitur autem vermis quaſi vertens vel quaſi verrens. quia in multas partes ſe vertit. q2 vl' verrit. i. ad partes oppoſitas ſe trahit. nõ enĩ ſicut ſerpentes ſquamatum niſibꝰ vermis repit. ſed in diuerſas partes corpuſculum ſuũ trahit. vt dicit Iſid. In vere tamẽ de latebris vermes exeunt et ideo forſan vermes a vno exitu nomen ſumunt. vt di. idem. Sunt autem vermium multe differentie ſicut dicit idem. nam quedam ſunt aquatici. et quidam terreſtres. Et iſtoꝝ quidam ſunt in herbis et oleribus. vt eruce et conſimiles. quidam in arboribus vt teredines. ⁊ quidam in veſtibus vt tinee. et quidã in carnibꝫ vt madones qui ex corrupta humiditate ĩ carnibus putridis generant̃. quidam in aĩalibus vt lumbrici ⁊ aſcarides in viſceribus. ſyrones in manibꝫ. pediculi ⁊ lẽdes in capitibus qui omnes ex humoribꝫ corruptis in aĩaliũ corporibus interius vl' exterius generant̃. Sunt et aliȷ̃ vmes terre longi ⁊ rotũdi molles ⁊ lubrici terrei quos in terra venant̃ talpe ⁊ quibus piſces in aquis capiũtur quãdo hami talibus vmibus ineſcantur. Et dicit Conſtant. q̄ tales vmes valent contra ſpaſmum ⁊ cõtractiõem neruoꝝ. Valent etiam cõtra morſum ſerpentis ⁊ ictũ ſcorpionis. Et inter vmes quidam ſunt q̃ omnino carent pedibus vt colubri ⁊ ſerpentes. ⁊ quidam ſunt qui multos habẽt pedes vt ſextupedes. et quidam ſunt valde pnicioſi ⁊ nature hominiſ inimici vt ſerpentes et ceteri venenoſi. Et ſunt q̃dam anuloſi corporis qui nõ hñt neruos nec oſſa nec ſpinas nec cartilagines nec ſãguinẽ ⁊ oẽs tales ſi in oleo tingunt̃ moriuntur. in aceto vo reuiuiſcũt vt di. Areſt. ⁊ Pli. Et ſunt q̃dã vmes q̃ generãt ⁊ generant̃ ⁊ quidã q̃ generant̃ ⁊ nõ generãt vt ſalamãdre. vt in talibꝫ nõ eſt ſexꝰ. his et multis aliȷ̃s modis vmes tam maiores q̃3 minores variantur.

Capitulũ. CXIIII

De vermiculo

Vermiculus eſt vmis modicꝰ a vme diminutiue dictꝰ q̃les ſolẽt in lignis et fructibus inueniri. ſicut dauid. ij. reg. xxiij. tenerrimo ligni vmiculo compat̃ q̃ teredo vl' terebucca

dicitur qui cum ſit natura mollis lignū
duriſſimum pforat: imo nihil eſt duri⁹
eo dum tangit. nihil mollius dum tangi
tur vt dicit gloſa ibi. Vermis igitur pre
cipue terreſtris naſcitur ex humo et fo/
lijs ex fructibus et lignis. finita hyeme
pcedit de viſceribus terre tempe verno
ſalſa cauet et fugit. et aromatibus ꝛ ama
ris condita. non tangit veſtes lineas nō
rodit ſicut tinea laneam veſtem deſtruit
et conſumit et maxime illas veſtes lane
as conſumit vermis quarū carnes teti/
git dens lupinus. nam lana ouis deuora
te a lupis tineas generat et pediculos vt
dicit Areſt. li. viij. et Pli. li. x. Vil'ꝛ mol/
lis eſt vermiculus et rotundus. ſubtilia
et gracilia ſunt eius extrema et media
groſſiora. occulte mordet arborem et con
ſumit. plus ore ꝙ̄ pedibus ſe trahit. vi/
lis eſt flexibilis et exanguis. In omnibꝫ
vermibus eſt ſenſus tactus et guſtus. vt
dicit Plin. li. xi. cap̄. lxxi. vnde percepto
ſonitu vel ſtrepitu lateſcunt. inter ſapo/
res diſcernunt. amara enim et ſalſa re/
fugiunt vermes. et dulcia appetunt ac ſu
gunt. vnde dentibus alij pdantur. et alij
vnguibus et roſtris ad neceſſitatem ra/
piunt. alij acumine excauant. alij ſugūt.
lambunt. ſorbent. vomunt. mandūt. nec
minor eſt varietas in pedum miniſterio
vt rapiant. diſtrahant. premant. pende
ant terram fodere non ceſſant. vt di. Pli
nius ibidem. ſ. li. xi. ca. lxxi.

Capitulum CXV

De vipera

Vipera eſt genus ſerpentis vene/
noſi de qua dicit Iſido. libro. xij
Vipera eſt dicta eo ꝙ vi pariat.
nam cum venter eius ad partū intumue
rit catuli non expectantes maturam na/
ture ſolutionē corroſis eius lateribꝫ. cū
matris interitu vi erumpunt. Dicitur
autem ꝙ maſculus ore inſerto in os vi/
pere ſemen expuat. illa autem ex volup/
tate libidinis in rabiem verſa caput ma
ris preſcindit. itaqꝫ fit ꝙ parens vterqꝫ
pereat. maſculus dum coit. femina dum
parit. Ex vipera fiunt paſtilli qui tyriſ/
ci tyriaci nominantur. ex quibus fit tyri

aca id eſt remedium contra venenū. De
viperis dicit Plinius libro. viij. cap̄. xl.
Vipera ſola inter ſerpentes in terre ca/
uernis ſe abſcondit. Alij aūt omnes ī ca/
uernis ſaxorum aut arborum ſe occul/
tant. famem ſuſtinent diutiſſime. in for
ti hyeme intra terre viſcera ſiue fiſſuras
ſe recolligit et prius euomito veneno vſ
qꝫ ad veris tempa dormit. Cum autem
calore ſolis pori terre aperiuntur. vipera
expgefacta egreditur de cauernis. et qꝛ
viſus eius ex longo mora cōtraxit in te
nebris caliginem. feniculi radicē vel her
bā querit et eius ſucco oculos linit hebe/
tatos. et ſic herbe guſtu oculos acuit vt vi
ſum recuperet quem amiſit. Eſt autē ty/
rus ſpecies vipere maxime venenoſitatis
de quo dicit Areſt. li. vij. Tyrus eſt ſicut
et tenethea id eſt cocodrillus latet in hye
me. ſed poſt expoliat corium qđ eſt inter
oculos ſuos ita ꝙ ille qui non cognoſcit
hoc accidens putat ꝙ ille cecus ſit. dein/
de aufert corium capitis totaliter vno
die. et ſua expoliatio eſt ſicut exitus
embrionis. et ſic renouatur quando de/
ponit ſenectutem. Item in eodem in fi/
ne. Inuenitur tyrus quidam quem ſer/
pentes magni fugiant ꝙ̄uis ſit paruus ꝛ
ſunt pili ſupra totum corpus ſuum. ꝛ qñ
mordet aliquid putreſcunt omnia q̄ ſūt
in circuitu morſus ſtatim. Et inuenitur
vnus paruus tyrus in india et morſus
eius eſt ita fortis ꝙ non inuenitur con/
tra ipſum medicina. De vipera di. Am
bro. in exameron. omnium ſerpentū ne
nequiſſimum eſt genus vipere que cū cu
piditatem aſſumpſerit coeundi murene
requirit copulam. pgrediturqꝫ ad litus
aque vbi credit murenulam latitare. ſi/
bilo autem euocat vipera murenulam ꝛ
prouocat ad amplexum. que vocata ſta/
tim adeſt. vipera autem videns eam ad
copulam preparatam totum venenum
ſuum euomit. et ad amplexum murenu
le tunc accedit. completo vero concubitu
vipera venenū qđ euomuerat haurit ite/
rum et reſumit. et ſic cum veneno reſum
pto reuertitur ad cauernam. Vipera in/
ſup vt di. Pli. li. xix. ca. i. lapidē quēdā
deglutit qđ percipientes ſcithe viperam

cante aſꝑiunt et lapidem eximunt. ⁊ eo
vtuntur contra venenum. Item ibidē
quem draco vel aſpis vulnerat caput vi
pere appoſitum vulneri ſanat. et ecōuer
ſo quem vipera pungit caro aſpidis at/
trahendo venenū vipere ſanare cōſueuit

Incipit liber deci
mus nonus. de coloribus odoribus et ſa
poribus.

De ſcriptis ꝓprietatibus
rerum ſpūalium ⁊ corpo
ralium tam ſimplicium ꝙ̃
compoſitarū ꝓut ad ma
nus noſtras ꝑuenire po
tuerunt. Nunc poſtremo
de quibuſdam accidentibus corporalium
rerum ſubſtantias cōcomitantibus coo
perante diuina gratia eſt hic attendēdū.
Primo de colore. ſecundo de odore. ter/
tio de ſapore. vltimo de liquore. Color ē
dictus vt dicit Iſido. lib. xviij. eo ꝙ ca/
lore ignis vel claritate ſolis eſt perfectus
Vel color a colendo eſt dictus eo ꝙ co/
lantur colores ad hoc vt ſumme ſubtilita
tis ſint et intime puritatis. Colores au
tem quomodo naſcunt̄ aut fiunt. de his
quere infra in fine de coloribus. ¶ Eſt
autem color ſm̄ Areſto. in li. metha. ex/
tremitas ꝑſpicui in corpore terminato:
Rei eniȝ corporalis viſibilis ſuperficies
et terminus coloꝝ differentias quas re
cipit ex natura mixtionis elementorum
et dominio in corpore compoſito dicit. q̄
mixto ꝑſpicuo et dyaphano ꝑ actualem
vnionem lucis radiantis ſuper ipſam ter
minabilem et ꝑſpicui corporis ſuꝑficieȝ
viſui repſentat. Et ꝓpter hoc dicit Are.
in. ij. lib. de anima. ꝙ color eſt motiu⁹ vi
ſus ſcḋm actum lucidi. nam lux eſt actus
⁊ ꝑfectio lucidi ſeu ꝑſpicui. Naturā enī
coloris in corpore mixto ex alicuius ele/
menti dominio eſſentialiter exiſtētis ꝓ/
ducit lux ad actum immutatiōis viſus:
Quamuis enim color naturaliter et eſ/
ſentialiter ſit in mixto non tamen habȝ
potentiam manifeſtandi ſe niſi ꝑ lucem
ſuper ipſius ſuperficiem actualiter radiā

tem. Unde color ad ſui manifeſtationē
ſemper indiget luce. ſed non ecōuerſo. q̄
lux ad ſui manifeſtatiōem nō indiget co
lore ſicut color indiget luce actualiter ex
iſtente vt luce mediāte coloris qualitas
viſus organo imprimatur. Et ideo po/
ſuerunt aliqui ꝙ ratio viſibilis radicali/
ter et formaliter eſt in luce. q̄ ipſa ſubla/
ta rei colorate qualitas viſui non appa/
ret. Habet autem color actualem eſſen/
tiam in tenebris vt dicit cōmen. in ſecū
do de anima de immutatione viſus ⁊ co
loris. nō enim creat lux colorem cum in
ſua actualitate ex dominio elementi ſit
in mixto ſed lux extrinſeca diffuſa ſuper
colorem ⁊ ſuper medium diſponit ipſuȝ
medium dando ei formam ꝑ quam poſ/
ſit recipere ſpeciem coloris. et ideo per lu
cem fit diſpoſitiue immutatio in medio
per qḋ defertur coloris differentia ad or
ganum viſus vbi fit iudiciū de colore. et
ideo in tenebris remanēt colores ī ſue
eſſentie actualitate ſicut expreſſe di. cō/
men. ſuper id ꝑſpectiue. lib. i. ca. vi. ꝙ lux
non exigitur ad viſionem coloꝝ niſi ꝓ al/
tera duarum cauſaꝝ. aut q̄ ſine luce non
extendunt̄ forme coloꝝ in aere. aut q̄ ſi
tunc extendunt̄ non opantur in viſum
ꝑ lucem. vn̄ ad exn̄tiam coloris nō exigi
tur. ſed tm̄ ad eius manifeſtatiōem. ⁊ ꝗ̃
uis non manifeſtet̄ in tenebris color ꝓp̄
hoc non erit ſuꝑfluus vel ocioſus cū ſem
per ꝑficiat ſuam naturam ⁊ ſubſtantiaȝ.
Eo ꝙ nō videtur in tenebris nō eſt ex de
fectu coloris. ſed potius ex defectu a pte
recipiētis eo ꝙ nō habeat diſpoſitionem
quam oportet ipm̄ habere. Si ergo alicu
bi dicūt autores colorem nō eſſe in actu
ſine luce intelligendū eſt de actu mani/
feſtandi quo ad viſum. nō de actu exiſten
di. Ornat itaqȝ lux extrinſeca colores ⁊
decorat. ⁊ ipſos pri⁹ exn̄tes in eſſe ſpecifi
co viſui manifeſtat. nō tm̄ primit⁹ eos cau
ſat. et hoc intelligo de luce infuſa extrin
ſec⁹ ſuꝑ res. Nā vt⁹ lucis celeſtis ad ite
riora reꝝ inuiſibilr̄ penetrās cooꝑantibꝫ
q̄tuor elemētoꝝ q̄litatibꝫ colores ꝓcre/
at atqȝ cauſat ⁊ ſic generatos ⁊ exn̄tes ī
eē ſpecifico ſuꝑueniēs lux viſibilis darī
ficat nobilitat ⁊ oculis manifeſtat.